

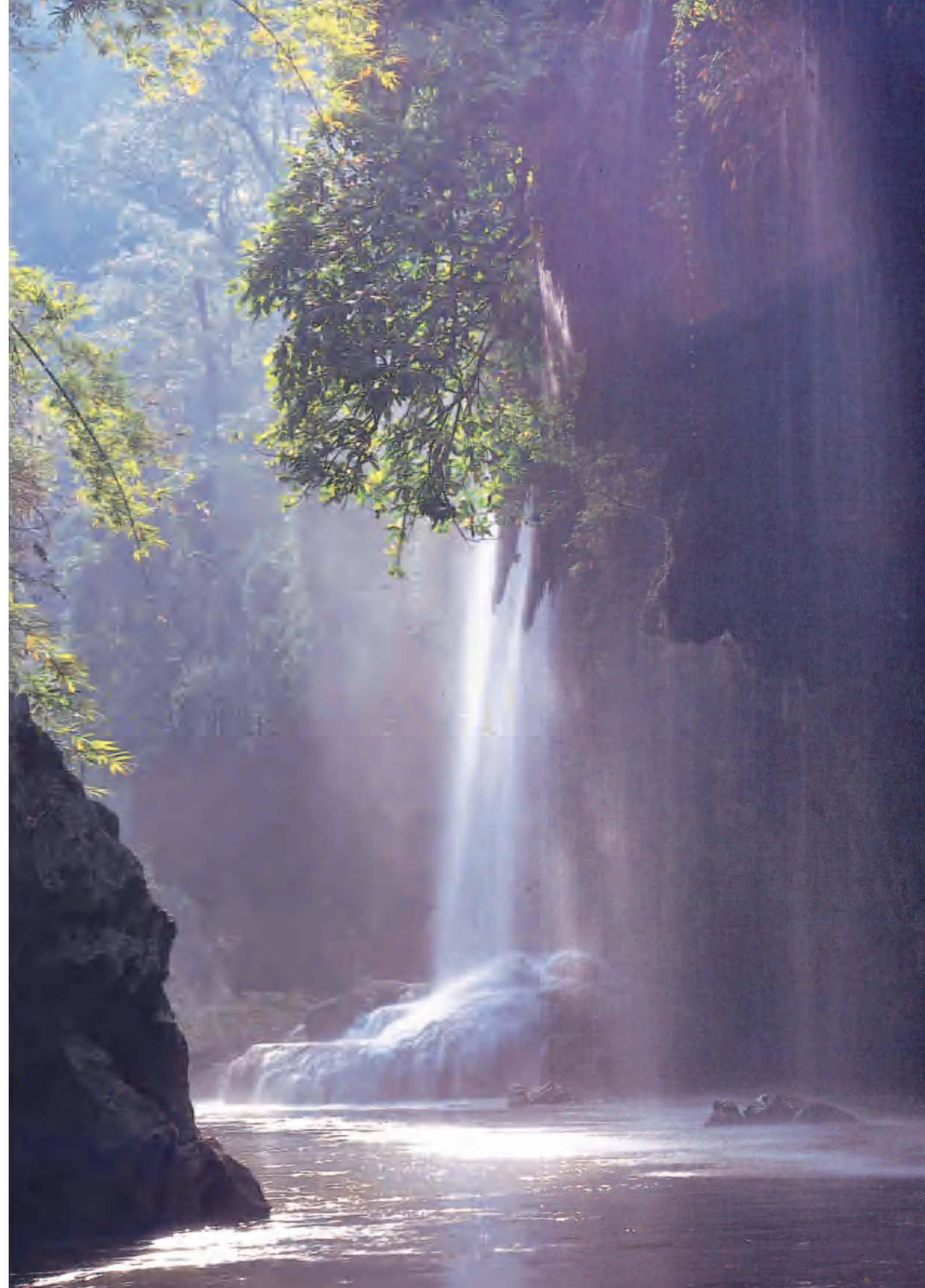
ตาก สุดประจิมที่ริมเมฆ

ตาก : สุดประจิมที่ริมเมฆ

หนังสืออ่านเพิ่มเติมกับสังคมศึกษา ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา

ธรรมชาติน่าหลงใหล
พระเจ้าตากเกรียงไกร
ภูมิติวณเอนในนุ
เมือจเอนไม และป่างาม

ตาก สุดประจิมที่ริมเมฆ

หนังสืออ่านเพิ่มเติมสังคมศึกษา
ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
กระทรวงศึกษาธิการ

ตาก : สุดประจิมที่ริมเมย

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ
พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๕๐
จำนวน ๓๗,๐๐๐ เล่ม

© สงวนลิขสิทธิ์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
กระทรวงศึกษาธิการ

ISBN 978-974-477-107-0

พิมพ์ที่โรงพิมพ์องค์การค้ำของ สกสค.

๒๒๔๙ ถนนลาดพร้าว วังทองหลาง กรุงเทพมหานคร ๑๐๓๑๐

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา.

ตาก : สุดประจิมที่ริมเมย-- กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาขั้นพื้นฐาน, ๒๕๕๐.

๑๘๔ หน้า

๑. ตาก -- ประวัติศาสตร์. ๒. ตาก -- ภูมิประเทศ
และการท่องเที่ยว. ๓. ตาก -- ความเป็นอยู่และภูมิปัญญา.

I. ชื่อเรื่อง.

959. 382

ISBN 978-974-477-107-0

คำนำ

หนังสือเรื่อง **ตาก : สุดประจิมที่ริมเมย** เล่มนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จัดทำขึ้นเพื่อเป็นหนังสืออ่านเพิ่มเติม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ ๑ - ๔ ให้ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับจังหวัดตาก ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีประวัติศาสตร์ทอดมาเป็นเวลายาวนาน

เนื้อหาสาระในเล่มประกอบด้วย เรื่อง ประวัติศาสตร์ของจังหวัดตาก ประวัติบุคคลสำคัญ สภาพทางภูมิศาสตร์ สถานที่ท่องเที่ยว ศิลปวัฒนธรรมประเพณีพื้นบ้าน การจัดการศึกษาสำหรับเด็กตามแนวตะเข็บชายแดน การค้าชายแดนไทย-พม่า และเรื่องน่ารู้เกี่ยวกับอัญมณี ข้อมูลต่างๆ ที่ใช้ในการเรียบเรียงเนื้อหาของหนังสือเล่มนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี จาก คณะครู อาจารย์ นักวิชาการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิ และบุคคลในท้องถิ่นของจังหวัดตาก

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานหวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเรื่อง **ตาก : สุดประจิมที่ริมเมย** เล่มนี้ จะอำนวยประโยชน์ต่อการเรียนรู้แก่ ครู อาจารย์ นักวิชาการ นักเรียน ผู้ที่สนใจ และขอขอบคุณ คณะผู้จัดทำและผู้เกี่ยวข้องทุกท่านในการจัดทำหนังสือเล่มนี้ให้สำเร็จลุล่วงด้วยดีมา ณ โอกาสนี้

วน อู

(คุณหญิงกษมา วรวรรณ ณ อยุธยา)

เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สารบัญ

ลำนํ้าตก

๑

ตกในอดีต

๕

คนดีศรีเมืองตาก

๒๙

มนต์เสน่ห์แห่งตาก

๓๕

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับพม่าระดับท้องถิ่น
ด้านการค้าชายแดน : ด้านแม่สอด

๖๙

ดินแดนแห่งอัญมณี

๗๕

เที่ยวเมืองตาก

๘๕

สืบสานวัฒนธรรมประเพณีพื้นบ้านของชาวตาก

๑๑๕

ภูมิปัญญางานช่างฝีมือพื้นบ้านของชาวตาก

๑๓๕

หลากหลาย พัฒนาการเรียนรู้ : การจัดการศึกษา
สำหรับเด็กแนวตะเข็บชายแดนจังหวัดตาก

๑๔๕

วัดมณีบรรพตวรวิหาร

๑๖๕

บรรณานุกรม

၈

၈၈

၉

၈၈၉

၉၈

၈၈၉

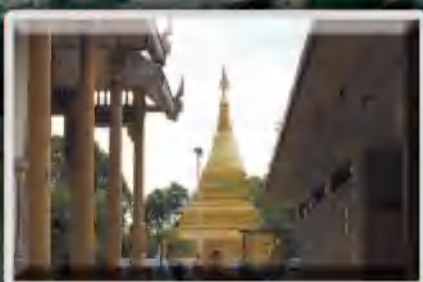
၈၉

၈၉၉

၉၈

၈၉၈

၈၉

ลำนํ้าตก

แดนตากลือว่าร้อน
ตากมีไผ่เมืองปิด
ประตูลืออันตามันชิด
เศรษฐิกิจขายแดนนั้น

สุดจิต ชิงญา
แปลกเรือน
เมืองม่าน
แหล่งค้าริมเมย

เมืองตากยังใหญ่แท้
กว้างใหญ่ไพศาลเลอ
ธรรมชาติรื่นรมย์เสนอ
ปิงแม่ใสตฤณแก้ว

อำเภอ หนึ่งเฮย
ยังแล้ว
สนุกเที่ยว ท่องแฮ
สุขล้ำยามยล

บ้านตากเจ้าตากฮ้าง
คือถิ่นแรกรวมรัฐ
บทิตรพระทรงจัด
รำลึกฤๅรู้ร้าง

ตามประวัติ - ศาสตร์แฮ
ร่วมสร้าง
คามเขต เมืองเฮย
เขตไร่ราชัน

แม่สอดเมืองยอดไร่
ชาวต่างชาติชมเมือง
อันมณเฑียรรามเรือง
ไทยม่านมิตรภาพมั่น

นามประเทือง
ทั่วแคว้น
มีชัย- เสี่ยงนา
พี่น้องครองกัน

อุ้มผางภูเสียดฟ้า
ธรรมชาติน่าภิรมย์
ที่ลือชื่อยู่งามสม
ธารดั่งพลั่งสายน้ำ

ควรรชม
ยิ่งล้ำ
เมืองตาก นึกนา
ตกล้ำผาสูง

สามเงาเคียงเขื่อนกว้าง
ยั้งใหญ่ยามเย็นยล
ไฟฟ้าเพื่อทวยชน
นาไร่มีรูปร่าง

ภูมิพล
ผลิตสร้าง
ทั่วประเทศ ไทยเอย
แต่ล้วนเขียวชขี้

วังเจ้าเข้าเขตพื่น
เฮอร์มิโนแดนดิน
ผลหมากรากไม้สิน-
ผืนป่าอุดมชี

ธรณิน
แห่งนี้
ทรัพย์เกษตร
ช่วยป้องผองธาร

เกษตรกรปลูกผักไว้
เต็มทั่วทุ่งเนินเขา
ทับถมท้อถั่วลิ้นเตา
พบพระถึงชะว่อน

เลี้ยงเรา
ขับช้อน
ปลูกทั่ว ทิศแสด
ท่อนไขใจเย็น

แม่ระมาดหมายมาดแม่น
พระทวยชนอุปถัมภ์
แห่งจิตอธิษฐานน้ำ
คลายทุกข์สุขสงบเข้า

แดนธรรม
คำเข้า
โคกสร้าง
ดับร้อนท่อนเขื่อน

ท่าสองยางฝั่งน้ำ
ผืนป่าสวยไหนเลย
พนมแดนทอดแนวเกย
แม่อุตุผ้าไชว

แม่เมย
เขียบได้
แดนพม่า
แน่วเทวีมานทอง

ตากในอดีต

พื้นที่บริเวณเทือกเขาตะวันตกของประเทศไทยเป็นบริเวณหนึ่งที่ปรากฏหลักฐานการอยู่อาศัยของมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์มานับหมื่นปีมาแล้ว ตั้งแต่มนุษย์ยังดำรงชีพอยู่ด้วยการล่าสัตว์หาพืชผักผลไม้ในป่าเป็นอาหาร อาศัยอยู่ตามถ้ำหรือเพิงผาที่ใกล้แหล่งน้ำ เร่ร่อนเคลื่อนย้ายไปตามแหล่งอาหารตามธรรมชาติ จนกระทั่งมนุษย์เริ่มรู้จักเพาะปลูกและตั้งหลักแหล่งเป็นบ้านรวมกันอยู่เป็นชุมชน ดังปรากฏหลักฐานเป็นเครื่องมือหิน เครื่องมือเหล็ก เศษภาชนะดินเผา เครื่องประดับทำด้วยสำริดของชุมชนยุคหินใหม่ที่อาศัยอยู่บนเทือกเขาถนนธงชัยในเส้นทางตาก-แม่สอด สามารถเดินทางเชื่อมต่อไปถึงบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำเมย ซึ่งเป็นที่ราบแคบๆ ระหว่างหุบเขาถึงเมืองเมาะลำเลิง เมืองมะละแหม่ง และเมืองเมาะตะมะ (ปัจจุบันอยู่ในดินแดนพม่า) สู่ฝั่งทะเลอันดามัน [ปัจจุบันคือ เส้นทางระหว่างเมืองเมียวดี (Myawadi) กับเมืองเมาะตะมะ (Mottama) สู่อ่าวมะตะบันของพม่า (Gulf of Martaban)] ชุมชนที่ตั้งหลักแหล่งในบริเวณจังหวัดตากจึงสามารถติดต่อกับชุมชนที่อยู่ใกล้เคียงและชุมชนที่อยู่ห่างไกลทางทะเลได้สะดวก

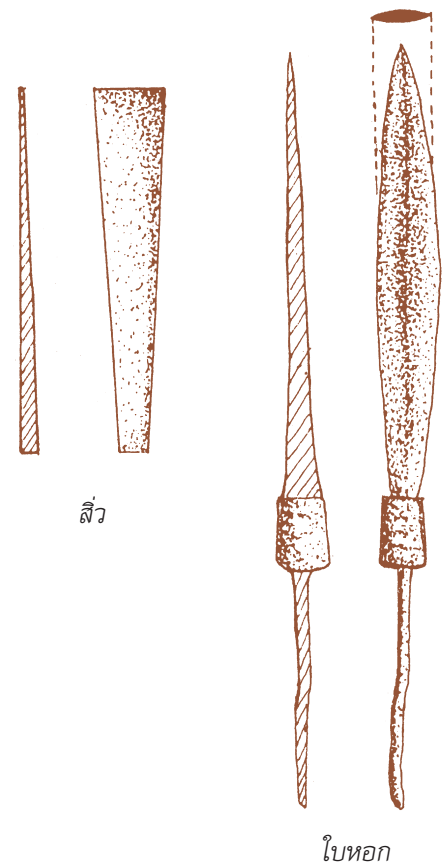
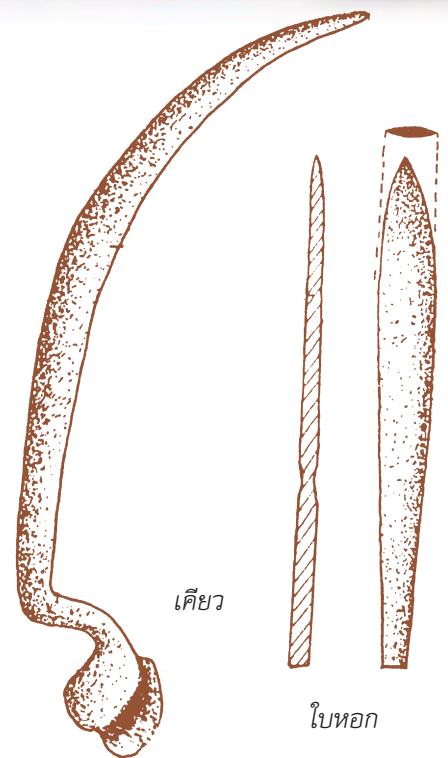
ในช่วงสมัยประวัติศาสตร์ที่มนุษย์มีความเจริญสามารถประดิษฐ์ตัวอักษรสื่อสารได้นั้น บริเวณดังกล่าวนี้คงเป็นเส้นทางการค้าโบราณระหว่างชุมชนที่อยู่ในดินแดนพม่ากับชุมชนที่อยู่ในดินแดนไทย และเป็นเส้นทางการค้าระหว่างประเทศสืบต่อมาจนถึงช่วงเวลาที่คนไทยได้ตั้งอาณาจักรล้านนาและอาณาจักรสุโขทัย ดังได้พบเศษภาชนะดินเผาเคลือบเซลาดอนจากสุโขทัย เครื่องเคลือบเซลาดอนจากจีนและเวียดนามในบริเวณดังกล่าวด้วย

จากการสำรวจและขุดค้นทางโบราณคดีของกรมศิลปากรตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๒๕ จนถึงปัจจุบันพบแหล่งโบราณคดีตามเส้นทางตาก-แม่สอด จำนวน ๕ แหล่ง ได้แก่

แหล่งโบราณคดีดอยมณฑา อยู่ที่บ้านห้วยปลาหลด ตำบลพะวอ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก โบราณวัตถุที่พบ ได้แก่ เศษภาชนะดินเผา ทั้งแบบไม่เคลือบผิว และแบบเคลือบผิวเป็นขามกันแบน และไหเคลือบ เกลาตอนจากเตาเผาสุโขทัย รวมทั้งเศษเครื่องเคลือบลายคราม แหวน สำริดและปลอกมิดสำริด แหล่งโบราณคดีดอยมณฑานี้ นักโบราณคดี สันนิษฐานว่าอาจจะเป็นแหล่งฝังศพของชุมชน เพราะชาวบ้านเคยขุดพบ ไหบรรจุกระดูกเผาไฟในบริเวณนี้ และชั้นดินไม่มีลักษณะที่อยู่อาศัยของ แหล่งชุมชนโบราณ

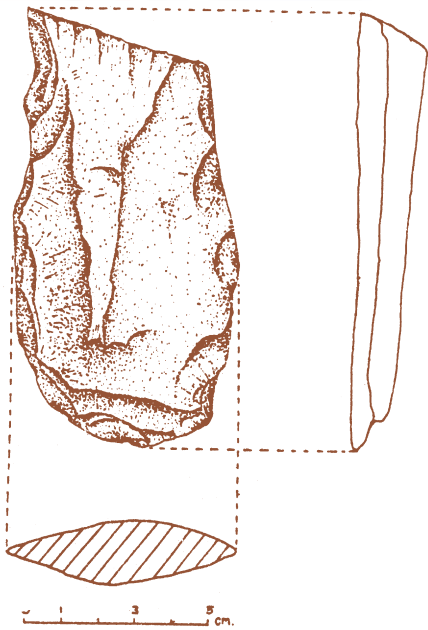
แหล่งโบราณคดีสัมป่อย อยู่ที่บ้านหมูเซอสัมป่อย อำเภอ แม่สอด จังหวัดตาก โบราณวัตถุที่พบ ได้แก่ เศษภาชนะดินเผาทั้งแบบ เคลือบและไม่เคลือบ ใบหอกเหล็ก เคียวเหล็ก สี่เหลี่ยม ก่าโลสำริด ลูกกระพรวน ลูกปัดสำริด ลูกปัดแก้วหลายสี และเครื่องมือหินทำจาก กรวดแม่น้ำ นักโบราณคดีสันนิษฐานว่าแหล่งโบราณคดีดอยสัมป่อยน่าจะเป็น สถานที่สำหรับฝังอัฐิ ในราวพุทธศตวรรษที่ ๒๒ เพราะชาวบ้านเคยขุด พบไหขนาดต่างๆ บรรจุกระดูกเผาไฟ ฝังอยู่ในหลุมซึ่งจะมีเครื่องมือเหล็ก ถ้วยขาม และเครื่องประดับต่างๆ ฝังรวมอยู่ด้วยแทบทุกหลุม นอกจากนี้ ยังพบเศษภาชนะดินเผาแบบเคลือบซึ่งมีทั้งเคลือบสีฟ้าอ่อน และไห เคลือบสีน้ำตาล มีลักษณะเช่นเดียวกับที่พบในซากเรือสำเภาโบราณที่ พัทยา

แหล่งโบราณคดีดอยมะขามป้อม ๑ และแหล่งโบราณคดี มะขามป้อม ๒ อยู่ที่เขาตฤทยานแห่งชาติต้นกะบากใหญ่ บ้านห้วยปลาหลด ตำบลพะวอ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก โบราณวัตถุที่พบได้แก่ เศษ ภาชนะดินเผา แบบไม่เคลือบผิวและแบบเคลือบผิว มีทั้งเครื่องเคลือบ เกลาตอน เครื่องเคลือบต่างประเทศจากจีนและเวียดนาม แหวนสำริด ลูก กระพรวน และขันสำริด เครื่องมือเหล็กชนิดต่างๆ เช่น มีดปลายแหลม ปลายตัด มีดคล้ายดาบ เสียม เคียว ขวาน สี่เหลี่ยม ปลอกมิด และใบหอก นักโบราณคดีสันนิษฐานว่าแหล่งโบราณคดีมะขามป้อม ๑ และแหล่ง โบราณคดีมะขามป้อม ๒ เคยเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของมนุษย์สมัยก่อน ประวัติศาสตร์ยุคหินใหม่ รวมทั้งเป็นแหล่งที่ฝังศพในสมัยประวัติศาสตร์ และน่าจะเป็นเส้นทางการเดินทางระหว่างไทย-พม่าในสมัยอยุธยา ใน ระหว่างพุทธศตวรรษ ที่ ๒๑-๒๓

เครื่องมือเหล็กจากแหล่งโบราณคดีดอยสัมป่อย

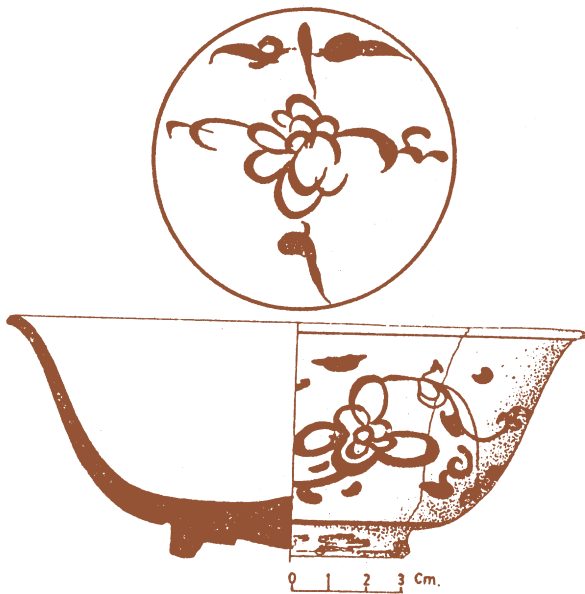

เครื่องมือหินรูปขวาน ทำไม่เสร็จ

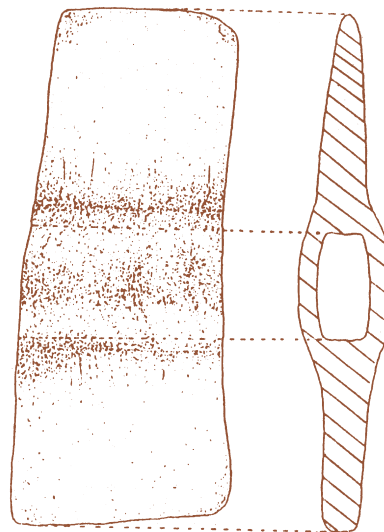
แหล่งโบราณคดีดอยสระกุลี อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของ ศูนย์ทดลองพืชสวนดอยมูลเขอ ตำบลแม่ท้อ อำเภอเมือง จังหวัดตาก โบราณวัตถุที่พบได้แก่ เศษภาชนะดินเผาแบบไม่เคลือบผิวและเคลือบผิว ขามเคลือบไทย เครื่องเซลาดอนจีน เวียดนาม เครื่องมือหินกะเทาะ ขวานหินขัด หินลับมีด เศษภาชนะทำจากสำริด และเครื่องมือเหล็ก นักโบราณคดีสันนิษฐานว่า แหล่งโบราณคดีดอยสระกุลีเคยเป็นที่อยู่อาศัย ของมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์ยุคหินใหม่ และอาจเป็นแหล่งฝังศพ ในสมัยประวัติศาสตร์ รวมทั้งเป็นเส้นทางเดินทัพระหว่างไทย-พม่า ในสมัย อยุธยา ในระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๒๑-๒๓

นอกจากนี้ยังมิขุดพบเครื่องถ้วยชามและเครื่องปั้นดินเผา ทั้งของ จีน สังคโลกสุโขทัย และล้านนาจากเตาสันกำแพงและเวียงกาหลง รวมทั้ง อาวุธเครื่องมือเครื่องใช้ที่ทำจากเหล็กและสำริด ตามบริเวณเทือกเขา ถนนธงชัย-ตะนาวศรีด้วย แสดงให้เห็นว่าบริเวณดังกล่าวมีความสำคัญ ทางการเมืองและเศรษฐกิจมาตั้งแต่สมัยโบราณ

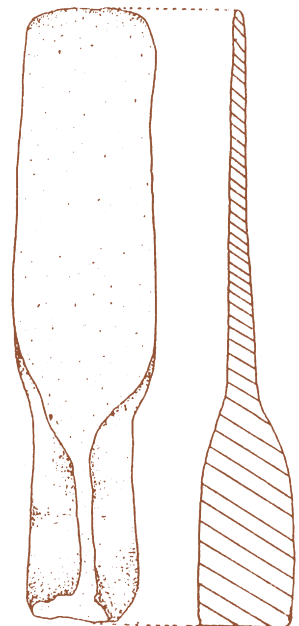

ขามเคลือบแบบมีลายเขียนสีน้ำเงิน ของอันนัม (เวียดนาม)

แหล่งโบราณคดีดอยมะขามป้อม ๑

ขวาน

เสียม

ลิ่ม

แหล่งโบราณคดีดอยมะขามป้อม ๒

พัฒนาการทางประวัติศาสตร์

สมัยก่อนสุโขทัย

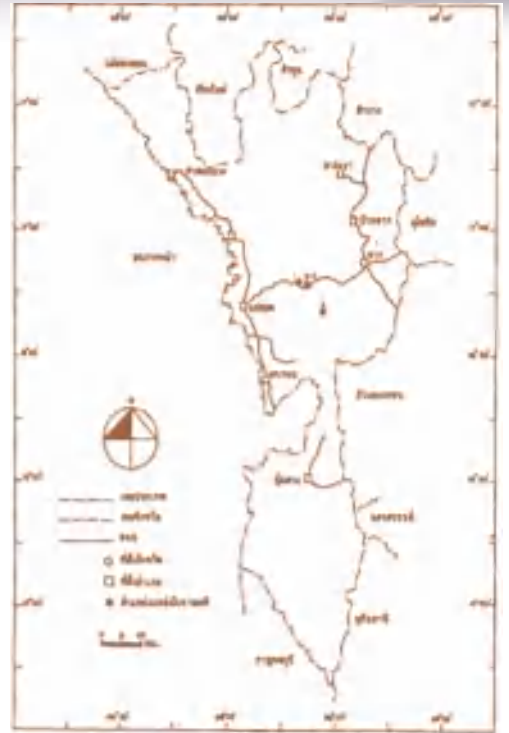
ตากเป็นเมืองเก่าแก่เมืองหนึ่ง ไม่ปรากฏหลักฐานว่าสร้างขึ้นในสมัยใด มีแต่การสันนิษฐานว่าเดิมเป็นเมืองที่พวกมอญสร้างไว้ โดยสันนิษฐานเชื่อมโยงตำแหน่งที่ตั้งเมืองที่อยู่ทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำปิงและปากแม่น้ำวัง ซึ่งเป็นเส้นทางคมนาคมสำคัญระหว่างเมืองมอญที่อยู่ในเขตพม่า เชื่อมต่อถึงเมืองนครลำปาง และเมืองหริภุญไชย (ปัจจุบันคือเมืองลำพูน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะประวัติความเป็นมาของเมืองลำพูนและลำปางนี้ มีหลักฐานสนับสนุนทั้งศิลาจารึกมอญ และตำนานหลายฉบับ เช่น ตำนานราชวงศ์ปกรณัม พงศาวดารเมืองน่าน พงศาวดารโยนก โดยเฉพาะตำนานจามเทวีวงศ์ที่กล่าวถึงเมืองหริภุญไชยว่าสร้างขึ้นในพุทธศตวรรษที่ ๑๓)

นอกจากนี้ ยังมีการตีความว่า เมืองตาก คือเมืองตักศิลามหานครที่ปรากฏในพระราชพงศาวดารเหนือว่าพระยาภาณุวรรณดิศครองราชย์อยู่ก่อนที่จะอพยพมาที่เมืองสวางคบุรี และเมืองละโว้ โดยไม่มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีอื่นใดสนับสนุนการตีความดังกล่าว

อย่างไรก็ตามเมื่อได้วิเคราะห์ตำนานการสร้างเมืองต่างๆ ก็อาจสรุปได้ว่า ในช่วงก่อนพุทธศตวรรษที่ ๑๘ หรือก่อนที่ราชวงศ์พระร่วงจะสถาปนากรุงสุโขทัยเป็นราชธานีนั้น ตากมีฐานะเป็นเมืองสำคัญเมืองหนึ่งของชนชาติไทย เพราะเป็นเมืองที่ตั้งอยู่บนเส้นทางการค้าระหว่างชุมชนที่อยู่ดินแดนภายในกับการค้าทางทะเลฝั่งอันดามัน ดังปรากฏข้อความในศิลาจารึกวัดศรีชุมว่า ในสมัยพ่อขุนศรีนาวนำถมครองสุโขทัย-ศรีสัชนาลัยนั้น ขอบเขตดินแดนครอบคลุมถึง **เมืองฉอด** ซึ่งนักประวัติศาสตร์สันนิษฐานว่า เป็นเมืองที่ตั้งอยู่บริเวณน้ำฉอดหรือน้ำแม่สอด ปัจจุบันคือห้วยแม่สอด ในอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก (ศาสตราจารย์ ดร. ประเสริฐ ณ นคร อธิบายเพิ่มเติมว่า คนภาคเหนือออกเสียง ฉ ไม่ได้ ต้องออกเสียงเป็น ส ฉอด จึงกลายเป็น สอด) หรืออาจจะอยู่บริเวณริมฝั่งแม่น้ำเมยทางฝั่งพม่า เพราะได้พบเมืองโบราณรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าที่มีขนาดใหญ่ และมีรูปแบบที่นิยมสร้างในสมัยสุโขทัย

อาณาเขตของ “สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย” ในสมัยพ่อขุนศรีนาวนำถมมีความในศิลาจารึกวัดศรีชุมว่า

“...เบื้องตะวันออกถึง...เบื้องหัวนอนถึงขุนลูนตาขุนดาขุนด่าน...
เบื้องในหริตติถึงฉอดเวียงเหล็ก...เบื้องตะวันตกถึง...ละพูน... เบื้องพายัพ
ถึงเชียงแสนพยาว...”

แผนที่แหล่งโบราณคดีในเขตจังหวัดตาก

แม่น้ำวังบริเวณที่ไหลผ่านจังหวัดตาก

สมัยสุโขทัย

เมืองตากยังคงเป็นเมืองสำคัญของแคว้นสุโขทัยสืบต่อมา เพราะตั้งอยู่บนเส้นทางคมนาคมดังกล่าว ดังมีความเรียบเรียงไว้ในหนังสือ **วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ และภูมิปัญญา ของจังหวัดตาก** ว่า

“...เหนือตัวเมืองขึ้นมาเล็กน้อย มีลำน้ำวังไหลจากเขตเมืองลำปาง มาบรรจบกับลำน้ำปิง ถ้าหากเดินทางจากเมืองตากขึ้นไปตามลำน้ำวัง ก็จะผ่านชุมชนบ้านเมืองต่างๆ หลายแห่ง เช่น เมืองที่บ้านแม่พริก และ ที่เมืองเถิน เป็นต้น ต่อจากนั้นก็อาจต่อไปยังเมืองลำปางได้โดยไม่ยาก แต่ถ้าขึ้นไปตามลำน้ำปิงตอนเหนือก็จะไปยังเมืองลำพูนและเชียงใหม่ได้ ถ้าล่องตามลำน้ำปิงลงไปทางใต้ ก็จะไปยังบ้านเมืองต่างๆ ตามลำน้ำนี้ จนถึงเมืองนครชุม กำแพงเพชร และนครสวรรค์ในที่สุด แต่ถ้าเดินทางไปตามลำน้ำห้วยตากทางตะวันตกเฉียงเหนือ ก็จะข้ามเทือกเขาไปติดต่อกับชุมชนที่อยู่บนเทือกเขาถนนธงชัย และบ้านเมืองทางลุ่มน้ำสาละวินในเขตพม่าได้...”

ด้วยเหตุดังกล่าว ในสมัยที่สุโขทัยเริ่มตั้งอาณาจักรนั้น เมื่อขุนสามชน เจ้าเมืองฉอดยกทัพมาตีเมืองตาก พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ปฐมกษัตริย์ราชวงศ์พระร่วงจึงต้องเสด็จยกทัพไปทำสงครามเพื่อชิงเมืองตากคืน ศึกในครั้งนั้น “พระราม” ได้รับการสถาปนาเป็น “พระรามคำแหง”

เมืองตากจึงรอดพ้นจากการรุกรานของขุนสามชน และมีฐานะเป็นเมืองสำคัญที่อยู่ทางชายขอบของอาณาจักรสุโขทัย ความสำคัญของ “ตาก” จึงมีบทบาทเคียงคู่กับมหाराชของอาณาจักรสุโขทัย คือ พ่อขุนรามคำแหงมหาราช

ในสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราชอาณาเขตของสุโขทัยกว้างขวางมาก เขตแดนทางด้านตะวันตกปรากฏในศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงว่า “เบื้องตะวันตกจรดเมืองฉอด เมือง..น หงสาวดี สมุทราเป็นแดน”

ภายหลังเมื่อพ่อขุนรามคำแหงมหาราชสวรรคต อาณาจักรสุโขทัยแตกเป็นเมืองเล็กเมืองน้อย ดังปรากฏความในจารึกนครชุมว่า **เมืองเชียงทอง** (เมืองโบราณตั้งอยู่ในเขตจังหวัดตาก นักประวัติศาสตร์สันนิษฐานว่าตั้งอยู่ระหว่างเมืองตากกับเมืองกำแพงเพชร) เป็นเมืองหนึ่งที่แยกตัวเป็นอิสระ ปกครองตนเองไม่ขึ้นกับอาณาจักรสุโขทัย เช่นเดียวกับเมืองอื่นๆ ได้แก่ **เมืองคนที** (เมืองโบราณอยู่บริเวณบ้านโคก จังหวัดกำแพงเพชร) **เมืองบางฉลัง** (เมืองโบราณตั้งอยู่ในบริเวณอำเภอสวรรคโลก และอำเภอทุ่งเสลี่ยม จังหวัดสุโขทัย) **เมืองบางพาน** (เมืองโบราณ

แม่น้ำปิงมองจากสะพานสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี

ตั้งอยู่ในบริเวณหมู่บ้านเขานางนองและบ้านวังพาน อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร) **เมืองแพรก** (เมืองสรรค์บุรี ปัจจุบันอยู่ในจังหวัด ชัยนาท) **เมืองพระบาง** (ชื่อของเมืองนครสวรรค์ในสมัยโบราณ)

เข้าใจว่าเมืองต่างๆ ในพื้นที่ที่ปัจจุบันเป็นจังหวัดตาก คงเป็นเมือง อิสระในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ในระหว่าง พ.ศ. ๑๘๔๑-๑๘๕๐ มาถึงสมัย พระมหาธรรมราชาที่ ๑ (พระเจ้าลิไทย) พระองค์ได้ปราบดาภิเษกขึ้นเป็น กษัตริย์ก็ได้รวบรวมเมืองต่างๆ เข้าเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักร สุโขทัย จึงเป็นปึกแผ่นได้อีกครั้งหนึ่ง แต่ไม่กว้างขวางเท่าสมัยพ่อขุนรามคำแหง มหาราช คือ มีดินแดนครอบคลุมเมืองที่ตั้งอยู่ในระหว่างแม่น้ำปิง แม่น้ำ น่านและแควป่าสักเท่านั้น **เมืองเชียงทอง**จึงกลับมาขึ้นกับอาณาจักร สุโขทัยดังเดิม และเข้าใจว่าจะคงเป็นเมืองสำคัญเมืองหนึ่งของอาณาจักร สุโขทัย ในฐานะเมืองตามเส้นทางคมนาคมและการค้า จนสิ้นสมัยสุโขทัย

หลักฐานความสำคัญของเมืองต่างๆ ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดตาก มีความปรากฏในศิลาจารึกวัดป่ามะม่วงภาษาไทย และศิลาจารึกวัด ป่ามะม่วงภาษาเขมรกล่าวถึงเส้นทางการเดินทางของพระมหาสามีสังฆราช จากลังกามายังเมืองสุโขทัย เมื่อ พ.ศ. ๑๙๐๕ ในสมัยของพระมหา- ธรรมราชาที่ ๑ ระบุชัดเจนว่า “ตั้งแต่เมืองท่าเรือทเลมาทางบก แต่เมือง **เชียงทอง** เมืองจันทร เมืองพราน เมืองวาน ตลอดถึงเมืองสุโขทัย” โดย พระองค์ได้โปรดให้ “อำมาตย์มุขมนตรีผู้ใหญ่ผู้น้อย...” ไปรับพระสังฆราช ที่ **เมืองจอด** จึงสันนิษฐานว่า**เมืองจอด**จะเป็นเมืองชายเขตแดนทางทิศ ตะวันตกของอาณาจักรสุโขทัยในสมัยพระมหาธรรมราชาที่ ๑

นอกจากนี้ เส้นทางการเดินทางของพระมหาศรีศรัทธาราชจุฬามณี (บุตรพระยาคำแหง หลานของพ่อขุนผาเมืองเจ้าเมืองราด) ได้ธุดงค์ไปไหว้ พระธาตุต่างๆในดินแดนไทยแล้วออกไปสร้างถาวรวัตถุทางพระพุทธศาสนา ในอินเดียและลังกา มีความปรากฏในศิลาจารึกวัดศรีชุม และจารึกวัด เขากบว่า เริ่มต้นเดินทางจากกรุงสุโขทัย ศรีสัชนาลัย ฝาง (อยู่ในจังหวัด อุตรดิตถ์) แพร่ ลำพูน **ตาก เชียงทอง จอด** แล้วจึงเดินทางด้วยเรือ ไปตามแม่น้ำกะแยงไปถึงเมืองนครพน (อยู่ทางเหนือเมืองเมาะตะมะใน เขตพม่า) จากนั้นจึงไปทางทะเลไปถึงเมืองกลิงคราฐ ปาตลิมุตร ในอินเดีย

ในจารึกวัดบูรพาราม กล่าวถึงเขตแดนของอาณาจักรสุโขทัย ในสมัยพระมหาธรรมราชาที่ ๒ ว่า “...เบื้องตะวันตกถึง**เมืองจอด** รอดเมืองพัล (เมืองพัน)...” และ “...เมือง**เชียงทอง**ในทิศตะวันตกเฉียงใต้” ในจารึกวัดอโศการาม มีความว่า “...ด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ ทรงทำเมือง **เชียงทอง**เป็นรัฐสีมา...”

คอกช้างเผือก อำเภอแม่สอด

จากหลักฐานศิลาจารึกสรุปได้ว่า ในสมัยสุโขทัย พื้นที่ที่ปัจจุบันเป็นจังหวัดตาก มี**เมืองจอด เมืองเชียงทอง และเมืองตาก** ตั้งอยู่บนเส้นทางคมนาคมที่สามารถเดินทางต่อไปยังเมืองท่าทางทะเลฝั่งอันดามัน

ปลายสมัยสุโขทัยในสมัยพระมหาธรรมราชาที่ ๔ (บรมपाल พ.ศ. ๑๙๖๒-๑๙๘๑) สุโขทัยตกอยู่ภายใต้อิทธิพลทางการเมืองของอาณาจักรอยุธยา อาณาจักรสุโขทัยถูกแบ่งออกเป็น ๔ แคว้น คือ เมืองพิษณุโลก (พระมหาธรรมราชาที่ ๔ ปกครอง) เมืองสุโขทัย (พระยารามปกครอง) เมืองสวรรคโลก (พระยาเชลียงปกครอง) และเมืองกำแพงเพชรทางอยุธยาให้พระยาแสนสอยดาวปกครองขึ้นกับกรุงศรีอยุธยา เข้าใจว่าเมืองจอด เมืองเชียงทอง และเมืองตาก หรือเส้นทางไปเมืองท่าฝั่งทะเลอันดามันได้ตกอยู่ภายใต้อำนาจของอาณาจักรอยุธยาด้วย

สมัยอยุธยา

ในสมัยต้นอยุธยาไม่ปรากฏหลักฐานใดๆ เกี่ยวกับเมืองต่างๆ ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ของจังหวัดตาก เนื่องจากไม่ปรากฏชื่อเมืองเหล่านี้ในกฎหมายตราสามดวง ซึ่งมีทำเนียบศักดินาทหารหัวเมือง และนาพลเรือนของหัวเมืองเอกและหัวเมืองโทครบทุกตำแหน่ง จึงสันนิษฐานได้ว่า **เมืองตาก เมืองจอด เมืองเชียงทอง** คงมีฐานะเป็นเมืองจัตวาโดยมีเมืองกำแพงเพชรเป็นเมืองที่มีฐานะเป็นเมืองหน้าด่านสำคัญในภูมิภาคนี้ จนกระทั่งในสมัยของสมเด็จพระไชยราชาธิราช (พ.ศ. ๒๐๗๗-๒๐๘๙) มีความปรากฏในพระราชพงศาวดารกรุงเก่าฉบับหลวงประเสริฐว่า เมืองเชียงทองมีฐานะเป็นเมืองชุมนุมไพร่พลของกองทัพไทยเมื่อสมเด็จพระไชยราชาธิราชได้นำทัพจากกรุงศรีอยุธยามาตั้งทัพอยู่ที่เมืองเชียงทอง ก่อนที่จะยกทัพตีเมืองเชียงใหม่

หลังจากนั้นเมืองเหล่านี้ ปรากฏความสำคัญในพระราชพงศาวดารว่าเป็นเมืองในเส้นทางเดินทัพทั้งของทัพไทย และทัพพม่าในสงครามระหว่างไทยกับพม่าโดยใช้เส้นทางด่านแม่ละเมาจังหวัดตาก ตามเส้นทางที่มีระบุไว้ในหนังสือวัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ และภูมิปัญญาจังหวัดตากว่า

“จากเมืองเมาะตะมะขึ้นไปทางแม่น้ำ จนถึงบ้านตะพู (เมืองแกรง) แล้วเดินบกมาข้ามแม่น้ำกสิบ แม่น้ำเมย แม่น้ำแมสอด ผ่านเข้ามาทางด่านแม่ละเมา มาลงท่าแม่น้ำปิง ตรงบ้านระแหง ที่ตั้งเมืองตากปัจจุบัน”

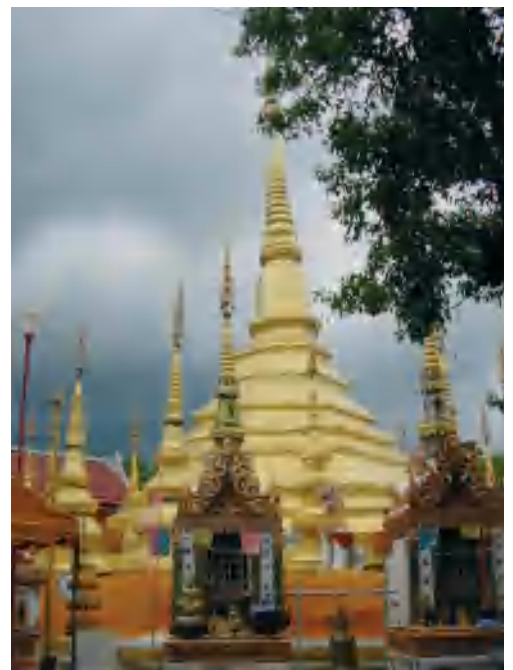
ที่สำคัญพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ได้ระบุว่าเมืองต่างๆ ในจังหวัดตาก คือ **เชียงทอง แม่ละเมา บ้านระแหง และตาก** มีบทบาทสำคัญในการเป็นเมืองที่ทำหน้าที่เป็น “ด่าน” ของอาณาจักรอยุธยา ทางด้านตะวันตกที่ติดกับเขตแดนพม่า และทางเหนือที่ติดกับอาณาจักร ล้านนา

ตำแหน่งที่ตั้งของเมืองต่างๆ สันนิษฐานจากหลักฐานร่องรอย ทางโบราณคดี ได้พบชุมชนโบราณที่มีคูน้ำและคันดินล้อมรอบตั้งอยู่ตรง บริเวณที่แม่น้ำปิงไหลมาบรรจบกับแม่น้ำวัง โดยชุมชนตั้งอยู่ ณ บริเวณ เนินเขาริมฝั่งแม่น้ำปิงฝั่งตะวันตก ชุมชนนี้เป็นที่รู้จักว่าเป็น “เมืองตากเก่า” ที่มีโบราณสถานที่สำคัญ ๒ แห่ง คือ วัดพระบรมธาตุ และเจดีย์ทรง ดอกบัวตูมซึ่งเป็นรูปแบบศิลปกรรมเจดีย์สุโขทัยปรากฏอยู่ นอกจากนี้ ในบริเวณเมืองยังพบเศษภาชนะดินเผาและเครื่องเคลือบของจีนสมัย ราชวงศ์หมิง

ในบริเวณที่ราบลุ่มทางทิศใต้ของเมืองตาก ห่างจากชุมชนโบราณ ดังกล่าวประมาณ ๑ กิโลเมตร พบชุมชนโบราณที่มีคูน้ำคันดินล้อมรอบ รูปสี่เหลี่ยมค้อนข้างมน มีขนาด ๔๐๐x๕๐๐ เมตร ในเขตตำบลบ้านเกาะ ตะเภา ยังมีร่องรอยของวิหารและฐานพระสถูปที่ชาวบ้านเรียกว่า “วัดสิงห์” ปรากฏอยู่ ทางตะวันตกของเมืองมีวัดเก่าเรียกว่า วัดโบสถ์ตั้งอยู่

ร่องรอยของชุมชนโบราณทั้งสองแห่งนี้มีผู้สันนิษฐานว่าอาจเป็น เมืองที่เกิดขึ้นในเวลาเดียวกัน คือตัวเมืองบนพื้นที่ราบคือเมืองที่อยู่อาศัย ส่วนบริเวณที่อยู่บนเนินเขาอาจเป็นที่ตั้งศาสนสถานที่สำคัญของเมือง และเนื่องจากที่ตั้งของชุมชนโบราณทั้งสองนี้ตั้งอยู่ใกล้กับแม่น้ำปิง ซึ่ง สามารถเดินทางไปเมืองลำปาง ลำพูน เชียงใหม่ได้สะดวก หรือเดินทาง ข้ามเทือกเขาถนนธงชัยตอนบนลงไปยังเมืองโบราณที่อยู่ริมแม่น้ำเมย ในเขตอำเภอท่าสองยาง และสามารถติดต่อกับชุมชนในลุ่มน้ำสาละวิน ในเขตพม่าได้

ตามเส้นทางแม่น้ำปิงลงมาทางใต้ เป็นบริเวณเมืองตากในปัจจุบัน (ตั้งอยู่ทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำปิง) ซึ่งในสมัยอยุธยาบริเวณนี้เรียกว่า บ้านระแหง (ตั้งอยู่ทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำปิงใกล้ๆ กับบริเวณวัด เขาแก้ว) เป็นเส้นทางคมนาคมที่สำคัญ ทั้งจากเชียงใหม่ ลำปาง สุโขทัย กำแพงเพชร มาทางตะวันตกทางแม่สวด ทางด่านแม่ละเมา ไปสู่ ดินแดนของพม่า-มอญในลุ่มน้ำสาละวิน การเดินทางในสมัยอยุธยาทาง ด่านแม่ละเมา ก็มาทางบ้านระแหงนี้

วัดพระบรมธาตุ

ตำบลเกาะตะเภา อำเภอบ้านตาก

สงครามไทย-พม่ารุนแรงเพิ่มขึ้นในสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ พม่ายกทัพมาล้อมกรุงศรีอยุธยา ใน พ.ศ. ๒๐๙๑ ไทยสูญเสียพระสุริโยทัย ศึกครั้งนั้นพม่าได้ยกทัพกลับทางด่านแม่ละเมา จังหวัดตาก

ศึกเสียกรุงศรีอยุธยา ครั้งที่ ๑ พ.ศ.๒๑๑๒ นั้น พม่ายกทัพทั้งมา และกลับทางด่านแม่ละเมา

ในสงครามประกาศอิสรภาพ สมเด็จพระนเรศวรก็ทรงยกไพร่พล เดินทัพเข้าสู่พม่าทางด่านแม่ละเมา รวมทั้งได้เสด็จมาเมืองตากเพื่อขับไล่ พม่าให้ออกจากพระราชอาณาเขต “ตาก” จึงเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีบทบาท เคียงคู่กับพระราชกิจของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช

ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ปรากฏหลักฐานในพระราช พงศาวดารว่าโปรดเกล้าฯให้ทัพไทยไปตีพม่าและตีหัวเมืองเหนือ เมืองตาก ก็เป็นเมืองบนเส้นทางการเดินทัพของไทยในช่วงสมัยนั้น

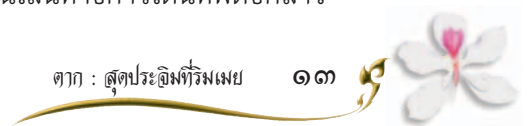
สงครามระหว่างไทย-พม่า ทำให้มีการย้ายเมืองตากไปอยู่ที่ บ้านป่ามะม่วงตรงข้ามกับบ้านระแหง โดยสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงสันนิษฐานว่า การย้ายเมืองตากมาอยู่ที่ บ้านป่ามะม่วงนี้ คงจะย้ายมาในแผ่นดินสมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราช (พ.ศ. ๒๑๑๒-๒๑๓๓) ภายหลังที่สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงประกาศ อิสรภาพแล้วเป็นแน่ (หลัง พ.ศ. ๒๑๒๓) เนื่องจากเดิมเมืองตากตั้งอยู่ลึก เข้าไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือมาก ทัพพม่าสามารถเดินทัพผ่านเข้ามา ทางด่านแม่ละเมาเข้ามาตีเมืองในราชอาณาจักรอยุธยาได้อย่างสะดวก ดังนั้นจึงได้ย้ายเมืองมาอยู่ ณ บริเวณเมืองตากในปัจจุบัน เพื่อให้เป็น เมืองหน้าด่านป้องกันทัพพม่า หรือเป็นที่ชุมนุมทัพของอยุธยาก่อนที่จะตี เมืองเชียงใหม่

ทางใต้ของบ้านระแหงในเขตบ้านสบยม พบร่องรอยของชุมชน โบราณ ที่มีคูน้ำและคันดินล้อมรอบ ตั้งอยู่บนเนินดินห่างจากฝั่งแม่น้ำปิง ประมาณ ๑๐๐ เมตร มีขนาด ๓๕๐x๑๕๐ เมตร บริเวณนี้ชาวบ้าน เรียกว่า **เกาะฤๅษี** เพราะพบสระน้ำรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาดใหญ่ ร่องรอย พระสถูปขนาดเล็ก และภาชนะดินเผาเคลือบแบบสุโขทัย จึงสันนิษฐานว่า ชุมชนที่บ้านเกาะฤๅษี คือ เมือง**เชียงทอง** ซึ่งตั้งอยู่ในเขตตำบลเชียงทอง ในปัจจุบัน

จากหลักฐานทางพระราชพงศาวดารกล่าวสรุปได้ว่าตลอดสมัย อยุธยา ผู้คนที่อาศัยในพื้นที่จังหวัดตากต้องเผชิญกับภัยสงครามระหว่าง ไทย-พม่ารวมทั้งศึกระหว่างอยุธยากับเชียงใหม่ แม้ว่าเมืองเหล่านั้นจะ ไม่ได้เป็นสนามรบโดยตรง แต่ก็ก็เป็นเส้นทางการเดินทัพดังกล่าว

เจดีย์ยุทธหัตถี อำเภอบ้านตาก ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นสถานที่พ่ายชนะสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ทำการสู้รบกับขุนสามชน เจ้าเมืองฉอด

สมัยธนบุรี

ในสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช (พ.ศ. ๒๓๑๐-๒๓๒๕) พื้นที่จังหวัดตากปรากฏนามในพระราชพงศาวดารกรุงธนบุรีว่า **เมืองตาก บ้านระแหง และด่านแม่ละเมา** ยังคงมีฐานะเป็นเส้นทางการเดินทัพ ในสงครามระหว่างไทย-พม่า และเป็นสถานที่ชุมนุมทัพของทัพไทย ในการทำศึกขับไล่พม่าออกจากเมืองเชียงใหม่

ใน พ.ศ. ๒๓๑๗ ภายหลังที่สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงตีได้เมืองเชียงใหม่แล้ว พระองค์ได้เสด็จไปประทับที่ “พระตำหนักเมืองตาก” เพื่อบัญชาการทัพขับไล่พม่าที่เข้ามาทางด่านแม่ละเมาด้วยพระองค์เอง และในขณะที่พระองค์ประทับอยู่ที่เมืองตากนั้น นอกจากจะประกอบพระราชกรณียกิจในการสงครามแล้ว ได้ทรงพระราชทานเงินแก่ราษฎรชาวเมืองตาก พระราชทานปืนคาบศิลาไว้ให้ชาวบ้านระแหงไว้ป้องกันข้าศึก และทรงทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาที่บ้านระแหง ดังมีความปรากฏในพระราชพงศาวดารกรุงธนบุรี ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) ว่า

“วัน ๔ ๙ ๓ ค่ำ เพลาเช้า เสด็จฯ ไปนมัสการพระปฏิมากร ณ วัดกลางวัดดอยเขาแก้ว จึงตรัสประภาษถามพระสงฆ์ว่าพระผู้เป็นเจ้าจำได้หรือไม่ เมื่อโยมยังอยู่บ้านระแหง โยมยกกระษัตริย์ขึ้นชูไว้กระทำสัตยาธิษฐานเสี่ยงพระบารมีว่า ถ้าฯ ข้าฯ จะได้ตรัสแก่พระปรมาภิเชกสัมโพธิญาณในอนาคตกาลเป็นแท้ฯ ข้าฯ ตีระฆังแก้วเข้าบัดนี้ให้ระฆังแก้วแตกจำเพาะแต่ที่จุก จะได้ทำเป็นพระเจดีย์ฐานแก้วบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ครั้นอธิษฐานแล้วดีเข้า ระฆังแตกจำเพาะแต่ที่จุก ก็เห็นประจักษ์เป็นอัศจรรย์ครั้งหนึ่ง พระสงฆ์ถวายพระพรว่าจริงดังพระราชโองการ...”

ภาพจิตรกรรมฝาผนังบรรยายเรื่องราวของการสู้รบระหว่างไทยกับพม่าภายในศาลพระเจ้าตาก

ศาลเจ้าพ่อพะวอ อำเภอแม่สอด

พ.ศ. ๒๓๑๘ พระเจ้ากรุงอังวะกษัตริย์พม่าให้อะแซหวุ่นกี้เป็นแม่ทัพนำทัพพม่ามารุกรานหัวเมืองเหนือของไทย นับเป็นสงครามครั้งสำคัญที่สุดในสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เพราะทัพพม่ายกมาเป็นกองทัพใหญ่และตีเมืองพิษณุโลกได้แต่เพียงเมืองเปล้า เพราะไทยอพยพครอบครัวราษฎรหลบหนีออกจากเมืองพิษณุโลกไปก่อนศึกครั้งนี้เมืองตากได้กลายเป็นสมรภูมิรบเช่นเดียวกับเมืองอื่นๆ แต่ทัพไทยก็สามารถขับไล่พม่าออกไปได้สำเร็จ

ในช่วงสมัยนี้ปรากฏวีรกรรมของ “พะวอ” นายด่านแม่ละเมาที่ได้ต่อสู้กับพม่าจนตัวตาย ชาวตากเคารพนับถือในตัวพะวอมาก จึงมีการสร้าง “ศาลเจ้าพ่อพะวอ” ในเขตตำบลพะวอ อำเภอแม่สอด ขึ้นและสักการบูชาจนถึงปัจจุบัน

สมัยรัตนโกสินทร์

ตากยังคงมีบทบาทเป็นเส้นทางการเดินทัพระหว่างทัพไทย-พม่าและ
เป็นสมรภูมิรบหลายครั้งตลอดรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า
จุฬาโลกมหาราช (พ.ศ. ๒๓๒๕-๒๓๕๒) รัชกาลที่ ๑ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

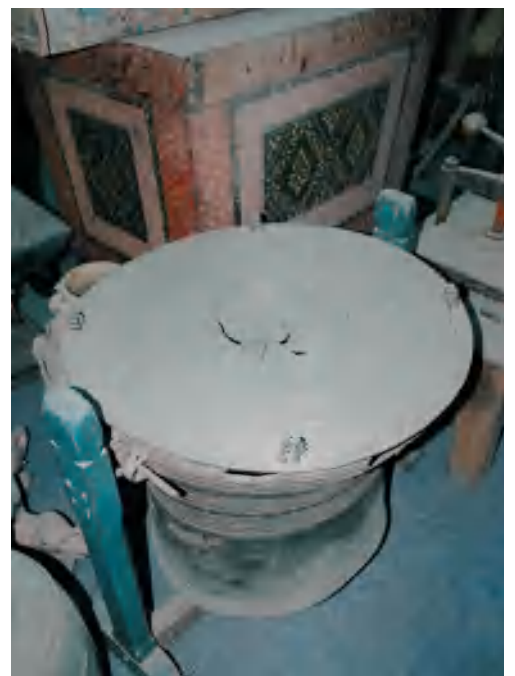
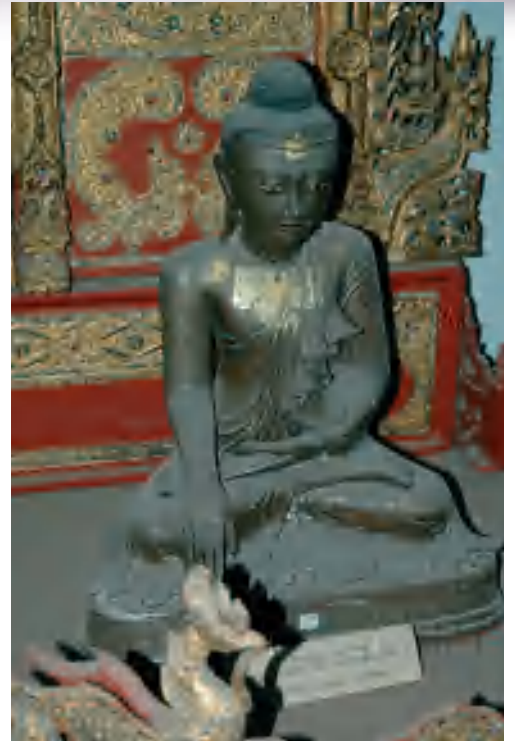
ใน พ.ศ. ๒๓๒๘ พระเจ้าปดุงกษัตริย์พม่าได้ยกทัพใหญ่ แบ่งเป็น
๙ ทัพด้วยกัน ยกมาตีไทยหลายทางด้วยกัน รวมทั้งยกทัพผ่านมาทางด่าน
แม่ละเมา จังหวัดตาก พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช
และสมเด็จพระบวรเจ้ามหาสุรสิงหนาทได้ทรงนำทัพต้านทานทัพพม่าและ
สามารถขับไล่พม่าออกไปได้สำเร็จ

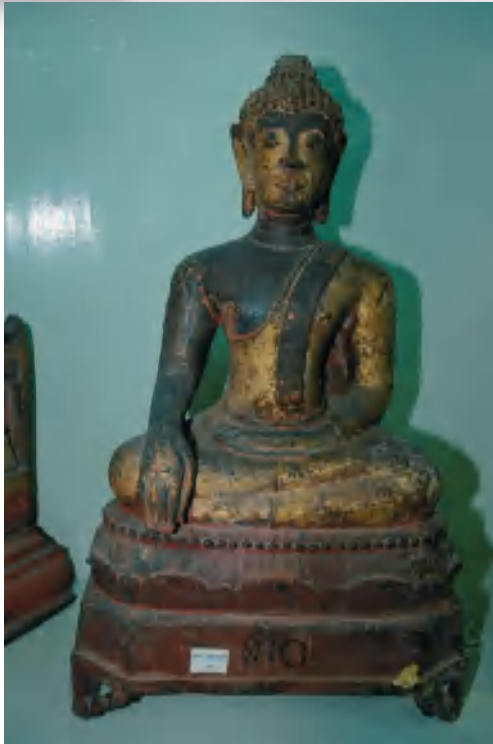
หลังสงครามเก้าทัพ (พ.ศ. ๒๓๒๘) ไทยยังคงทำสงครามกับพม่า
อีกหลายครั้ง มีทั้งศึกขับไล่พม่าที่ยกเข้ามาทางด่านแม่ละเมา ศึกขับไล่พม่า
ออกจากดินแดนล้านนา ดังปรากฏร่องรอยขุดคุ้ยกับเป็นคุสนามเพลาะ
หรือค่ายทหารไทย-ค่ายพม่า อยู่หลายแห่ง

บทบาทการเป็นเส้นทางการเดินทัพและสมรภูมิรบของตากได้ยุติ
ลงในปลายรัชสมัยของรัชกาลที่ ๑ ถึงแม้ว่าศึกไทยกับพม่ายังคงมีสืบต่อมา
จนถึงสมัยรัชกาลที่ ๓ เพราะพมามีปัญหาทางการเมืองและต้องเผชิญกับ
ลัทธิจักรวรรดินิยมตะวันตกอย่างรุนแรง จนพม่าต้องสูญเสียเอกราชและ
อธิปไตยให้กับอังกฤษไปในที่สุด อย่างไรก็ตาม เมืองต่างๆ ในพื้นที่จังหวัด
ตากก็ยังคงมีบทบาทเป็นเมืองหน้าด่านของราชอาณาจักรไทยสืบต่อมา

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงพระดำริว่า
เมืองตากเดิมมีแม่น้ำอยู่ข้างหลัง ในเวลาถอยทัพย่อมได้รับความลำบาก
เพราะแม่น้ำกว้างใหญ่ขวางกั้นอยู่ ควรย้ายเมืองข้ามฟากมาอยู่ฝั่งตรงกันข้าม
จะทำให้แม่น้ำเป็นเสมือนคูเมืองขนาดใหญ่ทำให้ข้าศึกเข้าตีลำบาก จึงทรง
พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ย้ายตัวเมืองตากจากที่เดิมมาตั้งใหม่ที่บ้านระแหง
ซึ่งอยู่ตรงข้ามกับเมืองตากที่บ้านปามะม่วง คือตัวจังหวัดตากในปัจจุบัน

เมื่อสงครามไทย-พม่า ที่เกิดศึกใหญ่น้อยเป็นระยะๆ ในช่วงเวลา
เกือบ ๓๐๐ ปีสิ้นสุดลง บ้านเมืองสงบปราศจากภัยสงคราม ชาวเมืองตาก
ก็อยู่อย่างสงบสุขและเริ่มฟื้นฟูพัฒนาบ้านเมืองให้กลับมามั่นคงดังเดิม ใน
ฐานะเมืองบนเส้นทางการค้าระหว่างชุมชนที่อยู่ในดินแดนไทย-พม่า และ
ระหว่างเมืองที่อยู่ทางเหนือกับภาคกลางของไทย เมืองตากในช่วงก่อน
สมัยรัชกาลที่ ๕ นับเป็นเมืองศูนย์กลางการค้าขายและการคมนาคม
ระหว่างคนไทยกับมอญ-พม่า และเป็นเส้นทางการคมนาคมระหว่างเชียงใหม่
นครสวรรค์ กับกรุงเทพฯ เนื่องจากยังไม่มีทางรถไฟ การคมนาคมสำคัญ

จึงเป็นเส้นทางน้ำ ทำให้ลักษณะการตั้งบ้านเรือนของราษฎรในจังหวัดตาก เป็นไปตามความยาวของแม่น้ำ เมืองตากจึงถือว่าเป็นเมืองที่บริบูรณ์และมีสินค้าต่างเมืองมารวมกันหลายทาง ทั้งจากเชียงใหม่ จากมะละแหม่ง รวมทั้งสินค้าจากกรุงเทพ ผู้คนที่อยู่อาศัยในจังหวัดตากก็มีหลายเชื้อชาติหลายภาษา ทั้งไทยเหนือ ไทยกลาง ไทยใหญ่ ชาวไทยภูเขา (มากที่สุด คือ กะเหรี่ยง ม้ง มูเซอ ลีซอ อีก้อ ตามลำดับ) พม่า และมอญ

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีการปรับปรุงการปกครองหัวเมืองต่างๆ ให้เป็นแบบมณฑลเทศาภิบาล เมืองตากได้รวมกับเมืองกำแพงเพชร อุทัยธานี ชัยนาท มโนรมย์ พยุหะคีรี และนครสวรรค์ รวมเป็นมณฑลนครสวรรค์ มีข้าหลวงเทศาภิบาลเป็นผู้ปกครอง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๘ และต่อมา โปรดเกล้าฯ ให้แบ่งมณฑลออกเป็นเมือง อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน อยู่ในความดูแลของกระทรวงมหาดไทย

ในช่วงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว อำเภอแม่สอดมีความสำคัญมากขึ้น เพราะเป็นด่านติดต่อค้าขายกับอังกฤษที่ปกครองพม่าในสมัยนั้น ทางราชการได้เลื่อนตำแหน่งนายอำเภอแม่สอด เป็นผู้ว่าราชการอำเภอแม่สอด ดังเช่น “พระสมัครสรพการ (ช่วง ทศนิยยานนท์)” ท่านได้เดินทางไปเจรจา กับฝ่ายอังกฤษประสบความสำเร็จหลายครั้ง ภายหลังการเปลี่ยนแปลง การปกครอง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ ทางราชการยกเลิกตำแหน่งผู้ว่าราชการ อำเภอ ตากจึงมีฐานะเป็นจังหวัดตากจนถึงปัจจุบันนี้

โบราณวัตถุ ภายในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติตาก (ชั่วคราว)
ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาตากเขต ๑

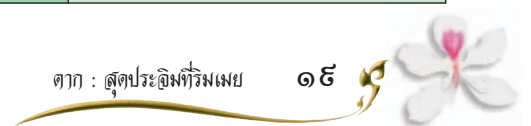

เหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับจังหวัดตากที่ปรากฏในพระราชพงศาวดาร

ช่วงเวลา	เหตุการณ์สำคัญ	แหล่งข้อมูล
พ.ศ. ๒๐๘๘	สมัยสมเด็จพระไชยราชาธิราช (พ.ศ. ๒๐๗๗-๒๐๘๙) ศึกตีเมืองเชียงใหม่ ครั้งที่ ๑ สมเด็จพระไชยราชาธิราชเสด็จยกทัพหลวงจากกรุงศรีอยุธยาเพื่อจะไปตีเมืองเชียงใหม่ ได้ทรงยกทัพไปตั้งทัพอยู่ที่เมืองเชียงทอง ในเขตอำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก ก่อนที่จะยกทัพเข้าตีเมืองเชียงใหม่	พระราชพงศาวดารกรุงเก่า ฉบับหลวงประเสริฐ
พ.ศ. ๒๐๙๑	สมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ (พ.ศ. ๒๐๙๑-๒๑๑๑) ศึกเสียสมเด็จพระสุริโยทัย พระเจ้าตะเบงชเวตตี้กษัตริย์พม่าได้ยกทัพจากเมืองหงสาวดีเข้ามาทางด่านเจดีย์สามองค์ เมืองกาญจนบุรี ทัพพม่ากับทัพไทยได้กระทำยุทธหัตถีกัน การชนช้างครั้งนี้ สมเด็จพระสุริโยทัยเสียทีสิ้นพระชนม์บนคอช้าง ทัพพม่ายังได้ชัยชนะตีค่ายไทยแตก รวมทั้งล้อมจับพระราเมศวร และพระมหินทราธิราชไว้ได้ สมเด็จพระมหาจักรพรรดิทรงยอมเสียช้างพลายศรีมงคล และช้างพลายมงคลทวีป เพื่อแลกเปลี่ยนพระราชโอรสทั้งสองคืนมา ศึกครั้งนี้พม่ายกทัพกลับทางด่านแม่ละเมา (จังหวัดตาก) ด้วยเหตุผลที่ว่า “สมเด็จพระเจ้าหงสาวดีตรัสว่า ซึ่งจะกลับไปทางกาญจนบุรีนั้นเห็นจะขัดสนอีกด้วยเหตุว่ากองทัพเรายกเหยียบเมืองมา เสบียงอาหารยับเยินสิ้นอยู่แล้ว”	พระราชพงศาวดารกรุงสยาม จากต้นฉบับของบริติชมิวเซียม กรุงลอนดอน
พ.ศ. ๒๑๐๖	สงครามช้างเผือก พระเจ้าบุเรงนองกษัตริย์พม่า ได้มีพระราชสาส์นมาขอช้างเผือก ๒ ช้าง กับสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ ซึ่งพระองค์ทรงปฏิเสธ พม่าจึงยกทัพใหญ่ รวมทั้งทัพจากหัวเมืองเหนือซึ่งเป็นเมืองขึ้นของพม่า ได้แก่ เมืองเชียงใหม่ เมืองหริภุญไชย เมืองลำพูน และเมืองลำปาง มารวมทัพกันที่ตำบลระแหง ในเขตอำเภอเมืองตาก ศึกครั้งนี้เมืองพิษณุโลกต้องยอมแพ้ หัวเมืองฝ่ายเหนือทั้งปวง	พระราชพงศาวดารกรุงสยาม จากต้นฉบับของบริติชมิวเซียม กรุงลอนดอน

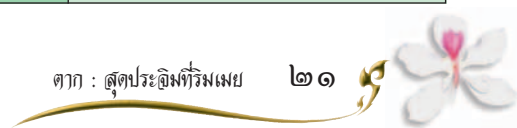
ช่วงเวลา	เหตุการณ์สำคัญ	แหล่งข้อมูล
	จึงเสียแก่พม่า ทพพม่าได้ยกพลมาล้อมกรุงศรีอยุธยา สมเด็จพระมหาจักรพรรดิต้องขอสงบศึก ดังมีความในพระราชพงศาวดารว่า “สมเด็จพระมหากษัตริย์เจ้าทั้งสองฝ่ายเสด็จมาทำสัตยาธิษฐานหลังน้ำตกชิโนทก ตำบลวัดพระเมรุ” ศึกครั้งนั้นสมเด็จพระมหาจักรพรรดิต้องยอมให้สมเด็จพระเจ้าลูกเธอพระราเมศวรเจ้า ช้างเผือก ๔ ช้าง รวมทั้งพญาจักรี และพระสุนทรสงคราม ไปอยู่ที่เมืองหงสาวดี ศึกครั้งนี้ทพพม่ายกทัพกลับไปทางด่านแม่ละเมา จังหวัดตาก	
พ.ศ. ๒๑๑๒	สมัยสมเด็จพระมหินทราธิราช (พ.ศ. ๒๑๑๑-๒๑๑๒) ศึกเสียกรุงศรีอยุธยา ครั้งที่ ๑ พระเจ้าบุเรงนองกษัตริย์พม่ายกทัพจากเมืองหงสาวดีมาทางด่านแม่ละเมา ตั้งทัพที่เมืองกำแพงเพชร แล้วรวมพลที่เมืองนครสวรรค์ ยกพลมาโจมตีกรุงศรีอยุธยา จนแตกพ่าย พม่าให้สมเด็จพระมหาธรรมราชาขึ้นครองกรุงศรีอยุธยาในฐานะเมืองประเทศราช และได้นำสมเด็จพระมหินทราธิราชไปเมืองหงสาวดี แต่ทรงลี้พระชนม์ในระหว่างทาง พม่ายกทัพกลับทางด่านแม่ละเมา	พระราชพงศาวดารกรุงสยาม จากต้นฉบับของบริติชมิวเซียม กรุงลอนดอน
พ.ศ. ๒๑๒๖	สมัยสมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราช (พ.ศ. ๒๑๑๒-๒๑๓๓) พระเจ้าหงสาวดีเตรียมทำศึกกับไทย จึงให้นันทสูกับราชสงครามยกกำลังไพร่พลเข้ามาทางด่านแม่ละเมา “ไปตั้งยั้งฉาง ณ เมืองกำแพงเพชร”	พระราชพงศาวดารกรุงสยาม จากต้นฉบับของบริติชมิวเซียม กรุงลอนดอน
พ.ศ. ๒๑๒๗	สงครามประกาศอิสรภาพ สมเด็จพระนเรศวรได้ยกทัพไทยมาตีเมืองอังวะตามพระราชโองการของพระเจ้าหงสาวดี พระองค์ทรงยกทัพมาทางเมืองกำแพงเพชร แล้วยกทัพไปทางเมืองเชียงทอง ทางด่านแม่ละเมา (เดือน ๓)	

ช่วงเวลา	เหตุการณ์สำคัญ	แหล่งข้อมูล
	ภายหลังที่สมเด็จพระนเรศวรทรงรู้ว่าพระเจ้าหงสาวดีวางแผนจะฆ่าพระองค์ ได้ทรง “หลังอุทกธาราลงเหนือพื้นพระสุธาดล จึงออกพระโขนงสู้รบประกาศแก่เทพเจ้าทั้งหลาย...ตั้งแต่นั้นไป กรุงพระมหานครศรีอยุธยา กับเมืองหงสาวดี มิได้เป็นสุวรรณภูมิพิเดียวดุจดั่งแต่ก่อน ขาดจากกันแต่นั้นไปตราบเท่ากัลปาวสาน...” ในครั้งนั้น (เดือน ๖) ได้ทรงพระแสงปืนยิงสุระกามาแม่ทัพพม่าตายตกจากคอช้างที่ริมฝั่งแม่น้ำสะโตงแล้วเสด็จยกทัพไทยกลับทางด่านเมืองกาญจนบุรี ในปีเดียวกันนี้ (เดือน ๘) สมเด็จพระนเรศวรได้เสด็จยกทัพมาตีทัพของนันทบุรุษกับราชสงคราม ที่เมืองกำแพงเพชร แม่ทัพพม่าทั้ง ๒ เมื่อรู้ว่าสมเด็จพระนเรศวรยกทัพมาก็รีบ “เลิกรี้พลช้างม้าหนีไปจากเมืองกำแพงเพชร” ทัพไทยตามไปทันที่ตำบลแม่ระกาเกิดการรบพุ่งกันเป็นศึกใหญ่ ทัพพม่าพ่ายแพ้หนีไปทาง เชียงใหม่ ทหารไทยติดตามตีทัพพม่าไปถึง ตำบลแม่รางสาบ แล้วจึงยกทัพกลับมารวมกับทัพหลวงที่ตั้งอยู่ที่ ตำบลเชียงใหม่ เมื่อสมเด็จพระนเรศวรรู้ว่าพระยาพิชัยกับพระยาสุวรรณคโลกเป็นกบฏ จึงเสด็จยกทัพหลวงจาก เชียงใหม่ ไปทางเมืองสุโขทัย ตีเมืองสุวรรณคโลกได้ จากนั้นจึงกวาดครัวอพยพกลับมาเมืองพิษณุโลก	
พ.ศ. ๒๑๒๘	พระมหาอุปราชของพม่าได้ยกทัพพม่าถึงห้าหมื่นเข้ามาทาง ด่านแม่ละเมา เข้ามาตั้งทำนุอยู่ที่เมือง กำแพงเพชร พระเจ้าหงสาวดีให้พระเจ้าเชียงใหม่ยกทัพมาทางเมืองกำแพงเพชร และให้พระยาพะสิมยกทัพพม่ามาทางด่านกาญจนบุรี ตั้งทัพอยู่ที่เมืองสุพรรณบุรี สมเด็จพระนเรศวรและสมเด็จพระอนุชาได้ยกทัพตีทัพพม่าทั้งสามนั้นจนแตกพ่ายไป	พระราชพงศาวดารกรุงเก่า ฉบับหลวงประเสริฐ และพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม)

ช่วงเวลา	เหตุการณ์สำคัญ	แหล่งข้อมูล
พ.ศ. ๒๑๒๙- พ.ศ. ๒๑๓๐	พระเจ้าหงสาวดีนันทบุเรงยกทัพพม่ามาทาง เชียงทอง รวมพลทั้งทางบกทางเรือที่เมืองกำแพงเพชร รวมกับทัพพระมหาอุปราช และทัพพระยาตองอู เป็นทัพใหญ่ กำลังไพร่พลหลายแสนคนเข้ามาล้อมกรุงศรีอยุธยา สมเด็จพระนเรศวรและสมเด็จพระอนุชาธิราชนำทัพไทยได้รับพุงกันเป็นสามารถ จนกระทั่งถึงฤดูฝน ทัพพม่าเสียกำลังไพร่พลเป็นอันมาก ต้องยกทัพถอยกลับไป	
พ.ศ. ๒๑๓๖	สมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช (พ.ศ. ๒๑๓๓-๒๑๔๘) หลังสงครามยุทธหัตถี และทัพไทยจะตีเมืองทวาย และตะนาวศรี ทำให้พระเจ้าเชียงใหม่เกรงกลัวทัพไทย จึงส่งทูตและเครื่องราชบรรณาการมาอ่อนน้อมต่อสมเด็จพระนเรศวรมหาราช โดยมาทาง ด่านเมืองตาก ดังความว่า “พระเจ้าเชียงใหม่จึงให้แต่งลักษณะพระราชสาส์น ให้นันทะพะยะกับแสนหนังสือ และแสนหลวง จำทูลพระราชสาส์นคุมเครื่องพระราชบรรณาการมาโดยด่านเมืองตาก พระยากำแพงเพชรก็แต่งขุนหมื่นกรมการคุมลงมาถึงพระนครศรีอยุธยา”	พระราชพงศาวดารกรุงสยาม จากต้นฉบับของบริติชมิวเซียม กรุงลอนดอน
พ.ศ. ๒๒๐๓	สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช (พ.ศ. ๒๑๙๙-๒๒๓๑) จีนฮ่อยกทัพมาล้อมเมืองเชียงใหม่ เจ้าเมืองเชียงใหม่จึงขอทัพไทยไปช่วยป้องกันเมือง แต่ภายหลังเปลี่ยนใจด้วยเกรงกลัวพม่า เพราะพม่าเมืองอังวะกำลังปราบกบฏมอญเมืองเมาะตะมะ ซึ่งหนีมาพึ่งไทย สมเด็จพระนารายณ์มหาราชจึงทรงส่งกองทัพไทยขึ้นไปดูแลหัวเมืองทางเหนือ ได้เมืองนครลำปาง และเมืองเถินเป็นเมืองขึ้น สมเด็จพระนารายณ์มหาราชเสด็จไปประทับที่เมืองพิษณุโลก เพื่อถวายสักการบูชาพระชินราช พระชินศรี ต่อมาเสด็จไปเมืองสุโขทัย ณ ตำหนักตำบลด่านี แล้วโปรดฯ ให้พระยากำแพงเพชรเป็นแม่ทัพ พระยาเกียนเป็นทัพหน้าไปตีเมืองรามดี (ผู้เขียนว่า น่าจะหมายถึง	พระราชพงศาวดารกรุงสยาม จากต้นฉบับของบริติชมิวเซียม กรุงลอนดอน

ช่วงเวลา	เหตุการณ์สำคัญ	แหล่งข้อมูล
พ.ศ. ๒๒๐๔	เมืองชายแดนทางด่านแม่ละเมา ซึ่งพระยากำแพงเพชร ดูแลรับผิดชอบ) ผู้รักษาเมืองชื่อโลกกำเกี้ยว เมืองรามดี ยอมแพ้ขอขึ้นเป็น “ข้าชัณฑสีมากรุงเทพมหานครศรีอยุธยา” มางนั้นทมิฬยกรบครวญอพยพมาสู่พระบรม- โพธิสมภารโดยมาทางเมืองกำแพงเพชร สมเด็จพระเจ้า อยู่หัวให้รับมาตั้งอยู่ตำบลไทใหญ่	พระราชพงศาวดารกรุงเก่า ฉบับพระจักรพรรดิพงษ์เจ้ากรม (จาด)
พ.ศ. ๒๒๐๕	ศึกไทยตีเมืองอังวะ สมเด็จพระนารายณ์มหาราชให้ทัพไทยไปตีพม่า โดยยกทัพแยกกันไปหลายทาง ดังปรากฏความในพระ- ราชพงศาวดารว่า “ทางด้านพระเจดีย์ ๓ องค์บ้าง ทาง ด้านเขาปูน แลด้านสลักพระแดนเมืองอุไทธานีบ้าง ทาง ทวายบ้าง...ยกมาทาง ระแหง บ้าง ทางด้านเมืองเถินแล เมืองนครลำปางบ้าง” ทัพไทยตีเมืองอังวะไม่ได้ แต่ได้ กวาดต้อนผู้คนกลับกรุงศรีอยุธยา เมืองเชียงใหม่เห็นว่าทัพไทยตีเมืองอังวะไม่ได้จึง แข็งเมือง เจ้าพระยาโกษาธิบดีจึงให้พระยากำแพงเพชร และพระยารามเดโชตีเมืองเชียงใหม่ แต่ไม่สามารถตีได้	พระราชพงศาวดารกรุงสยาม จากต้นฉบับของบริติชมิวเซียม กรุงลอนดอน
พ.ศ. ๒๒๔๙	สมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ (พ.ศ. ๒๒๓๕-๒๓๐๑) พม่าเกิดการแตกแยกกันเอง พวกมอญจึงหนีมา พึ่งไทย โดยเข้ามาทาง ด่านแม่ละเมา ดังปรากฏความว่า “พญาพราหม พญากลางเมือง พวกสมิงถ่อแตกหนี เข้ามาพึ่งพระราชสมภารทางเมืองตาก ๔๐๐ เศษ ให้ตั้ง บ้าน ณ โฟ ๓ ตัน”	พระราชพงศาวดารกรุงสยาม จากต้นฉบับของบริติชมิวเซียม กรุงลอนดอน
พ.ศ. ๒๒๕๓	“...กรมสมิงถ่อ สู้รบเหลือกำลัง ก็แตกหนีเข้ามา ทาง เมืองตาก ทรงพระกรุณาให้รับเข้ามา ณ กรุง...”	

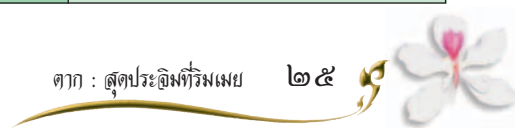
ช่วงเวลา	เหตุการณ์สำคัญ	แหล่งข้อมูล
พ.ศ. ๒๓๐๓	สมัยสมเด็จพระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์ (พ.ศ. ๒๓๐๑-๒๓๑๐) พระเจ้ามาลงลองกษัตริย์พม่ายกทัพมาทางมะริด มาล้อมกรุงศรีอยุธยาไว้ ขุนหลวงหวาดลาผนวชออกมาทำศึก แต่กษัตริย์พม่าทรงประชวร ทัพพม่าจึงยกทัพกลับไปทาง ด่านแม่ละเมา ตั้งความว่า “...ถึงตำบลตะเมาะกะโลก นอก ด่านระแหง เป็นระหว่างมัจฉิมวิถีก็สวรรคต... ฝ่ายพระเจ้าอยู่หัวจัดให้พญายมราช พระศรีราชเดโชไปตามกองทัพพม่าจนพ้น ด่านระแหง แล้วก็กลับมา...”	พระราชพงศาวดารกรุงสยาม จากต้นฉบับของบริติชมิวเซียม กรุงลอนดอน
พ.ศ. ๒๓๐๔	พม่ายกทัพไปตีเมืองเชียงใหม่ กรุงศรีอยุธยาส่งทัพไทยไปช่วย ความว่า “พระเจ้าอยู่หัว ให้เกณฑ์ทัพหัวเมืองฝ่ายเหนือ พญาพิษณุโลกเป็นแม่ทัพ พลทหาร ๕,๐๐๐ ยกไปถึง ตำบลบ้านระแหง จึงได้ข่าวว่าเมืองเชียงใหม่เสียแก่พม่าแล้ว”	พระราชพงศาวดารกรุงสยาม จากต้นฉบับของบริติชมิวเซียม กรุงลอนดอน
พ.ศ. ๒๓๑๖	สมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช (พ.ศ. ๒๓๑๐-๒๓๒๕) ในสำเนาท้องตรา พ.ศ. ๒๓๑๖ ของเจ้าพระยาจักรีฯ มาถึงผู้รักษาเมืองกำแพงเพชร และเมืองนครสวรรค์ ให้เตรียมการรับเสด็จสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ว่า “จะเสด็จฯ ขึ้นไปปราบเมืองเชียงใหม่ และให้กรมการผู้อยู่รักษาเมืองปลุกพระตำหนัก ที่ประทับร้อน ประทับแรม และตบแต่งตระเตรียมการซึ่งจะได้รับเสด็จฯ ไว้ให้สรรพ... และให้กองทัพหัวเมืองซึ่งเกณฑ์ให้รับเสด็จฯ ทั้งนี้ เร่งยกล่วงหน้าไปคอยรับเสด็จฯ ให้พร้อมกัน ณ บ้านระแหงเมืองตาก ... และให้ข้าหลวงเร่งรัดคุมเลกไปเข้ากองทัพรับเสด็จฯ ณ เมืองตากบ้านระแหง เป็นการเร็ว...”	สำเนาท้องตรา ปีมะเส็ง พ.ศ. ๒๓๑๖ และพระราช พงศาวดารกรุงธนบุรี ฉบับ พันจันทนุมาศ (เจิม)
พ.ศ. ๒๓๑๗	ศึกเมืองเชียงใหม่ ครั้งที่ ๒ ภายหลังจากที่สมเด็จพระเจ้าตากสินตีได้เมืองเชียงใหม่แล้ว ทรงได้รับรายงานจากพระเชียงใหม่ว่า พม่ายกทัพเข้ามาทาง ด่านแม่ละเมา สมเด็จพระเจ้าตากสิน-	

ช่วงเวลา	เหตุการณ์สำคัญ	แหล่งข้อมูล
พ.ศ. ๒๓๑๘- พ.ศ. ๒๓๑๙	มหาราชทรงประทับอยู่ที่พระตำหนักเมืองตาก ให้หลวงมหาเทพเป็นแม่ทัพ ยกทัพไปตีทัพพม่าแตกไป และให้นายควร นายเวรมหาดไทยไปที่บ้านระแหง ให้ทัพพระยากำแพงวิชิต ตีทัพพม่าให้ได้ วันรุ่งขึ้นเสด็จประทับที่พระตำหนักสวนมะม่วง บ้านระแหง พระราชทานเงินแก่ราษฎรคนละ ๑ สลึง และพิจารณาคดีผู้ลักลอบทำเงินปลอม ทรงให้ประหารชีวิตแล้วเสียบประจานที่หน้าบ้านระแหง เมื่อเสด็จมาถึงเมืองตาก ให้พิจารณาโทษพระยานนท์ที่หลบหนีราชการ พิจารณาลงโทษหลวงอินทนเทพ ที่ทุจริตข้าวหลวง ณ ฉาง เมืองตาก และพระราชทานปืนคาบศิลา ๑๐๐ กระบอก ไว้ให้บ้านระแหงป้องกันข้าศึก วันรุ่งขึ้นเสด็จฯ ไปนมัสการพระพุทธรูปที่วัดกลางวัดดอยเขาแก้ว บ้านระแหง รวมเวลาที่ประทับที่จังหวัดตาก ตั้งแต่ วันขึ้น ๒ ค่ำ ถึงวันขึ้น ๙ ค่ำ เดือน ๓ เป็นเวลา ๘ วัน และเสด็จกลับจากบ้านระแหง โดยทางเรือเป็นเวลา ๕ วัน จึงถึงกรุงธนบุรี ศึกอะแซหวุ่นกี้ตีเมืองพิษณุโลก กองทัพพม่ายกเข้ามาตีหัวเมืองเหนือของไทย พม่าตีได้เมืองพิษณุโลก แต่ได้เพียงเมืองเปลา เพราะไทยสละเมืองออกไปแล้ว ศึกรั้งนี้พม่าส่งกองทัพเข้ามาในดินแดนไทยกระจายอยู่ทั่วไป รวมทั้งพื้นที่ของเมืองตากและเมืองกำแพงเพชร ซึ่งสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชได้ส่งทัพไทยออกไปตั้งค่าย มีการรบพุ่งตะลุมบอนล้มตายเป็นจำนวนมาก ทัพไทยสามารถขับไล่พม่าออกไปนอกราชอาณาจักรได้ ดังปรากฏความว่า “...พญาสรบดินยกไปตามพม่า ณ เมืองกำแพงเพชร บอกมาให้กราบทูลว่า พม่าบ้านก่งทานั้นนั้นเลิกไปแล้ว พม่าซึ่งตั้งอยู่เมืองกำแพงเพชรยกไปทางตะวันตก”	

ช่วงเวลา	เหตุการณ์สำคัญ	แหล่งข้อมูล
	“...พม่าซึ่งแตกไปอยู่ในป่าดงนั้น กองทัพทั้งปวงจับมาถวาย ๓๓๐ เศษ จึงให้พญามราช พญารามัญยกติดตามไปทางระแหง จนปลายดำน ณ วัน ๕ ี ๙ คำ กองทัพหลวงมาถึงบ้านระแหงทอดพระเนตรเห็นต้นข้าวซึ่งพม่าทำนาไว้นั้น สั่งให้ถอนเสีย... กองพญามราช พญารามัญตามพม่าไปถึงด่านแม่ละมายิงพม่าตายลำบากเป็นอันมาก”	
พ.ศ. ๒๓๒๘	สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (พ.ศ. ๒๓๒๕-๒๓๕๒) สงครามเก้าทัพ พระเจ้าปดุงกษัตริย์พม่าได้ยกทัพมาตีไทย โดยแบ่งกองทัพออกเป็นหลายกอง ยกทัพมาทางเมืองมะริด เมืองทวาย ทางด่านพระเจดีย์สามองค์ ทางเมืองตาก ทางเมืองเชียงใหม่ และทางเมืองนครลำปาง พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช โปรดเกล้าฯ ให้ทัพไทยแยกออกไปรบกับพม่าที่เมืองกาญจนบุรี ราชบุรี และนครสวรรค์ ทัพไทยสามารถขับไล่ทัพพม่าออกไปได้	พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๑ เจ้าพระยาทิพากรวงศ์ (ขำ บุนนาค) เรียบเรียง สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงตรวจชำระและทรงพระนิพนธ์ อธิบาย
พ.ศ. ๒๓๓๕	ทัพพม่ายกเข้ามาทางเมืองตาก พระยากำแพงเพชร พระยาตาก พาครอบครัวอพยพหนีเข้าป่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โปรดให้ยกทัพไปหัวเมืองเหนือเพื่อขับไล่พม่า ทัพไทยได้ขับไล่พม่าที่ตั้งค่ายอยู่ที่บ้านระแหง แขวงเมืองตาก พม่าถอยทัพไปทางด่านแม่ละเมา กรมพระราชวังบวรฯ ยกทัพไปเมืองทวาย แล้วสอบถามระยะทางตั้งแต่บ้านระแหง ไปถึงเมืองเมะตะมะ และเมืองหงสาวดี ได้ความว่า “ตั้งแต่บ้านระแหงถึงด่านแม่ละเมา ๒,๕๐๐ เส้น แต่ด่านแม่ละเมา ถึงแม่น้ำเมย ๒,๐๐๐ เส้น แต่แม่น้ำเมยถึงแม่น้ำกลีบ ๒,๐๐๐ เส้น แต่แม่น้ำกลีบถึงบ้านตะพู ๑,๒๐๐ เส้น ทางเรือตั้งแต่บ้าน	

ช่วงเวลา	เหตุการณ์สำคัญ	แหล่งข้อมูล
พ.ศ. ๒๓๔๐	ตะพู้ขึ้นไป เมืองเมาะตะมะขึ้นบก ๒,๗๐๐ เส้น รวมตั้งแต่บ้านระแหงถึงเมืองเมาะตะมะ ๑๐,๔๐๐๐ เส้น แต่เมืองเมาะตะมะถึงเมืองหงสาวดี ๗,๖๐๐ เส้น รวม ๑๘,๐๐๐ เส้น...” พม่าเอาหนังสือมาแขวนที่ด่านเมืองต่างๆ รวมทั้งเมืองตาก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงให้กรมพระราชวังบวร ยกทัพขึ้นไปช่วยเมืองเชียงใหม่ แล้วให้เกณฑ์ทัพรักษาเมืองตาก เมืองระแหง รวมทั้งเมืองหน้าด่านอื่นๆ ด้วย	
พ.ศ. ๒๓๔๑	มีข่าวว่าพม่าจะยกทัพมาโจมตีดินแดนไทย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงให้เกณฑ์ทัพเจ้านครล้านช้างเวียงจันทร์ ให้มาตั้งทัพที่เมืองระแหง เพื่อป้องกันทัพพม่า	
พ.ศ. ๒๓๕๘	สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (พ.ศ. ๒๓๕๑-๒๓๖๗) มอญอพยพครอบครัวมาพึ่งพระบารมี พระเจ้าปดุงแต่งตั้งขุนนางพม่าเป็นเจ้าเมืองเมาะตะมะ ทำให้พวกมอญถูกพม่าเบียดเบียนรังแก จึงได้พาครอบครัวอพยพหนีเข้ามาเขตแดนไทยทั้งทางด่านกาญจนบุรีและเมืองตาก ดังมีความปรากฏว่า “...ทางเมืองตากนั้น โปรดให้เจ้าพระยาอภัยภูธรที่สมุหนายกเป็นผู้ขึ้นไปรับครัวมอญมาถึงเมืองนนทบุรี...”	พระราชพงศาวดาร กรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๒ พระราชนิพนธ์ของพระเจ้า บรมวงศ์เธอ กรมพระยา ดำรงราชานุภาพ
พ.ศ. ๒๓๖๗	อังกฤษรบพม่า ไทยเห็นว่าเป็นการศึกที่ใกล้กับเขตแดนไทย “...จึงมีท้องตรา สั่งหัวเมืองชายแดนให้จัดการรักษาด่านทางแลสืบสวนเหตุการณ์ให้ถ้วนถี่ขึ้น...”	

ช่วงเวลา	เหตุการณ์สำคัญ	แหล่งข้อมูล
พ.ศ. ๒๓๘๕	สมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. ๒๓๖๗-๒๓๙๔) ให้สืบราชการเมืองมะละลั้ง โปรดเกล้าให้กองลาดตระเวนเมืองหน้าด่านต่างๆ ออกไปสืบราชการที่หัวเมืองพม่า ความว่า “...ในเดือน ๘ นั้น กองตระเวนเมืองไทรโยค เมือง อุทัยธานี เมืองตาก ออกไปสืบราชการเมืองมะละลั้ง กลับเข้ามาได้ความว่า ที่เมืองอังวะ...”	พระราชพงศาวดาร กรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๓ ของเจ้าพระยาทิพากรวงศ์ มหาโกษาธิบดี

คนดีศรีเมืองตาก

บุคคลผู้มีความสำคัญ ในฐานะผู้ทำให้จังหวัดตาก ได้มาซึ่งความมั่นคง เป็นปึกแผ่น อาณาประชาราษฎร์อยู่เย็นเป็นสุข ทั้งในอดีตกาล จนต่อเนื่อง มาถึงยุคปัจจุบัน อีกทั้งบุคคลที่มีผลงาน อันเกิดเป็นประโยชน์ต่อแผ่นดินตาก นำมาซึ่งความเคารพ ศรัทธาและยกย่อง และเพื่อให้เป็นแบบอย่างต่อ คนรุ่นหลังๆ จะได้ดำเนินรอยตาม ซึ่งจะขอแนะนำ ๓ ท่าน คือ

๑. สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช กษัตริย์ผู้กอบกู้เกียรติภูมิของชาติไทยหลังเสียกรุงศรีอยุธยาแก่พม่าครั้งที่ ๒ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๑๐

สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ทรงมีพระนามเดิมว่า **สิน** พระราชสมภพเมื่อ พ.ศ. ๒๒๗๗ เป็นบุตรของคหบดีชาวจีน ชื่อ ไชยอ กับนางนกเอี้ยง บิดามารดาได้ยกให้เป็นบุตรบุญธรรมของเจ้าพระยาจักรี เมื่ออายุได้ ๑๓ ปีได้ถวายตัวเป็นมหาดเล็กรับราชการในแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ และได้พยายามศึกษาเล่าเรียนในสำนักอาจารย์จีน ญวน แยก จนสามารถพูดเขียนได้ถึง ๓ ภาษา นายสินได้รับราชการมีความดีความชอบ จึงได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ดำรงตำแหน่งเป็นหลวงยกกระบัตรเมืองตาก และได้เลื่อนขึ้นเป็นพระยาตากปกครองเมืองตากในเวลาต่อมา

ในสมัยสมเด็จพระเจ้าเอกทัศ ใน พ.ศ. ๒๓๐๘ พระเจ้าอังวะ ได้ส่งกองทัพมาตีกรุงศรีอยุธยา พระเจ้าตากได้เข้ามาช่วยป้องกันกรุงศรีอยุธยา นำทัพรบพม่าได้ชัยชนะ มีความดีความชอบจึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้เป็นพระยาวชิรปราการ แทนเจ้าเมืองกำแพงเพชร ซึ่งได้ถึงแก่กรรมลง แต่ไม่ได้ไปปกครองเมืองกำแพงเพชร เพราะในช่วงเวลานั้นกองทัพพม่าได้เข้าประชิดล้อมกรุงศรีอยุธยาไว้ พระยาวชิรปราการได้นำทัพต่อสู้พม่าหลายครั้ง ขณะนั้นค่ายไทยถูกพม่าตีแตกหลายค่าย พระยาวชิรปราการเห็นว่าคงไม่มีทางที่จะรักษาบ้านเมืองไว้ได้ จึงชวนพรรคพวกตีฝ่าวงล้อมพม่าออกไป ก่อนที่กรุงศรีอยุธยาจะเสียแก่พม่าเมื่อวันที่ ๗ เมษายน พ.ศ. ๒๓๑๐

พระยาตากได้รวบรวมกำลังไพร่พลที่เมืองจันทบุรีในช่วงเวลาเพียง ๗ เดือน ได้เสด็จยกทัพเรือตีได้เมืองธนบุรี จากนั้นจึงเข้าตีค่ายพม่าที่ค่ายโพธิ์สามต้นจนได้รับชัยชนะ สามารถขับไล่พม่าได้สำเร็จ ครั้นแล้วจึงได้สถาปนาเมืองธนบุรีเป็นราชธานีแห่งใหม่ของไทย และปราบดาภิเษกเป็นพระมหากษัตริย์ทรงพระนามว่า **สมเด็จพระบรมราชาที่ ๔** แต่ชนทั่วไปขนานนามพระองค์ว่าสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี หรือ **สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช** ถือได้ว่าพระองค์ทรงเป็นผู้มีพระบุญญาธิการและพระปรีชาสามารถรวบรวมกำลังไพร่พล ต่อสู้กับข้าศึกศัตรูจนได้รับชัยชนะ แผ่นดินไทยจึงเป็นอิสระจากพม่าในที่สุด แม้ในช่วงเวลาต่อมาทัพพม่าได้โจมตีไทยหลายครั้ง พระองค์ก็ทรงนำทัพไทยขับไล่พม่าออกไปจากแผ่นดินไทยได้ทุกครั้ง

นอกจากนั้นพระองค์ยังทรงรวบรวมอาณาจักรให้เป็นปึกแผ่นมั่นคง ด้วยการปราบชุมชนต่างๆ ที่แยกตัวเป็นอิสระได้ภายในเวลาเพียง ๓ ปี ทั้งขยายพระราชอาณาเขต กอบกู้ศักดิ์ศรีของชาติไทย ได้ลาวและเขมร เป็นเมืองประเทศราช จึงถือได้ว่า พระองค์ทรงเป็นบุคคลที่มีความสำคัญทั้งต่อชาวเมืองตากและชาติไทย ทรงเป็นตัวอย่างในเรื่องของความอดทน ความพากเพียรพยายาม ความเสียสละ และความรักชาติสมควรที่ชาวไทยทุกคนจะต้องนำมาเป็นแบบอย่าง และระลึกถึงคุณความดีของพระองค์ควบคู่กับความมั่นคง ความเป็นปึกแผ่นของชาติไทยสืบต่อไป

บรรยากาศบริเวณศาลพระเจ้าตาก

จอมพลถนอม กิตติขจร

๒. จอมพลถนอม กิตติขจร เป็นคนเมืองตากโดยกำเนิด เคยดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนที่ ๑๐ ของไทย

จอมพลถนอม กิตติขจร เริ่มเรียนชั้นประถมศึกษาที่โรงเรียนวัดโคกพลู อำเภอเมืองตาก แล้วจึงไปเข้าเรียนต่อที่โรงเรียนเตรียมนายร้อย จังหวัดพระนคร (กรุงเทพมหานครในปัจจุบัน) จนกระทั่งจบโรงเรียนนายร้อยทหารบก ได้เริ่มรับราชการครั้งแรกในตำแหน่งผู้บังคับหมวด กรมทหารราบที่ ๘ ชีวิตการทำงานของท่านก้าวหน้ามาเป็นลำดับ จนกระทั่งก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งสูงสุดของกองทัพบก คือ ผู้บัญชาการทหารบกคนที่ ๑๗ ชีวิตของท่านได้แปรผันเข้าสู่การเมือง โดยดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างๆ เช่น กระทรวงกลาโหม กระทรวงมหาดไทย และดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ซึ่งถือเป็นตำแหน่งราชการสูงสุดยาวนานถึง ๔ สมัย จนได้รับพระบรมราชโองการประกาศว่าเป็นผู้ที่ได้ประกอบคุณงามความดีอันเป็นประโยชน์แก่ประเทศชาตินานัปการ และรับพระราชทานคณาจอมพลเป็นจอมพล ๓ เหล่าทัพ แต่ในชีวิตการทำงานรับใช้บ้านเมืองช่วงสุดท้าย ท่านต้องเผชิญกับอุปสรรคปัญหาอันใหญ่หลวง ในวิกฤตการณ์ทางการเมือง ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ และเพื่อที่จะให้ประเทศชาติเกิดความสงบสุขท่านจึงต้องตัดสินใจยุติปัญหาทั้งหมด ด้วยการลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีตั้งแต่นั้นมา รวมระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของท่านนานถึง ๑๕ ปี

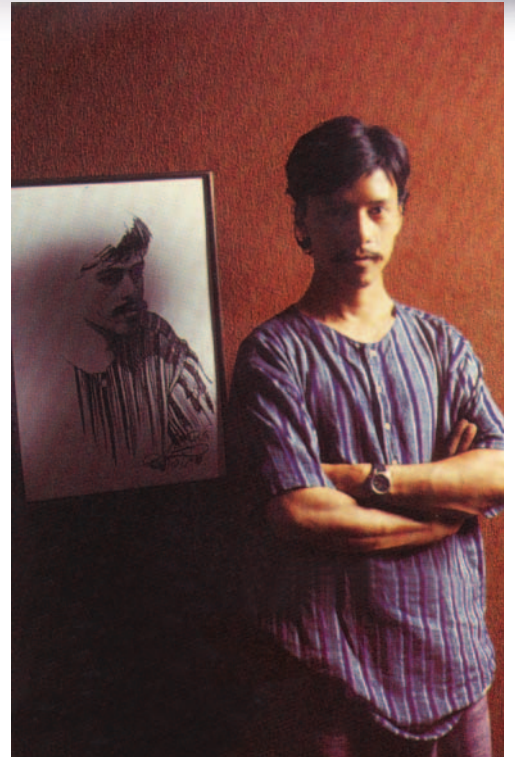
ผลงานของท่านที่ได้กระทำไว้ ณ จังหวัดตากเมื่อยังรับราชการ คือ

๑. สร้างถนนสาย ตาก-แม่สอด (พ.ศ. ๒๕๑๑)
๒. สร้างสะพานข้ามแม่น้ำปิง เชื่อมทางหลวงแผ่นดิน
ชื่อสะพานกิตติขจร (พ.ศ. ๒๕๑๑)
๓. ดูดทรายจากแม่น้ำปิง ขึ้นมาถมเพื่อเพิ่มพื้นที่ชุมชนริมแม่น้ำปิง
(ปัจจุบันคือ บริเวณตัวตลาดสดทั้งหมด รวมถึงสถานที่ท่องเที่ยวสวนสาธารณะ
ริมแม่น้ำปิงและบริเวณสะพานแขวนทั้งหมด)
๔. สร้างสถาบันการศึกษาประจำจังหวัด (ปัจจุบันคือมหาวิทยาลัย
เทคโนโลยีราชมงคลล้านนาตาก)
๕. ส่งเสริมการบูรณะ ซ่อมแซมและสนับสนุนการพัฒนาจังหวัด
ในด้านต่างๆ

๓. นายสมพงศ์ หมั่นจิตต์ หรือครูชั้น ศิลปินเพลงเพื่อชีวิตที่อุทิศ
รายได้สำหรับการศึกษาของเด็กยากจนในเมืองตาก

ครูชั้นมาจากครอบครัวครูประจำบาล เพราะคุณพ่อของท่าน
เป็นครูสอนในชนบท และได้มีโอกาสติดตามคุณพ่อซึ่งไปสอน ณ ดอยมูเซอ
จึงทำให้รู้ซึ่งถึงความยากลำบากของคนที่อยู่ในถิ่นทุรกันดารโดยเฉพาะ
เด็กๆ นักเรียนในถิ่นทุรกันดาร จึงมีส่วนทำให้ท่านเป็นคนมีความอดทน
หนักเอาเบาสู้ รู้จักสู้ชีวิตตั้งแต่ยังเล็กๆ ทำงานได้ทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็น
งานรับจ้างทั่วไป งานจับกัง งานก่อสร้าง ท่านทำได้ทั้งหมด โดยรายได้
จากการทำงาน ท่านก็จะนำไปช่วยเหลือครอบครัวและเก็บเป็นทุนในการ
ศึกษาเล่าเรียนของตัวเอง จนกระทั่งสามารถเรียนจบระดับประกาศนียบัตร
การศึกษา เมื่อไม่มีโอกาสเรียนต่อเพราะต้องใช้ทุนสูง จึงได้ยึดอาชีพรับจ้าง
ถีบสามล้อ เก็บเงินไว้เป็นทุนเรียน ต่อมาเมื่อทางราชการเปิดสอบบรรจุครู
ท่านสามารถสอบบรรจุเข้ารับราชการครูได้ และได้เริ่มรับราชการครั้งแรก
ที่โรงเรียนบ้านแม่กลองเก่า ซึ่งเป็นโรงเรียนที่กันดารแห่งหนึ่งของอำเภอ
อุ้มผาง จังหวัดตาก ในช่วงเวลา ๑๐ ปีแรกที่รับราชการเป็นครู ครูชั้น
ได้เจียดเงินเดือนส่งเสียเด็กๆ จนเรียนจบทุกคน เมื่อได้ทำหน้าที่ส่งเสีย
น้อยๆ จนจบหมดทุกคนแล้วและครอบครัวสามารถดำรงชีวิตพออยู่พอกิน
ไม่เดือดร้อนอะไร ปี ๒๕๓๕ ครูชั้น จึงได้เริ่มตั้งโครงการ **เพื่อเด็กน้อย**
โดยใช้ความรู้ความสามารถทางดนตรีที่พอมืออยู่ออกตระเวนเล่นดนตรี
ในลักษณะ **เปิดหมวก** ติดต่อขอเล่นดนตรีตามร้านอาหาร โดยได้บอก
วัตถุประสงค์ของการทำงานเพื่อเด็กๆ ตามสถานที่ๆ เข้าไป พร้อมกับ
ขอรับบริจาคเสื้อผ้าบ้าง เครื่องเขียนแบบเรียนบ้าง หรือเงินบ้างตามความ
สมัครใจของผู้บริจาค เพลงที่เล่นส่วนใหญ่เป็นเพลงแนว **เพื่อชีวิต** คือ
เล่นทั้งเพลงคนอื่นและเพลงของตัวเองบ้าง โดยจะเน้นเฉพาะเพลงที่เป็น
เนื้อหาที่กล่าวถึงเรื่องราวของเด็กนักเรียนในชนบทที่อยู่ห่างไกลความ
เจริญเป็นหลัก และเพลงที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติ เพลงเป็นสื่อที่
เข้าถึงจิตใจคนได้ง่ายและรวดเร็ว จึงเริ่มมีคนรู้จักและให้การสนับสนุน
โดย **ชมรมตะกร้อจังหวัดตาก** มอบเงินสนับสนุนเป็นทุนในการทำเทปชุด
แรก ชื่อชุด **เพื่อเด็กน้อย** ทำให้สามารถผลิตผลงานออกมาจำนวน
๒,๐๐๐ ม้วน ใช้เวลาจำหน่ายประมาณ ๑ ปี หักค่าใช้จ่ายแล้วเหลือเงิน
ประมาณ ๕๐,๐๐๐ บาท ครูชั้นก็ได้มอบให้กับสำนักงานการประถมศึกษา
จังหวัดตาก เพื่อมอบเป็นทุนให้แก่โรงเรียนที่อยู่ห่างไกลและกันดารที่สุดใน
๘ อำเภอ โรงเรียนละ ๕,๐๐๐ บาท เพื่อเป็นทุนหมุนเวียนในโครงการ

ครูชั้นผู้เป็นครูให้กับเด็กๆ

.....

บนเส้นทาง

ที่มีได้โรดด้วยกลิ่นกุหลาบ

นางดริ้งที่จำต้องตะลุยกอง

วาทนามแห่งชีวิต

อาหารกลางวันของเด็กนักเรียน จากนั้นเป็นต้นมา บทเพลงของครูชั้นได้ถูกถ่ายทอดออกไปสู่สาธารณะเรื่อย ๆ และในวงที่กว้างมากขึ้น จึงได้รับการสนับสนุนจากมวลชนในหลายกลุ่ม หลายองค์กรที่ร่วมอุดมการณ์ ในปีหนึ่งๆ จะมีบรรดาอาหารเครื่องนุ่งห่ม อุปกรณ์การศึกษา ฯลฯ ไปสู่อำเภออุ้มผางมากขึ้นเป็นลำดับ จนกระทั่งสามารถกระจายความช่วยเหลือดังกล่าวออกไปได้ทั่วทุกโรงเรียน (ที่ขาดแคลน) ภายในอำเภออุ้มผาง ผลงานเพลงได้รับการสนับสนุนจากนักฟังเพลงเพิ่มมากขึ้นเป็นเงาตามตัวเช่นเดียวกัน ครูชั้นจึงได้สร้างงานเพลงต่อมาเป็นลำดับดังนี้

ชื่อชุด “ครูเพื่อชีวิต”
ชื่อชุด “แอ่วอุ้มผาง”
ชื่อชุด “เส้นทางตะวัน”
ชื่อชุด “ผ้าห่มใจ”
ชื่อชุด “ขันยิบซี”
ชื่อชุด “คนดีของแผ่นดิน”
ชื่อชุด “ดอกไม้แห่งชีวิต”
ชื่อชุด “ใต้เงาจันทร์”

การทำงานของครูชั้นนั้นจะคำนึงถึงเสมอว่าจะสามารถช่วยเหลือผู้คนที่ขาดแคลน จรรโลงสังคมให้งดงามน่าอยู่ได้อย่างไร เมื่อมีเวลาวันหยุดหรือปิดเทอม ก็จะเข้าร่วมทำกิจกรรมกับกลุ่มศิลปินในสาขาต่างๆ และเข้าร่วมการแสดงดนตรีเท่าที่โอกาสจะเอื้ออำนวย เช่น **โครงการศิลปินรักษ์ผืนป่าตะวันตก** โดยศิลปินต่างๆ จากหลากหลายสาขาจะรวมตัวกันเข้าไปสัมผัสพื้นที่ใจกลางป่า และนำเสนอเป็นผลงานทางศิลปะหรือบทเพลงตามความถนัดของแต่ละคน และนำผลงานออกแสดงตามโรงเรียนต่างๆ เพื่อให้เยาวชนและผู้คนในสังคมมีจิตสำนึกที่ดีงาม ในการอนุรักษ์ธรรมชาติและช่วยเหลือซึ่งกันและกันต่อไป ครูชั้นจึงถือเป็นเพชรเม็ดงามของวงการการศึกษาของเมืองตาก และของพวกเราชาวสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ควรค่าต่อการยกย่องเชิดชูอีกผู้หนึ่ง

มนต์เสน่ห์แห่งตาก

ตากเป็นจังหวัดที่มีประวัติเป็นมาควรค่าแก่การสนใจ เป็นจังหวัดที่มีพระมหากษัตริย์ที่ยิ่งใหญ่ในอดีต ได้เสด็จมาชุมนุมกองทัพที่เมืองตาก ถึง ๔ พระองค์ คือ พ่อขุนรามคำแหงมหาราช ซึ่งทรงชนช้างกับขุนสามชน เจ้าเมืองฉอด สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ทรงกอบกู้อิสรภาพและทรงขับไล่ทัพพม่าให้พ้นจากเขตแดนไทยที่เมืองตาก ส่วนสมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงนำทัพไปตีหัวเมืองเหนือและได้สร้างวัดพระนารายณ์ที่เชิงสะพานกิตติขจรในปัจจุบัน และสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเคยได้รับพระบรมราชโองการแต่งตั้งเป็นเจ้าเมืองตากและเป็นผู้กอบกู้เอกราชของชาติไทยจากพม่า ครั้งที่ ๒

ตากเป็นจังหวัดที่มีเสน่ห์มนต์ขลังทางสภาพภูมิศาสตร์ มีภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นเทือกเขาสูงสลับซับซ้อน ธรรมชาติงดงาม สภาพภูมิประเทศโดยธรรมชาติได้แบ่งจังหวัดตากออกเป็นสองส่วน คือ ฝั่งตะวันออก และ ฝั่งตะวันตก โดยมีเทือกเขาถนนธงชัยขวางกั้นไว้ ทำให้ภูมิอากาศของเมืองตากในช่วงเวลาเดียวกันแตกต่างกันไปด้วย เนื่องจากเทือกเขาถนนธงชัยเป็นตัวปะทะลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ที่พัดมาจากมหาสมุทรอินเดียและทะเลอันดามัน ดังนั้นในฤดูฝนพื้นที่ที่อยู่ฝั่งตะวันออกได้รับความชุ่มชื้นจากลมมรสุมไม่เต็มที่ จึงทำให้มีอากาศร้อนอบอ้าว ขณะที่ฝั่งตะวันตกจะได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมมากกว่า ทำให้มีฝนตกชุก ส่วนในฤดูหนาวพื้นที่ทางฝั่งตะวันตก โดยเฉพาะบริเวณเขตภูเขา อากาศจะหนาวเย็นมากกว่าฝั่งตะวันออก

ตากในปัจจุบันเป็นเส้นทางยุทธศาสตร์ทางการค้าของประเทศไทยสู่ประเทศสหภาพพม่า ประเทศในเอเชียใต้ สู่มหาสมุทรอินเดีย ไปยังตะวันออกกลางและยุโรป โดยมีสะพานมิตรภาพไทย - พม่า เป็นประตูเชื่อมสู่ทะเลอันดามัน ซึ่งเป็นแนวการพัฒนาอุตสาหกรรมตะวันออกและ

ทัศนียภาพตัวเมืองตากยามทิวา

ทัศนียภาพตัวเมืองตากยามราตรี

ตะวันตก ซึ่งเป็นเส้นทางการคมนาคมขนส่งทางบกที่สั้นที่สุด ในแนวทางเชื่อมเศรษฐกิจตะวันออกและตะวันตก (East-West Economic Corridor) ระหว่างมหาสมุทรอินเดียและมหาสมุทรแปซิฟิกเข้าด้วยกัน

ดังนั้น ตากนับว่าเป็นจังหวัดที่มีมนต์เสน่ห์จังหวัดหนึ่งของประเทศ เป็นแหล่งท่องเที่ยวทั้งทางด้านขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม และการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติ พร้อมทั้งมีอุตสาหกรรมหลายด้าน เช่น อุตสาหกรรมการเกษตร อุตสาหกรรมสิ่งทอ อุตสาหกรรมการก่อสร้าง ตลอดจนการท่องเที่ยว จึงส่งผลให้เมืองตากมีเศรษฐกิจดี เห็นได้จากจำนวนโรงแรมที่พักในจังหวัดมีหลายแห่งและกระจายอยู่ในพื้นที่ต่างๆ ภายในจังหวัด ไว้สำหรับบริการนักท่องเที่ยวให้ได้รับความสะดวกสบาย

เทือกเขาถนนธงชัย ณ จุดชมวิวกวนลวยฟ้า ทางไปสู่อุ้มผาง

ที่ตั้งและอาณาเขต ที่ตั้ง

จังหวัดตาก ตั้งอยู่ในภาคตะวันตกของประเทศไทย ตามการแบ่งภูมิภาคทางภูมิศาสตร์ประเทศไทยของคณะกรรมการภูมิศาสตร์แห่งชาติ แต่ถ้าแบ่งตามภูมิภาคของคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จังหวัดตากจะอยู่ในภาคเหนือ ซึ่งสอดคล้องกับกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ตั้งอยู่ระหว่างละติจูดที่ ๑๕ องศา ๑๑ ลิปดาถึง ๑๗ องศา ๕๐ ลิปดาเหนือ ลองจิจูดที่ ๙๗ องศา ๔๖ ลิปดา ถึง ๙๙ องศา ๓๓ ลิปดา ตะวันออก สูงกว่าระดับน้ำทะเลประมาณ ๑๑๖ เมตร (ที่ตั้งศาลากลางจังหวัดตาก) ห่างจากกรุงเทพมหานคร ตามทางหลวงหมายเลข ๑ ถนนพหลโยธิน ประมาณ ๔๒๖ กิโลเมตร.

จังหวัดตากมีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ ๑๖,๔๐๖.๖๕ ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ ๑๐,๓๒๔,๑๕๖.๒๕ ไร่ เป็นจังหวัดที่มีพื้นที่กว้างใหญ่เป็นอันดับสองของภาคเหนือ รองจากจังหวัดเชียงใหม่

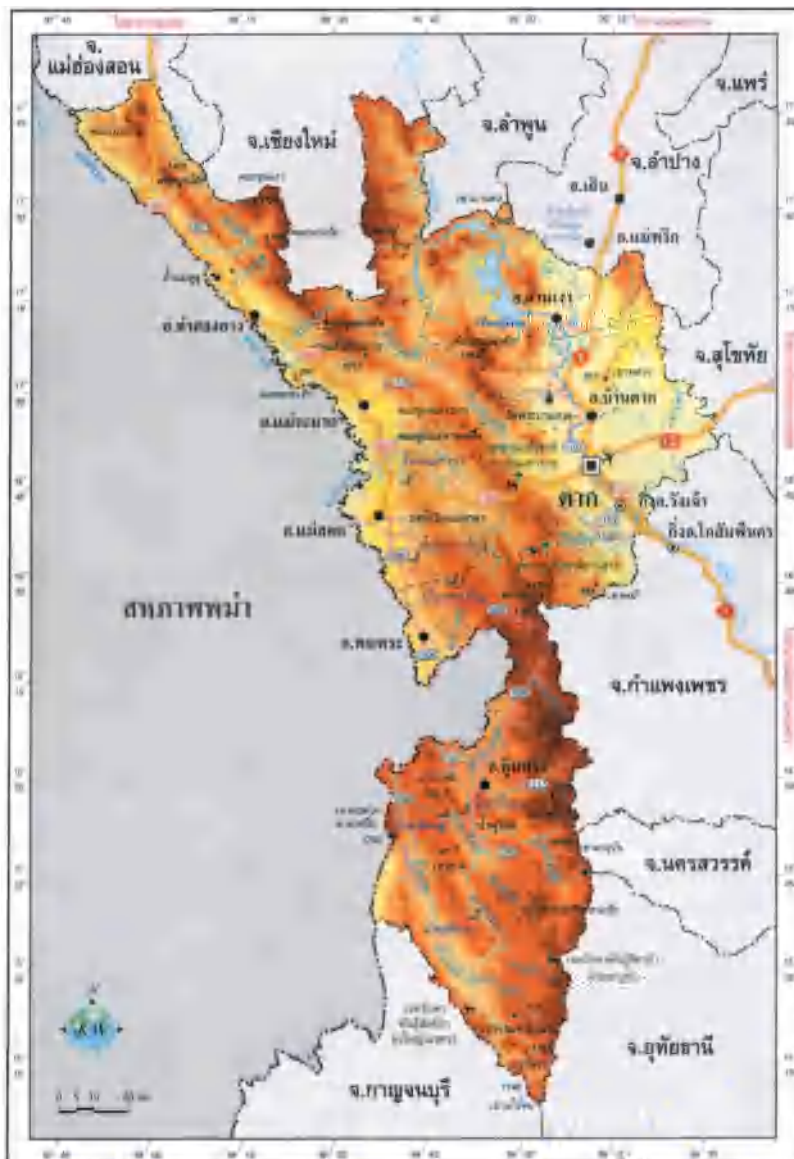
อาณาเขต

จังหวัดตากมีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดต่างๆ ๙ จังหวัด และ

๑ ประเทศ

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	จังหวัดแม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง
ทิศใต้	ติดต่อกับ	จังหวัดกำแพงเพชร อุทัยธานี นครสวรรค์ กาญจนบุรี
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	จังหวัดสุโขทัย กำแพงเพชร
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	ประเทศสหภาพพม่า

แผนที่แสดงลักษณะทางกายภาพจังหวัดตาก

ศาลากลางจังหวัดตาก

ที่มา : กวี วรกวิน, แอตลาสประเทศไทยกายภาพรายจังหวัด

ตราสัญลักษณ์ประจำจังหวัดตาก

ตราประจำจังหวัด

ตราประจำจังหวัดตากเป็นพระบรมรูปสมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงช้างเหนือครุฑ หลังน้ำตกชิโนทก ซึ่งมีความหมายถึงเหตุการณ์เมื่อครั้งสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ทรงยกทัพไปช่วยพระเจ้าหงสาวดี (ปัจจุบันคือเมืองพะโค (Pegu หรือ Bagu) ในประเทศสหภาพพม่า อยู่ทางทิศตะวันออกของเมืองย่างกุ้ง) รบกับพระเจ้าอังวะ แต่พม่าไม่ไว้วางใจทัพไทย ครั้นข่าวที่พระมหาอุปราชแห่งพม่าสั่งให้ทหารคูโจลอบปลงพระชนม์รู้ถึงสมเด็จพระนเรศวรมหาราช พระองค์จึงได้ประชุมชาวเมืองและบรรดาแม่ทัพนายกองที่เมืองแครง เมื่อเดือน ๒ ปีวอก พ.ศ. ๒๑๒๗ ทรงหลังน้ำตกชิโนทกเหนือแผ่นดิน หมายถึง ประกาศอิสรภาพ ไม่ยอมขึ้นกับพม่าอีกต่อไป

ตราสัญลักษณ์ประจำจังหวัดจังหวัดตากจึงหมายถึงวีรกรรมของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชที่ทรงนำทัพไทยผ่านด่านแม่ละเมา จังหวัดตากแล้วประกาศเอกราช รวมทั้งเป็นจังหวัดที่พระมหากษัตริย์ไทยในอดีต ใช้เป็นที่ชุมนุมไพร่พลขับไล่พม่าหลายต่อหลายครั้ง

ศาลากลางจังหวัดตากเด่นตระหง่านประหนึ่งว่ายืนดีต้อนรับผู้มาเยือนทุกเมื่อ

คำขวัญ

ธรรมชาติน่าыл ภูมิพลเชื่อนใหญ่
พระเจ้าตากเกรียงไกร เมืองไม้ และป่างาม

สายน้ำตกที่ลือชูดกระเซ็นเป็นละอองชุ่มฉ่ำ

ธรรมชาติน่ายล หมายถึง จังหวัดตากมีทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมสวยงาม เช่น น้ำตกที่ลือชู อุทยานแห่งชาติลานสาง อุทยานแห่งชาติตากสินมหาราช ต้นกระบากใหญ่ ถ้ำแม่อุสุ ดอยมูเซอ ดอยม่อนกระทิง และที่ดอยหัวหมดเป็นที่เหมาะสำหรับดูดวงอาทิตย์ขึ้น ในยามเช้า มีธรรมชาติที่งดงาม เหมาะแก่การพักผ่อนหย่อนใจ

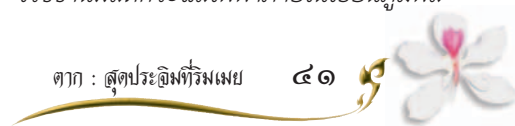

ภูมิพลเขื่อนใหญ่ หมายถึง จังหวัดตากมีเขื่อนกักเก็บน้ำได้ถึง ๑๓,๔๖๒ ล้านลูกบาศก์เมตร สามารถผลิตกระแสไฟฟ้า พลังงานและชลประทาน สามารถผลิตพลังงานไฟฟ้าได้ปีละ ๑,๐๖๒ ล้านกิโลวัตต์ต่อชั่วโมง เป็นเขื่อนที่ใหญ่ที่สุดในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และใหญ่เป็นอันดับที่ ๘ ของโลก เขื่อนภูมิพลยังเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ และสามารถนั่งเรือชมอ่างเก็บน้ำล่องแพทัศนศึกษาอีกด้วย

โรงงานผลิตกระแสไฟฟ้าภายในเขื่อนภูมิพล

พระบรมราชานุสาวรีย์
สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช
ประดิษฐานอยู่ภายในศาล
สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช
อำเภอเมืองตาก

พระเจ้าตากเกรียงไกร หมายถึง จังหวัดตากเป็นที่ประทับของ
สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช สมัยดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าเมืองตาก
พระองค์ได้ต่อสู้ข้าศึก ตราบคร่าพระวรกาย รวบรวมคนไทยเป็นปึกแผ่น
จนสามารถขับไล่ข้าศึกออกนอกพระราชอาณาเขต ประกาศเอกราชได้ใน
ที่สุด ชาวเมืองตากล้วนเคารพสักการะนับถือและภูมิใจในพระองค์ท่าน
อย่างเต็มเปี่ยม

เทือกเขาถนนธงชัยที่สลับซับซ้อนมองจากจุดชมวิวถนนลอยฟ้าทางไปอำเภออุ้มผาง

เมืองไม้และป่างาม หมายถึง จังหวัดตากมีทรัพยากรธรรมชาติ
ที่มีค่ามากมาย ทั้งป่าไม้ พืชพรรณ สัตว์ป่าและต้นน้ำลำธารหลายสาย
เช่น แม่น้ำเมย แม่น้ำปิง แม่น้ำวัง แม่น้ำแม่กลอง ปัจจุบันจังหวัดตาก
ยังมีป่าไม้ทั้งธรรมชาติ พื้นที่อนุรักษ์ป่าไม้ อุทยานแห่งชาติ และวนอุทยาน
หลายแห่ง

กล้วยไม้ป่าที่น้ำตกทีลอซู

ต้นไม้ประจำจังหวัด

ต้นไม้ประจำจังหวัดตาก คือ “ไม้แดง” ชื่อวิทยาศาสตร์ “*Xylia xylocarpa* var. *kerrii*” เป็นไม้มงคลพระราชทานประจำจังหวัดตาก ลักษณะทั่วไปเป็นไม้ผลัดใบขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ ลักษณะใบคล้ายใบกระถิน แต่ละเอียดกว่า ไม้แดงเป็นไม้เนื้อแข็ง มีน้ำหนักมาก ทนทานสูง เปลือกมีสีเทาอมแดง แตกสะเก็ด เนื้อไม้เป็นสีน้ำตาลแดง ถ้าสับเปลือกจะมียางสีแดง พบทั่วไปในป่าเบญจพรรณ และป่าเต็งรัง

ประโยชน์ ใช้ในการก่อสร้าง ทำไม้หมอนทางรถไฟ ต่อเรือ

ดอกไม้ประจำจังหวัด

ดอกไม้ประจำจังหวัดตาก คือ “เสี้ยวดอกขาว” (*Bauhinia variegata* Linn.) เป็นไม้ยืนต้นผลัดใบ สูงประมาณ ๑๕ เมตร ลักษณะใบเป็นใบเลี้ยงเดี่ยว ลักษณะคล้ายรูปไข่ มีความกว้างค่อนข้างกลมเป็น ๒ พู เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ ๖-๑๘ ซม. ปลายเว้าลึก โคนเว้ารูปหัวใจ เส้นใบออกจากโคนใบ ดอกมีสีขาว กลีบตั้ง เส้นริ้ว ใบสีแดงเหลือง มีกลิ่นหอม ออกเป็นช่อสั้นตามกิ่ง จำนวนดอกน้อย กลีบดอกหักกลีบ เมื่อบานเต็มที่ มีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ ๗-๑๒ ซม. ยาวประมาณ ๒๐-๓๐ ซม. ฝักแก่มีประมาณ ๑๐-๒๕ เมล็ด และใช้เมล็ดในการขยายพันธุ์

ต้นเสี้ยวดอกขาวมีขึ้นตามป่าเบญจพรรณภาคเหนือ และภาคตะวันตกเฉียงใต้ ออกดอกในราวเดือนมกราคม-กุมภาพันธ์

ประโยชน์ เปลือกซึ่งประกอบไปด้วยสารแทนนิน (Tannin) ใช้สำหรับย้อมผ้าและอวนเพื่อให้ความคงทน ส่วนใบอ่อนและฝักใช้ทำเป็นอาหารได้

ธงประจำจังหวัด

ธงประจำจังหวัดตาก มีลักษณะเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาดกว้าง ๑๒๘ เซนติเมตร ยาว ๑๙๐ เซนติเมตร พื้นธงเป็นแถบสีม่วง ๔ แถบ สีส้ม ๓ แถบ มีรูปชายธงสามเหลี่ยมสีน้ำเงินคาดทับพื้นธงจากซ้ายไปขวา ภายในสามเหลี่ยมมีตราสัญลักษณ์จังหวัดตาก

ไม้แดง ต้นไม้ประจำจังหวัดตาก

เสี้ยวดอกขาว ดอกไม้ประจำจังหวัดตาก

ธงประจำจังหวัดตาก

สภาพป่าไม้ที่ถูกทำลายระหว่างเส้นทางไปอุ้มผาง

สภาพภูมิประเทศ

สภาพภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นภูเขาและทิวเขาสลับซับซ้อนเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารหลายสาย มีทิวเขาดนธงชัยเป็นเส้นแบ่งเขตพื้นที่จังหวัดตากออกเป็น ๒ ส่วน คือ ตากฝั่งตะวันตก และตากฝั่งตะวันออก ตากฝั่งตะวันตก ได้แก่ อำเภอแม่ระมาด อำเภอแม่สอด อำเภอพบพระ อำเภอท่าสองยาง และอำเภออุ้มผาง ส่วนตากฝั่งตะวันออก ได้แก่ อำเภอเมืองตาก อำเภอบ้านตาก อำเภอสามเงา และกิ่งอำเภอวังเจ้า สำหรับพื้นที่ราบที่เหมาะสมแก่การเพาะปลูก อยู่ในอำเภอเมืองตาก อำเภอพบพระ อำเภอแม่สอด และอำเภอบ้านตาก

ภูเขาและเทือกเขาที่สำคัญ

ทิวเขาดนธงชัย แบ่งภูมิภาคของจังหวัดตาก ออกเป็น ๒ ส่วน คือ ด้านตะวันออกและด้านตะวันตก

เขาหลวง อยู่ทางด้านตะวันตกของจังหวัด เป็นที่เกิดของลำน้ำห้วยแม่ท้อ

เขาพะเมิน เป็นภูเขาเตี้ย อยู่ในตำบลน้ำริน อำเภอเมืองตาก ทางด้านตะวันออกของจังหวัดตาก

เขาพะวอ เป็นภูเขาหินปูนสูงชันเด่นตระหง่านเหมาะเป็นที่กำบังต่อผู้ข้าศึกในยามสงคราม อยู่ในอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

แม่น้ำสำคัญ

จังหวัดตากมีทั้งแม่น้ำที่เป็นแหล่งกำเนิด และแม่น้ำที่ไหลผ่าน จังหวัดตาก ให้ความชุ่มชื้นและให้ประโยชน์ทั้งทางด้านการเกษตรและการผลิตพลังงาน แม่น้ำที่สำคัญได้แก่

แม่น้ำปิง ต้นน้ำกำเนิดในอำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ไหลผ่านอำเภอสามเภา อำเภอบ้านตาก และอำเภอเมืองตาก เป็นแม่น้ำสายหลักของจังหวัดตาก พื้นที่สองฟากแม่น้ำเป็นแหล่งเพาะปลูกที่สำคัญของจังหวัดตาก

หาดทรายทองริมฝั่งแม่น้ำปิง

แม่น้ำวัง ต้นน้ำอยู่ที่จังหวัดเชียงราย ไหลผ่านอำเภอสามเภา และอำเภอบ้านตาก ไหลลงสู่แม่น้ำปิงที่บ้านปากวัง อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก ทำให้เกิดที่ราบ ดินตะกอนค่อนข้างกว้างเป็นแหล่งเพาะปลูกที่สำคัญอีกแห่งหนึ่ง

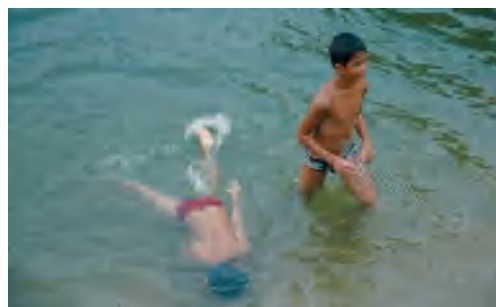
แม่น้ำแม่กลอง ต้นน้ำอยู่ที่น้ำตกทีลอซู อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก ไหลไปทางตอนใต้ไปยังจังหวัดกาญจนบุรี ราชบุรี และสมุทรสงคราม มีน้ำไหลตลอดปี ในช่วงที่ไหลผ่านพื้นที่จังหวัดตากจะไหลผ่านหุบเขาที่สูงชันเป็นส่วนใหญ่ ทำให้มีพื้นที่ด้านเกษตรกรรมน้อย

ความสมบูรณ์ของผืนป่าสองฟากฝั่งแม่น้ำปิง

สะพานแขวนข้ามแม่น้ำปิง

ชีวิตเด็กชนบทคู่กับสายน้ำแม่ปิง

แม่น้ำวังในช่วงหน้าแล้ง

แม่น้ำเมย ต้นน้ำอยู่ในประเทศสหภาพพม่า ไหลผ่านอำเภอพบพระ อำเภอแม่สอด อำเภอแม่ระมาด และอำเภอท่าสองยาง ซึ่งเป็นลำน้ำใหญ่ มีน้ำไหลตลอดปี มีแนวการไหลของน้ำจากทิศใต้ขึ้นสู่ทิศเหนือ ไหลลงสู่แม่น้ำสาละวิน โดยมีห้วยวาลีย์ไหลมาบรรจบกับแม่น้ำเมยทางตอนใต้ของอำเภอพบพระ ซึ่งทำให้ลำน้ำทั้งสองนี้เป็นแนวเขตแดนกันระหว่างประเทศไทยกับประเทศสหภาพพม่าทางด้านทิศตะวันตก อันเป็นแนวสุดเขตจังหวัดตากทางด้านทิศตะวันตก และบางส่วนทางด้านทิศใต้ ลำน้ำนี้ใช้ประโยชน์ทางด้านเกษตรกรรมได้น้อยมาก เพราะในฤดูแล้งน้ำจะน้อย

ลำห้วยที่อุดมสมบูรณ์ทางไปอุ้มผาง

น้ำแม่ยม ต้นกำเนิดจากเทือกเขาในอำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน แนวทางการไหลของน้ำจากทิศเหนือสู่ทิศใต้ และวกไปทิศตะวันตกลงสู่แม่น้ำเมย น้ำแม่ยมเป็นแนวกันเขตระหว่างอำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอนกับอำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก

ห้วยวาลีย์ เป็นลำห้วยที่อยู่ทางตอนใต้ของอำเภอพบพระ มีแนวทางการไหลของน้ำจากทิศเหนือสู่ทิศตะวันตกเฉียงใต้ และวกขึ้นเหนือมาบรรจบกับแม่น้ำเมย

คลองวังเจ้า ต้นน้ำเกิดจากน้ำตกแม่ย่า ไหลลงสู่แม่น้ำปิงที่บ้านวังเจ้า กิ่งอำเภอวังเจ้า เป็นลำน้ำสายสั้นๆ มีน้ำไหลตลอดปี ไหลผ่านภูเขาสูงชันเป็นส่วนใหญ่ จึงทำให้มีพื้นที่เกษตรกรรมน้อยเช่นกัน

ห้วยแม่ละเมา ต้นกำเนิดจากเทือกเขาสูงทางด้านทิศตะวันออก ช่วงตอนใต้ของพื้นที่จังหวัดตาก เป็นลำห้วยขนาดใหญ่มีทิศทางการไหลของน้ำจากทิศใต้สู่ทิศเหนือและวกกลับลงใต้บรรจบกับแม่น้ำเมย ช่วงระหว่างอำเภอแม่สอด และอำเภอแม่ระมาด ต่อจากนั้นก็ไหลลงสู่แม่น้ำปิงเหนือเขื่อนภูมิพล ลำน้ำสายนี้มีน้ำไหลตลอดปี

ห้วยแม่ท้อ เป็นลำห้วยที่มีต้นน้ำลำธารอยู่ในเขตจังหวัดตาก ทางด้านทิศตะวันออกตอนกลางของพื้นที่ มีทิศทางการไหลของน้ำในแนวทิศเหนือสู่ทิศใต้ แล้ววกสู่ตะวันออกลงสู่แม่น้ำปิง บริเวณอำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก

คลองแม่ยะมา มีน้ำไหลตลอดปี มีทิศทางการไหลของน้ำในแนวทิศตะวันตกสู่ทิศตะวันออกและไหลลงสู่แม่น้ำปิง

แม่น้ำเมยกันเขตแดนไทยและสหภาพพม่า

บรรยากาศในฤดูฝนบริเวณแหล่งน้ำใต้เขื่อนภูมิพล

แม่น้ำปิง แม่น้ำสายหลักของจังหวัดตาก

สภาพภูมิอากาศ

จากสภาพภูมิประเทศที่ทำให้จังหวัดตากถูกแบ่งออกเป็นสองฝั่ง คือ ตากฝั่งตะวันออก และตากฝั่งตะวันตก มีเทือกเขาถนนธงชัยกั้นแบ่งกลาง จึงทำให้ภูมิอากาศแตกต่างกันไปด้วย เพราะเทือกเขาถนนธงชัยเป็นแนวปะทะลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ที่พัดมาจากมหาสมุทรอินเดีย และทะเลอันดามัน จึงทำให้ตากฝั่งตะวันออกได้รับความชื้นจากลมมรสุมไม่เต็มที่ ขณะที่ตากฝั่งตะวันตกได้รับอิทธิพลลมมรสุมมากกว่า จึงทำให้ภูมิอากาศแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง สำหรับอุณหภูมิเฉลี่ยของจังหวัดตากนั้น ในฤดูร้อนจะสูงกว่า ๔๐ องศาเซลเซียส แต่บางปีฝนอาจจะตกมาขโมยช่วยบรรเทาความร้อน ดังนั้น ตากมีร้อนดังที่คิด ส่วนในฤดูหนาวของตากฝั่งตะวันตก โดยเฉพาะพื้นที่ในเขตภูเขา เช่น อำเภอท่าสองยาง อำเภอพบพระ และอำเภออุ้มผาง อากาศจะหนาวเย็นมากกว่าตากฝั่งตะวันออก

บรรยากาศฝนปนหนาว ซึ่งเหมาะสำหรับปลูกผักกะหล่ำปลีในอำเภออุ้มผาง

หินสำหรับทำครกหิน

ไม้กลายเป็นหิน

ลักษณะของหินที่ซึบซอน

หินผุดที่อุ้มผาง

ทรัพยากรธรรมชาติ

จังหวัดตากมีสภาพภูมิประเทศเป็นภูเขา และทิวเขาที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นแร่ธาตุ ป่าไม้ แม่น้ำ ฯลฯ จนกลายเป็นแหล่งศึกษาทางธรรมชาติแห่งหนึ่งของประเทศไทย แร่ที่สำคัญทางเศรษฐกิจมีดังต่อไปนี้

๑. แร่เฟลด์สปาร์ (feldspar) ซึ่งมีมากในตำบลทองฟ้า ตำบลแม่สลิด ตำบลทุ่งกระเชาของอำเภอบ้านตาก และตำบลไม้งาม ตำบลวังประจวบ ตำบลน้ำริม ตำบลโป่งแดงในอำเภอมืองตาก ใช้ในอุตสาหกรรมเครื่องเคลือบดินเผา เครื่องสุขภัณฑ์ อุตสาหกรรมทำสี ทำสบู่ซักผ้า สารฆ่าแมลง ใช้เป็นน้ำประสานในอุตสาหกรรมพลาสติกและยาง

๒. หินปูน (limestone) มีมากในตำบลปามะม่วง ตำบลแม่ท้อ ตำบลน้ำริม ตำบลวังประจวบในเขตอำเภอมืองตาก และตำบลแม่สลิดในเขตอำเภอบ้านตาก ใช้ในการก่อสร้าง ทำถนน ทางรถไฟ เตาทำปูนขาว ปูนกั้นกับหมาก ทำแคลเซียมคาร์ไบด์ ทำวัสดุทนไฟ ทำปุ๋ย และสี ใช้ในการก่อสร้าง และทำหินประดับ เช่น ปูพื้นทางเดินและปูพื้นฝาผนัง

๓. หินแกรนิต (granite) มีมากในตำบลแม่สลิด ตำบลตากออก ตำบลสมอโคน และตำบลทองฟ้าในเขตอำเภอบ้านตาก ส่วนตำบล น้ำริม ตำบลโป่งแดง ตำบลไม้งาม ตำบลหนองบัวเหนือ และตำบลวังประจวบอยู่ในเขตอำเภอมืองตาก และตำบลวังหมันในเขตอำเภอสามเภา ใช้ในอุตสาหกรรมทำอะลูมิเนียม ทำอุปกรณ์กล้องจุลทรรศน์ ใช้เป็นตัวช่วยในการถลุงเหล็ก ทำกรดกัดแก้ว ใช้ผสมทำวัสดุเคลือบเหล็ก และเหล็กกล้า

๔. แร่ฟลูออไรท์ (fluorite) มีมากที่ตำบลวังหิน เขตอำเภอมืองตาก ใช้ผสมทำอิฐพิเศษบางอย่าง ใช้ในเครื่องทำความเย็นและอุตสาหกรรมผลิตแก้วชนิดต่างๆ

๕. หินอ่อน (marble) มีมากในตำบลหนองบัวเหนือ และตำบลแม่ท้อ ในเขตอำเภอมืองตาก และตำบลทองฟ้า อำเภอบ้านตาก ใช้ทำหินขัดมันประดับอาคาร บ้านเรือน สำนักงาน หรือแกะสลักเป็นรูปต่างๆ

๖. แร่แบไรท์ (barite) มีมากในตำบลพะวอ อำเภอมืองตาก ใช้ในอุตสาหกรรมทำแม่สีและเนื้อสี ทำแก้ว ทำยาง ฝ้าน้ำมัน กระดาษน้ำมัน พรหมน้ำมัน พลาสติก อุตสาหกรรมฟอกหนัง บดทำยาขับปัสสาวะ ก่อนทำการฉายเอกซเรย์เกี่ยวกับการตรวจกระเพาะ ลำไส้ และส่วนมากนำมาทำ โคลนผง ซึ่งใช้ในการเจาะสำรวจน้ำมัน และน้ำบาดาล

๗. แร่ควอตซ์ (quartz) มีมากในตำบลทองฟ้า อำเภอบ้านตาก ใช้ผสมทำคอนกรีต ทำอิฐปูทางเท้า นอกจากนี้แล้วยังเป็นรัตนชาติและหินประดับ ทำเครื่องมือวิทยาศาสตร์และเครื่องมือทางแสง

๘. แร่ดีบุก (cassiterite) พบได้ ที่ตำบลแม่สวด อำเภอแม่สวด และ ตำบลท่าสองยาง อำเภอท่าสองยาง ใช้เคลือบโลหะอื่น เช่น เหล็ก ทองแดง และทองเหลือง ทำให้ไม่เป็นสนิม สามารถนำภาชนะนั้นมาบรรจุอาหารได้

ป่าไม้

บนเทือกเขาอันเขี้ยวขจีที่สลับซับซ้อนของจังหวัดตาก มีพื้นที่ป่า ซึ่งส่วนใหญ่เป็นป่าดิบ ป่าเบญจพรรณ และป่าผสมผลัดใบ นอกจากนี้ยังมี ไม้ที่สำคัญ ได้แก่ ไม้สัก ไม้ประดู่ ไม้แดง ไม้มะค่าโมง ไม้ตะเคียนทอง ไม้เต็ง ไม้รัง ไม้ยาง และอื่นๆ ซึ่งเป็นไม้เศรษฐกิจของจังหวัดอีกด้วย พื้นที่ป่าไม้ของจังหวัดตากมีทั้งหมด ๑๒,๔๗๘.๖๐ ตารางกิโลเมตร หรือ ประมาณ ๗,๗๙๙,๑๒๕ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๗๖.๐๕ ของพื้นที่

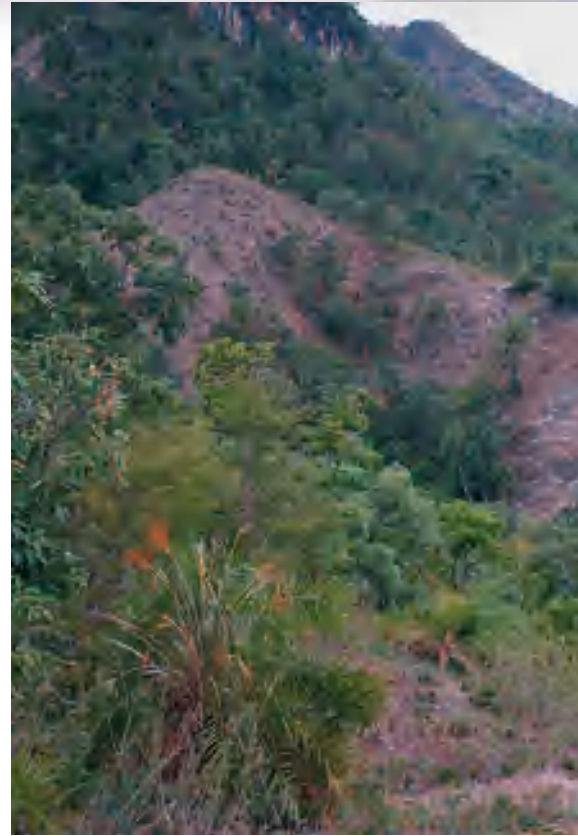
ป่าไม้แบ่งออกเป็น ๒ ประเภทใหญ่ คือ

๑. ป่าผลัดใบ (*deciduous forests*) เป็นป่าไม้ที่ครอบคลุมพื้นที่ที่สูงส่วนใหญ่ของจังหวัดตาก เป็นป่าผืนใหญ่บ้าง และบางแห่งกระจายอยู่ทั่วไปบ้าง มีความสูงตั้งแต่ ๔๐๐ เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง ถึงระดับสูงกว่า ๙๐๐ เมตร แต่ต่ำกว่า ๑,๒๐๐ เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง เฉลี่ยโดยส่วนใหญ่อยู่ที่ระดับความสูง ๖๐๐ - ๘๐๐ เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง พื้นที่ป่าประเภทนี้ส่วนใหญ่มีความลาดชันมาก จนถึง ความลาดชันน้อย

ป่าผลัดใบในจังหวัดตาก สามารถแบ่งย่อยออกเป็น ๒ ประเภท

๑.๑ ป่าผสมผลัดใบ (*mixed deciduous forest*) หรือเรียกว่า ป่าเบญจพรรณ เป็นป่าที่ครอบคลุมพื้นที่สูงของจังหวัดตากอย่างกว้างขวาง มีอยู่ทั่วไป ตั้งแต่ที่ราบหรือในที่ลาดชันน้อย และบนไหล่เขาหรือยอดเขาที่มีความลาดชันมาก และความสูงระดับทะเลปานกลางไม่เกิน ๑,๒๐๐ เมตร ไม้ที่สำคัญ ได้แก่ ไม้สัก ไม้ประดู่ ไม้แดง ไม้ตะคร้อ

๑.๒ ป่าเต็งรัง (*dry dipterocarp forest*) เป็นป่าที่มีเนื้อที่พบอยู่ทั่วไปในที่ราบตามลาดชันเขาสูงและบนสันเขา ความสูงระดับทะเลปานกลาง ระหว่าง ๑๕๐ - ๑,๐๐๐ เมตร ดินในบริเวณป่าเต็งรัง มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ ดินไม่อุ้มน้ำ ทำให้เก็บความชื้นได้น้อย ดินชั้นบนมีความผันแปรจากดินปนทราย ดินลูกรัง ไปจนถึงหน้าดินที่เป็นกรวดและหิน บริเวณใดที่มีดินปนทรายหรือดินลูกรัง มีเนื้อดินไม่มากนัก รากของพืชแทงลึกลงไปได้ไม่เกิน ๓๐ เซนติเมตร ป่าเต็งรังแบบนี้จะมีลักษณะเป็นป่าเต็งรังแคระ

ยอดดอยหัวหมด จุดชมวิวยามรุ่งอรุณไถ่

ต้นยาง ริมฝั่งน้ำแม่กลอง

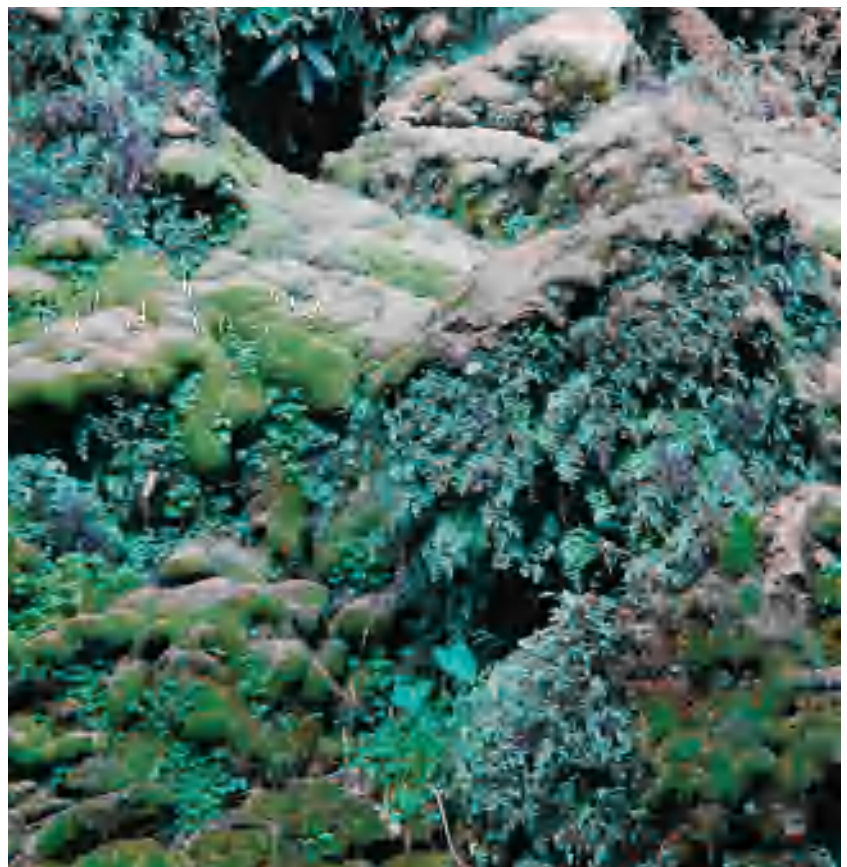
๒. ป่าไม้ผลัดใบ (evergreen forests) เป็นป่าบนพื้นที่สูงของ จังหวัดตาก มีเนื้อที่ประมาณ ๑,๐๗๗,๕๐๙ ไร่ หรือประมาณร้อยละ ๕๓.๙๒ ของพื้นที่ป่าสมบูรณ์ทั้งหมด ประกอบด้วย ป่าดิบแล้ง และป่าดิบเขา

๒.๑ ป่าดิบแล้ง (dry evergreen forest) ป่าประเภทนี้ ประกอบด้วยพันธุ์ไม้ผลัดใบเป็นส่วนใหญ่ ป่าดิบแล้งจะพบกระจายอยู่ ที่ระดับความสูงระหว่าง ๖๐๐ - ๑,๐๐๐ เมตร จากระดับทะเลปานกลาง ป่าดิบแล้งมีลักษณะค่อนข้างชื้น ในบริเวณพื้นที่สูงจะมีต้นไม้ขึ้นหนาแน่น และมีต้นไม้ขนาดใหญ่จำนวนมาก เช่น ไม้ตะเคียนทอง ไม้ยมหอม ไม้ ยมหิน ไม้กุ่ม และไม้ตาเสือ นอกจากนี้ยังมีเห็ดถั่งดำ กล้วยไม้ มะพร้าว นกคุ้ม และค้างคาวดำ

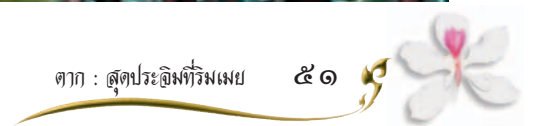
๒.๒ ป่าดิบเขา (hill evergreen forest) เป็นป่าที่ปกคลุม พื้นที่สูงจากระดับทะเลปานกลาง ตั้งแต่ ๑,๐๐๐ เมตรขึ้นไป พันธุ์ไม้ที่พบ โดยทั่วไป ได้แก่ พันธุ์ไม้ในวงศ์ก่อ ไม้พะยอม พันธุ์ไม้ในวงศ์พญาไม้ ซึ่งเป็นพันธุ์ไม้ขึ้นเฉพาะในป่าดิบเขา เช่น พญาเมฆาป้อมดง และพญาไม้ ป่าดิบเขาที่มีความระดับทะเลปานกลางสูงกว่า ๑,๖๐๐ เมตรขึ้นไป ในบริเวณ อุณหภูมิค่อนข้างต่ำ มีความชื้นสูง ตามลำต้นของต้นไม้จะมีมอสส์ และ เฟิร์นเกาะอยู่หนาแน่น

ต้นตะเคียน ริมฝั่งน้ำแม่กลอง

สภาพธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์จะเห็นได้จาก พืชจำพวกมอสส์และเฟิร์นบริเวณน้ำตกที่ล่อจ่อ

อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และป่าสงวนแห่งชาติ

พื้นที่อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และป่าสงวนแห่งชาติ ในพื้นที่สูงของจังหวัดตาก มีอุทยานแห่งชาติ มีจำนวน ๕ แห่ง เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า มีจำนวน ๓ แห่ง และป่าสงวนแห่งชาติ มีจำนวน ๑๕ แห่ง ซึ่งแยกตามตารางดังนี้

จำนวนและพื้นที่ของป่าจำแนกตามประเภทป่า

ประเภท	จำนวน	พื้นที่ (ไร่)
อุทยานแห่งชาติ	๕	๕๓๓,๐๐๐
เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า	๓	๓,๓๓๔,๗๑๓
ป่าสงวนแห่งชาติ	๑๕	๗,๒๓๘,๗๖๘

ที่มา : สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ ๑๔ (ตาก) : พฤษภาคม ๒๕๕๐

รายชื่ออุทยานแห่งชาติ

รายชื่อ	อยู่ในเขตพื้นที่อำเภอ	เนื้อที่ทั้งหมด (ไร่)
อุทยานแห่งชาติลานสาง	อำเภอเมืองตาก	๖๕,๐๐๐
อุทยานแห่งชาติตากสินมหาราช	อำเภอเมืองตาก และอำเภอแม่สอด	๙๓,๑๒๕
อุทยานแห่งชาติน้ำตกพาเจริญ	อำเภอแม่สอด และอำเภอพบพระ	๒,๐๐๐
อุทยานแห่งชาติขุนพะวอ	อำเภอแม่สอด และอำเภอแม่ระมาด	๒๗๓,๕๐๐
อุทยานแห่งชาติแม่เมย	อำเภอท่าสองยาง	๙๙,๓๗๕

ที่มา : สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ ๑๔ (ตาก) : พฤษภาคม ๒๕๕๐

พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ในเขตพื้นที่จังหวัดตาก มีทั้งสิ้น ๑๕ แห่ง และกรมป่าไม้ได้ทำการจำแนกเขตการใช้ประโยชน์ทรัพยากรที่ดินป่าไม้ ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๕ ดังนี้

เจ้าหน้าที่กำลังอธิบายข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับอุทยานแห่งชาติลานสาง

สัตว์ป่า มนุษย์ ป่าไม้ อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติที่อุทยานแห่งชาติลานสาง

ต้นไทรสูงใหญ่เสียดฟ้า
บริเวณที่ทำการอุทยานแห่งชาติลานสาง

รายชื่อป่าสงวนแห่งชาติ

รายชื่อ	อยู่ในเขตพื้นที่อำเภอ	เนื้อที่ทั้งหมด (ไร่)
๑. ป่าลานสาง	เมืองตาก	๔๑,๘๓๑
๒. ป่าประจักษ์	เมืองตาก	๑๓๔,๘๓๕
๓. ป่าประดาง	กิ่งอำเภอวังเจ้า	๑๗๕,๐๐๐
๔. ป่าแม่ท้อ - ห้วยตากฝั่งขวา	เมืองตาก, บ้านตาก	๓๗๑,๑๕๐
๕. ป่าสวนรุกขชาติกิตติขจร	เมืองตาก	๗๖๘
๖. ป่าแม่ตื่น	บ้านตาก	๑๖๖,๘๗๕
๗. ป่าแม่สลิ - โป่งแดง	เมืองตาก, สามเงา, บ้านตาก	๒๖๖,๓๗๗
๘. ป่าฝั่งซ้ายแม่น้ำปิง	สามเงา	๑๘๗,๕๐๐
๙. ป่าแม่ละเมา	แม่สอด	๓๕๔,๖๘๗
๑๐. ป่าแม่สอด	พบพระ, แม่สอด	๖๙๗,๗๕๐
๑๑. ป่าแม่ระมาด	แม่ระมาด	๔๑๒,๔๘๗
๑๒. ป่าท่าสองยาง	ท่าสองยาง	๑,๒๗๓,๓๗๕
๑๓. ป่าช่องแคบ แม่โกนเกน	พบพระ, แม่สอด	๑๒๐,๖๒๕
๑๔. ป่าแม่กลอง อุ่มผาง	อุ่มผาง	๒,๘๖๕,๐๐๐
๑๕. ป่าสามหมื่น	แม่ระมาด	๑๗๐,๔๖๘

ที่มา : สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ ๑๔ (ตาก) : พฤษภาคม ๒๕๕๐

เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า

จากสภาพภูมิอากาศและภูมิประเทศของจังหวัดตากที่มีความหลากหลายในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เหมาะสำหรับเป็นสถานที่ท่องเที่ยว ด้านการศึกษา และการอนุรักษ์ธรรมชาติ จังหวัดตากจึงได้จัดตั้งเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าขึ้น เขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าในจังหวัดตาก มีจำนวน ๓ เขต ซึ่งสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ ๑๔ (ตาก) กรมอนุรักษ์สัตว์ป่า และพันธุ์พืช กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นผู้รับผิดชอบ ดังนี้

อุทยานแห่งชาติลานสาง
มีบริเวณกว้างขวางสำหรับพักผ่อนหย่อนใจ

๑. เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่ตื่น มีพื้นที่ ประกอบด้วย ตำบลสามหมื่น อำเภอแม่ระมาด และตำบลบ้านนา อำเภอสามเงา จังหวัดตาก เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่ตื่น เป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ มีเทือกเขาสูง มีลำห้วยหลายสายไหลลงสู่ลำน้ำแม่ตื่น ไหลลงสู่แม่น้ำปิง และอ่างเก็บน้ำเขื่อนภูมิพล บริเวณนี้เป็นดินแดนอันอุดมสมบูรณ์ จึงมีสัตว์ป่าจำนวนมากอาศัยอยู่ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่ตื่นมีแนวเขตติดกับอ่างเก็บน้ำเขื่อนภูมิพล การเดินทางสามารถเดินทางโดยทางน้ำ จะเห็นวิวทิวทัศน์ที่สวยงาม ภูเขา หน้าผา และเกาะแก่งต่างๆ ที่เกิดจากการกักเก็บน้ำในเขื่อนภูมิพล เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่ตื่น มีพื้นที่ทั้งหมด ๗๓๓,๑๒๕ ไร่

อ่างกักเก็บน้ำเหนือเขื่อนภูมิพล อำเภอสามเงา

๒. เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอู้มผาง มีพื้นที่ประกอบด้วย ตำบลแม่จัน อำเภออู้มผาง จังหวัดตาก เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอู้มผาง เป็นพื้นที่ที่ทรงคุณค่าทางด้านสัตวศาสตร์เป็นอย่างยิ่ง โดยเป็นแหล่งศึกษาธรรมชาติ และสัตว์ป่าของนักชีววิทยาป่าไม้ น้ำตกทีลอซู ซึ่งเป็นแหล่งต้นน้ำของแม่น้ำแม่กลอง อยู่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอู้มผางเป็นแหล่งทัศนศึกษา และพักผ่อนหย่อนใจที่สำคัญแห่งหนึ่งของชาวไทย และชาวต่างประเทศที่เข้ามาศึกษาธรรมชาติอย่างแท้จริง เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอู้มผาง มีเนื้อที่ทั้งหมด ๑,๖๑๙,๒๘๐ ไร่

บ้านพักสำหรับนักท่องเที่ยวบริเวณหน่วยพิทักษ์ป่าผาเลือด อำเภออู้มผาง

ทิวทัศน์ของน้ำตกทีลอซู สามารถเดินทางโดยการล่องแพเท่านั้น

ที่ทำการหน่วยพิทักษ์ป่าผาเลือด

จุดชมดวงอาทิตย์ยามรุ่งอรุณเบ็กฟ้า ณ ดอยหัวหมด อำเภออุ้มผาง

๓. เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรด้านตะวันออก มีพื้นที่ประกอบด้วย ตำบลแม่ละมุ้ง และตำบลแม่จัน อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก มีเนื้อที่ทั้งหมด ๙๓๒,๓๐๘ ไร่ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ทุ่งใหญ่นเรศวรด้านตะวันออก มีลักษณะแปลกกว่าที่อื่นคือ มีธรรมชาติที่สวยงาม ประกอบด้วยไม้ชนิดต่างๆ ขึ้นอยู่อย่างหนาแน่น ตามต้นไม้จะเห็นวากลายไม้ป่าประดับลำต้นเพื่อให้เกิดสีสัน บางต้นเป็นที่เกาะทำรังของผึ้งเป็นจำนวนมาก มีทุ่งหญ้าและป่าโปร่ง ซึ่งกระจายอยู่ทั่วไป เช่น ทุ่งหญ้าอุตะคี ทุ่งหญ้ายูโน ทุ่งหญ้าทะเบิง มีพืชตระกูลปาล์มอาศัยอยู่ เช่น เป้งเปรง ขึ้นแซมผสมอยู่กับต้นไม้ยืนต้นและเนินเขา มองดูแล้วแปลกกว่าที่อื่นเนื่องจากมีลักษณะงดงามตามธรรมชาติ มีสัตว์ป่าหลายชนิดอาศัยในทุ่งหญ้า นอกจากนี้ยังมีน้ำตก เช่น น้ำตกกะแง้สออด น้ำตกทิลอเล เป็นต้น

ประชากร

ตากเป็นเมืองชุมทางทางการค้ามีผู้สัญจรไปมาตั้งแต่สมัยโบราณ และเป็นเมืองชายแดนด้านตะวันตกเฉียงเหนือของไทย และมีผู้นอพยพจากต่างถิ่นมาตั้งถิ่นฐานมากมาย จึงทำให้จังหวัดตากเป็นที่รวมของประชากรหลากหลายเผ่าพันธุ์ เช่น ม้ง เย้า ลีซอ มูเซอ อีก้อ กะเหรี่ยง และไทยพื้นราบ

จำนวนประชากรจังหวัดตาก ปี ๒๕๕๐

ที่	อำเภอ/กิ่งอำเภอ	จำนวนประชากร		
		ชาย	หญิง	รวม
๑.	อำเภอเมืองตาก	๓๙,๔๔๔	๓๙,๔๒๘	๗๘,๘๗๒
๒.	อำเภอบ้านตาก	๑๖,๒๕๔	๑๖,๓๖๒	๓๒,๖๑๖
๓.	อำเภอสามเงา	๑๓,๕๘๙	๑๓,๘๓๖	๒๗,๔๒๕
๔.	อำเภอแม่สอด	๓๖,๘๕๕	๓๔,๕๗๒	๗๑,๔๒๗
๕.	อำเภอแม่ระมาด	๑๘,๙๗๙	๑๘,๐๐๓	๓๖,๙๘๘
๖.	อำเภอท่าสองยาง	๓๑,๓๕๕	๒๘,๙๕๗	๖๐,๓๑๒
๗.	อำเภออุ้มผาง	๑๓,๒๓๔	๑๑,๘๐๖	๒๕,๐๔๐
๘.	อำเภอพบพระ	๓๑,๑๘๔	๒๗,๖๐๘	๕๘,๗๙๒
๙.	กิ่งอำเภอวังเจ้า	๑๒,๙๐๑	๑๒,๖๕๙	๒๕,๕๖๐
รวม	๘ อำเภอ กับ ๑ กิ่ง อำเภอ	๒๖๘,๙๒๕	๒๕๘,๗๕๒	๕๒๗,๖๗๗

ที่มา : สำนักงานจังหวัดตาก : พฤษภาคม ๒๕๕๐

เด็กชาวมูเซอ

สาวไทยใหญ่

แม่เผ่าชาวม้ง

บ้านอุ้งไกรภภายในพิพิธภัณฑ์วัฒนธรรมชาวเขาทางไปอำเภอแม่สอด

บ้านกะเหรี่ยงดั้งเดิม

หมู่บ้านของเผ่าม้ง

ชาวเขาเผ่าลีซอกำลังคัดผักเพื่อส่งขายตลาด

หญิงชาวเขาเผ่าลีซอ ขณะเตรียมเส้นด้ายเพื่อทอผ้า

ที่ว่าการอำเภอเมืองตาก

การปกครอง

เนื่องจากจังหวัดตากมีพื้นที่กว้างขวางและพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าและภูเขาสูง ในสมัยก่อนการเดินทางไปตรวจราชการของเจ้าหน้าที่ลำบากมาก และปัจจุบันนี้การเดินทางก็สะดวกมากขึ้นและง่ายต่อการติดต่อในแต่ละอำเภอ จังหวัดตากแบ่งพื้นที่การปกครอง ออกเป็น ๘ อำเภอ และ ๑ กิ่งอำเภอ ๖๓ ตำบล ๕๔๘ หมู่บ้าน ๑๓ เทศบาล และ ๕๗ องค์การบริหารส่วนตำบล ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตารางแสดงพื้นที่การปกครอง

ที่	อำเภอ/กิ่งอำเภอ	จำนวน (ตร.กม.)	จำนวน					
			ตำบล	หมู่บ้าน	อบต.	เทศบาล		
						นคร	เมือง	ตำบล
๑.	อำเภอเมืองตาก	๑,๕๙๙,๓๕๖	๑๔	๑๐๕	๑๐	-	๑	-
๒.	อำเภอบ้านตาก	๙๙๒,๔๙๖	๗	๗๐	๗	-	-	๒
๓.	อำเภอสามเงา	๒,๗๗๑,๙๒๙	๖	๔๕	๖	-	-	๑
๔.	อำเภอแม่สอด	๑,๙๘๖,๑๑๖	๑๐	๘๖	๙	-	๑	๒
๕.	อำเภอแม่ระมาด	๑,๔๗๕,๕๕๒	๖	๕๗	๖	-	-	๒
๖.	อำเภอท่าสองยาง	๑,๙๒๐,๓๘๗	๖	๖๗	๖	-	-	๑
๗.	อำเภออุ้มผาง	๔,๓๒๕,๓๘๓	๖	๓๖	๕	-	-	๑
๘.	อำเภอพบพระ	๑,๐๐๖,๕๔๒	๕	๕๔	๕	-	-	๑
๙.	กิ่งอำเภอวังเจ้า	๓๒๘,๘๙๙	๓	๒๘	๓	-	-	๔
รวม	๘ กิ่งอำเภอ กับ ๑ กิ่งอำเภอ	๑๖,๔๐๖,๖๕๐	๖๓	๕๔๘	๕๗	-	๒	๑๑

ที่มา : สำนักงานจังหวัดตาก : พฤษภาคม ๒๕๕๐

การศึกษา

ในจังหวัดตากมีการศึกษาตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงระดับอุดมศึกษา ผู้รับผิดชอบ ระดับการศึกษาอนุบาล มีทั้งสังกัดการปกครองส่วนท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งรับผิดชอบทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา นอกจากนี้ยังมีการศึกษานอกโรงเรียนประจำจังหวัดตาก ซึ่งมีอยู่ทุกอำเภอ ส่วนระดับอาชีวศึกษา ได้แก่ วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีตาก วิทยาลัยสารพัดช่างตาก วิทยาลัยการอาชีพแม่สอด และวิทยาลัยการอาชีบบ้านตาก ระดับอุดมศึกษา มีดังนี้ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา (วิทยาเขตตาก) วิทยาลัยชุมชนตากและวิทยาลัยสุม่น้ำปิง (วิทยาลัยของเอกชน)

โรงเรียนบ้านมูเซอ

ใน พ.ศ. ๒๕๔๖ กระทรวงศึกษาธิการมีการประกาศการปฏิรูปการศึกษา โดยมีการแบ่งเขตการศึกษาทั่วประเทศ ๑๗๖ เขต ฉะนั้น จังหวัดตากแบ่งเขตพื้นที่การศึกษาออกเป็น ๒ เขต ดังนี้

เขต ๑ ประกอบด้วย อำเภอเมืองตาก อำเภอบ้านตาก อำเภอสามเงา และกิ่งอำเภอวังเจ้า สำหรับสถานที่ตั้งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาตาก เขต ๑ อยู่ภายในบริเวณศาลากลางจังหวัดตาก ถนนพหลโยธิน อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก ๖๓๐๐๐

เขต ๒ ประกอบด้วย อำเภอแม่สอด อำเภอแม่ระมาด อำเภออุ้มผาง และอำเภอพบพระ สถานที่ตั้งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาตาก เขต ๒ อยู่ที่เลขที่ ๓๕/๔ ถนนประสาธวิถี อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ๖๓๑๑๐

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาตากเขต ๑

ตารางแสดงจำนวนโรงเรียนและนักเรียนของแต่ละเขต

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา	โรงเรียน	จำนวนนักเรียน		
		ชาย	หญิง	รวม
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขต ๑	๑๒๒	๑๖,๐๙๗	๑๖,๐๒๑	๓๒,๑๑๘
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขต ๒	๑๓๓	๒๐,๑๕๔	๑๙,๕๕๒	๓๙,๗๐๖

ที่มา : สำนักนโยบายและแผนการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
มิถุนายน ๒๕๕๐

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาตากเขต ๒

ภายในบริเวณโรงเรียนบ้านเกาะลาน อำเภอบ้านตาก

มัสยิดนูรุลอิสลาม อำเภอแม่สอด

วัดนักบุญเทเรซา อำเภอแม่สอด

ศาสนา และความเชื่อ

จังหวัดตากเป็นที่รวมของชุมชนหลายเผ่าและหลายเชื้อชาติ ศาสนาและความเชื่อจึงมีความแตกต่างกัน ซึ่งจำแนกได้ดังนี้ ศาสนาพุทธ ร้อยละ ๙๐.๕๘ ศาสนาอิสลาม ร้อยละ ๔.๕๙ ศาสนาคริสต์ ร้อยละ ๔.๑๗ และนับถือศาสนาอื่นๆ ร้อยละ ๐.๖๖ ของประชากรทั้งหมด

ศาสนาพุทธ มีวัดจำนวนทั้งหมด ๑๑๑ วัด และสำนักสงฆ์ จำนวนทั้งหมด ๗๓ แห่ง

ศาสนาอิสลาม มีมัสยิด ๒ แห่ง คือ มัสยิดนูรุลอิสลาม ตั้งอยู่ที่ถนนศรีพานิช ตำบลแม่สอด และมัสยิดอัลฟัตตาะห์ อยู่ที่ถนนมหาตไทย บำรุง อำเภอเมืองตาก

ศาสนาคริสต์ มีโบสถ์ ๑๕ แห่ง เป็นนิกายคาทอลิก ๕ แห่ง โปรเตสแตนต์ ๑๐ แห่ง

ศาลเจ้าพ่อปิงเผ่ากวง ปิงเผ่าม่า ตั้งอยู่ภายในพื้นที่มูลนิธิสามัคคีการกุศล เป็นศูนย์รวมของชาวไทยเชื้อสายจีนในอำเภอแม่สอด เพื่อประกอบพิธีกรรมต่างๆ ในเทศกาลตรุษจีน และประเพณีอื่นๆ เช่น ประเพณีเทกระจาด (ช่วยเหลือคนยากจน) ประเพณีตานก๋วยสลากของชาวไทยภาคเหนือ จัดขึ้นทุกปี

วัดไทยวิชานาราม อำเภอแม่สอด

ศาลเจ้าพ่อปิงเผ่ากวง ปิงเผ่าม่า อำเภอแม่สอด

อาชีพ

เกษตรกรรม

พื้นที่เพาะปลูกของจังหวัดตาก มีทั้งสิ้น ๑,๑๕๖,๑๕๐ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๒๗ ของพื้นที่ทั้งหมด พื้นที่ส่วนใหญ่ปลูกพืชไร่ร้อยละ ๖๗.๙๐ รองลงมา ได้แก่ ข้าว ไม้ผล และไม้ยืนต้น คิดเป็น ร้อยละ ๒๑.๙๔ และ ๑๐.๐๖ ตามลำดับ ประชากรอยู่ในภาคเกษตรกรรมประมาณร้อยละ ๖๐.๙๖ (๕๗,๐๓๑ ครัวเรือน)

พืชเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัดตาก ได้แก่

ข้าวโพด เป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ อันดับ ๑ ของจังหวัดตาก ซึ่งส่วนใหญ่แล้วนิยมนำไปเป็นอาหารสัตว์ มีพื้นที่เพาะปลูกมากเป็นอันดับ ๓ ของภาคเหนือ รองจากจังหวัดเพชรบูรณ์ และจังหวัดนครสวรรค์ สามารถปลูกได้ทุกอำเภอ แต่ปลูกมากที่อำเภอพบพระและอำเภอแม่สอด

ข้าว จังหวัดตากมีพื้นที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการเพาะปลูกข้าว แต่เดิมเกษตรกรจะปลูกข้าวเพื่อการบริโภคในครัวเรือน ในปัจจุบันได้หันมาปลูกเพื่อการจำหน่าย เนื่องจากราคาข้าวสูงขึ้นพื้นที่ทำการปลูกข้าวมีทั้งสิ้น ๒๑๓,๕๘๘ ไร่

แปจี ถั่วที่ยังดิบอยู่

แปจ่อเขียว ถั่วทอดแสนอร่อย

แปจ่อ

แปลงทดลองเกษตร

เมล็ดทับทิมสีสวยสดตั้งอัญมณี ที่อำเภอพบพระ

กุหลาบแดงดอกโตจากไร่ที่อำเภอพบพระ

ผักฮ่องเต้

ผักพื้นบ้าน เช่น ตาละบัด ชะงู ผักบุ้งนา

ถั่วเหลือง เป็นพืชเศรษฐกิจที่รัฐบาลส่งเสริมการปลูก เพื่อลดการนำเข้าจากต่างประเทศ และเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัดตาก รองจากข้าวโพด พื้นที่เพาะปลูกที่สำคัญ ได้แก่ อำเภอแม่ระมาด อำเภอแม่สอด อำเภอบ้านตาก อำเภอเมืองตาก และอำเภอสามเภา

พืชผัก และผลไม้ที่มีชื่อเสียงของจังหวัด ซึ่งในแต่ละปีทำรายได้เข้าจังหวัดตากเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะในเขตอำเภอพบพระ ซึ่งเป็นบริเวณพื้นที่ราบสูงและกว้าง อากาศหนาวเย็น ตลอดจนมีแหล่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์ตลอดปี ทำให้อำเภอพบพระเป็นแหล่งปลูกผักที่สำคัญที่สุดในจังหวัดตาก ผักที่ปลูกมาก ได้แก่ กะหล่ำปลี ผักกาดขาวปลี ผักกาดเขียวปลี คื่นช่าย มะเขือเทศ มันฝรั่ง แตงกวา ส้มเขียวหวาน ลำไย ทับทิม นอกจากนี้ ยังมีกุหลาบซึ่งเป็นไม้ดอกไม้ทำรายได้ให้กับจังหวัดตาก โดยปลูกมากที่อำเภอพบพระ และอำเภอแม่สอด

แปลงผักกาดขาวปลี

สวนกล้วยไข่ริมทาง อำเภอพบพระ

ปศุสัตว์

การเลี้ยงสัตว์ที่สำคัญ ได้แก่ โค กระบือ สุกร ไก่ และเป็ด การเลี้ยงโคนม มีมากที่อำเภอเมืองตาก และมีบ้างที่อำเภอสอด กระบือมีเลี้ยงมากที่อำเภอสามเฒ่า และท่าสองยาง ส่วนสุกร ไก่เนื้อ และไก่ไข่เลี้ยงมากที่อำเภอเมืองตาก

โรงเรียนในไร่ปศุสัตว์

ปศุสัตว์ที่แม่สอด

การประมง

การเพาะเลี้ยงประมงน้ำจืดที่สำคัญ ได้แก่ ปลาตะเพียนขาว ปลานิล ปลาไน ปลาดุกและปลากะพง

ปลาตะเพียนขาว จากลุ่มน้ำปิง

อุตสาหกรรม

ในอดีตจังหวัดตากมีสมญานามว่า เป็นเมืองไกลปืนเที่ยง การคมนาคมแสนจะลำบากจนได้ชื่อว่าเป็นเมืองกันดาร ๑ ใน ๓ ของประเทศ เครื่องอุปโภคบริโภคส่วนใหญ่จะมาจากต่างจังหวัด จึงทำให้ราคาแพงมาก แต่ปัจจุบันจังหวัดตากเป็นแหล่งอุตสาหกรรมที่สำคัญ เช่น โรงงานทำเครื่องเฟอร์นิเจอร์ โรงงานประดิษฐ์ภาพประดับอัญมณี โรงงานอุตสาหกรรมทอผ้า โรงงานอุตสาหกรรมเหล่านี้นส่วนใหญ่ตั้งอยู่ที่อำเภอแม่สอด รองลงมาคือ อำเภอเมืองตากและอำเภอบ้านตาก ส่วนอุตสาหกรรมเหมืองแร่ ส่วนใหญ่ตั้งอยู่ที่อำเภอบ้านตาก และอำเภอแม่สอด

ก๊วยชวยน้ำผึ้ง เนื้อนุ่ม หอมอร่อย

น้ำพริกกุ้งแม่จันทน์ดี ในตลาดแม่สอด

น้ำพริกกุ้ง ในตลาดแม่สอด

เครื่องประดับความหลากหลายในร้านค้าแม่สอด

เฟอร์นิเจอร์และเครื่องจักสานที่แม่สอด

สาธารณูปโภค

ไฟฟ้า การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย เชื่อนภูมิพล นับว่าเป็นหน่วยงานที่ผลิตกระแสไฟฟ้าด้วยพลังน้ำขนาดใหญ่ของประเทศ เพื่อให้ประชาชนได้มีกระแสไฟฟ้าใช้กันอย่างทั่วถึงทั่วครัวเรือน

จังหวัดตากมีหน่วยงานให้บริการไฟฟ้า ๒ แห่ง คือ การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดตาก และการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคอำเภอแม่สอด นอกจากนี้ จังหวัดตาก ยังมีแหล่งผลิตไฟฟ้าจากที่อื่น เช่น เขื่อนพลังน้ำขุนห้วยแม่สอดของกรมพัฒนาและส่งเสริมพลังงาน กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและการพลังงาน แต่อย่างไรก็ตามจังหวัดตากยังมีเครื่องกำเนิดไฟฟ้าเพื่อผลิตไฟฟ้าขึ้นใช้อีก ๓ แห่ง คือ

๑. การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคอำเภออุ้มผาง
๒. การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคอำเภอแม่สอด
๓. การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคอำเภอสองยาง

จังหวัดตากมีกระแสไฟฟ้าที่ใช้ทั้งสิ้น ๒๑๘,๕๕๖,๐๐๐ หน่วย มีจำนวนผู้ใช้ไฟฟ้าทั้งสิ้น ๑๗๐,๘๖๖ ราย จากการตรวจสอบของจังหวัดพบว่า ขณะนี้ยังมีหมู่บ้านที่ไม่มีไฟฟ้าใช้ประมาณ ๑๑๔ หมู่บ้าน เนื่องจากหมู่บ้านดังกล่าวอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าเศรษฐกิจ และเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า

การสื่อสาร

การไปรษณีย์ จังหวัดตากมีที่ทำการไปรษณีย์อยู่ในอำเภอรวม ๙ แห่ง ให้บริการรับฝากพัสดุภัณฑ์ ไปรษณีย์ภัณฑ์ โทรเลข ธนาณัติ จำหน่ายดวงตราไปรษณียากร ฯลฯ เปิดบริการตั้งแต่วันจันทร์ - วันศุกร์

ตารางรหัสไปรษณีย์ อำเภอต่างๆ ของจังหวัดตาก

ที่	อำเภอ / กิ่งอำเภอ	รหัสไปรษณีย์
๑.	เมืองตาก	๖๓๐๐๐
๒.	บ้านตาก	๖๓๑๒๐
๓.	แม่ระมาด	๖๓๑๔๐
๔.	พบพระ	๖๓๑๖๐
๕.	แม่สอด	๖๓๑๑๐
๖.	สามเงา	๖๓๑๓๐
๗.	ท่าสองยาง	๖๓๑๕๐
๘.	อุ้มผาง	๖๓๑๗๐
๙.	กิ่งอำเภอวังเจ้า	๖๓๐๐๐

โรงไฟฟ้าในเขื่อนภูมิพล

ที่ทำการไปรษณีย์ตาก

โทรศัพท์

จังหวัดตากมีชุมสายโทรศัพท์ ๑๗ ชุมสาย และมีสำนักงานบริการโทรศัพท์ที่อยู่ครบทุกอำเภอ แต่ก็ยังไม่ได้ครอบคลุมทุกหมู่บ้าน การใช้โทรศัพท์มือถือบางอำเภอในจังหวัดตาก จะติดต่อกันยากมากเพราะไม่มีสัญญาณ เนื่องจากภูมิประเทศเป็นเทือกเขาสลับซับซ้อน และบางแห่งอยู่ในหุบเขา เช่น อำเภออุ้มผาง อำเภอแม่สอดบางส่วน อำเภอแม่ระมาด อำเภอท่าสองยาง

การประปา

จังหวัดตากมีสำนักงานประปาทาก และสำนักงานประปาแม่สอด มีประปาสาขาอีก ๗ แห่ง จากสถิติปี พ.ศ. ๒๕๕๙ มีผู้ใช้น้ำประปา ๒๑,๑๘๘ ราย กำลังการผลิต ๑๖,๑๙๐,๕๐๐ ลูกบาศก์เมตร จำนวนน้ำประปาที่ผลิตได้ ๗,๖๓๒,๙๕๓ ลูกบาศก์เมตร จำนวนประปาที่จำนวน ๖,๑๐๕,๗๓๓ ลูกบาศก์เมตร นอกจากนี้ยังมีประปาที่ดำเนินการโดยหน่วยงานต่างๆ อีก ๑๙๑ แห่ง

การสาธารณสุข

จังหวัดตากมีโรงพยาบาลหลายแห่งที่ให้บริการประชาชนในจังหวัดตาก โรงพยาบาลที่สำคัญมี ๒ ลักษณะ คือ โรงพยาบาลทั่วไปหรือโรงพยาบาล ประจำจังหวัด และโรงพยาบาลชุมชนหรือโรงพยาบาลประจำอำเภอ โรงพยาบาลทั่วไป หรือโรงพยาบาลประจำจังหวัด ได้แก่ โรงพยาบาล สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช และโรงพยาบาลแม่สอด ส่วนโรงพยาบาลชุมชน หรือโรงพยาบาลประจำอำเภอ ได้แก่ โรงพยาบาลบ้านตาก โรงพยาบาลแม่ระมาด โรงพยาบาลสามเงา โรงพยาบาลท่าสองยาง โรงพยาบาลพบพระ และโรงพยาบาลอุ้มผาง

โรงพยาบาลทั่วไปหรือโรงพยาบาลประจำจังหวัด หมายถึง
โรงพยาบาลที่มีเตียง ๓๐๐ เตียงขึ้นไป ส่วนโรงพยาบาลชุมชนหรือ
โรงพยาบาลประจำอำเภอ หมายถึง โรงพยาบาลที่มีเตียง ๖๐ เตียงลงมา

นอกจากนี้แล้ว ยังมีสถานอนามัยสังกัดสาธารณสุขอำเภอ ทุกอำเภอ
ไว้ให้บริการผู้ป่วย ตลอดจนมีสถานพยาบาลที่สังกัดกระทรวงอื่น และ
เป็นของรัฐวิสาหกิจ ได้แก่ โรงพยาบาลค่ายวชิราภรณ์ ขนาด ๓๐ เตียง
ศูนย์บริการสาธารณสุขเทศบาล สถานพยาบาลการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่ง
ประเทศไทยเขื่อนภูมิพล และสถานีกาชาดเพชรรัตน์

สำหรับสถานบริการสาธารณสุขเอกชน ได้แก่ โรงพยาบาลพะวอ
สถานพยาบาลการพยาบาลและการผดุงครรภ์ เป็นต้น

โรงพยาบาลบ้านตาก

สภานุรักษ์ตาก

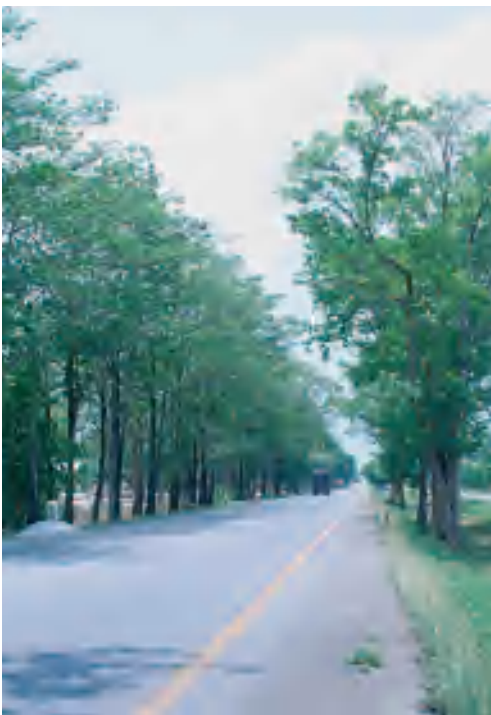
การคมนาคม

การเดินทางไปจังหวัดตากสามารถเดินทางโดยทางรถยนต์เท่านั้น การเดินทางโดยรถยนต์จากกรุงเทพฯ เราสามารถเริ่มต้นโดยใช้เส้นทางหลวง หมายเลข ๑ ถนนพหลโยธิน แล้วเข้าสู่ทางหลวง หมายเลข ๓๒ ถนนสายเอเชีย ผ่านประตูน้ำพระอินทร์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อ่างทอง สิงห์บุรี ชัยนาท สุนทรสวรรค์ แล้วแยกซ้ายเข้าทางหลวงหมายเลข ๑ อีกครั้ง ผ่านเข้ากำแพงเพชรและตรงไปจังหวัดตาก รวมระยะทาง ๔๒๖ กิโลเมตร ใช้เวลาเดินทางประมาณ ๖ ชั่วโมง ถ้าเริ่มออกเดินทางจาก กรุงเทพฯ ตอน ๖ โมงเช้า เราสามารถไปกินข้าวมื้อเที่ยงที่จังหวัดได้เลย

รถโดยสารประจำทาง

บริษัทขนส่งจำกัด มีบริการเดินรถ ระหว่างกรุงเทพฯ-ตาก ทั้ง ช่วงเช้า และช่วงเย็น เวลา ๐๕.๓๐ - ๑๓.๐๐ น. และ ๑๖.๓๐ - ๒๒.๐๐ น. และกรุงเทพฯ - แม่สอด ตั้งแต่เวลา ๐๘.๐๐ - ๑ ๙.๐๐ น. ทุกวัน

ตากนับได้ว่าเป็นจังหวัดที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ เป็นทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติได้เป็นอย่างดี ประกอบกับมีชนกลุ่มน้อย หลากหลายเผ่าพันธุ์หลากหลายวัฒนธรรมและอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ขนบธรรมเนียมประเพณีที่หลากหลาย รวมทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สั่งสม กันมาช้านาน จึงเป็นจังหวัดที่ควรค่าต่อการไปและเยี่ยมชมยิ่งนัก

พาหนะสัญจรในเมืองตาก

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับพม่าระดับท้องถิ่น ด้านการค้าชายแดน : ด้านแม่สอด

เมื่อวันที่ ๑๙ ตุลาคม ๒๕๕๗ คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบ
แนวทางจัดตั้งเขตเศรษฐกิจชายแดนจังหวัดตาก ครอบคลุมพื้นที่ ๓
อำเภอ ได้แก่ อำเภอแม่สอด อำเภอแม่ระมาด และอำเภอพบพระ เพื่อ
ให้ประชาชนชาวไทยและประเทศเพื่อนบ้านบริเวณชายแดนได้เดินทาง
ไปมาหาสู่และติดต่อค้าขายซึ่งกันและกันอย่างสะดวกและคล่องตัว โดย
ดำเนินการในลักษณะชุมชนไร้พรมแดน (Cross Border Community)
ระหว่างกัน ซึ่งจะทำให้เกิดผลดีทั้งสองฝ่าย ในด้านเศรษฐกิจ สังคมและ
การดำเนินชีวิต ทั้งนี้ จะทำให้สามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้ เช่น ปัญหา
แรงงาน ปัญหาการลักลอบเข้าเมือง ปัญหาการจัดการศึกษาและปัญหา
การถือสัญชาติ เนื่องจากอำเภอแม่สอด มีชาวพม่าเข้ามาอาศัยทำงาน
และติดต่อค้าขายเป็นจำนวนมาก ดังนั้น อำเภอแม่สอดจึงได้กำหนดเขต
พัฒนาการลงทุน ด้านอุตสาหกรรม การค้าและการท่องเที่ยว ส่วนอำเภอ
พบพระและอำเภอแม่ระมาด ได้กำหนดการพัฒนาด้านเกษตรกรรมและ
อุตสาหกรรมเชื่อมโยงกับอำเภอแม่สอด เพราะว่าพื้นที่ชายแดนเป็นพื้นที่มี
ศักยภาพและเป็นทางเลือกหนึ่งในการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน
เพื่อพัฒนาและเตรียมความพร้อมของพื้นที่นำไปสู่การเปิดประตูการค้า
และการลงทุนระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน

เขตเศรษฐกิจพิเศษ (Special Economic Zone) หมายถึง การได้รับสิทธิพิเศษด้านต่างๆ ที่เอื้อต่อการลงทุน เช่น สิทธิพิเศษด้าน ภาษีอากร การส่งเสริมการลงทุน ความพร้อมปัจจัยของการผลิต การอำนวยความสะดวกในการดำเนินงาน และบริการพื้นฐานต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น ระบบการขนส่งสินค้า (Logistic) เขตเศรษฐกิจพิเศษมีได้จำกัดเฉพาะ ประเภทของเขตประกอบการอุตสาหกรรมเท่านั้น แต่จะครอบคลุมถึง เขตเศรษฐกิจพิเศษทางด้านการค้า การบริการ การท่องเที่ยว และการเกษตรอีกด้วย โดยแต่ละพื้นที่ แต่ละประเทศ อาจจะเรียกแตกต่างกันออกไป เช่น เขตเศรษฐกิจพิเศษ เขตอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก (Export Processing Zone) ขึ้นอยู่กับว่าจะให้ความสำคัญกับการ ประกอบกิจการประเภทใด หรือคำไหนน่าจะดึงดูดนักลงทุนได้มากที่สุด

เขตแดนระหว่างประเทศไทยและสหภาพพม่า โดยมีแม่น้ำเมยเป็นเส้นแบ่งเขต

ที่ทำการตรวจคนเข้าเมือง ด้านพรมแดนบ้านท่าสายลวด อำเภอแม่สอด

สะพานมิตรภาพไทย-พม่า เป็นสะพานที่ทำให้ผู้คน ทั้งสองประเทศติดต่อกันสะดวกยิ่งขึ้น

การค้าขายระหว่างชาวไทยและชาวพม่าที่ด่าน แม่สอด

เขตเศรษฐกิจชายแดนจังหวัดตาก

ตากเป็นเมืองยุทธศาสตร์ทางเศรษฐกิจของประเทศไทยสู่ประเทศสหภาพพม่า ประเทศในเอเชียใต้ และภูมิภาคอื่นๆ ไปยังตะวันออกกลางและยุโรป โดยมีสะพานมิตรภาพไทย-พม่า เป็นประตูเชื่อมสู่ทะเลอันดามัน ซึ่งเป็นแถบพัฒนาอุตสาหกรรมตะวันออกและตะวันตก โดยมีแม่สอดเป็นเมืองชายแดนอยู่ปลายทางทิศตะวันตก และปลายทางทิศตะวันออกอยู่ที่จังหวัดมุกดาหาร ที่อำเภอแม่สอดนี้ มีการเปิดจุดผ่านแดนถาวร (Border Pass Perminant) ตรงข้ามกับจังหวัดเมียวดีของประเทศสหภาพพม่า ทำให้การเดินทางของนักท่องเที่ยว และการนำสินค้าเข้า-ออกได้อย่างสะดวก ซึ่งส่งผลต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ในภาพรวมของประเทศอีกด้วย

ในปี พ.ศ. ๒๕๓๕-๒๕๓๘ รัฐบาลของประเทศต่างๆ ใน อนุภูมิภาค ลุ่มแม่น้ำโขง (Greater Mekong Subregion : GMS) ประกอบด้วย จีน พม่า เวียดนาม ลาว กัมพูชา และประเทศไทย เห็นพ้องกันในการดำเนินโครงการพัฒนาพื้นที่อนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง ได้ร่วมมือกันภายใต้ความช่วยเหลือของธนาคารพัฒนาแห่งเอเชีย (Asian Development Bank : ADB) จัดให้มีการศึกษาความเป็นไปได้ (Feasibility Study) และการคมนาคมขนส่งทางบกที่สั้นที่สุดในแนวทางเชื่อมเศรษฐกิจตะวันออกและตะวันตก (East -West Economic Corridor) ระหว่างมหาสมุทรอินเดียและมหาสมุทรแปซิฟิกเข้าด้วยกัน โดยผ่านพม่า - ไทย - ลาว และเวียดนาม ในแนวเส้นทางระหว่างเมือง โดยเริ่มจากเมืองเมะละแหม่ง^๑ - เมียวดี (ประเทศสหภาพพม่า) - ตาก - พิษณุโลก - ขอนแก่น - มุกดาหาร (ประเทศไทย) - สะหวันนะเขต^๒ - ลาวบาว (สปป.ลาว)^๓ ดงฮา- เว้ - ดานัง (ประเทศเวียดนาม)

ตลาดริมเมย เป็นแหล่งอัญมณีที่เลื่องลือของ
จังหวัดตาก

อัญมณีหลากหลายชนิดในร้านแห่งหนึ่งของตลาดริมเมย

^๑ เมะละแหม่ง หรือบางที่เรียกว่า มะละแหม่ง

^๒ สะหวันนะเขต เรียกชื่อเมือง ตามภาษาลาว ส่วนภาษาไทย เรียกว่า สุวรรณเขต

^๓ สปป.ลาว คือ ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ฉะนั้น เพื่อเตรียมความพร้อมในการรองรับพัฒนาเมืองแม่สอด เป็นเขตเศรษฐกิจชายแดนของจังหวัดตากเชื่อมโยงการผลิตกับกลุ่มพื้นที่ แม่สอด - ตาก - พืชญโลกเข้าด้วยกัน จึงดำเนินการจัดทำผังเมือง พัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานและทบทวนแผนงานโครงการที่จะจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนขึ้นที่แม่สอด จากความได้เปรียบด้านทำเล และที่ตั้งด้านภูมิศาสตร์นับว่าแม่สอดเป็นประตูเศรษฐกิจที่สามารถเชื่อมโยงไปสู่เมืองเมียวดี ประเทศสหภาพพม่า โดยใช้สะพานมิตรภาพไทย - พม่า เชื่อมระหว่างกันได้เป็นอย่างดี

เขตเศรษฐกิจชายแดนในภาคเหนือ รัฐบาลได้กำหนดแนวทางในการพัฒนาพื้นที่เขตเศรษฐกิจชายแดนที่สำคัญ ๒ แห่ง คือ พื้นที่เศรษฐกิจชายแดนจังหวัดเชียงราย และพื้นที่เศรษฐกิจชายแดนจังหวัดตาก ซึ่งแนวทางในการพัฒนาเขตเศรษฐกิจทั้งสองแห่ง เพื่อให้เป็นศูนย์กลางด้านการผลิตการค้า การลงทุน และการคมนาคมขนส่งของอนุภูมิภาค ลุ่มแม่น้ำโดยเฉพาจีน (ตอนกลางและตอนใต้) ด้วยการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และเครือข่ายคมนาคมขนส่งเชื่อมโยงทางด้านเศรษฐกิจ ทั้งภายในและประเทศเพื่อนบ้าน นอกจากนี้ ยังกระตุ้นให้เศรษฐกิจและสังคมในระดับจังหวัดและภูมิภาคได้เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของไทย ทั้งทางด้านการค้า การลงทุน การท่องเที่ยว และการจ้างแรงงานในพื้นที่

การค้าและการต่อรองของพ่อค้าในตลาดพลอย

ลูกค้ากำลังชมสินค้าในร้านพลอย

การค้าขายอัญมณีในตลาดพลอย อำเภอแม่สอด

อัญมณีหลากหลายในตลาดพลอย

ทั้งนี้ จังหวัดตาก เป็นจังหวัดที่มีความพร้อมในด้านผลิตผลทางการเกษตรที่ใช้เป็นวัตถุดิบส่งต่อไปยังภาคอุตสาหกรรมของภูมิภาคนี้ มีทรัพยากร และแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์ ตลอดจนเป็นฐานการผลิตอุตสาหกรรมดั้งเดิมหลายชนิด เช่น อุตสาหกรรมอัญมณี และเครื่องประดับ อุตสาหกรรมแปรรูปไม้และเฟอร์นิเจอร์ อุตสาหกรรมโรงโม่หิน อุตสาหกรรมแปรรูปการเกษตร ฯลฯ ซึ่งส่งผลให้อำเภอแม่สอด มีศักยภาพในการพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางในการผลิตด้านอุตสาหกรรม การค้า การลงทุนและการท่องเที่ยว โดยสามารถส่งเสริมให้ดำเนินกิจกรรมการผลิตและพัฒนาเป็นเขตเศรษฐกิจชายแดนร่วม (Cross Border Economic Zone)

พื้นที่ชายแดนของจังหวัดตากถือเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนที่มีความได้เปรียบด้านที่ตั้ง สามารถตอบสนองต่อการพัฒนาเขตเศรษฐกิจชายแดนได้ดี เพราะตั้งอยู่บนแนวทางเศรษฐกิจตะวันออก - ตะวันตก (East - West Economic Corridor) เชื่อมโยงระหว่างมหาสมุทรอินเดีย กับมหาสมุทรแปซิฟิกเข้าด้วยกัน สำหรับอำเภอแม่สอด อำเภอแม่ระมาด และอำเภอพบพระ เป็นพื้นที่ชายแดน ที่อยู่ใกล้แหล่งวัตถุดิบ มีทรัพยากรธรรมชาติทั้งในประเทศไทย และประเทศสหภาพพม่า พื้นที่ดังกล่าวจึงเหมาะที่จะพัฒนาเป็นเขตเศรษฐกิจชายแดนเป็นอย่างยิ่ง เพื่อสนับสนุนการกระจายการพัฒนาไปยังภูมิภาคอื่นที่มีความเจริญน้อยกว่าเมืองศูนย์กลางเศรษฐกิจ พัฒนาคุณภาพชีวิตแรงงานในพื้นที่ให้ดีขึ้น ดึงดูดการลงทุนจากแหล่งทุนในประเทศและต่างประเทศ และรวมกลุ่มอุตสาหกรรมให้อยู่ในบริเวณเดียวกัน ตลอดจนเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต ซึ่งจะทำให้เกิดความสะดวกในการควบคุมดูแลด้านแรงงาน และสิ่งแวดล้อม

ดินแดนแห่งอัญมณี

อำเภอแม่สวดเป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดตาก เป็นอำเภอชายแดนที่ติดกับประเทศสหภาพพม่า เป็นเมืองที่ชนทั้งสองชาติไปมาหาสู่กัน มีวัฒนธรรมประเพณีหลากหลาย มีความสัมพันธ์ในทางสายโลหิตมีการไปมาหาสู่กันทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนสินค้าและการซื้อขายซึ่งกันและกัน

ในอดีตการค้าขายส่วนมากจะใช้วิธีการแลกเปลี่ยน โดยพม่านำพลอยมาแลกกับสินค้าอุปโภคบริโภค หรือเป็นลักษณะของการเอามาฝากขายตามบ้าน หรือร้านค้าในหมู่คนไทยที่รู้จักชอบพอกัน จึงเป็นแหล่งที่มาเริ่มต้นของพลอยที่นำมาค้าขายกันในตลาดพลอย อำเภอแม่สวดพลอยส่วนใหญ่มาจากประเทศสหภาพพม่า พลอยซึ่งถ้ามีสีเด่นสวยจะมีค่าที่สุด

แหล่งที่มาของอัญมณีชนิดต่างๆ ที่สำคัญคือ

๑. ทับทิม (ruby) สีแดงสด (สีแดงดกพิราบ) มีแหล่งสำคัญอยู่ที่ไทยกับพม่า

๒. ไพลิน (blue sapphire) สีน้ำเงินสดแบบกำมะหยี่ (royal blue) มีอยู่ที่พม่า ศรีลังกา

๓. บุษราคัม (yellow sapphire) สีเหลืองทอง มีอยู่ที่ศรีลังกา และไทย

๔. สปิเนล (spinel) หรือพลอยแดงเนื้ออ่อน หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ทับทิมบ่อใหม่” แหล่งที่สำคัญมาจากพม่าและศรีลังกา

๕. ดีมานทอยด์ (demantoid) สีเขียว อยู่ที่เทือกเขาอูริลส์ ในสหพันธรัฐรัสเซีย และศรีลังกา

๖. หยก (jade) พลอยสีเขียว แหล่งสำคัญมาจากพม่า

๗. มรกต (emerald) สีเขียวกำมะหยี่ แหล่งสำคัญมาจากพม่า และศรีลังกา

๘. เพทาย (zircon) สีฟ้าเข้ม มาจากกัมพูชา ศรีลังกา และพม่า

นอกจากนี้ยังมีพลอยอีกมากมายชนิดที่ยังไม่ได้นำมากล่าว ในที่นี้ สำหรับอัญมณิดังรายชื่อข้างต้นจะมีที่ขายกันมากในอำเภอแม่สวด และตลาดริมเมย จึงถือได้ว่าอำเภอแม่สวดเป็นอำเภอ “ดินแดนแห่งอัญมณี” ของจังหวัดตาก

ปัจจุบันในการนำอัญมณีเข้ามานั้นจะนำเข้ามาตามช่องทาง “ท่าข้าม” หรือด่านที่ถูกต้องตามกฎหมาย โดยพ่อค้าชาวพม่าจะให้คนรับจ้าง หรือญาติพี่น้อง หรือคนที่ไว้วางใจที่ผู้ค้าพลอยชาวพม่า เรียกว่า “carry” เป็นผู้นำเอาวัตถุดิบเข้ามาขายที่อำเภอแม่สอด พลอยเหล่านี้จะถูกนำมาแปรรูปโดยการเผา เจียรระไนใหม่แล้วนำมาจำหน่ายในตลาดพลอยแม่สอดหรือที่กรุงเทพมหานคร แต่ในปัจจุบันเป็นยุคโลกไร้พรมแดนหรือยุคโลกาภิวัตน์ ได้มีการนำวัตถุดิบมาจากหลายๆ ประเทศ เช่น เวียดนาม กัมพูชา แอฟริกา ศรีลังกา เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ในตลาดอัญมณีอำเภอแม่สอดวัตถุดิบส่วนใหญ่มาจากประเทศสหภาพพม่า โดยพ่อค้าชาวพม่าเป็นผู้นำมาขายให้แก่พ่อค้าชาวไทยนำไปแปรรูปเป็นพลอยเม็ดสวยงาม

วิธีการแปรรูปให้เป็นพลอยเม็ดสวย

พลอยที่มาจากประเทศสหภาพพม้ามักจะอยู่ในสภาพพลอยก้อน หรือพลอยที่ได้รับการตกแต่งขั้นต้นอย่างหยาบๆ เมื่อนำมาถึงตลาดพลอยแม่สอด พ่อค้าพลอยชาวไทยก็จะนำมาตกแต่งใหม่โดยนำมาเจียรระไนใหม่ ซึ่งมีทั้งการเจียรระไนเหลี่ยมและประภาพหลังเบี้ย หรือแต่งรูปร่างให้เหมาะสม รวมถึงการนำมาเผาด้วย

การเผาพลอย

การเผาพลอยเป็นกรรมวิธีให้ความร้อนแก่พลอย เพื่อให้ได้สีและความสดของเม็ดพลอยดีขึ้นตามความต้องการ เพราะความร้อนจะช่วยให้แร่เหล็กผลึกใหม่ รวมทั้งธาตุที่เป็นธาตุผ่านหรือตัวมลทินที่ทำให้เกิดสีในเม็ดพลอยนั้นเรียงตัวให้เป็นระเบียบใหม่ด้วย จึงทำให้พลอยใสขึ้น พลอยแต่ละชนิดจะใช้กรรมวิธีแตกต่างกันเพราะธรรมชาติการกำเนิดพลอยแตกต่างกัน สิ่งที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงของพลอย นอกจากธาตุภายในของพลอยแล้ว ช่วงระยะเวลาที่เผา การควบคุมอุณหภูมิที่ใช้ สภาพแวดล้อมในเตาเผาและความกดดันภายใน ล้วนแล้วแต่มีผลทำให้การเผานั้นสำเร็จหรือล้มเหลวได้ ซึ่งเรื่องนี้เป็นเรื่องที่ต้อง “เสี่ยง” ด้วยกันทั้งนั้น ผู้นำพลอยมาเผาต้องทำใจห้ำหั่นห้ำหั่นไว้ก่อนเสมอ การเผาพลอย อาจทำให้พลอยราคาเป็นร้อยเป็นพันกลายเป็นหมื่นเป็นแสนเป็นล้านได้เหมือนกัน ในทำนองเดียวกันอาจทำให้ราคาพลอยเป็นหมื่นกลายเป็นเศษพลอยไปเลยก็ได้

การเผาพลอยเพื่ออะไร

สาเหตุที่พลอยแต่ละเม็ดจะถูกเลือกเข้าเตาเผา เพื่อปรับปรุงคุณภาพในด้านต่างๆ มีดังนี้

พลอยรอบประกอบตัวเรือน

๑. เพื่อสีที่ดี พลอยทับทิมบางเม็ดมีสีม่วงมาก ต้องเผาเพื่อเอาสีม่วงออกเพื่อจะได้ทับทิมสีแดงที่สด ส่วนซัพไฟรสีขาวขุนเผาเพื่อให้สีเขียว ถดถอยลดน้อยลง เพื่อจะได้สีน้ำหินที่บริสุทธิ์ยิ่งขึ้น

๒. เพื่อใส่ silk หรือตำหนิเส้นไหมที่อยู่ภายในเม็ดพลอย เพื่อให้พลอยเม็ดย่นนั้นสะอาดและสดยิ่งขึ้น

๓. เพื่อเพิ่มสีเหลืองในบุษราคัม มักใช้เผาพลอยคอรัณดัม สีเหลืองอ่อนให้กลายเป็นสีเหลืองที่เข้มข้น หรือเป็นสีเหลืองทอง

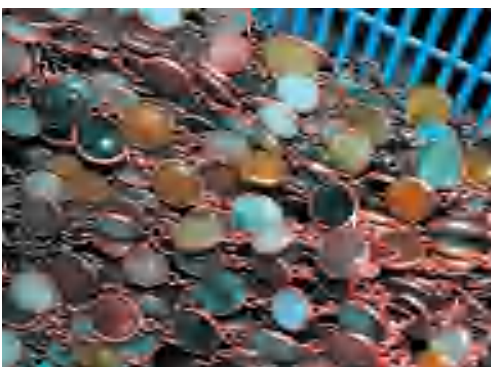
๔. เพื่อเปลี่ยนสี ใช้กรรมพลอยกิวดาซัพไฟรจากประเทศศรีลังกา และพลอยสีเขียวขุนจากประเทศสหภาพพม่า ซึ่งดูไม่มีค่า แต่เมื่อนำมาเผาแล้วสามารถเปลี่ยนสีจากขาวขุนกลายเป็นสีน้ำเงิน (blue sapphire) หรือสีบุษราคัม (yellow sapphire) ได้

๕. เพื่อประสานรอยแตกร้าว หรือเพื่อเชื่อมรอยแยกในเม็ดพลอย ทำให้พลอยเม็ดย่นใสสะอาดปราศจากรอยแตกร้าว

๖. การเผาเพื่อขานสี (diffusion) หมายถึงการนำเอาพลอยที่มีสีทำให้เกิดสีโดยการเลียนแบบธรรมชาติ เพื่อให้สีเข้าไปเกาะอยู่บริเวณผิวพลอย ซึ่งไม่ลึกมากนัก สีที่สามารถทำได้ก็คือ สีน้ำเงิน สีแดง สีต่างๆ เหล่านี้จะหายไป เมื่อมีการนำเอาพลอยเม็ดในไปเจียระไนใหม่อีกครั้งหนึ่ง

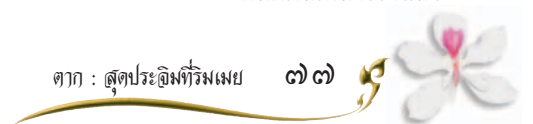
พลอยที่ประกอบตัวเรือนแล้ว

พลอยที่รอชุบน้ำทองน้ำเงิน

ผลิตภัณฑ์สำเร็จแล้ว

แหวนอัญมณีสำเร็จรูป

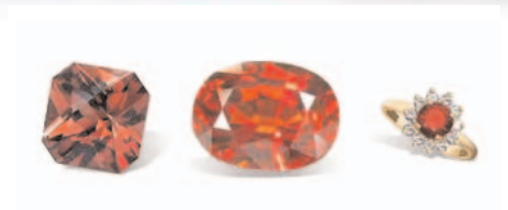
ค่านิยมพลอยแปรรูปในตลาดแม่สอด

ในวงการค้าพลอยในปัจจุบัน พลอยเผานั้นเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป ผู้ซื้อบางรายบอกว่าชอบซื้อพลอยเผามากกว่าพลอยธรรมชาติ เพราะดูเนื้อใส และสะอาด เมื่อนำไปขายแล้วได้ราคาดี ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของแต่ละบุคคล อย่างไรก็ตามการค้าพลอยในตลาดพลอยที่แม่สอด ไม่ได้มีเฉพาะพลอยเผาเท่านั้น ยังมีพลอยที่เป็นพลอยธรรมชาติเหมือนในสมัยก่อน เช่น ทับทิมสตาร์ นีหรัสสตาร์ และพลอยที่มีการเจียรไนเหลี่ยมและแบบหลังเบี้ย นอกจากนี้ยังมีหยกหรือพลอยดิบธรรมชาติชนิดอื่นๆ เช่น พลอยเนื้ออ่อนธรรมชาติหลากสี รวมถึงมุกธรรมชาติที่มีรูปร่างต่างๆ ก็ยังมีจำหน่ายอย่างหลากหลายเหมือนดังเช่นในอดีต

การเปลี่ยนแปลงทางวิทยาการและเทคโนโลยีที่เรียกว่า “ยุคไฮเทค” (high technology) ทำให้เกิดกระบวนการเผาพลอยโดยอาศัยประสบการณ์ในการลองผิดลองถูกของบรรพบุรุษ ผู้ค้าพลอยชาวไทยมาหลายชั่วอายุคนที่สั่งสมกันมา แล้วถ่ายทอดให้ลูกหลาน และถือว่าเป็นภูมิปัญญาไทยที่ให้ประโยชน์กับชาวไทยและชาวโลกได้อย่างน่าภาคภูมิใจ และสมควรจารึกไว้ในประวัติศาสตร์วงการค้าพลอยของไทยเป็นอย่างยิ่ง นอกจากนี้ อัญมณียังเป็นความเชื่อทางจิตใจอีกด้วย

ความเชื่อเกี่ยวกับอัญมณี

ผู้ที่ได้อัญมณีมาประดับใช้ประจำราศีเกิดเพื่อเป็นการสร้างพลังกับจิตใจ โดยใช้อัญมณีแต่ละชนิดมาประดับ เชื่อว่า การทำงานของหัวใจ การไหลเวียนของโลหิตในร่างกาย เพิ่มความกล้าหาญ สร้างพลังใจหรือขจัดความเศร้า บรรเทาความรู้สึกอ่อนไหวให้เข้มแข็ง เพื่อโชคลาภ หรือเป็นการยกระดับสถานภาพทางสังคม เป็นการสร้างชื่อเสียงที่ดั่งใจให้กับผู้ที่นำอัญมณีมาประดับตามสีและชนิดของอัญมณี

โกเมน

บุษราคัม

มุก

อะมีทิสต์

โอบอลส์

ไพรีน

ซีทรีน

เพร็ดดอต

อความารีน

เทอร์ควอยซ์

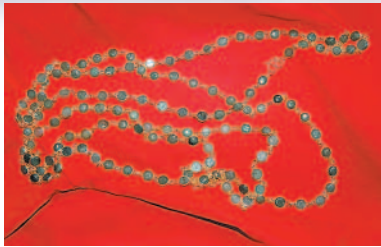
อัญมณีประจำวันเกิด

วันจันทร์	ประดับอัญมณี	เพชร
วันอังคาร	ประดับอัญมณี	โกเมน, เพทาย
วันพุธ	ประดับอัญมณี	มรกต, หยก
วันพฤหัสบดี	ประดับอัญมณี	บุษราคัม
วันศุกร์	ประดับอัญมณี	ไพรีน
วันเสาร์	ประดับอัญมณี	นิล
วันอาทิตย์	ประดับอัญมณี	ทับทิม

อัญมณีประจำเดือนเกิด

มกราคม	ประดับอัญมณี	โกเมน
	มีความหมายถึง	มั่นคง
กุมภาพันธ์	ประดับอัญมณี	อะมีทิสต์
	มีความหมายถึง	จริงใจ
มีนาคม	ประดับอัญมณี	อความารีน
	มีความหมายถึง	กล้าหาญ
เมษายน	ประดับอัญมณี	เพชร
	มีความหมายถึง	อ่อนโยน
พฤษภาคม	ประดับอัญมณี	มรกต, หยก
	มีความหมายถึง	สมหวังความรัก
มิถุนายน	ประดับอัญมณี	มุก
	มีความหมายถึง	สุขภาพดีและมั่นคง
กรกฎาคม	ประดับอัญมณี	ทับทิม
	มีความหมายถึง	ความพอใจ
สิงหาคม	ประดับอัญมณี	เพร็ดดอต
	มีความหมายถึง	สุขในชีวิตสมรส
กันยายน	ประดับอัญมณี	ไพรีน
	มีความหมายถึง	ความเฉลียวฉลาด
ตุลาคม	ประดับอัญมณี	โอปอล, ลาปีส
	มีความหมายถึง	สมหวัง
พฤศจิกายน	ประดับอัญมณี	ซีทรีน
	มีความหมายถึง	ชื่อเสียง
ธันวาคม	ประดับอัญมณี	เทอร์ควอยซ์
	มีความหมายถึง	เจริญรุ่งเรือง

สร้อยคอประดับด้วยอัญมณี

หลักเกณฑ์การพิจารณาเลือกซื้ออัญมณี

การพิจารณาพลอยใช้หลักการพิจารณาหลักการเดียวกับเพชร แต่อาจมีข้อแตกต่างกันบ้างเล็กน้อย โดยใช้หลัก ๔ ซี (c) ซึ่งเป็นตัวอักษรตัวแรกของคำภาษาอังกฤษของหลักที่ใช้คือ

๑. พิจารณาจากสี (colour) พลอยที่ดีควรมีสีสดเห็นเด่นชัด ซึ่งแตกต่างจากเพชรที่ดีต้องมีสีขาวใส ไม่มีสีเหลืองหรือสีเทาปน

๒. พิจารณาจากความใสสะอาด (clarity) ปราศจากมลทินทั้งภายในและภายนอก

๓. พิจารณาจากการเจียรไน (cut) ต้องได้สัดส่วนที่เหมาะสม ตั้งผลึกในทิศทางที่พลอยแสดงสีที่ดีที่สุดออกมา

๔. พิจารณาจากน้ำหนัก (carat) โดยน้ำหนักของเพชรและพลอย คิดเป็นกะรัต^๑ (carat weight) เหมือนกัน ราคาต่อกะรัตของอัญมณีชนิดเดียวกันที่มีขนาดใหญ่ย่อมสูงกว่าเม็ดที่มีขนาดเล็ก โดยเฉพาะอัญมณีราคาสูงคุณภาพดี เช่น เพชร ทับทิม มรกต ราคาต่อกะรัตอาจแตกต่างกันหลายเท่าตัวระหว่างเม็ดเล็กกับเม็ดใหญ่

สีของพลอยถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการเลือกซื้อพลอย แต่สีไม่ได้เป็นปัจจัยทำให้พลอยมีราคาสูง หรือมีคุณค่ามากเสมอไป ต้องมีปัจจัยอื่นประกอบด้วย เช่น ความใสสะอาดปราศจากรอยแตกร้าว ผู้ซื้อที่ให้ความสำคัญกับสีพลอยเพียงอย่างเดียว โดยไม่ใส่ใจกับความสะอาดของเนื้อพลอยเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง

ผู้ขายมักใช้เทคนิคการใช้คำที่ฟังแล้วดูมีค่า มีราคามาใช้เรียกพลอยเพื่อเป็นแรงจูงใจให้ลูกค้าซื้อพลอยเม็ดนั้น เช่น สีเชอร์รี่ (sherry) สีแชมเปญ (champagne) หรือแม้แต่การใช้คำเปรียบเทียบกับสีพลอยชัดเจน เช่น กรณีสีแดงของทับทิมต้องเป็นสีแดงเลือดนก (pigeon blood) สีดีที่สุดของแซฟไฟร์ต้องเป็นสีน้ำเงิน (cornflower blue) หรือสีเขียวของมรกตและเพริidotต้องมีสีเขียวเหมือนหญ้า (grass green) เป็นต้น แต่ความจริงแล้วสีของหยัามีได้หลากหลายสีตั้งแต่สีเขียวสดถึงเขียวอมเหลือง สีหยัาที่เขียวสดเห็นสีมรกตที่คุณภาพดีหายาก การใช้คำเปรียบเทียบกับดังกล่าว จึงเป็นเทคนิคในการขายซึ่งผู้ซื้ออาจจะเห็นภาพได้ไม่ชัดเจน

^๑ กะรัต เป็นหน่วยน้ำหนักของเพชรพลอยเท่ากับ ๒๐๐ มิลลิกรัม สำหรับการวัดความบริสุทธิ์ของทองคำ ถือว่าทอง ๒๔ กะรัต เป็นทองเนื้อแท้

การต่อรอยซื้อขายพลอยในตลาดเดินพลอย อำเภอมะสอ

พ่อค้า-แม่ค้าชาวไทยและพม่านำอัญมณีต่างๆ มาขายในตลาดเดินพลอย อำเภอมะสอ

วิธีดูและพิสูจน์อัญมณีแท้ - เทียม

วิธีดูเพชรแท้-ปลอม

เมื่อต้องการจะวินิจฉัยเพชรเม็ดหนึ่งว่าแท้หรือปลอม สิ่งที่ประสพสายตาก่อนอื่นคือแสงสะท้อน ถ้าแสงสะท้อนไม่มีแสงประกายแวววาว จะเป็นของปลอมที่ทำด้วยแก้วหล่อหรือแก้วเจียรไนขัดเงา หรือเคลือบเงาไว้ แต่ถ้ามีแสงประกายแรงดีก็อาจเป็นแก้วหินบางชนิดที่ราคาถูกกว่าเพชรนำมาใช้ทำเทียมเป็นเพชร เช่น เพทาย เป็นต้น แต่ถ้าแสงแรงกล้ามมีประกายแวววาวก็เป็นเพชรที่มีคุณภาพพอใช้ได้ ถ้าน้ำดีแสงประกายเหมือนไฟแวววาวมากสวยงามมากก็เป็นเพชรชั้นดี ซึ่งยังมีวิธีเลือกอีกหลายวิธีที่ไม่ได้นำมาเขียนในที่นี้

วิธีดูมณีแดงแท้ - ปลอม

มณีแดง เป็นพลอยหินสีแดง แวววาวสวยงามเป็นของหายาก จึงมีคุณค่าสูงและให้ใช้เป็นของประดับเพื่อความสวยงามมาแต่โบราณกาลมาแล้ว หากมีคุณภาพสูงจะมีราคาแพงกว่าเพชร ทับทิมกับทับทิมสีแดงเล็ดตกเป็นหินชนิดเดียวกัน ผิดกันที่ลักษณะของทับทิมเป็นรูปทับทิมสีแดง สดสวย ไม่ต้องเจียรไน เพียงแต่ขัดตกแต่งเล็กน้อยก็ใช้ได้ ทับทิมที่สวยงามและคุณภาพดี มีตำหนิน้อยเคยจำหน่ายได้ในราคาสูงกว่าเพชรถึง ๒ เท่า ซึ่งนับว่าเป็นอัญมณีที่มีคุณค่าสูงมาก

ทับทิมสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในทางอุตสาหกรรม และวิทยาศาสตร์ จึงได้มีการผลิตหินแก้วแดงที่บริสุทธิ์ขึ้นโดยใช้หลอดแก้วเจียรไนหรือพลาสติกมาประกอบกับหินสีแดงและย้อมด้วยสีวิทยาศาสตร์ ใช้ความร้อนสูง และแรงดันที่ถูกต้อง ทำนองเดียวกับการทำเพชรเทียม

การทำอัญมณีเทียมสำหรับเป็นเครื่องประดับกาย เช่น หวีแหวน สายสร้อยและอื่นๆ ถ้าใช้ของเทียมดังกล่าว จะแยกได้ยากมาก นอกจากใช้กล้องขยายมองหาตำหนิ เพราะของธรรมชาติแท้จะต้องมีตำหนิเป็นลายเส้นตัววี (v) แต่ถ้าไม่มีตำหนิเลยก็ต้องเป็นของเทียม ถ้าหากมีการปลอมตำหนิขึ้น ตำหนินั้นก็จะเป็นเส้นตรงทีเดียว อาจจะโค้งหรือคดงอ เล็กน้อย การดูของแท้ - เทียมจึงต้องอาศัยความชำนาญ หมั่นดูของแท้บ่อยๆ ให้ชินตาจึงจะพิจารณาได้แน่ชัด

บรรยากาศในตลาดเดินพลอย

วิธีตุ้มรกตแท้ - ปลอม

รกตแท้ ต้องไม่อมเหลืองหรืออมน้ำเงิน มีตำหนิน้อย รูปลักษณะดี เม็ดโต ไม่ควรมีจุดดำ โปรงใสทะลุหลังและสีเขียวต้องเป็น สีเขียวแก่และสดสวย

รกตเทียม ทำด้วยหินธรรมชาติแท้ๆ แต่เป็นชิ้นบางๆ ประกอบ กับกระจกสีเขียวแก่แนบติดอยู่ข้างล่าง เมื่อเลื่อมหรือตกแต่งเสร็จแล้วรอยต่อ ก็จะถูกปิดบัง สีเขียวแก่ของกระจกจะช่วยทำให้สีของรกตแลดูยิ่งสวยงาม มากขึ้น บางครั้งก็ดูสวยกว่าของแท้เสียอีก รกตเทียมชนิดนี้ต้นทุนถูกกว่า แต่ขายได้ในราคาแพง ถึงแม้ว่าจะเป็นผู้เชี่ยวชาญถ้าไม่สังเกตให้ดีก็อาจเกิด ผิดพลาดได้ง่าย

วิธีดูหยกแท้ - ปลอม

หยกแท้ ต้องไม่อมเหลืองหรือสีน้ำเงินมาก ตำหนิน้อย แม้ ของธรรมชาติจะต้องมีตำหนิอยู่บ้างแต่ตำหนิต้องมีน้อย การเจียรระไน ควรจะเอาตำหนิหลบไว้ข้างๆ อย่าให้ปรากฏอยู่ในที่มองเห็นเด่นชัดมากจึง จะดี มีรูปลักษณะดี เม็ดโต ส่วนที่แซมสีขาวหรือสีน้ำตาล ไม่ควรมีจุดดำ ความโปรงใสยิ่งมากยิ่งดี และสีเขียวต้องเป็นสีเขียวแก่และสดสวย โปรงใส เห็นกันเต็มไปด้วยแสงแวววาว เหมือนกับทะเลสาบที่ใสสะอาดมองเห็นพื้น เป็นสีเขียวสดทั่วทั้งผืน จึงนับว่าเป็นหยกน้ำดี สวยงามมากจริงๆ

หยกเทียม จะพิจารณาได้แบบง่ายๆ ซึ่งมองเห็นเป็นของเทียม และปลอมแปลง สำหรับหยกแข็งและหยกอ่อน สามารถจำแนกออกได้เป็น ๓ จำพวก คือ

๑. หล่อทำด้วยพลาสติก น้ำหนักจะเบามาก สีไม่ใส ทำด้วย ยางไม้หรือยางสน น้ำหนักเบา ความแข็งน้อยมาก ลองถูเบาๆ ผิวหน้า ก็จะปรากฏเป็นเส้น

๒. ทำด้วยหินธรรมชาติที่ราคาถูกลงๆ ย้อมสีให้เหมือนหยก เพื่อขายในราคาแพง เช่น นำหินสีขาวที่มีคุณภาพดีคล้ายคลึงกันมาก มาย้อมสีเป็นหยก หรือนำโมราสีเขียวมาแต่งทำให้เหมือนหยก เป็นต้น

๓. การย้อมสีหยก โดยนำหยกธรรมชาติแท้ๆ สีไม่สวยมา ย้อมให้สวยขึ้นเพื่อขายในราคาดี โดยใช้ความร้อนและความกดดันสูงมาก ทำให้หยกขยายตัวเพื่อกดดันให้สีแทรกซึมเข้าไปได้ลึกซึ้งกว่าเดิมมาก และยังสามารแต่งสีให้กลมกลืนเหมือนของจริง ซึ่งไม่ชำนาญจริงๆ ก็จะไม่สามารดูออกได้ การพิสูจน์จะให้แน่ชัดและสามารถรู้ได้ทันทีก็ด้วยวิธี โยนหยกชิ้นนี้ลงไปในน้ำมันที่กำลังเดือด สีเทียมก็จะสูญหายไปทันที แต่ ใครเล่าที่ยอมเสี่ยงด้วยการทดลองแบบนี้ เพราะว่าหยกเข้าไปอยู่ในน้ำมัน ที่กำลังเดือดๆ เมื่อร้อนก็อาจจะแตกร้าวได้ง่ายๆ เป็นการสูญเสียโดยใช่เหตุ

พลอย : อัญมณีอันล้ำค่าเป็นที่ยอมรับของคนทั่วโลก ถึงแม้ว่าอัญมณีและเครื่องประดับจะไม่ใช่ว่าปัจจัยที่จำเป็นในการดำรงชีวิตของมนุษย์ แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าเป็นสิ่งต้องการของมนุษย์ โดยเฉพาะสุภาพสตรีที่ต้องการมีไว้เป็นสมบัติส่วนตัวเป็นสิ่งที่แสดงถึงฐานะของผู้สวมใส่ เป็นของขวัญของกำนัลแก่ตัวเองและผู้อื่น เป็นตัวแทนของความรักความหวังดี บางคนใส่อัญมณีตามราศี โดยเชื่อว่าจะช่วยเสริมดวงเสริมโชควาสนา หรือช่วยป้องกันรักษาโรคร้ายต่างๆ ได้ อัญมณีจึงไม่ใช่เป็นเพียงเครื่องประดับที่สวยงาม แต่ยังมีคุณค่าทางจิตใจต่อผู้สวมใส่อีกด้วย

เที่ยวเมือง ตาก

ตาก เป็นจังหวัดสำคัญมาตั้งแต่ครั้งอดีตกาล เป็นเมืองบนเส้นทางคมนาคมและการค้าระหว่างประเทศ เป็นที่ตั้งของเขื่อนภูมิพล ซึ่งเป็นเขื่อนอเนกประสงค์แห่งแรกของประเทศไทย จัดเป็นเขื่อนคอนกรีตที่ใหญ่และสูงที่สุดของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ข้อมูล พ.ศ. ๒๕๔๙) ที่ใช้ในการผลิตกระแสไฟฟ้าเพื่อการอุตสาหกรรม การเกษตรกรรมในฤดูแล้ง และการอุปโภคบริโภคของชาวตากและจังหวัดใกล้เคียง นอกจากนี้ยังเป็นเมืองที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาเกี่ยวเนื่องกับประวัติศาสตร์ชาติไทย คือเป็นเมืองที่มีเจ้าเมือง “พระยาตาก” ซึ่งภายหลังได้ทรงกอบกู้เอกราชของชาติ เป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงเป็นแบบอย่างในเรื่องความรักชาติ ความเสียสละ ความอดทน ความพากเพียรพยายาม ชาวไทยรู้จักพระองค์ในพระนาม **สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช** และเมื่อคนไทยระลึกถึงพระองค์ท่าน ก็จะนึกถึงจังหวัดตากไปด้วยพร้อมๆ กัน

จังหวัดตากยังเป็นดินแดนที่อุดมไปด้วยทรัพยากรป่าไม้ จึงทำให้ภูมิประเทศในบริเวณนี้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเกี่ยวกับระบบนิเวศน์ของพืชพรรณไม้และสัตว์ป่า และเนื่องด้วยกระแสโลกปัจจุบันที่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับธรรมชาติจึงผลักดันให้จังหวัดตากกลายเป็นสัญลักษณ์ของการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ สถานที่ท่องเที่ยวที่ขึ้นชื่อทำให้จังหวัดตากเป็นดินแดนที่นักท่องเที่ยวจากทั่วโลกอยากจะมาสัมผัส คือ น้ำตกทีลอซู ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอุ้มผาง อำเภออุ้มผาง ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นน้ำตกที่สวยงามติดอันดับในระดับท็อปเท็นของโลก ความงดงามของสายน้ำตก คงยากที่จะบรรยายให้เห็นเป็นอักษรได้ นอกเสียจากว่าจะได้มีโอกาสเดินทางไปสัมผัสด้วยตนเอง

สำหรับการเดินทางไปยังจังหวัดตาก หากจะเดินทางด้วยรถยนต์ จะต้องใช้เส้นทางสายเหนือ คือ ทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข ๑ (ถนนพหลโยธิน) และเมื่อรถยนต์เริ่มเข้าสู่ตัวจังหวัด ก่อนข้ามสะพานกิตติขจร (สะพานข้ามลำน้ำปิง ตั้งเพื่อเป็นเกียรติแก่ ฯพณฯ จอมพลถนอม กิตติขจร อดีตนายกรัฐมนตรีซึ่งเป็นคนเมืองตาก) เมื่อเข้าตัวจังหวัดทางด้านซ้ายมือ จะพบกับ **ศาลหลักเมืองสี่มหาราช** สร้างขึ้นเพื่อรำลึกถึงพระมหากษัตริย์ของมหาราช ทั้ง ๔ พระองค์ที่มีต่อดินแดนแห่งนี้ คือ

๑. พ่อขุนรามคำแหงมหาราช
๒. สมเด็จพระนเรศวรมหาราช
๓. สมเด็จพระนารายณ์มหาราช
๔. สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

เมื่อถึงตัวเมืองตาก ควรหาโอกาสไปสักการะ**ศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช** บริเวณถนนตากสิน ด้านหลังศาลากลาง จังหวัดตาก ซึ่งกรมศิลปากรและชาวเมืองตากได้ช่วยกันสร้างขึ้น เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๐ มีขนาดใหญ่กว่าพระองค์จริงเล็กน้อย ในพระอิริยาบถที่กำลังประทับบนพระราชอาสน์ มีพระแสงดาบพาดอยู่ที่พระเพล่า ที่ฐานพระบรมรูปมีคำจารึกว่า **พระเจ้าตากสินกรุงธนบุรี ทรงพระราชสมภพ เมื่อ พ.ศ. ๒๒๓๗ สวรรคต พ.ศ. ๒๓๒๕ รวม ๘๘ พรรษา**

ที่ท่องเที่ยวอีกแห่งในตัวเมืองตากบริเวณลำน้ำปิง คือ **สะพานแขวนสมโภชน์กรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี** ซึ่งมีการประดับไฟตลอดสะพาน จึงดูสวยงามมากในยามค่ำคืน ไกลๆ กันก็จะเห็น**หอคิตติคุณ** ซึ่งเป็นอาคาร

ศาลหลักเมืองสี่มหาราช

หลักจารึกประวัติศาสตร์พิธีเปิดศาลหลักเมือง

พระบรมรูปสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

ศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

สะพานแขวน ข้ามลำน้ำปิง

อเนกประสงค์สำหรับการจัดกิจกรรมของภาครัฐและเอกชนในวาระสำคัญต่างๆ ถัดออกไปจะเป็นตลาดซึ่งขายสินค้า อาหาร ข้าวของเครื่องใช้ในตอนกลางวัน และเปลี่ยนไปเป็นตลาดโต้รุ่งขายของกินในตอนกลางคืน หากอยากจะลงสัมผัสกับธรรมชาติแห่งสายน้ำก็สามารถเดินข้ามสะพานไปยัง **หาดทรายทองแม่ปิงเมืองตาก** สถานที่ที่นักท่องเที่ยวสามารถลงไปเล่นน้ำได้อย่างสนุกสนานและปลอดภัย

หอกิตติคุณ

โบราณสถาน วัดพระนารายณ์มหาราช

เจดีย์ทรายวัดพระนารายณ์มหาราช

หากพอมีเวลาก็สามารถนั่งรถไปชมโบราณสถานเก่าแก่ในเชิงประวัติศาสตร์บริเวณใกล้เคียงกัน ๒ แห่ง คือ **วัดพระนารายณ์มหาราช** อยู่บนเนินเขาแก้ว ตำบลแม่ท้อ เชื่อกันว่าเป็นวัดที่สร้างขึ้นในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ช่วงที่พระองค์ทรงยกทัพขึ้นมาตีเมืองเชียงใหม่ ประมาณ ปี พ.ศ. ๒๒๐๕ เข้าใจว่าน่าจะเป็นวัดหลวง เนื่องจากมีซากพระอุโบสถซึ่งผูกพัทธสีมา ๒ ชั้น และมีกำแพงแก้วรอบพระอุโบสถทางกำแพงด้านในทำเป็นช่องเล็กๆ เต็มไปหมดทั้ง ๔ ด้าน ซึ่งช่องเหล่านี้คล้ายกับช่องสำหรับตามประทีปที่พระนารายณ์ราชินีเวศน์ จังหวัดลพบุรีเดินทางต่ออีกประมาณ ๑ กิโลเมตรกว่าๆ ก็จะถึงบริเวณ**วัดดอยข่อยเขาแก้ว (หรือวัดพระเจ้าตาก)** และ**วัดกลางสวนดอกไม้ (หรือ วัดเสียงทวยบาร์มีของพระเจ้าตาก)** ซึ่งปัจจุบันตั้งอยู่ตำบลแม่ท้อ อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก

พื้นที่ที่ตั้งของวัดเป็นที่ราบต่ำ จึงมักถูกน้ำท่วมถึงเป็นประจำ สภาพแวดล้อมเป็นทุ่งนาและภูเขา ประกอบด้วย ศาลาการเปรียญ ๑ หลัง กุฏิสงฆ์ ๑ หลัง วิหาร ๑ หลัง หอระฆัง ๑ หอ และปูชนียวัตถุที่สำคัญ คือ พระพุทธรูป ปางสมาธิ ๗ องค์ กับเจดีย์ ๒ องค์

เมื่อครั้งสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ดำรงตำแหน่งพระยาตาก พระองค์ได้เสด็จทวยบุญญาบารมี ที่จะเป็นที่พึ่งของอาณาประชาราษฎร์ และทรงเสด็จทวยได้ตามที่ทรงอธิษฐานไว้ จนเป็นที่กล่าวขานว่า **พระองค์เป็นผู้มีบุญญาธิการและบารมีที่มหัศจรรย์ยิ่ง**

ศาลเจ้าแม่ นางนกเอี้ยง

โบสถ์

โบราณสถานวัดดอยข่อยเขาแก้ว

บ้านคหบดีโบราณ
ในชุมชนบ้านจีน

ชุมประตูเก่าแก่

บรรยากาศของชุมชนบ้านจีน

แหล่งท่องเที่ยวเก่าแก่อีกแห่งคือ **ชุมชนจีน หรือ ตรอกบ้านจีน** ถือว่าเป็นสำเพ็งเมืองตากในอดีตตั้งอยู่บนถนนตากสิน ใกล้กับเทศบาลเมืองตาก เป็นชุมชนชาวจีนอพยพที่เข้ามาค้าขายในเมืองไทยตั้งแต่ช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ สมัยก่อนในชุมชนแห่งนี้จะมีลำคลองเป็นเส้นทางคมนาคม มีสะพานข้ามคลองใช้เป็นจุดขนส่งสินค้า และการเดินทางในสมัยรัชกาลที่ ๕ กลุ่มชาวจีนอพยพที่เข้ามาทำการค้า ได้รับความไว้วางใจและแต่งตั้งจากทางการ ให้เป็นผู้ดูแลในเรื่องระบบการค้าขายทำให้เกิดความเจริญกับย่านนี้เป็นอย่างมาก บ้านจีนถือเป็นแหล่งชุมชนที่มีมาแต่ดั้งเดิมและยังคงสภาพเป็นชุมชนบ้านจีนไว้อย่างเหนียวแน่น โดยเฉพาะสภาพบ้านเรือนที่อยู่อาศัยแบบเรือนไม้ ซึ่งได้รับการเอาใจใส่ดูแลจากชาวชุมชนให้คงสภาพเดิมที่สะอาดและมีระเบียบไว้ และเนื่องจากเป็นชุมชนที่มีความเจริญรุ่งเรืองมาในอดีต ผู้คนในชุมชนและวงนี้ได้รับการศึกษาสูงจนมีตำแหน่งหน้าที่ราชการสำคัญ เช่น ตระกูลไชยพันธ์ ตระกูลสายชุมอินทร์ ตระกูลทองมา ตระกูลวัชรพุกก์ ตระกูลโปสพันธ์ ตระกูลคาวนิช ตระกูลสุประกอบ ตระกูลอยู่สวัสดิ์ ตระกูลตันประทุม และตระกูลวงศ์เสรี เป็นต้น นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางเที่ยวชมสภาพบ้านเรือนแบบเก่าๆ ที่ยังคงสถาปัตยกรรมเดิมค่อนข้างสมบูรณ์ และการดำเนินวิถีชีวิตอันเรียบง่ายพอเพียงของชุมชนแห่งนี้หากได้มีโอกาสแวะไปเยือน อย่าลืมแวะอุดหนุนกล้วยเตี๋ยพหุและผักไทยสูตรดั้งเดิม รสชาติแสนอร่อย พร้อมอวยาคัยอันอบอุ่นประดุจญาติผู้ใหญ่ของเจ้าของร้าน

น้ำตกลานสาง

ต้นไม้ใหญ่ในอุทยานแห่งชาติลานสาง

“เสียงผา”
สัญลักษณ์แห่งอุทยาน

ภายในพิพิธภัณฑ์อุทยาน เป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับนักท่องเที่ยว

หากจะเดินทางท่องเที่ยวให้ทั่วทุกๆ อำเภอ ก็ต้องมีการวางแผน เพราะจะต้องใช้เวลาพอสมควร แหล่งท่องเที่ยวบางแห่งนั้นต้องใช้เวลาในการเดินทางมาก เนื่องจากสภาพของภูมิประเทศบางพื้นที่บางอำเภอของจังหวัดนี้ มีสภาพเป็นภูเขาและเส้นทางทुरกันดารอยู่ค่อนข้างมาก หากใครถือคติที่ว่า ยิ่งลำบากก็ยิ่งเป็นธรรมชาติ ก็จะทำให้มีกำลังใจที่จะบากบั่น มุ่งมั่นไปให้ถึง หากใครมีเวลาไม่มากนักก็ขอแนะนำให้ไปเที่ยวชม **อุทยานแห่งชาติลานสาง** เส้นทางตาก-แม่สวด (ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๑๐๕) โดยเริ่มเดินทางออกจากตัวเมืองตากไปทางอำเภอแม่สวดบริเวณหลักกิโลเมตรที่ ๑๓-๑๔ เลี้ยวซ้ายเข้าไปก็จะถึงที่ทำการอุทยานและศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ชื่อ**ลานสาง** มีตำนานเล่าขานว่า เมื่อพระเจ้าตากสินมหาราชยกทัพไปรบกับพม่าแล้วเกิดพลัดหลงกับกองทัพในคืนเดือนมืด โดยที่บรรดาเหล่าทหารหมดปัญญาในการติดตามพระองค์ จนเกือบใกล้ฟ้าสาง แต่แล้วก็บังเกิดปฏิกิริยามีแสงสว่างพุ่งขึ้นสู่ท้องฟ้า เหล่าขุนพลทหารรีบตรงไปยังจุดที่มีแสงสว่างพุ่งออกมา จึงพบเห็นสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงประทับม้าอยู่ ณ กลางลานและมีแสงสว่างออกจากพระวรกาย พร้อมกับมีเหล่าทหารพม่าคุกเข่าก้มหมอบกราบสวามิภักดิ์อยู่เบื้องหน้า จึงเรียกที่มาของบริเวณนี้ว่า **ลานสาง** ภายในอุทยานแห่งนี้สามารถเดินเที่ยวชมสถานที่ต่างๆ เช่น **น้ำตกผาลาด น้ำตกลานเลี้ยงม้า น้ำตกลานสาง น้ำตกผาผึ้ง น้ำตกผาเท** หากประสงค์พักค้างแรมก็สามารถแจ้งความจำนงค์ ขอพักค้างคืนที่เรือนรับรองของอุทยานได้

ออกจากอุทยานแห่งชาติลานสาง ก็มุ่งตรงไปยังตลาดดอยมูเซอ หรือจะแวะเข้าไปเที่ยวใน **ศูนย์พัฒนาและส่งเสริมชาวเขาจังหวัดตาก** ไปเที่ยวชมชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนชาวไทยภูเขาเผ่ามูเซอ (ดำ) มั่ง ลีซอ กันก่อนแล้วกลับออกมาแวะซื้อของกินของฝาก และหยุดพักรถบริเวณ **ตลาดมูเซอ** ข้างทาง เป็นการเปลี่ยนอิริยาบถกันหลังจากที่นั่งรถเป็น เวลานาน

ขึ้นรถ นั่งชมธรรมชาติของป่าไม้ ภูเขาสองข้างทางสักพักก็ถึง **ศาลเจ้าพ่อพะวอ** ซึ่งเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ เดิมเป็นศาลเล็กๆ ริมถนน สายตาก-แม่สอด หลักกิโลเมตรที่ ๖๒-๖๓ เป็นศาลที่สร้างขึ้นโดยชาวตาก เพื่อระลึกถึงเจ้าพ่อพะวอ (พะวอ แปลว่า นายขาว) นายด่านแม่ละเมา (เมืองหน้าด่านของไทยในสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช) ที่สร้าง วีรกรรมนำไพร่พลเข้าต่อสู้กับข้าศึกที่ยกทัพมาโจมตีจนตัวตาย ณ สมรภูมि อันเป็นที่ตั้งของศาลแห่งนี้ ซึ่งคุณความดีของท่านทำให้ผู้ที่เดินทางผ่านไปมานิยมแวะสักการะ จุดประทัดถวายหรือบิณฑบาตถวายขณะขับรถผ่าน เพื่อแสดงถึงความเคารพ

ในบริเวณศาลเจ้าพ่อพะวอนี้ยังมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งเป็นที่เคารพ สักการะของชาวแม่สอดอีกอย่างหนึ่งคือ พระพุทธรูปปางนาคปรกขนาดใหญ่ ตั้งอยู่บนเนินเขาด้านตะวันตกของศาลเจ้าพ่อพะวอ (ซ้ายมือของศาล) และในบริเวณนี้ถือเป็นที่พักริมทางที่นักท่องเที่ยวสามารถมองเห็นภูเขา ป่าไม้ตามธรรมชาติ และสามารถจุดประทัดและยิงปืนถวายเจ้าพ่อพะวอได้ ในบริเวณที่จัดเตรียมไว้ให้

เจ้าพ่อพะวอ อำเภอแม่สอด

หลวงพ่отันใจ อำเภอแม่สอด

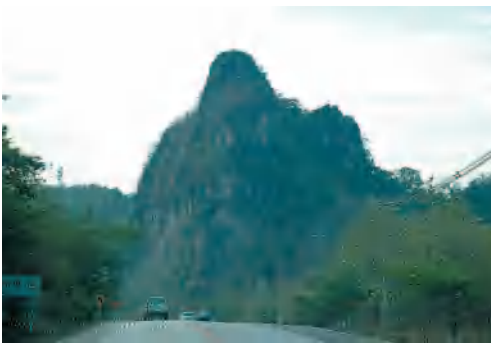

เส้นทางสู่ศาลพะวอ

เมื่อเดินทางเข้าสู่ตัวอำเภอแม่สอดแหล่งท่องเที่ยวยอดนิยมก็ต้องยกให้เป็นบริเวณแหล่งการค้าริมแม่น้ำเมย (ตลาดริมเมย สุดชายแดน ไทย-พม่า หรือสุดประจิมที่ริมเมย) ตรงข้ามกับจังหวัดเมียวดี ประเทศสหภาพพม่าเพื่อนบ้านของเรา สินค้าที่ขึ้นชื่อของที่นี่คือผลิตภัณฑ์จากไม้สัก ไม้แกะสลัก อัญมณี มีทั้งหยก ทับทิม พลอยสี ซึ่งส่วนมากนำเข้ามาจากพม่า ในอำเภอแม่สอดชาวพม่านิยมเข้ามารับจ้างเป็นแรงงานในภาคอุตสาหกรรมเพราะว่าได้รับค่าจ้างค่อนข้างสูง เมื่อเทียบกับการรับจ้างทำงานในประเทศของตนเอง ดังนั้นหากสังเกตจะพบว่า คนหนุ่มสาวในวัยแรงงานที่พบเจอในตัวอำเภอแม่สอดกว่าร้อยละ ๕๐ เป็นพม่า จนมีคนพูดกันว่า ถ้าชาวพม่าในอำเภอแม่สอดคิดจะยึดอำเภอแม่สอดเมื่อไรก็สามารถยึดได้ทันที แต่หากคิดอีกด้านหนึ่ง ชาวพม่าที่มาเป็นแรงงานคงคิดว่าเมืองไทยช่างเป็นเมืองในฝันจริงๆ เพราะมีอะไรๆ ที่ทันสมัย มีความเป็นอิสระเสรี เป็นเมืองที่สงบ รายได้จากการทำงานค่อนข้างสูง เพียงเท่านี้คิดว่าชาวพม่าคงอิจฉาคนไทยมากๆ จนอยากจะเป็นคนไทยบ้างแล้วสิ และรู้ไหมว่าแม่น้ำเมยที่ชาวพม่าเรียกว่าแม่น้ำตองยออันเป็นเส้นกั้นเขตแดนระหว่างไทย-พม่านั้น มีความยาวถึง ๓๒๗ กิโลเมตรเขยวนะ และยังเป็นแม่น้ำที่แปลกกว่าแม่น้ำทั่วไป คือ น้ำจะไหลย้อนขึ้นไปทางทิศเหนือ (ในขณะที่แม่น้ำส่วนใหญ่ไหลลงทางทิศใต้ เช่น แม่น้ำเจ้าพระยาไหลลงปากอ่าวไทย) และสะพานมิตรภาพไทย-พม่า ซึ่งเป็นประตูสู่อินโดจีนและอันดามัน เป็นสะพานเชื่อมถนนสายเอเชียจากประเทศไทยไปยังประเทศสหภาพพม่า เพื่อต่อไปภูมิภาคเอเชียใต้เชื่อมต่อไปยังตะวันออกกลางและยุโรป ตัวสะพานมีความกว้าง ๑๓ เมตร ยาว ๔๒๐ เมตร สุดทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๑๐๕ (ตาก-แม่สอด)

เส้นทางสู่แม่สอด

ด่านพรมแดนแม่สอด

ร้านของที่ระลึกในตลาดริมเมย

ร้านอัญมณีในตลาดริมเมย

พระธาตุหินกัว อำเภอมะสอ

สถานที่ท่องเที่ยวรอบๆ ตัวอำเภอมะสอที่ขอแนะนำให้แวะไปเยือน เพราะว่าเป็นสถานที่ที่มีความอะเมซซิ่งเป็นอันดับที่ต้นๆ ของเมืองตาก คือ **พระธาตุดอยดินจี่** (หมายถึง ดินที่ไหม้ไฟเรียกอีกอย่างว่า **พระธาตุ ดอยหินกัว หรือเจดีย์พระอินทร์แขวน**) มีลักษณะเป็นสถูปเจดีย์ทรงมอญ ขนาดเล็ก บรรจุพระสารีริกธาตุพร้อมกับพระพุทธรูปทองคำ จำนวน ๕ องค์ สร้างไว้บนก้อนหินขนาดใหญ่ที่ตั้งอยู่บนชะง่อนผากวักคอดเหมือนจะขาดจากกัน ลักษณะคล้ายกับเจดีย์พระอินทร์แขวนในจังหวัดมณฑลเลยของ สหภาพพม่า มีผู้เล่าว่าผู้สร้างชื่อนายพะส่วยจาพอเป็นชาวกะเหรี่ยงที่มีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา สร้างเพื่อเป็นพุทธบูชา เมื่อขึ้นไปถึงบน พระธาตุ ก็สามารถมองออกไปไกลถึงในเขตชายแดนสหภาพพม่า (แต่ ขอบอกว่า กว้างจะขึ้นถึงยอด เหนื่อยจริงๆ) และในวันมาฆบูชา (วันเพ็ญ เดือนสาม) ชาวไทยใหญ่ในอำเภอมะสอและเมืองเมียวดีของสหภาพพม่า จะมานมัสการพระธาตุแห่งนี้กันอย่างเนืองแน่นทุกๆ ปี

มองเห็นดินแดนพม่า

ทางเดินขึ้นไปนมัสการพระธาตุหินกัว

ทางขึ้นพระธาตุหินกัว

วัดไทยวัฒนาราม

พระนอนวัดไทยวัฒนาราม

ชาวไทยใหญ่มาทำบุญ
ตอนเช้า

แหล่งท่องเที่ยวที่ขอแนะนำอีกแห่งคือ **วัดไทยวัฒนาราม** เดิมชื่อว่า **วัดแม่ดาวเจียว** หรือ **วัดไทยใหญ่** เป็นวัดที่สร้างตามสถาปัตยกรรมแบบพม่า เนื่องจากชาวไทยใหญ่ เป็นชนเผ่าหนึ่งซึ่งอาศัยอยู่ในประเทศสหภาพพม่า จึงได้รับอิทธิพลและวัฒนธรรมตามแบบอย่างของพม่า หากต้องการจะดูศิลปะด้านสถาปัตยกรรมแบบพม่า มาที่นี่ก็จะเห็นเหมือนๆ กับในพม่า นอกจากนั้นชาวไทยใหญ่ในชุมชนแม่สอด ยังร่วมกันจัดสร้าง **พระพุทธรูปหามุนีจำลอง** ซึ่งได้จำลองมาจากพระพุทธรูปหามุนีอันศักดิ์สิทธิ์ที่หมู่บ้านคูเมืองของชาวมณฑลเย่ ซึ่งนับเป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ที่แม้แต่ชาวตากเองก็ให้ความศรัทธาเลื่อมใสกันเป็นอย่างมาก

เส้นทางใกล้ๆ กัน มีแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณคดีที่ชื่อว่า **คอกข้างเผือก** หรือ **เพนียด** อยู่ห่างจากตัวอำเภอแม่สอดไปทางทิศตะวันตกประมาณ ๖ กิโลเมตร มีลักษณะเป็นกำแพงก่ออิฐถือปูน ปากคอกกว้าง ๑๕ เมตร เป็นรูปสอบขนานกันไป ยาวประมาณ ๕๐ เมตร ขนาดก้อนอิฐแต่ละก้อนที่ใช้ก่อเป็นกำแพง มีขนาดกว้าง ๖ นิ้ว ยาว ๑๒ นิ้ว และหนา ๒.๕ นิ้ว สันนิษฐานว่าสร้างในสมัยสุโขทัย โดยตามตำนานกล่าวถึงในสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช มี มะกะโท (คนเลี้ยงช้าง) เป็นขามอญ (หรือไทยใหญ่) ต่อมาได้เป็นกษัตริย์ ทรงสร้างเมืองเมาะตะมะเป็นราชธานี และได้รับพระราชทานนามว่า **พระเจ้าฟ้ารั่ว** ต่อมาปรากฏว่ามีผู้พบช้างเผือกคู่รายตัวหนึ่ง ครั้นพ่อขุนรามคำแหงทรงทราบเรื่อง จึงเสด็จลี้ภัยอิฐฐานว่าหากช้างเผือกนี้เป็นช้างคู่บารมีของกษัตริย์นครใด ขอให้ช้างเผือกบ่ายหน้าไปในทิศทางแห่งกษัตริย์พระองค์นั้น

ปรากฏว่าช้างเผือกบ่ายหน้าไปทางเมืองเมาะตะมะ พ่อขุนรามคำแหงจึงให้ทหารนำสาส์นไปแจ้งให้พระเจ้าฟ้ารั่วมาคอยรับช้างเผือก ครั้นเมื่อมาถึงที่บริเวณแห่งนี้ปรากฏว่ามีแม่น้ำขวางกั้นไว้ ทหารจึงทำพะเนียดล้อมช้างเผือกไว้ และเมื่อพระเจ้าฟ้ารั่วเสด็จมาถึง ก็ได้ทำพิธีรับมอบช้างเผือกกัน ณ คอกข้างเผือก แห่งนี้

โบราณสถานคอกข้างเผือก อำเภอแม่สอด

หอกระจายเสียงแม่ระมาด
(สร้างด้วยไม้สักทอง)

บรรยากาศของตลาดยามเช้าในอำเภอแม่ระมาด

กล้วยตากของดีแม่ระมาด

พระพุทธรูปหินอ่อนวัดดอนแก้ว อำเภอแม่ระมาด

ออกจากอำเภอแม่สอดต่อไปอำเภอแม่ระมาด **ไหว้พระพุทธรูปหินอ่อน วัดดอนแก้ว** โดยพระพุทธรูปหินอ่อนองค์นี้เป็นประติมากรรมแบบพม่า มีขนาดหน้าตักกว้าง ๕๐ นิ้ว สูงจากฐานถึงเศียร ๖๓ นิ้ว **ในโลกมีแค่ ๓ องค์** อยู่ใน ๓ ประเทศ คือ องค์แรกประดิษฐาน ณ ประเทศอินเดีย องค์ที่ ๒ ประดิษฐาน ณ ประเทศปากีสถาน และ องค์ที่ ๓ ประดิษฐาน ณ วัดดอนแก้ว โดยแกะสลักมาจากหินอ่อนทั้งแท่งขุนระมาดโมตรีและชาวแม่ระมาด ไปเช่าบูชามาจากพม่าในราคา ๘๘ รูปี เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๕ และมี**ครูบาขาวปี** ซึ่งเป็นที่เคารพของชาวตากและชาวเหนือเป็นผู้ไปอัญเชิญมาจากประเทศสหภาพพม่า ทั้งทางเรือและทางเกวียน กว่าเจ็ดถึงยังวิหารวัดดอนแก้ว กินเวลาถึง ๑๒ วัน เป็นการบ่งบอกว่าพุทธศาสนาเป็นที่ศรัทธาเลื่อมใสจริงๆ

แนะนำของกินที่เมื่อมาถึงแล้วไม่ควรจะพลาด คือ กล้วยอบน้ำผึ้ง แม่ระมาด ผลิตภัณฑ์พื้นเมืองของอำเภอแห่งนี้ เมื่อมีโอกาสแล้วอย่าลืมอุดหนุน รับรองว่าจะต้องติดใจ เพราะสด สะอาด รสชาติดีมาก

ออกจากอำเภอแม่ระมาดไปถึงท่าสองยาง ที่นี่ก็มีของดีให้ได้เที่ยวชม เช่น อุทยานแห่งชาติแม่เมย ม่อนก๊วลม ถ้ำแม่อุสุ หรือแะเคารพศพพระเกจิ **ครูบาสร้อย** ผู้เป็นที่เคารพนับถือของชาวเหนือ ซึ่งมรณภาพไปตั้งแต่ ปี พ.ศ. ๒๕๔๑ แต่ศพของท่านก็ไม่เน่าไม่เปื่อย ณ วัดมงคลคีรีเขตร์ (ครูบาสร้อย) จุดสุดท้ายนี้ถือว่าเป็นสุดเขตแดนตาก ด้านทิศเหนือ เลี้ยวไปก็จะเข้าสู่เขตอำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ย้อนกลับลงมาทางทิศใต้ เพื่อเข้าสู่ดินแดนแห่งทุ่งดอกกุหลาบ อำเภอพบพระ ชื่อ **พบพระ** เชื่อว่าเพี้ยนมาจากคำว่า **เพอะพะ** ในภาษากะเหรี่ยง เนื่องจากดินแดนแห่งนี้สมัยก่อนการเดินทางคมนาคมค่อนข้างลำบาก อีกทั้งเป็นบริเวณของพื้นที่ราบสูงและภูเขา ซึ่งได้รับอิทธิพลของลมมรสุมจากอ่าวมะตะมะที่พัดผ่านมา ทำให้มีปริมาณฝนตกชุกที่สุดในเขตภาคเหนือ ดังนั้นการเดินทางจึงยากลำบาก ต้องเผชิญกับการลุยโคลนจึงจะผ่านไปได้ ชาวพื้นเมืองมีความเข้าใจดีว่าหากเดินทางผ่านดินแดนแห่งนี้จะต้องเปราะอะซี่โคลนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งในภาษาพื้นเมืองจะพูดว่า **ซี่เปราะอะเพอะพะ** ซึ่งต่อมาเหลือแค่คำว่า **เพอะพะ** และเพี้ยนไปเป็น **พบพระ** ในปัจจุบัน

เมื่อมาถึงก็ต้องแวะชมไร่กุหลาบหลากสีแสนและสายพันธุ์ซึ่งที่แห่งนี้ถือเป็นแหล่งผลิตดอกกุหลาบส่งขายแหล่งใหญ่ที่สุดในประเทศไทย ไกลๆ กันก็เป็นสวนทับทิมเลื่องชื่อ หากได้แวะอยากให้ลองชิม **น้ำทับทิมสดจากไร่เทพพิทักษ์** เป็นน้ำผลไม้ธรรมชาติที่ไม่ปรุงแต่งรสและสี

ไร่กุหลาบในอำเภอพบพระ

ชุมเมืองเพอะพะ

น้ำตกธารารักษ์

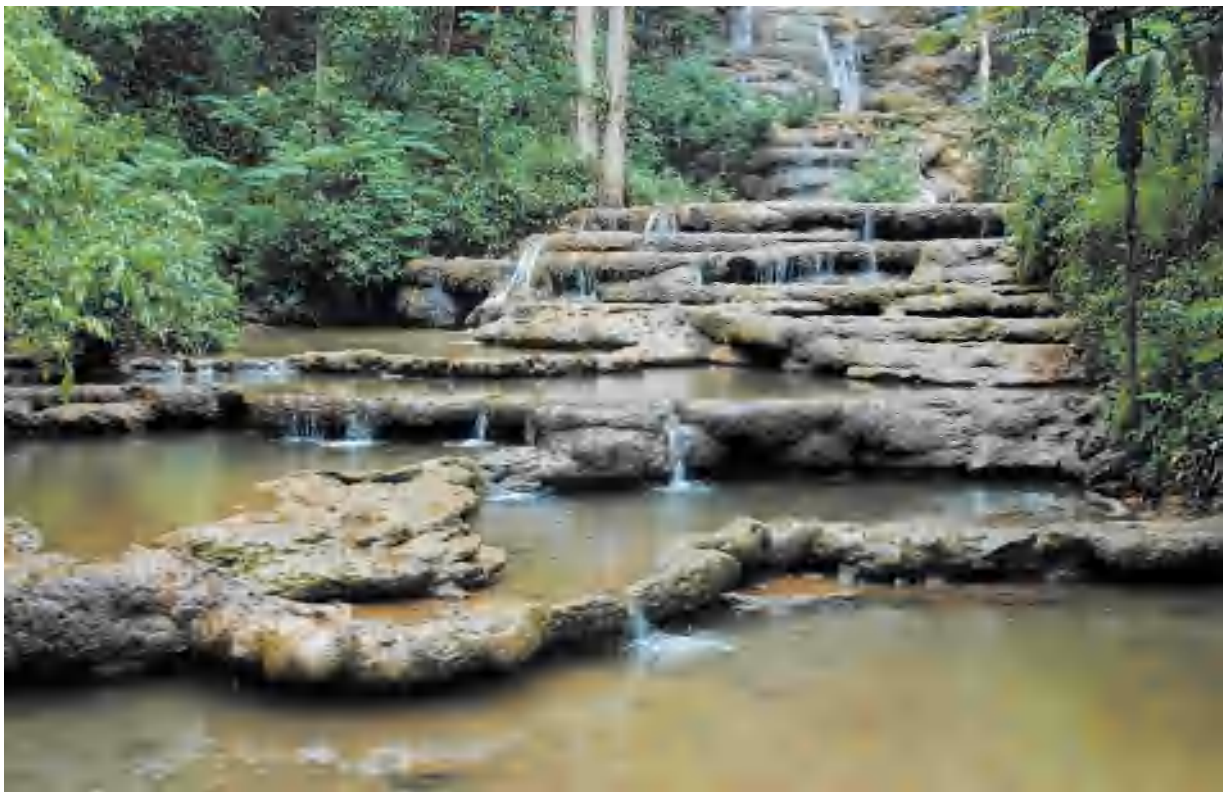

ทับทิมไร่เม็ดศรีสยาม

อำเภอพบพระมีพื้นที่ที่ใช้เพื่อการผลิตพืชพันธุ์ธัญญาหารที่สำคัญของประเทศ เพราะผลิตผลที่วางขายกันในตลาดสี่มุมเมือง ตลาดไท ตลาดมหนาค กรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่เป็นสินค้าภาคเกษตรที่ส่งมาจากดินแดนแห่งนี้ทั้งสิ้น ออกจากไร่ทั่บทีมแล้ว ต้องแวะเที่ยวอุทยานแห่งชาติ **น้ำตกพาเจริญ** อยู่ด้านซ้ายริมทางหลวงหมายเลข ๑๐๙๐ บริเวณกิโลเมตรที่ ๓๖-๓๗ โดยจะเป็นทางแยกจากถนนหลวงเข้าไปอีกประมาณ ๓๐๐ เมตร ความโดดเด่นของน้ำตกแห่งนี้ คือเป็นน้ำตกที่มีจำนวนชั้นของน้ำตกมากถึง ๙๗ ชั้น นอกจากนั้นก็ยังมื **น้ำตกธารารักษ์ บ่อน้ำร้อนห้วยน้ำนัก** (น้ำนักในภาษาพื้นเมืองเหนือหมายความว่า มีน้ำเยอะ, มีน้ำมาก) ซึ่งอยู่ไม่ไกลและใช้เวลาเดินทางไม่มากนัก

น้ำตกพาเจริญ ๙๗ ชั้น

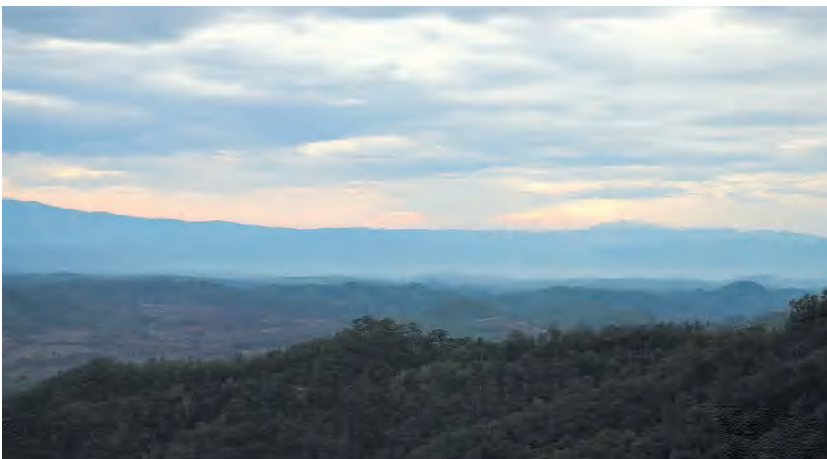

น้ำพุร้อนแม่กาษา

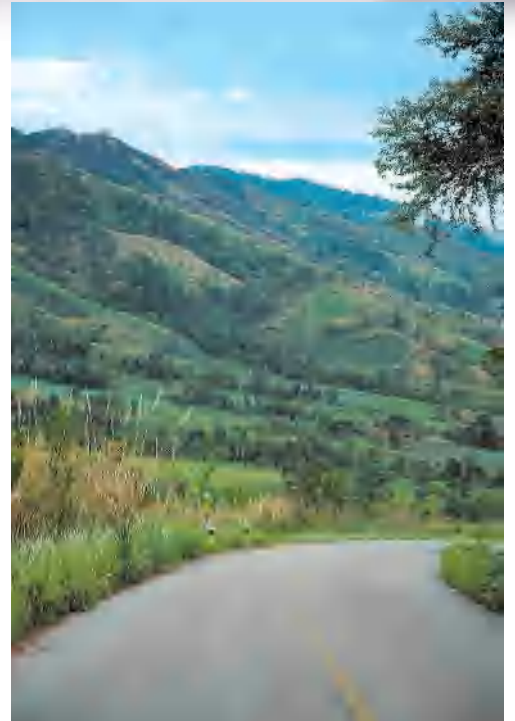

น้ำตกนางครวญ

บรรยากาศในยามเย็น ระหว่างทางไปอุ้มผาง

หนึ่งใน ๑,๒๑๙ โค้งที่อุ้มผาง

เลยลงไปทางทิศใต้ แต่เส้นทางเหมือนขึ้นเหนือ เพราะต้องขึ้นเขาตลอด ซึ่งเส้นทางนี้หากใครเคยได้ขับรถหรือนั่งรถจากตัวจังหวัดเชียงใหม่ไปจังหวัดแม่ฮ่องสอน ก็จะพบว่าเส้นทางมีความคล้ายกัน คือ มีโค้งมากถึง ๑,๒๑๙ โค้ง ซึ่งกว่าจะถึงที่หมายแห่งใหม่อาจต้องใช้เวลาในการเดินทางร่วม ๔-๕ ชั่วโมง บนทางหลวงหมายเลข ๑๐๕๐ (แม่สลด-อุ้มผาง) ตามไหล่เขาของเทือกเขาดอยผาหิมะ จึงจะถึงตัว **อำเภออุ้มผาง** ดินแดนแห่งธรรมชาติและสายน้ำตกอันเลื่องชื่อติดอันดับโลก ชื่อ **อุ้มผาง** นี้มีประวัติความเป็นมา คือ ในสมัยที่เมืองนี้ยังเป็นเมืองหน้าด่านชายแดนตะวันตกยังขึ้นอยู่กับจังหวัดอุทัยธานี มีการเดินทางไปมาหาสู่กัน และเพื่อการค้าขายโดยใช้เส้นทางเส้นนี้ และกำหนดให้ดินแดนนี้เป็นจุดตรวจหนังสือเดินทางชาวพม่าที่จะเข้ามาในเขตแดนไทย ซึ่งผู้เดินทางในสมัยนั้นนิยมใช้กระบอกไม้ไผ่ทำเป็นที่สำหรับเอาเอกสาร หนังสือเดินทางม้วนใส่เก็บไว้ข้างใน เพื่อป้องกันฝนและการฉีกขาด ซึ่งในภาษากะเหรี่ยงเรียกกระบอกไม้ไผ่ที่ใส่เอกสารว่า **อุ้มพะ** ซึ่งต่อมาได้เพี้ยนเป็น **อุ้มผาง** กลายเป็นชื่ออำเภออุ้มผางในปัจจุบัน

เรือนพักนักท่องเที่ยว

บ้านโบราณในอุ้มผาง

ทิวทัศน์บริเวณจุดชมวิวนนลอยฟ้า

จุดชมวิทางไปอุ้มผาง

หมู่บ้านศูนย์อพยพที่อุ้มผาง

การทำไร่แบบขั้นบันไดทางไปอุ้มผาง

ในช่วงระยะไม่นานมานี้ อำเภออุ้มผาง ได้ชื่อว่าเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวต่างชาตินิยมเดินทางมาเที่ยวกันมาก เนื่องจากสภาพของพื้นที่อำเภออุ้มผางแห่งนี้ ถือว่าเป็นพื้นที่ที่มีความสมบูรณ์ทางธรรมชาติอยู่มาก และสภาพอากาศในบริเวณนี้ค่อนข้างมีความบริสุทธิ์ เย็นสบาย และที่สำคัญคือมีความสงบสุขปลอดภัย จึงทำให้ชุมชนที่นี่มีรายได้จากการท่องเที่ยวปีหนึ่งๆ ไม่น้อยทีเดียว ที่เที่ยวยอดนิยมของอำเภออุ้มผาง คือ **น้ำตกทีลอซู** ซึ่งอยู่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอุ้มผาง คำว่า **ทีลอซู** เป็นภาษากะเหรี่ยง แปลว่า **น้ำตกดำ** น้ำตกแห่งนี้มีลักษณะเป็นน้ำตกเขาหินปูน มีความสูงจากระดับน้ำทะเล ๙๐๐ เมตร เป็นน้ำตกที่มีน้ำไหลตลอดปี แต่ช่วงที่ควรจะไปเที่ยวชมมาก คือ ช่วงปลายเดือนกันยายน เพราะจะมีปริมาณน้ำเยอะที่สุดและอากาศในช่วงต้นฤดูหนาวจะช่วยสร้างบรรยากาศในการท่องเที่ยว สำหรับดินแดนทางภาคเหนือเป็นอย่างดี

โปรแกรมการท่องเที่ยวสายน้ำตกนี้ มักนิยมจัดให้กับนักท่องเที่ยวเริ่มต้นขึ้นตั้งแต่เช้าตรู่ โดยเริ่มที่การไปดูพระอาทิตย์ขึ้นบนดอยหัวหมด ซึ่งเป็นดอยที่มีลักษณะเป็นภูเขาหัวโล้น ไม่มีต้นไม้ใหญ่ขึ้นแต่จะมีหญ้าเตี้ยๆ ขึ้นอยู่ทั่วไป รวมทั้งมีโขดหินเป็นระยะ เมื่อขึ้นอยู่บนดอยจะสามารถมองเห็นตัวอำเภออุ้มผาง และทิวทัศน์ของทิวเขารอบๆ ซึ่งมีความสวยงามมาก การจะเดินทางไปจะใช้เส้นทางบ้านปะหละทะ บริเวณกิโลเมตรที่ ๑๐ จะถึงทางแยกขึ้นดอยหัวหมด

บรรยากาศในยามเช้า บนดอยหัวหมด

หมุดหลักฐานจีพีเอสบนดอยหัวหมด

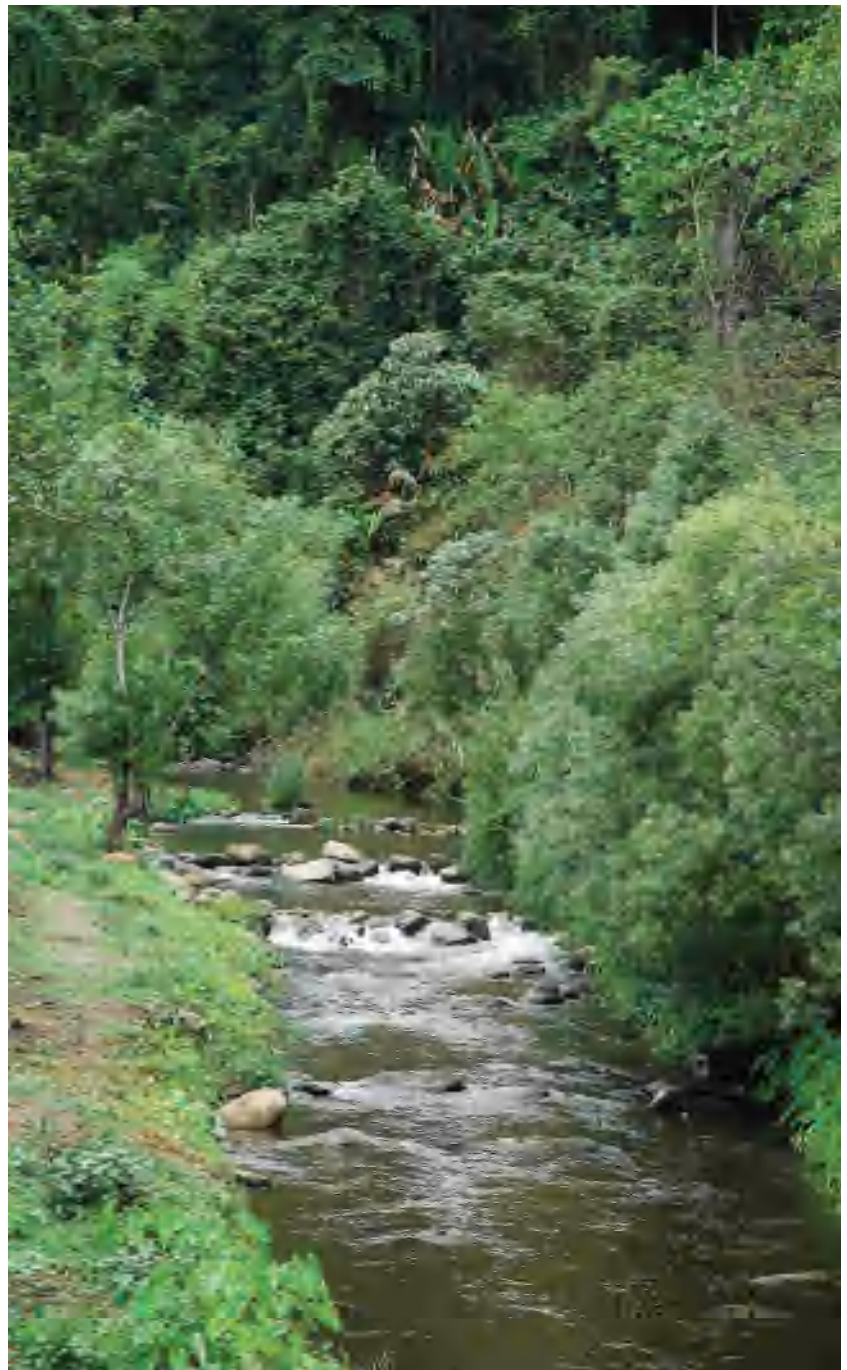

ดอยหัวหมด อำเภออุ้มผาง

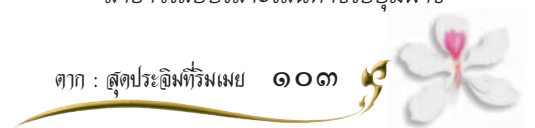

หลังจากนั้นจะกลับมาในตัวเมืองอุ้มผาง เพื่อเตรียมตัวและเสบียงสำหรับการล่องแพ โดยจะมีจุดที่ใช้สำหรับลงแพ ณ บริเวณริมลำธาร ไม่ไกลจากตัวตลาดอำเภออุ้มผางมากนัก เมื่อนักท่องเที่ยวลงแพเรียบร้อยแล้ว ผู้บังคับแพ จะปล่อยให้แพค่อยๆ ล่องไปตามลำน้ำและจะคอยบังคับแพไม่ให้เกยตื้นและชนโขดหิน ห่างจากจุดปล่อยแพไม่มากก็จะพบกับสายน้ำจาก **ต้นน้ำแม่กลอง** ที่ไหลมารวมตัวกันก่อนจะกลายเป็นลำน้ำแม่กลอง

ลำธารเลียบเลาะเส้นทางไปอุ้มผาง

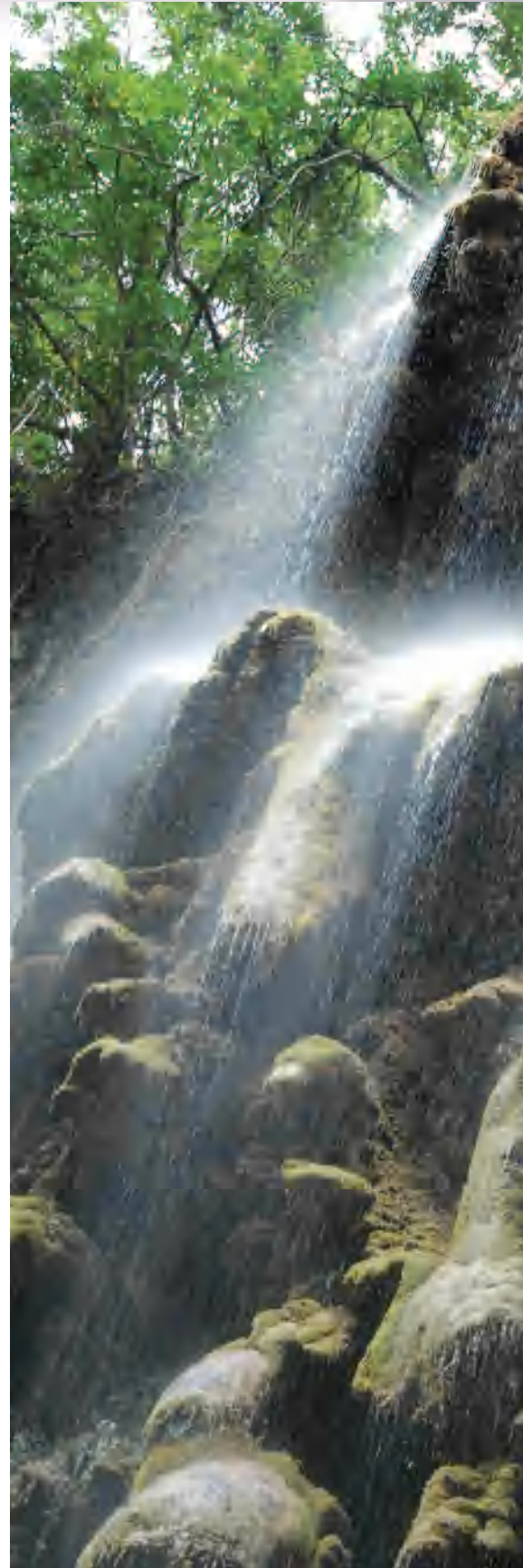

บริเวณจุดล่องแพ

แพนักท่องเที่ยวกำลังผ่านม่านน้ำตกสายรุ้ง

หลังจากล่องมาประมาณ ๕ กิโลเมตรเศษ ก็จะพบกับ **น้ำตกทีลอจ๋อ** หรือ **น้ำตกสายฝน** โดยสายน้ำตกชั้นแรกมีความสูงประมาณ ๘๐ เมตร และชั้นที่สองจะไหลจากหน้าผาตกลงสู่ลำน้ำแม่กลอง ด้วยความแรงและจำนวนของน้ำตกทำให้เมื่อตกกระทบกันก็จะกระจายเป็นฝอยดูเหมือนสายฝนกำลังตกลงมา ทำให้นักท่องเที่ยวนิยมถ่ายภาพของน้ำตกแห่งนี้กันมาก โดยบางครั้งเมื่อละอองน้ำที่ตกลงมากระทบกับแสงแดดทำให้เกิดเป็นรุ้งกินน้ำ สวยงามมาก และที่มีความสวยงามไม่แพ้กันก็คือในบริเวณดังกล่าวจะปกคลุมไปด้วยพืชประเภทมอสและตะไคร่น้ำเขียวขุ่นตลอดปี เพราะได้รับความชุ่มชื้นจากละอองน้ำตกตลอดเวลานั่นเอง

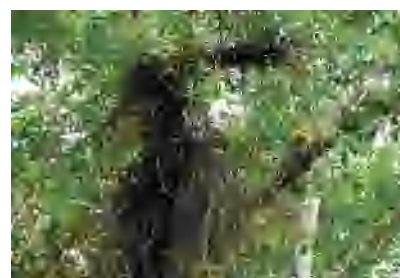

ต้นไผ่ผาก มีอยู่มากมายใกล้สายน้ำ

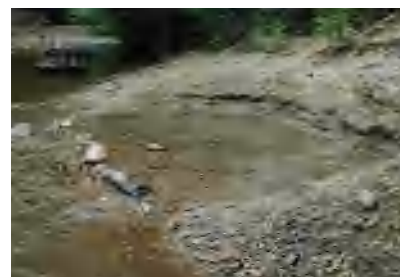
เฟิร์นบนคบไม้

กล้วยไม้เอื้องริมลำธาร สีเหลืองสดใส

นักท่องเที่ยวล่องแพ

บ่อน้ำพุร้อนริมลำธาร

ล่องมาอีกสักพัก ก็จะพบกับบ่อน้ำร้อนริมตลิ่ง ซึ่งถ้าไม่สังเกต แทบจะไม่รู้เลย เพราะอยู่ติดริมลำน้ำในสภาพที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงหรือ ดัดแปลงธรรมชาติแต่อย่างใด สังเกตเห็นแค่ว่ามีฟองอากาศผุดจากดินขึ้นมา และถ้าเอามือจุ่มในน้ำบริเวณนั้นก็จะมีรู้สึกร้อน น้ำในบริเวณนี้มีความร้อน พอสมควรทีเดียว จากนั้นเมื่อล่องไปอีกสักพักก็จะถึงท่าทราย เป็นอันสิ้นสุด การเดินทางด้วยการล่องแพ ลงจากแพก็ขึ้นรถต่อไปยังที่ทำการเขตรักษา พันธุ์สัตว์ป่าอุ้มผาง จะตรงกับเวลาอาหารกลางวันของนักท่องเที่ยวพอดี ซึ่งนักท่องเที่ยวจะต้องกินอาหารให้เสร็จสิ้นในบริเวณที่ได้จัดไว้ เพราะ (ข้อควรปฏิบัติที่นักท่องเที่ยวทุกคนควรทราบ คือ) ทางราชการจะไม่อนุญาต ให้นักท่องเที่ยวนำภาชนะบรรจุอาหารที่ทำมาจากโฟม ขวดน้ำพลาสติก เข้าไปในบริเวณเขตน้ำตกโดยเด็ดขาด เพื่อต้องการที่จะรักษาความสะอาด ของน้ำตกและลำน้ำแม่กลองให้สะอาดตลอดไป

หลังจากพักผ่อนเหนื่อย กินข้าวกินปลาเรียบร้อยแล้วจึงเริ่มเดินทางไปยังน้ำตก ซึ่งอยู่ห่างจากที่ทำการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าออกไปประมาณ ๑.๕ กิโลเมตร และปัจจุบันนี้ได้สร้างเป็นแนวทางเดินด้วยปูนซีเมนต์ ทำให้การเดินทางไปยังน้ำตกที่ลือชู สะดวกมากขึ้นกว่าเดิมมาก เมื่อมาถึงบริเวณน้ำตกก็จะพบกับความยิ่งใหญ่และสวยงามของลานน้ำตก ซึ่งมีความกว้างถึง ๕๐๐ เมตร และมีความสูงเกือบ ๓๐๐ เมตร ซึ่งเชื่อแน่ว่าจะสร้างความตื่นตาตื่นใจให้กับนักท่องเที่ยวทุกคน หวังว่าเมื่อออกเดินทางมาถึงที่นี่แล้ว ทุกคนคงจะได้ลงไปสัมผัสกับสายน้ำเย็นอันบริสุทธิ์อย่างเต็มที่ ให้สมกับที่บากบั่นเดินทางมาจนถึงที่ รับประกันเลยว่าเมื่อถึงที่หมายแล้วจะหายเหนื่อยเป็นปลิดทิ้งเลยจริงๆ (ระยะทางการล่องแพจากตัวเมืองถึงบริเวณเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอุ้มผาง ประมาณ ๒๐ กิโลเมตร)

หน่วยพิทักษ์ป่าผาเลือด
ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอุ้มผาง

น้ำตกที่ลือจ่อ

น้ำตกที่ลือชู

น้ำตกที่ลือชูในช่วงเดือนเมษายนไม่มีน้ำ

น้ำตกที่ลือชู

ทางเดินไปชมสายน้ำตก

น้ำตกชั้นบนสุดของน้ำตกทีลอซู

ก่อนกลับหากพอมีเวลา ควรแวะเยี่ยมชมและอุดหนุนผลิตภัณฑ์
ของนักเรียน เพื่อช่วยเหลือเป็นทุนการศึกษาของนักเรียน ณ โรงเรียน
อัมผางวิทยาคม ซึ่งเป็นเด็กนักเรียนชาวไทยภูเขาจากท้องถื่นห่างไกล ที่มา
ศึกษาเล่าเรียนและพักอาศัยหลับนอน โดยทางโรงเรียนเห็นความสำคัญ
ในการพัฒนาการศึกษา จึงได้รับผิดชอบทำโครงการเพื่อช่วยให้นักเรียนที่
ยากจนและอยู่ห่างไกล ได้มีโอกาสในการศึกษาเพื่อเป็นหนทางในการดำรง
ชีวิตต่อไป และทราบว่าผู้บริหารโรงเรียนคนปัจจุบัน ได้รับการคัดเลือก
เพื่อให้เป็นบุคคลที่สำคัญต่อการสร้างคุณประโยชน์ต่อสังคมของรายการ
คนค้นคน ช่วง **คนคนดี** ตอน **พ่อพิมพ์แห่งอัมผาง** ทางสถานีโทรทัศน์
โมเดิร์นไนน์ ช่อง ๙

และอย่าลืมแวะเยี่ยมชมเยียน **บ้านครูชั้น** ของ **ครูสมพงศ์ หมื่นจิตร**
ครูศิลปเพลงเพื่อเด็กด้อยโอกาสแห่งอัมผาง คนดีศรีเมืองตาก ที่ได้ฝาก
ผลงานบทเพลงเพื่อชีวิตและธรรมชาติ เพื่อเป็นกองทุนการศึกษาสำหรับ
เด็กนักเรียนยากจน ซึ่งท่านได้อุทิศชีวิตสำหรับการส่งเสริมสนับสนุนให้
เด็กๆ ด้อยโอกาสในดินแดนทุรกันดาร ได้ศึกษาเล่าเรียนจนจบการศึกษา
ภาคบังคับ โดยหารายได้จากการแสดงดนตรี และแต่งบทเพลงที่มีเนื้อร้อง
และทำนองบรรยายธรรมชาติในอัมผาง จากประสบการณ์การทำงานใน
ฐานะครูและศิลปินนักดนตรี โดยในเวลาต่อมา เพลงที่ท่านได้แต่ง ทำให้
อัมผางเป็นที่รู้จักของคนโดยทั่วไป

ทางไปอัมผาง

ร้านขายของชำในตลาดอัมผาง

บ้านครูชั้น อำเภออัมผาง

มุมแห่งความทรงจำ

ไม้กลายเป็นหิน อำเภอบ้านตาก

โอ่งโม่งที่บำเพ็ญภาวนา

ย้อนกลับไปอำเภอบ้านตาก ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๑ (พหลโยธิน) อำเภอก่อนที่ขึ้นชื่อว่าเก่าแก่จริงๆ เพราะพบหลักฐานว่า บริเวณนี้มีแหล่งฟอสซิลไม้กลายเป็นหิน อายุประมาณ ๒ ล้านปี เป็นซากไม้กลายเป็นหิน ลักษณะเป็นลำต้น มีความยาวประมาณ ๗๒ เมตรเศษ และมีเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ ๒ เมตร ซึ่งถือว่าเป็นการค้นพบไม้กลายเป็นหินที่ใหญ่ที่สุดในทวีปเอเชีย

โบราณสถานโอ่งโม่ง อำเภอบ้านตาก

ใกล้ๆ ถัดจากนั้นก็ควรแวะดู โอ่งโม่งเนินธรรมสุทธิ หรือองค์โม่งปริวาสกรรม ที่นักโบราณคดี กล่าวว่า มีที่เดียวในประเทศไทย (สันนิษฐานว่าสร้างประมาณปี พ.ศ. ๒๔๕๘) เพราะไม่เคยพบจากที่ใดเลย ลักษณะเป็นสิ่งก่อสร้างที่ทำด้วยอิฐ และฉาบด้วยดินเผา มีรูปร่างคล้ายอุโมงค์ สูงประมาณ ๑.๕ เมตร กว้าง ๑.๒ เมตร และยาวประมาณ ๒.๔ เมตร มีทางเข้าด้านหน้าเพียงด้านเดียว พร้อมด้วยช่องระบายอากาศสี่เหลี่ยมเล็กๆ ๑ ช่อง มีจำนวน ๒๕ หลัง เรียงลำดับกันเป็นรูปครึ่งวงกลม ระยะห่างระหว่างกันประมาณ ๐.๘ เมตร เนื้อที่ภายในเพียงพอสำหรับการเข้าอาศัยเพียงคนเดียวสันนิษฐานว่า เป็นที่สำหรับพระสงฆ์ใช้ในการบำเพ็ญภาวนา

พุทธสถานแห่งนี้ได้ถูกปล่อยให้รกร้าง ไม่ได้รับการบูรณะและใช้การแต่อย่างใดเลยมาเป็นเวลานานหลายสิบปี แต่ก็ยังคงยืนหยัดอยู่ได้อย่างมั่นคง เนื่องจากการก่อสร้างของคนในสมัยนั้นได้สร้างไว้อย่างแข็งแรง โดยปัจจุบันได้มีการบูรณะเพื่อให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวอีกแห่งของจังหวัดตาก ที่ไม่เคยมีที่ไหนมาก่อนเลย

ต่อจากนั้นแวะเที่ยว **วัดพระบรมธาตุ** ในตัวเมืองตากเก่า ซึ่งเป็นวัดของพระธาตุประจำปีเกิดของคนปีมะเมีย (แทนเจดีย์ชะเวดากองในเมืองย่างกุ้ง ประเทศสหภาพพม่า) และฝั่งถนนตรงกันข้าม อย่าลืมแวะชม **เจดีย์ยุทธหัตถี หรือเจดีย์ชนช้าง หรือพระบึง** ตามภาษาชาวบ้าน สร้างขึ้นในสมัยสุโขทัย มีอายุราว ๓๐๐ ปีเศษ เพื่อเฉลิมพระเกียรติพ่อขุนรามคำแหง เมื่อครั้งขุนสามชนเจ้าเมืองฉอด ยกทัพมาตีเมืองตาก พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ ได้ยกทัพมาป้องกันเมืองตากโดยมีพ่อขุนรามคำแหง เสด็จตามมาด้วย เมื่อทัพทั้งสองฝ่ายได้มาถึงยังสถานที่แห่งนี้ จึงเกิดการปะทะรบพุ่งกัน และพ่อขุนศรีอินทราทิตย์เกิดเพลิงพล้ำเสียที่แก่งขุนสามชน เจ้าเมืองฉอด พ่อขุนรามซึ่งติดตามมาจึงได้ไสช้างเข้าช่วยและกระทำยุทธหัตถี จนได้รับชัยชนะเหนือขุนสามชนเจ้าเมืองฉอด จึงได้สร้างเจดีย์ขึ้นเพื่อเฉลิมพระเกียรติในการทำยุทธหัตถีมี่ชัยชนะ

สำหรับการเดินทางเพื่อเที่ยวชมเจดีย์ยุทธหัตถีนั่น สามารถไปได้ ๒ เส้นทาง โดยเส้นทางแรกเริ่มจากสะพานกิตติขจรก่อนเข้าตัวเมืองตาก ด้านซ้ายจะเป็นเส้นทางเลียบบแม่น้ำปิง จะมองเห็นตัวเมืองตากอยู่อีกฝั่ง (ด้านขวา) จะผ่านปากห้วยแม่ท้อไปประมาณ ๓๑ กิโลเมตรจึงจะถึง

เส้นทางอีกเส้นคือ เส้นทางที่ออกจากตัวเมืองตาก ไปอำเภอเนิน จะใช้ระยะทางประมาณ ๒๒ กิโลเมตร จึงจะถึงทางแยกเข้าอำเภอบ้านตาก จะใช้ระยะทางรวมทั้งสิ้นประมาณ ๒๕ กิโลเมตร แต่เส้นทางเส้นนี้ไม่เหมาะกับการบรรทุกโดยสารขนาดใหญ่ เพราะจะต้องข้ามสะพานไม้แคบ (ช่วงข้ามแม่น้ำปิง) ซึ่งจะต้องเปลี่ยนไปใช้รถขนาดเล็กจึงจะข้ามไปได้

กลับจากเที่ยววัดก็แวะซื้อของกินของใช้ประจำถิ่น สินค้าที่น่าสนใจคือ **ครกหินแม่สลิด** ซึ่งขายกันบริเวณริมถนน ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๑ (พหลโยธิน) นั่นเอง เป็นผลิตภัณฑ์งานหัตถกรรม หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ที่มีชื่อเสียงของอำเภอบ้านตาก เพราะที่นี่เป็นแหล่งแร่หินแกรนิตที่มีคุณภาพดีที่สุดในประเทศ หากท่านเคยได้รู้จักกับ **ครกอ่างศิลา** (ตำบลอ่างศิลา อำเภอเมืองชลบุรี) ขอบอกว่า มีต้นกำเนิดจาก**ครกหินแม่สลิด** ตำบลแม่สลิด อำเภอบ้านตากแห่งนี้เอง ออกจากอำเภอบ้านตาก มุ่งสู่ **อำเภอสามเงา**

เจดีย์วัดพระบรมธาตุ อำเภอบ้านตาก

เจดีย์ยุทธหัตถี อำเภอบ้านตาก

ผลิตภัณฑ์ครกหินแม่สลิด อำเภอบ้านตาก

ครกยักษ์

โดยใช้เส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๑๑๐๗ (เจดีย์ยุทธหัตถี-เขื่อนภูมิพล) จะพบกับ **ผาสามเงา** ริมถนนฝั่งซ้าย เมื่อมาถึงจะพบว่ามิจุดที่น่าสนใจตรงบริเวณเชิงเขาหน้าผาซึ่งได้ถูกเจาะเป็นช่องเล็กๆ และมีพระพุทธรูปปิดทองประดิษฐานจำนวน ๓ ช่อง ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถเดินขึ้นบันไดไปนมัสการพระพุทธรูปได้ ตามตำนานเล่าว่า เมื่อครั้งพระนางจามเทวี เสด็จมาทางชลมารคจากเมืองละโว้ (เมืองลพบุรี) เพื่อขึ้นไปครองเมืองหริภุญชัย (เมืองลำพูน) ครั้นมาถึงบริเวณหน้าผาแห่งนี้ ได้เกิดเหตุมหัศจรรย์ มีฝนและพายุใหญ่พัดกระหน่ำอยู่เป็นเวลานานถึงสามวันสามคืน และไม่มีทีท่าว่าจะหยุด จนเรือไม่สามารถแล่นทวนน้ำขึ้นไปได้ พระนางจามเทวี จึงตั้งสัตยาธิษฐานว่า ถ้าพระนางจะได้ขึ้นครองเมืองหริภุญชัยแล้ว ขอให้พายุฝนนั้นหายเกิด เมื่อสิ้นคำอธิษฐาน พายุฝนนั้นก็หายและในเวลาเดียวกันนั้นปรากฏเป็นเงาของพระพุทธรูปสามองค์ที่หน้าผาริมลำน้ำปิงแห่งนี้ พระนางจามเทวี จึงได้ให้เจาะหน้าผาและสร้างพระพุทธรูปบรรจุไว้ในช่องทั้งสามช่อง เป็นเหตุให้ผาแห่งนี้ชื่อว่า **ผาสามเงา** ตั้งแต่นั้นมา

วัดป่าพระสามเงา อำเภอสามเงา

อนุสาวรีย์พระนางจามเทวีในวัดพระธาตุผาสามเงา

โบราณสถานผาสามเงา

สถานที่ท่องเที่ยวที่มีผู้นิยมเดินทางไปท่องเที่ยวและทำกิจกรรม
หลายๆ อย่าง ที่จะขอแนะนำคือ **เขื่อนภูมิพล** หรือที่ชาวท้องถิ่นนิยม
เรียกว่า **เขื่อนยันฮี** เริ่มก่อสร้างเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๕ ตัวเขื่อนมีลักษณะ
เป็นคอนกรีตรูปโค้งขวางกั้นลำน้ำปิง สร้างขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ
การเกษตร การชลประทาน การผลิตไฟฟ้า ป้องกันน้ำท่วม ผลักดันน้ำ
เค็ม/น้ำเสีย เพื่อการประมง การคมนาคมและรักษาระบบนิเวศน์ เขื่อน
แห่งนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ ทรงพระราชทานนามว่า
เขื่อนภูมิพลและเสด็จพระราชดำเนินทรงเปิด เมื่อวันที่ ๑๗ พฤษภาคม
๒๕๐๗ นอกจากนี้ตัวเขื่อนคอนกรีตรูปโค้ง ยังมีขนาดใหญ่เป็นอันดับ ๘
ของโลก และใหญ่ที่สุดในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ป้ายประวัติเขื่อนภูมิพล

สันเขื่อนด้านหน้าทะเลสาบแม่งปิง

สันเขื่อนรูปโค้งของตัวเขื่อนภูมิพล

ตราสัญลักษณ์ ภปร. บริเวณประตูระบายน้ำตอนล่างของเขื่อนภูมิพล

มะพร้าวสองยอด

ประติมากรรมในเขื่อนภูมิพล

น้ำจากเขื่อนภูมิพล

โรงผลิตไฟฟ้าเขื่อนภูมิพล

ทะเลสาบเหนือเขื่อนภูมิพล

เนื่องจากเขื่อนภูมิพลเป็นเขื่อนขนาดใหญ่ มีพื้นที่มาก และยังได้จัดให้เป็นที่ตั้งดำเนินกิจกรรมด้านนันทนาการออกเป็นส่วนๆ สำหรับผู้ที่มาท่องเที่ยวและเยี่ยมชม เช่น อาคารเฉลิมพระเกียรติ (เฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ) พื้นที่เส้นทางการเดินศึกษาธรรมชาติ สวนเฉลิมพระเกียรติ (ครองราชย์ ๕๐ ปี) สวนน้ำพระทัย (เฉลิมพระชนมายุ ๖๐ พรรษา) สนามกอล์ฟ ทะเลสาบแม่ปิง ที่มีเรือสำราญและแพลากจูงให้บริการนักท่องเที่ยว ในการล่องลำน้ำปิง ซึ่งสามารถล่องขึ้นไปจนถึงลำน้ำปิงตอนเหนือของเขื่อน บริเวณเขตอำเภอต๋อยเต่า ของจังหวัดเชียงใหม่ การล่องแพนี้จะได้สัมผัสกับธรรมชาติและภูมิประเทศที่เต็มไปด้วยป่าเขาและอากาศบริสุทธิ์ โดยตลอดการเดินทางจะได้ชมถ้ำหินงอก หินย้อย น้ำตกและเกาะแก่งต่างๆ รวมทั้งการแวะชมปูชนียสถาน เช่น พระพุทธบาทเขาหนาม พระธาตุแก่งสร้อย รวมระยะทางประมาณ ๒๐๔ กิโลเมตร

แหล่งท่องเที่ยวเท่าที่ได้แนะนำมาทั้งหมดนี้ได้คัดสรรเพียงบางส่วนเพื่อใช้เป็นแนวทางสำหรับนักท่องเที่ยวที่นิยมการอนุรักษ์และรักธรรมชาติ ซึ่งหากมีเวลา การท่องเที่ยวชมวัฒนธรรมและธรรมชาติของจังหวัดตากก็เป็นอีกกิจกรรมหนึ่งซึ่งจะสร้างความประทับใจให้กับผู้มีใจรักในการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

สืบสานวัฒนธรรม ประเพณีพื้นบ้านของชาวตาก

ตากเป็นจังหวัดที่กล่าวได้ว่าเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมสูงจังหวัดหนึ่งของประเทศไทย เพราะนอกจากจะเป็นจังหวัดชายแดนทางตะวันตกที่ติดต่อกับประเทศสหภาพพม่าแล้ว ทางเหนือและทางตะวันออกก็ติดกับภาคเหนือของประเทศไทยที่ยังคงสืบสานวัฒนธรรมล้านนามาถึงปัจจุบัน ประกอบกับลักษณะภูมิประเทศที่มีทั้งเทือกเขาสูง ภูเขา ที่ราบระหว่างหุบเขา และที่ราบลุ่มแม่น้ำ รวมทั้งการเป็นเส้นทางการค้ามาตั้งแต่สมัยโบราณ ส่งผลให้ประชากรของตากในปัจจุบัน ประกอบด้วยคนไทยที่อยู่ในพื้นราบ คนไทยภูเขา คนไทยเชื้อสายจีน คนไทยเชื้อสายพม่า และชาวต่างด้าวอีกจำนวนหนึ่ง ดังนั้นขนบธรรมเนียมประเพณีจึงมีความหลากหลายตามไปด้วย เนื่องจากการอยู่ร่วมกันหลายเชื้อชาติมาเป็นเวลานาน ประเพณีวัฒนธรรมบางอย่างก็ได้ผสมกลมกลืนกันไป

วิถีการดำรงชีวิตของชาวจังหวัดตากส่วนใหญ่ยังคงอยู่กันอย่างเรียบง่าย สอดคล้องกับสภาพธรรมชาติ ลักษณะบ้านเรือนส่วนใหญ่เป็นบ้านไม้ชั้นเดียวใช้วัสดุในท้องถิ่นในการปลูกสร้าง เช่น หลังคามุงด้วยใบตองตึง แป้นเกล็ดไม้ และกระเบื้องดินเผา ตัวบ้านยกสูง ใต้ถุนเปิดโล่ง มีบันไดขึ้นด้านหน้า ชานบ้านมีม้านั่งยาวสร้างขนานกับขอบระเบียง อีกด้านอาจเป็นที่ตั้งของซุ้มหม้อน้ำดินเผาวางคู่กระบวยแกะลวดลายอ่อนช้อยที่ด้ามเพื่อใช้ดื่มและรับรองผู้มาเยือน รั้วบ้านทำด้วยปึกไม้ เหมือนบ้านในภาคเหนือที่พบเห็นได้ทั่วไป หากเป็นบ้านเรือนของผู้มีฐานะดี จะสร้างด้วยไม้สักตกแต่งด้วยลวดลายฉลุที่วิจิตรบรรจงและมีขนาดใหญ่โต ใช้วัสดุที่มีราคาแพง แต่การปลูกสร้างบ้านเรือนยังคงมีคติความเชื่อเรื่องการดูทิศทาง เช่น ห้องนอนไม่ควรอยู่ทิศตะวันตก การปลูกต้นไม้ในบริเวณบ้านยังมีคงเชื่อสืบต่อจากบรรพบุรุษ เช่น หน้าบ้านปลูกต้นมะยม ข้างบ้านปลูกต้นมะขาม และหลังบ้านต้องปลูกต้นขนุน ต้นยอ เป็นต้น เพราะเชื่อว่าการทำเช่นนั้นจะช่วยให้ผู้ที่อยู่อาศัยในบ้านมีความสุข เป็นที่นิยมนักใคร่ และนำเกรงขาม

ลักษณะการตั้งบ้านเรือน การตั้งบ้านเรือนมักนิยมสร้างในบริเวณใกล้เคียงกับครอบครัวเดิม เพื่อสะดวกในการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชีวิตประจำวันและกิจการงานในครอบครัว สำหรับเทศกาลประเพณีไทยทุกคนจะร่วมประเพณีอย่างเต็มที่ด้วยความสุข โดยไม่แบ่งแยกเชื้อชาติ แต่วัฒนธรรมประเพณีบางอย่างยังคงยึดถือตามบรรพบุรุษของแต่ละเชื้อชาติ อาทิ

ชาวไทยเชื้อสายจีนที่อยู่เป็นชุมชนส่วนใหญ่จะอยู่ในอำเภอเมืองและอำเภอแม่สอด ยังคงดำเนินชีวิตแบบดั้งเดิม รักษาและสืบทอดประเพณีแบบจีนไว้อย่างมั่นคง เช่น ประเพณีการแต่งงาน ไหว้พระจันทร์ ไหว้เจ้า แห่สิงโต เป็นต้น

ชาวไทยเชื้อสายมุสลิมมักอยู่รวมกันเป็นชุมชนใหญ่ มีมัสยิดเป็นศูนย์กลางรวมใจ การดำเนินชีวิตของชาวไทยมุสลิมจะเคร่งครัดในศาสนา ส่วนการเข้าสังคม มักจะทำร่วมกับชาวไทยพุทธเสมอไม่ว่าจะร่วมประเพณีสงกรานต์ ประเพณีปีใหม่ หรือเทศกาลต่างๆ

ชาวไทยใหญ่ การดำเนินชีวิตหรือความเป็นอยู่ของชาวไทยใหญ่มีลักษณะสังคมคล้ายๆ กับชาวไทยในภาคเหนือ อาจเพราะมีการย้ายถิ่นฐานมาจากทางเหนือซึ่งมีภูมิประเทศติดกัน และการอยู่ร่วมกันมาช้านานทำให้เกิดการรับและแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมซึ่งกันและกันไม่ว่าจะเป็นภาษาพูด พิธีการต่างๆ อาหารการกินก็จะคล้ายกับของภาคเหนือเป็นส่วนใหญ่

การแต่งกายของชาวไทยใหญ่มาร่วมทำบุญที่วัด

ชุดแต่งกายของชาวเขาเผ่ามูเซอในชีวิตประจำวัน

ชาวเขาเผ่าลีซอเตรียมเส้นด้ายสำหรับทอผ้า

ชาวเขากะเหรี่ยงที่ตลาดอุ้มผาง

ประเพณีการแต่งกาย เมื่อเดินทางเข้ามาในจังหวัดตาก เราจะพบเห็น การแต่งกายของผู้คนที่มีความแตกต่างกันไปหลายแบบ คนที่มีถิ่นฐาน อยู่ในเมืองจะแต่งกายแบบสากลนิยม โดยเฉพาะในอำเภอเมือง ส่วน ชนกลุ่มน้อย ชาวไทยภูเขา และคนไทยเชื้อสายพม่า จะแต่งกายด้วย เครื่องแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ในจังหวัดตากมีชาวไทยภูเขา หลายชาติพันธุ์ ได้แก่ กะเหรี่ยง แม้ว(ม้ง) มูเซอ(ลู่หู่) ลีซอ(ลีซู) อีก้อ (อาข่า) เย้า(เมี่ยน) การแต่งกายของผู้คนแต่ละชาติพันธุ์และแต่ละพื้นที่ จะแต่งกายแตกต่างกันบ้าง และมีความสวยงามเฉพาะตัวและเป็นสิ่งที่ น่าสนใจที่จะศึกษาเพื่อที่จะใช้เป็นข้อสังเกตได้ว่าบุคคลนี้เป็นคนชาติพันธุ์ใด มีถิ่นที่อยู่เดิมอยู่ที่ไหน อาทิ

คนพื้นเมืองในอำเภอแม่ระมาด อำเภอพบพระ และอำเภอแม่สลด ซึ่งส่วนใหญ่ย้ายถิ่นฐานมาจากจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย มักมีการแต่งกาย แบบเดียวกับคนพื้นเมืองในภาคเหนือ โดยผู้ชายนิยมสวมกางเกงขาก๊วย เสื้อม่อฮ่อม ผ้าขาวม้าคาดเอว ผู้หญิงนุ่งผ้าซิ่น เสื้อลูกไม้แขนกระบอก เมื่อเวลาออกไปทำงานตามเรือกสวน ไร่ นา ผู้หญิงจะนุ่งผ้าซิ่น ใส่เสื้อ ม่อฮ่อมแขนยาว สวมหมวกที่ทำมาจากกาบไม้ไผ่ที่เรียกว่า กุบ แต่ถ้าไป ร่วมงานเทศกาลหรืองานพิธี ผู้ชายจะสวมชุดซาฟารี ผู้หญิงนุ่งผ้าซิ่น ผ้าไหม เสื้อแขนกระบอกเข้ารูป

ส่วนการแต่งกายของชาวไทยภูเขา แม้จะเป็นชาติพันธุ์เดียวกัน แต่ถ้าอยู่ต่างถิ่นกัน ก็มีการแต่งกายที่แตกต่างกันบ้าง อาทิ

การแต่งกายชาวกะเหรี่ยงในอำเภอแม่สลด ผู้ชายนิยมสวมเสื้อ แขนเลยสีแดง รัดเอวด้วยเชือกมีพู่ และโพกศีรษะด้วยผ้าสีต่างๆ ผู้หญิงที่ ยังไม่แต่งงานจะสวมชุดยาว สีขาว มีปักลวดลายเล็กน้อย ส่วนผู้หญิงที่ แต่งงานแล้วนิยมสวมเสื้อแขนสั้นสีน้ำเงินเข้ม ช่วงปลายประดับลูกปัด สีแดง ส่วนกระโปรงเป็นสีแดง เป็นลายตัด พร้อมโพกผ้า

ส่วนผู้ชายชาวกะเหรี่ยงในอำเภอพบพระ นิยมนุ่งโสร่ง สวมเสื้อ สีแดง แขนเลย คอวี แบบสวม ยาวขนาดหน้าขา ชายเสื้อปล่อยด้ายเป็น พู่ย่อย ไม่มีกระเป๋าสีเสื้อ ผ้าโพกศีรษะ มีสีต่างๆ กัน ส่วนชุดทำงาน นุ่งโสร่ง สวมหมวกกาบใบไผ่(กูป)ที่ทำเอง และไม่สวมเสื้อ ผู้หญิงชาว กะเหรี่ยง สวมชุดยาวกรอมข้อเท้า คอวี แขนเลย และมีข้อสังเกตคือ ชุดสีขาว จะใช้สำหรับเด็ก และหญิงสาวที่ยังไม่แต่งงาน ส่วนชุดสีแดง สีฟ้า สีดำ จะใช้สำหรับหญิงที่แต่งงานแล้วหรือเป็นหม้าย และยังมี ชุดสำหรับร่วมงานเทศกาลงานทำบุญ และการเข้าสังคม จะนุ่งผ้าซิ่นทอ

ด้วยมือ สวมเสื้อแขนกระบอก ลำตัวเข้ารูป เอวลอย คอป้าย ด้านหน้า
มีกระดุมเรียงแถว แขนพมด้วยดอกไม้

การแต่งกายของผู้ชายชาวม้งขาวและม้งน้ำเงิน ในอำเภอแม่สวด
ม้งน้ำเงินสวมกางเกงปักลวดลายด้วยสีต่างๆ และมีผ้ากันเปื้อนสีดำ
อยู่ข้างหน้า ส่วนม้งขาวจะสวมกางเกงสีน้ำเงิน และมีผ้ากันเปื้อนสีน้ำเงิน
และสีดำ ทั้งข้างหน้าและข้างหลัง ในเวลายามงานเทศกาลผู้ชายจะสวม
เครื่องประดับที่ทำด้วยเงินมากพองๆ กับผู้หญิง

ส่วนผู้หญิงม้งทั้งสองเผ่านี้จะสวมเสื้อคอปักลวดลายเหมือนกัน
แต่ของม้งขาว จะมีลวดลายใหญ่กว่าม้งน้ำเงินและจะสวมผ้าพันแขน
หรือผ้าคลุม สวมรองเท้าสีน้ำเงิน ดำและขาว ม้งขาวจะมีผ้าถักคาดเอว
จะโพกผมทุกวันและใช้ผ้าโพกผมแถบสีต่างๆ ซึ่งทำเป็นเครื่องประดับ
ตามชอบ ส่วนม้งน้ำเงินผ้าคาดเอวจะเป็นผ้าสีแดง และจะเกล้าผมสูง
ไม่ใช่ผ้าโพกผมนอกจากในเวลายามงานฉลอง และมีอย่างหนึ่งที่ม้งทุกคน
ไม่ว่าจะเผ่าไหนปฏิบัติเหมือนกัน ไม่ว่าจะเป็นผู้ชายหรือผู้หญิง คือการ
ประดับคอด้วยห่วงที่ทำด้วยเงิน

ชาวไทยภูเขาเผ่ามูเซอ ลีซอ อีก้อ เย้า จินฮ่อ จะมีการแต่งกาย
ที่คล้ายกัน เพียงแต่จะมีสีสันทันและจำนวนชั้นผ้าและลวดลายที่แตกต่างกัน
นั่นคือ

ผู้ชาย สวมกางเกงขา กว้างแบบจีน คือมีเป้ากางเกงอยู่ที่น่อง
สีของกางเกงอาจเป็นสีดำ สีฟ้า หรือสีม่วง และมีการตกแต่งลวดลายที่
ชายกางเกง เสื้อแขนยาวเอวลอย ลวดลายสีแดงหรือสีส้ม

ผู้หญิงสวมกระโปรงสีดำ เย็บซ้อนกัน ๒-๓ ชั้น ยาวประมาณ
หัวเข่า มีเข็มขัดเงินห้อยอยู่ที่เอว เสื้อตัวในเป็นเสื้อเอวลอย เสื้อตัวนอก
แขนยาวสีดำ คอเสื้อประดับลวดลายยาวลงมาข้างเอว สวมหมวกทรง
กลมประดับประดาด้วยเครื่องเงิน สำหรับงานเทศกาลต่างๆ จะใช้ชุด
แบบเดียวกัน เพียงแต่ในงานเทศกาลจะใช้ชุดที่ตัดเย็บใหม่และตกแต่ง
เครื่องประดับมากมายกว่าเวลาปกติ

การแต่งกายในชีวิตประจำวันของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง

การแต่งกายแบบโล่ม้าอาฮา

หมู่บ้านม้งในตำบลแม่ท้อ

การค้าขายผลผลิตทางการเกษตร
ที่ตลาดชุมชนแม่ท้อ

แม่ค้าตลาดชุมชนแม่ท้อ

วัฒนธรรมการกิน ประชาชนในอำเภอเมืองตากส่วนใหญ่จะนิยมกินข้าวเจ้า มีบางโอกาสที่กินข้าวเหนียวเพื่อให้เหมาะสมกับอาหารมือนั้นๆ แต่ประชาชนในอำเภอพบพระ อำเภอแม่สอด อำเภอแม่ระมาด จะนิยมกินข้าวเหนียว และกับข้าวก็เป็นชนิดเดียวกับอาหารชาวภาคเหนือทั่วไป เช่น แกงอ่อม(แกงเนื้อ) ลาบ มักนิยมใช้เนื้อวัว เนื้อควาย เนื้อหมู เนื้อไก่ นก และเนื้อปลา แกงแค เป็นแกงผักรวมหลายชนิด แกงฮังเล แกงโฮ๊ะ น้ำพริก แคบหมู เป็นต้น ส่วนอาหารหวานมักเป็นขนมที่ทำเอง และมักทำในเทศกาลงานบุญ เทศกาลเข้าพรรษา ออกพรรษา สงกรานต์ ขนมส่วนใหญ่จะทำด้วยแป้ง น้ำตาล และกะทิ เช่น ขนมปาด ขนมลอดขนมกระดังงา ข้าวควบ ข้าวแต่น ข้าวแคบ ข้าวต้มผัด เป็นต้น

อาหารและของว่างพื้นเมือง เนื่องจากตากเป็นจังหวัดที่มีผู้คนที่มีอาชีพอยู่หลากหลายเชื้อชาติทำให้มีอาหารที่มีลักษณะหลากหลายรูปแบบ ตามพื้นฐานเดิมของการดำเนินชีวิตในครอบครัว จึงขอแนะนำอาหารพื้นเมืองอันเป็นที่นิยมของชาวจังหวัดตากดังนี้

เมี่ยงคำ เป็นอาหารว่างอย่างหนึ่งที่เป็นสูตรเฉพาะของชาวตาก และนิยมกินกันมากจะต้องทำด้วยมะพร้าวขูดเป็นเส้น ถั่วลิสงคั่วเลาะเปลือกออก ข้าวตากทอด กุ้งแห้ง ตะไคร้หั่นฝอย ขิง และกระเทียมสด มะนาวหั่นเป็นชิ้นสี่เหลี่ยมเล็กๆ พริกขี้หนูสดหั่นเป็นชิ้นเล็กๆ น้ำเต้าเจี้ยวปรุงรสตามใจชอบ ส่วนมากเติมน้ำตาลทรายเล็กน้อย เพื่อให้รสชาตินุ่มนวลขึ้น เวลากินนิยมใช้ใบชะพลู หรือข้าวเกรียบงาชุบน้ำให้ชุ่มห่อเครื่องปรุงทั้งหมดโดยจัดเป็นคำๆ เมี่ยงคำจัดได้ว่าเป็นอาหารที่มีประโยชน์ต่อสุขภาพมาก เพราะเครื่องประกอบส่วนใหญ่เป็นพืชสมุนไพรที่มีคุณค่าทางอาหารสูง

เมี่ยงคำ

กระบองจ้อ เป็นอาหารว่างแบบทอด โดยนำมะละกอดิบ ถั่วงอก ฟักทอง น้ำเต้า ขูดหรือหั่นเป็นชิ้นพอเหมาะคลุกเคล้ากับแป้งข้าวเจ้าผสมแป้งหมี่เล็กน้อย และผงขมิ้นสำหรับแต่งสีสั้ให้นํากิน ปั่นเป็นก้อน ทอดในน้ำมันที่ร้อนจัดให้สุกและมีสีเหลือง กินกับน้ำจิ้มที่มีส่วนผสมของถั่วลิสงคั่วบดละเอียด น้ำมะขามเปียก น้ำอ้อยเคี้ยว พริกป่น เกลือป่น โรยกระเทียมสับ และกินคู่กับผักสดชนิดต่างๆ เช่น กระหล่ำปลี ใบกระเทียม เป็นต้น

กระบองจ้อ

แกงมะแขะ หรือแกงคั่วมะแขะ เป็นอาหารพื้นบ้าน ลักษณะเป็นแกงขลุกขลิก พริกแกงปรุงด้วยพริกแห้ง ข่า ตะไคร้ หอมแดง กระเทียม กระชาย กะปิแล้วตำพริกแกงให้ละเอียด ใส่ปลาอย่างแกะเอาแต่เนื้อ พักไว้ก่อน นำเมล็ดมะแขะใส่หม้อเติมน้ำให้ท่วม ขึ้นตั้งไฟ ต้มจนเมล็ดมะแขะนุ่ม นำหมูสามชั้น และหมูเนื้อแดง ที่หั่นเป็นชิ้นเล็กๆ เติรมันไว้ใส่ลงในหม้อต้มเมล็ดมะแขะให้สุกแล้วนำพริกแกงที่เตรียมไว้ละลายลงในหม้อต้มเมล็ดมะแขะ เติมน้ำเปล่าเคี่ยวต่อไปสักพักจึงเติมน้ำมะขามเปียก น้ำตาลปี๊บ ชิมรสชาติให้กลมกล่อมก่อนยกลงใส่ใบส้มป่อยอ่อน นิยมรับประทานกับข้าวเกรียบปิ้งหรือทอด

แปหล่อ เป็นของว่างทำมาจากเมล็ดแปจิดตากแห้งโดยไม่เอาเปลือกออก ปกติเมล็ดแปจิดมีอยู่ ๒ ชนิดคือ เมล็ดแปจิดสด และเมล็ดแปจิดแห้ง ขั้นตอนในการทำแปหล่อ คือ นำเอาเมล็ดแปจิดตากแห้งมาแช่น้ำทิ้งไว้ ๑ คืน ล้างด้วยน้ำสะอาดพักไว้ให้สะเด็ดน้ำ จึงนำไปตากแดดประมาณ ๑-๒ ชั่วโมงจากนั้นนำขมิ้นผง น้ำสะอาด ปูนแดง ผสมให้เข้ากันนำไปคลุกเคล้ากับเมล็ดแปจิดที่เตรียมไว้ให้ทั่วกัน เมล็ดแปจิดจะเปลี่ยนจากสีขาว

แปหล่อ

ข้าวกันจิ้นอาหารไทยใหญ่

จะसानอาหารไทยใหญ่

กล้วยอบน้ำผึ้งที่แม่ระมาด

เป็นสีเหลือง นำไปผึ่งแดดไว้ให้แห้งโดยใส่ภาชนะที่แบนราบ เช่น แผ่นสังกะสี หรือผืนผ้าใบ เมื่อแปะแห้งจึงนำไปคั่วกับเกลือในกะทะ โดยใช้เวลาคั่วประมาณ ๑๐-๑๕ นาที จึงจะสุกสังเกตได้จากเมล็ดแปะที่สุกเปลือกแยกออก และมีสีเหลืองสวย แล้วจึงร่อนเอาเกลือออกให้หมด ตักขึ้นพักไว้ให้เย็น เมล็ดแปะคั่วเกลือ นี้เรียกว่า “แปะหล่อ”

ข้าวกันจิ้น จะसान อาหารขึ้นชื่ออีกชนิดหนึ่งของชาวไทยใหญ่ คล้ายกวยเตี๋ยว “จะसान” ทำจากวันเส้น มะละกอดิบหั่นฝอย กระเทียมหอมเจียว แคบหมู น้ำตาล น้ำปลาและน้ำมะนาว คลุกเคล้ากัน “ข้าวกันจิ้น” เป็นภาษาพื้นเมือง หมายถึง การนำเอาข้าวสวยมาคลุกเคล้ากับเลือดและเนื้อ ห่อเป็นก้อนเล็กๆมีทั้งชนิดนึ่งสุก และแบบไม่ึ่งซึ่งมีสีแดงของเลือดหมูกินกับกระเทียมเจียว แคบหมู พริกแห้งทอดกรอบ กระเทียมสด

กล้วยอบน้ำผึ้ง กล้วยอบทำมาจากกล้วยน้ำว้า เลือกกล้วยที่แก่จัด มีลักษณะผลอวบอ้วน นำมาปอกเปลือก ล้างด้วยน้ำสะอาดผึ่งให้สะเด็ดน้ำ และนำไปอบความร้อนด้วยเตาถ่าน ประมาณ ๒๔ ชั่วโมง ซึ่งเป็นความพิเศษไม่เหมือนที่ใด จนกล้วยมีสีเหลืองนวล จึงทุบให้แบนนำน้ำผึ้งมาฉีดยาพรมให้ทั่วเพื่อเพิ่มรสชาติของกล้วยให้อร่อย แล้วนำเข้าเตาอบอีกครั้ง ประมาณ ๒๔ ชั่วโมง กล้วยจึงสะอาดและนุ่มอร่อยไม่เหมือนที่อื่นจากนั้นนำไปบรรจุเพื่อจำหน่ายหรือเก็บไว้กินได้นานวัน

เมี่ยง เมี่ยงเป็นไม้ยืนต้นขึ้นในป่าภาคเหนือของไทย ชาวล้านนาจะเก็บใบอ่อนมาล้างแล้วหมักไว้เพื่อให้มีรสเปรี้ยว เพื่อผสมกับรสผัดที่มีอยู่ในใบเมี่ยง เมื่อหมักได้ที่แล้วจะนำมาห่อกับเกลือเม็ด สำหรับอม และเชื่อว่ารสผัดและเปรี้ยวของเมี่ยงจะช่วยป้องกันอาการปวดท้อง ท้องอืด ท้องเฟ้อและช่วยย่อยอาหาร ซึ่งเป็นที่นิยมของผู้สูงอายุทั้งชายและหญิง

ไส้เมี่ยง เป็นการถนอมอาหารทำมาจากมะพร้าวทึนทึก (ครึ่งแ่ครึ่งอ่อน) ขูดเป็นเส้นยาวๆ นำกระเทียมมาโขลกให้ละเอียด การคั่วไส้เมี่ยงใช้ความร้อนปานกลาง โดยนำน้ำมันสำหรับคั่วใส่กะทะตั้งบนเตา พอน้ำมันร้อนปานกลาง ใส่กระเทียม เจียวพอเหลืองจึงใส่มะพร้าว น้ำตาล เกลือ ถั่วลิสง และคนให้ทั่ว จนมีสีเหลืองสวยนำกินนำขึ้นชับน้ำมันในถาด หรือกระดิ่งที่เตรียมไว้ ทิ้งไว้ให้เย็นและสะเด็ดน้ำมัน จากนั้นจึงนำไปบรรจุใน

ภาชนะที่ป้องกันความชื้นเก็บได้หลายวัน ใช้กินคู่กับใบเมี่ยง โดยนำใบเมี่ยงไปหมักในน้ำส้มสายชูทิ้งไว้ประมาณ ๓๐ นาที และนำมาห่อไส้เมี่ยงกินเป็นอาหารว่างอีกชนิดหนึ่ง

ปูลีชีโย ปูลีชีโยหรือยามวน เป็นยาสูบชนิดหนึ่ง ใช้ใบตองที่รีดจนแห้งและตัดเป็นแผ่นสี่เหลี่ยมเพื่อใช้พันยาเส้นเป็นมวนเหมือนบุหรี แต่มวนใหญ่กว่าบางครั้งจะใส่ชีโย ซึ่งทำจากกิ่งข่อยหั่นให้ละเอียด แล้วนำไปคั่วในกระทะให้ร้อนจนกลายเป็นสีดำ แล้วนำมาโรยปนกับยาสูบ แล้วมวนด้วยกันเมื่อสูบจะมีกลิ่นหอมขึ้น แต่ถึงแม้จะหอม ปูลีชีโยชนิดนี้ก็ไม่ดีต่อสุขภาพของผู้สูบ และผู้อยู่ใกล้อยู่นั่นเอง ชาวชนไม่ควรลอง !

แสงเผ่ และอาละหว่า เป็นขนมหวานที่เป็นตำรับของชาวพม่า ผู้คนนิยมกินกันมากเพราะความหอมอร่อยหวานมัน แสงเผ่ ตัวขนมทำมาจากข้าวเหนียว น้ำอ้อย กะทิ (คล้ายข้าวเหนียวแดงของไทย) ราดหน้าด้วยหัวกะทิ นำไปปิ้งหรืออบหน้าจนเกรียมคล้ายการปิ้งขนมหม้อแกง ส่วน “อาละหว่า” ตัวขนมทำมาจากแป้งข้าวเจ้า น้ำตาลทราย กะทิ สาคุ เม็ดเล็ก ราดหน้าด้วยหัวกะทิ นำไปปิ้งหรืออบหน้าจนเกรียมเช่นกัน ขนมแสงเผ่ และขนมอาละหว่า จึงต่างกันเฉพาะส่วนที่เป็นตัวขนม แต่รสชาติคล้ายคลึงกันมาก มีจำหน่ายในตลาดสดเทศบาลแม่สอดทุกวัน

ขนมแสงเผ่

ประเพณีพื้นบ้าน ขนบธรรมเนียมประเพณีของพื้นบ้านหรือท้องถิ่นเป็นสิ่งที่บรรพบุรุษได้สืบทอดต่อกันมายาวนาน แต่ละประเพณีก็มีจุดประสงค์แตกต่างกันไป อาจเป็นการอุทิศส่วนกุศลให้กับญาติและบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว เป็นการสำนึกในสิ่งที่มีบุญคุณ เป็นการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แบ่งปันสิ่งของในชุมชน และสร้างความสามัคคีในหมู่คณะ สิ่งต่างๆ เหล่านี้ถือว่าเป็นภูมิปัญญาของบรรพบุรุษของเรา และเราในฐานะเยาวชนและชนรุ่นหลังจึงควรเรียนรู้และสืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ดังนี้

ประเพณีถวายสลาก ประเพณีถวายสลาก หรือตานถวายสลากเป็นประเพณีชาวเหนือและเป็นประเพณีของอำเภอท่าสองยาง อำเภอแม่ระมาด อำเภอแม่สอด อำเภอพบพระ เพื่อทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ผู้ล่วงลับไปแล้ว โดยจัดเครื่องไทยธรรม บรรจุในถ้วยหรือชะลอมเล็กๆ เครื่องไทยธรรมจะเป็นอาหาร ขนม ผลไม้ หรือของใช้อื่นๆ แล้วนำไปถวายพระที่วัด ไม่เฉพาะเจาะจงพระผู้รับถวาย แต่จะถวายด้วยการจับสลาก โดยการ

ตานถวายสลากประเพณีพื้นบ้านของชาวแม่สอด

นิมนต์พระภิกษุ และสามเณรทุกวัดในเขตมาร่วมพิธี ซึ่งมีคหายุหรือคณะกรรมการวัดต้องลงมติกำหนดวันงานให้แน่นอน และประกาศเชิญชวนพุทธศาสนิกชนไปร่วมทำบุญโดยพร้อมเพรียงกัน

การเตรียมงานตานก๋วยสลาก พุทธศาสนิกชน ที่เป็นเจ้าภาพตานก๋วยสลาก ต้องเตรียมการจัดเครื่องไทยธรรมลงในชะลอม และมีต้นเงิน ดอกไม้ ธูปเทียน ปักหรือผูกมัดบนก๋วยสลากด้วย การทำก๋วยสลากนี้จะจัดทำจำนวนเท่าใดไม่จำกัด บางคนนิยมทำก๋วยใหญ่ คือ กัณฑ์ใหญ่ เพียงกัณฑ์เดียว มีของอุปโภค บริโภค จตุปัจจัยครบชุด และสิ่งที่จำเป็นที่สุดในงานบุญตานก๋วยสลาก คือการเขียนใบแจ้งความประสงค์ที่จะถวายตานก๋วยสลากกัณฑ์นี้อุทิศส่วนกุศลไปให้ผู้ใดกับก๋วยสลาก เช่น “ก๋วยสลากนี้ เป็นศรัทธาของนายมน นายมั่ง ขอดานไปอ้อ (อุทิศให้) นายมีที่ล่วงลับไปแล้ว” ใบแจ้งความประสงค์นี้ เรียกว่า เส้นสลาก เส้นสลาก ๑ เส้น ต่อก๋วยสลาก ๑ ก๋วย หรือกัณฑ์ใหญ่ ถ้าจัดทำก๋วยสลาก ๑๕ ก๋วย ต้องเขียนเส้นสลาก ๑๕ เส้น และมีชื่อยกเว้นไม่เขียนเส้นสลากก็ได้ ในกรณีที่ตั้งใจถวายให้พระพุทธรูป ปัจจัยสิ่งของก็จะเป็นกองกลางของวัด

วันจัดงานตานก๋วยสลาก ภาคเข้ามีการทำบุญตักบาตร ถวายภัตตาหาร บรรดาผู้ร่วมบุญตานก๋วยสลาก จะนำก๋วยสลาก และกัณฑ์สลาก ตั้งเรียงรายบริเวณลานวัด ในวันนั้นมีประชาชนมาร่วมงานบุญอย่างคับคั่ง จนเต็มบริเวณวัด

เมื่อถึงพิธีตานก๋วยสลาก คณะกรรมการวัดจะเรียกรวบรวมเส้นสลากทั้งหมดจากเจ้าภาพ นับยอดรวมได้เท่าใด เพื่อเฉลี่ยถวายพระสามเณรตามส่วน พิธีกรกล่าวคำถวายตานก๋วยสลากแด่พระสงฆ์ พระสงฆ์รูปที่ถูกแต่งตั้งให้เห็นหัวหน้าแต่ละวัด รับเส้นสลากตามจำนวนเฉลี่ย

พุทธศาสนิกชนร่วมทำบุญที่วัด

เมื่อพระสงฆ์ หรือพระภิกษุ สามเณร ได้เส้นสลากตามส่วนแล้ว จะมอบให้ผู้ติดตามหรือลูกศิษย์เดินถือประกาศอ่านใบแจ้งความประสงค์ ไปในบริเวณงาน ผู้เป็นเจ้าของถ้วยสลากหรือกัณฑ์นั้นได้ยิน และ ทราบว่าเส้นสลากนั้นตกอยู่กับพระรูปใด ก็ไปนิมนต์พระรูปนั้นมารับ ถ้วยสลากที่ตนเป็นเจ้าของภาพ พระสงฆ์จึงอนุโมทนาให้พร เจ้าภาพกรวดน้ำ อุทิศผลบุญให้แก่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว

พิธีโกนจุก การไว้จุกอาจมีเหตุผลจากพ่อแม่ที่มีลูกเป็นหญิง เกรงว่าจะไม่ได้ทำบุญ จึงไว้จุกให้ลูก หรือลูกบางคนอาจเจ็บช้ำอยู่เสมอ พ่อแม่จึงให้ไว้จุก เชื่อว่าจะได้เลี้ยงง่าย และเชื่อว่าการไว้จุกจะป้องกัน โรคหวัด และป้องกันศีรษะกระทบของแข็งเป็นอันตรายต่อสมองได้ เพราะการไว้จุกจะโกนผมของเด็กโดยรอบศีรษะ แล้วเหลือผมส่วนกลาง กระหม่อมไว้ ซึ่งบริเวณกลางกระหม่อมเป็นส่วนที่บอบบาง หากปล่อยไว้ ไลน์ๆ อาจเกิดอันตรายได้ง่าย เมื่อไว้จุกแล้วก็จะป้องกันอันตรายได้บ้าง ถือว่าความเชื่อเหล่านี้เป็นภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่ให้การไว้จุก

การเตรียมงานพิธีโกนจุก การกำหนดอายุที่จะโกนจุก มักจะทำพิธี โกนจุกก่อนที่เด็กจะเข้าโรงเรียน หรือจะเริ่มเข้าสู่วัยแรกรุ่น โดยกำหนด วันที่มีฤกษ์มงคล มีการจัดเตรียมสถานที่ให้สวยงาม เตรียมอุปกรณ์ เครื่องใช้ในพิธี ได้แก่ ขันน้ำมนต์ ผ้าขาว มีดโกน กรรไกร พาน ใบบัว หญ้าแพรก พักเขี้ยว และนิมนต์พระสงฆ์มาในพิธีสวดมนต์เย็น และ ฉันทดาอาหารเข้าในวันรุ่งขึ้น

วันทำพิธีโกนจุก ใกล้เคียงเวลาที่นิมนต์พระสงฆ์ไว้ แต่งตัวเด็กที่จะ โกนจุกให้สวยงาม แล้วตั้งขบวนแห่เด็กไปโกนจุกยังสถานที่ทำพิธี โดยให้ เด็กถือใบลาน เชื่อว่าป้องกันภูติปิศาจ เมื่อถึงสถานที่ทำพิธี ให้เด็กนั่ง เบื้องหน้าพระสงฆ์เพื่อฟังพระสวดมนต์ และถวายน้ำปานะ เมื่อพระ สวดมนต์จบ และเลี้ยงผู้ที่มาร่วมงานหลังจากพระสงฆ์กลับวัดแล้ว

เข้าวันรุ่งขึ้นถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์ เสร็จแล้วให้เด็กที่จะเข้า พิธีนั่งเบื้องหน้าพระสงฆ์ เมื่อพระสวดมนต์ขยันโต ถึงบท สีเสปฐวิโปค ขเร พระสงฆ์ก็จะขลิบจุกทันที ต่อจากนั้นให้ญาติผู้ใหญ่หรือผู้เป็นพ่อโกนผม ต่อจนหมด แล้วรดน้ำมนต์ให้เด็กเพื่อเป็นสิริมงคล สำหรับผมที่โกนนั้น นำใส่ใบบัวนำไปลอยในแม่น้ำ และอธิษฐานขอให้ความสุขความเจริญจงมี แก่เด็กสืบไป

ประติมากรรมกระตงสายในสวนกระตงสาย
สถานที่จัดงานประเพณีลอยกระทง

ประเพณีลอยกระทง ทุกปีในวันเพ็ญ หรือวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ ซึ่งจะอยู่ในช่วงเดือนพฤศจิกายน ในช่วงเวลานี้แม่น้ำลำคลองจะเอ่อเต็มฝั่ง บรรพบุรุษของไทยจึงได้กำหนดวันนี้เป็นวันลอยกระทงเพื่อเป็นการบูชาพระแม่คงคาที่เอื้ออำนวยประโยชน์ต่อทุกชีวิต ขอขมาที่ได้ทิ้งสิ่งปฏิกูลลงในแม่น้ำ และเพื่อลอยทุกข์ โศก โรค บาป ให้พ้นตัวและครอบครัว ชาวจังหวัดตากก็สืบสานประเพณีลอยกระทงนี้เช่นกัน แต่กระทงของชาวจังหวัดตากจะแตกต่างจากที่อื่น โดยกระทงของชาวตากจะทำได้ด้วยกะลามะพร้าวซีกที่ไม่มีตา (รู) ขัดล้างจนสะอาด แล้วบรรจุภายในด้วยขี้ได้ดัดเป็นท่อนๆ ยาวประมาณ ๒ นิ้ว เวลาลอยก็จุดไฟปล่อยลงในแม่น้ำปิง กระยะแต่ละกระทงห่างเท่าๆ กัน มีความสม่ำเสมอไม่ขาดสายและส่องแสงระยิบระยับทั่วท้องน้ำและลอยไปตามลำน้ำปิงดูสวยงาม เป็นระเบียบ จึงเรียก กระทงสาย

เมื่อถึงเวลาพลบค่ำ ในวันลอยกระทง ชาวตากแต่ละหมู่บ้านจะมาร่วมกันที่วัด นำกระทงที่ทำจากกะลามะพร้าวที่เตรียมไว้มารวมกัน และช่วยกันจัดแพผ้าป่าน้ำ ซึ่งทำจากต้นกล้วย ตกแต่งให้สวยงามด้วย

การจัดเตรียมกระทงสายก่อนลอยในแม่น้ำปิง

ดอกไม้ ธูปเทียน ธงหลากสีตัดเป็นลวดลายสวยงาม ทำด้วยกระดาษแก้ว ใส่หมากพลู ขนม ผลไม้ พอแสงจันทร์วันเพ็ญสองสว่าง ชาวตากแต่ละหมู่บ้านจะแต่งตัวสวยงามหลากสีส้น และตีฆ้อง กลอง รำฟ้อนมาเป็นขบวน นำกระทงสายมายังท่าน้ำริมฝั่งแม่น้ำปิง แล้วทำพิธีจุดธูปเทียนบูชาแม่คงคา รำลึกจิตอธิษฐานแล้วปล่อยแพผ้าป่าน้ำบริเวณเชิงสะพานแขวนสมโภช กรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี โดยมีการแข่งขันปล่อยกระทงสายไหลประทีป ฟันดวง หากหมู่บ้านใดลอยได้ระยะสม่ำเสมอ สวยงาม และไฟไม้ดับ ตลอดไปจนถึงทุ่งน้ำหนัก ซึ่งมีระยะห่างจากสุดสายตา ก็จะเป็นฝ่ายชนะ และได้รับถ้วยรางวัลพระราชทานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ อันเป็นความซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณ และสร้างความภาคภูมิใจให้กับผู้เข้าร่วมการแข่งขันทุกคน ส่วนความสนุกสนานขึ้นอยู่ที่ กองเชียร์ของแต่ละหมู่บ้าน ต่างส่งเสียงเชียร์ด้วยการตีฆ้อง กลอง ฉิ่ง ฉาบ รำฟ้อนกันอย่างร่าเริงแสดงถึงความมีมิตรไมตรี และก่อให้เกิดความสามัคคีในชุมชน

การประดับประดาเครื่องแต่งกาย
ของประเพณีการบวชลูกแก้ว

ประเพณีสงกรานต์ เป็นวันขึ้นปีใหม่ของไทย นับตั้งแต่พระอาทิตย์เริ่มโคจรเข้าสู่ราศีเมษ ซึ่งตรงกับวันที่ ๑๓ เมษายนของทุกปี เรียกว่า วันมหาสงกรานต์ หรือวันสงกรานต์ ในวันนี้ชาวบ้านจะทำความสะอาดบ้านเรือน เครื่องนุ่งห่ม ขำระร่างกายให้สะอาดผ่องใสด้วยน้ำสัปปาย น้ำอบ น้ำหอม วันที่ ๑๔ เมษายนเป็นวันเนา มีการนำอาหารคาวหวาน ไปถวายพระแต่เช้าตรู่ โดยอุทิศส่วนกุศลให้แก่ญาติพี่น้อง ปู่ย่า ตายาย ที่ล่วงลับไปแล้ว ตลอดจนเทวบุตร เทวดา แม่พระธรณี ศาลพระภูมิเจ้าที่ ตอนเย็นมีการขนทรายเข้าวัด ก่อเจดีย์ทราย วันที่ ๑๕ เมษายนเป็นวันเถลิงศก หรือเรียกว่า วันพญาวัน เป็นวันเริ่มต้นศักราชใหม่ ตอนเช้ามีการทำบุญตักบาตร ถวายภัตตาหารแด่พระภิกษุสงฆ์ ตอนกลางวัน มีการฟังเทศน์ ปล่อยนก ปล่อยปลา ตอนบ่ายมีการไปดำหัวผู้เฒ่าผู้แก่ พระภิกษุสงฆ์ ครูบาอาจารย์ บิดามารดาและญาติผู้ใหญ่ ด้วยน้ำมัน สัปปาย เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต หรือเป็นการขอขมาลาโทษที่ได้ล่วงเกินไป อาจเป็นทางกาย วาจาหรือใจ ต่อผู้มีพระคุณหรือญาติผู้ใหญ่

พิธีดำหัวสงกรานต์

การเตรียมขบวนแห่บวชลูกแก้ว

ประเพณีสาธิตการบวชเณร หรือบวชลูกแก้ว เป็นประเพณีที่สำคัญอย่างหนึ่งของชาวไทยใหญ่ ซึ่งอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากในภาคเหนือ โดยเด็กที่บวชนั้นเมื่อโกนหัวเรียบร้อยแล้ว จะแต่งตัวประดับประดาอย่างสวยงาม มีการตั้งขบวนแห่ลูกแก้วโดยให้ลูกแก้วขึ้นบ่า (ถ้าเด็กตัวเล็ก) หรือขี่ม้านั่งสามล้อหรือรถยนต์ (ถ้าผู้บวชตัวโต) มีคนกันสัปทนให้มีเครื่องดนตรีพื้นเมืองบรรเลงประกอบระหว่างแห่ลูกแก้วอย่างสนุกสนาน ผู้ร่วมขบวนแห่มีการรำและพ้อนให้เข้ากับจังหวะดนตรีไปตลอดทางที่แห่นั้น การแห่สาธิตจะแห่หลายรอบ หรือแห่รอบเดียว โดยใช้เวลาภายในวันเดียว เมื่อแห่เสร็จแล้วพาเข้าวัดนำสาธิตไปอาบน้ำแต่งตัว ด้วยผ้าขาว จัดสำหรับข้าวด้วยอาหาร ๑๒ อย่าง เพื่อทำการเรียกขวัญ พิธีบวชเณรส่วนมากนิยมบวชในเวลาเย็น หรือตอนเช้าตรู่ เมื่อเสร็จพิธีบวชมีการฉลองพระบวชใหม่ ด้วยการเลี้ยงภัตตาหารทั้งพระบวชใหม่และพระภิกษุสงฆ์ของวัด ตลอดจนผู้ที่เข้ามาร่วมงาน พร้อมรับพรจากพระภิกษุสงฆ์ เป็นอันเสร็จพิธีบวชสามเณร ปัจจุบันประเพณีนี้วัดแม่ขอดนำด่าน อ.แม่สลด จ.ตาก จัดขึ้นทุกปีในช่วงปิดภาคเรียนฤดูร้อน ระหว่างเดือนมีนาคมถึงเดือนเมษายน

ประเพณีถวายข้าวพระพุทธ วัดที่เริ่มจัดทำพิธีถวายข้าวพระพุทธเป็นวัดแรก คือวัดแม่ขอดนำด่าน อำเภอแม่สลด จังหวัดตาก ในสมัยก่อนทางวัดมักขาดปัจจัยต่างๆ ที่พระภิกษุสงฆ์จำเป็นต้องใช้ภายในวัด และเพื่อเป็นการรำลึกถึงคุณพระพุทธเจ้าที่สั่งสอนให้รู้จักละความชั่วทำความดี ประชาชนที่มีจิตเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา พวกเขานำปัจจัยต่างๆ มาถวายเป็นพุทธบูชาในช่วงเทศกาลซึ่งกำหนดขึ้นก่อนจะถึงกาลสิ้นสุดการเข้าพรรษาของพระภิกษุสงฆ์หรือก่อนการออกพรรษานั้นเอง โดยวัดจะกำหนดวันพระ หรือวันธรรมสวนะเป็นวันถวายข้าวพระพุทธ เป็นการรวบรวมปัจจัยต่างๆ จากผู้ที่มีจิตศรัทธา ล่วงหน้า ๑ วัน ซึ่งวัดจะเริ่มรับปัจจัยจากญาติโยม ตั้งแต่เช้าเวลาประมาณ ๐๙.๐๐ น. ไปจนถึงเวลาประมาณ ๒๐.๐๐ น. ซึ่งระหว่างที่รวบรวมปัจจัยนั้น มีการเลี้ยงอาหารว่างแก่ผู้มาร่วมทำบุญ เช่น ขนมหวาน เครื่องดื่ม ของว่างอาหารพื้นบ้าน ที่นิยมกันมากคือข้าวซอย ขนมจีนแกงหยวก ปัจจุบันวัดต่างๆ ในอำเภอแม่สลดและอำเภออื่นๆ นิยมจัดทำพิธีถวายข้าวพระพุทธจนเป็นประเพณีที่สืบทอดกันมา

การสะเดาะเคราะห์ คนเราส่วนมากต้องการแต่สิ่งที่ดีงามผ่านเข้ามาในชีวิตความเป็นอยู่ของตน เมื่อมีความรู้สึก ว่า ดวงไม่ดี โชคไม่ดี เคราะห์ร้าย ทำอะไรมีแต่อุปสรรค และปัญหา ทำให้จิตใจมีความกังวล ไม่สบายใจ ต้องทำการขจัดปัดเป่าสิ่งที่ไม่ดีไม่เป็นมงคลต่างๆ เหล่านั้นออกไป โดยการสะเดาะเคราะห์ ซึ่งถือว่าเป็นการให้กำลังใจกับตนเองวิธีหนึ่ง วิธีการสะเดาะเคราะห์มีหลายรูปแบบ เช่น การบูชาเทียน เป็นการจุดเทียนสะเดาะเคราะห์ที่ทำจากขี้ผึ้ง โดยอาจารย์เจ้าพิธี จัดทำขึ้นตามกรรมวิธี เหมือนว่าเผาเคราะห์ให้หมดไหม้หมดไป การถวายเจดีย์ทราย โดยการก่อเจดีย์ทรายเป็นกองๆ กองใหญ่ ๑ กอง กองเล็กตามจำนวนอายุของเจ้าของชะตาที่ต้องการทำพิธีกรรมนั้นๆ มีอาจารย์พูดกล่าวทำพิธีกรรมให้ การบังสุกุลคนเป็นมักจะทำสำหรับเจ้าของชะตาที่มีเคราะห์ร้ายที่อาจถึงแก่ชีวิต เป็นการแก้เคล็ดว่าจะทำให้มีอายุยืน รอดพ้นจากความตาย ผู้ที่ทำพิธีกรรมต้องเป็นพระภิกษุสงฆ์ ซึ่งคล้ายกับพิธีการบังสุกุลในงานศพ

พิธีสะเดาะเคราะห์

การส่งเคราะห์ เป็นการขจัดความเจ็บป่วย หรือสิ่งไม่ดีออกจากตัว เพื่อให้มีความสุขไม่มีโรคภัยไข้เจ็บมาเบียดเบียนอีก โดยผู้ป่วยซึ่งเชื่อว่าเป็นผู้ที่มีเคราะห์ต้องนั่งไหว้ทำพิธี มีอาจารย์ผู้ชำนาญเป็นผู้สวดบทคาถาขับไล่สิ่งชั่วร้ายต่างๆ มีการทำสวดหรือกระທงด้วยกาบกล้วยเป็นรูปสี่เหลี่ยมและแบ่งภายในเป็นช่องเล็กๆ ๙ ช่อง บรรจุสิ่งของต่างๆ ดังนี้ ข้าวสุก ข้าวสาร กล้วย อ้อย ข้าวตอก ดอกไม้ ใบมะขามสด ใบมันสำปะหลัง พริก เกลือ ขนมหวาน และจุดธูป ๑ ดอกในระหว่างทำพิธี นอกจากนี้ต้องตั้งขันครู ซึ่งเป็นการแสดงความเคารพและความกตัญญูต่อผู้ที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาให้ ขันครูประกอบด้วยข้าวสาร ผ้าขาว ผ้าแดง เงินค่าครู ใบพลู หมาก ธูปเทียน ดอกไม้ ซึ่งอาจารย์เป็นผู้จัดหาให้เอง

การถวายเจดีย์ทราย

พิธีกรรมการส่งเคราะห์

หลวงพ่отันใจที่วัดพระบรมธาตุ

สะพานบุญทางเข้าวัดบรมธาตุ

ประเพณีขึ้นธาตุวัดบรมธาตุ ประเพณีขึ้นธาตุเป็นประเพณีท้องถิ่นของชาวอำเภอบ้านตากและอำเภอใกล้เคียงที่ถือปฏิบัติสืบทอดกันมา ใน ๑ ปี จะจัด ๒ ครั้ง แต่แต่ละครั้ง มีวัตถุประสงค์ในการจัดต่างกัน กล่าวคือ

ครั้งแรกจัดในเดือน ๗ ของภาคเหนือ อยู่ในช่วงวันที่ ๑๓-๑๗ เมษายน ซึ่งเป็นช่วงประเพณีสงกรานต์ ชาวบ้านจะนำดอกไม้ ธูป เทียน น้ำมะกรูด น้ำส้มป่อย น้ำอบ น้ำหอม ไปนมัสการและสรงน้ำพระบรมสารีริกธาตุขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และพระพุทธรูปต่างๆ ณ วัดพระบรมธาตุ อำเภอบ้านตาก เพื่อความเป็นสิริมงคลของตนเอง ครอบครัว และญาติพี่น้อง ในวันรุ่งขึ้นชาวบ้านจะนำอาหาร พร้อมปัจจัย ไทยธรรมมาทำบุญตักบาตรและถวายภัตตาหารพระภิกษุสงฆ์ เพื่อความเป็นสิริมงคล และอุทิศส่วนกุศลให้กับผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว จากนั้นจะรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุและเล่นน้ำสงกรานต์กันอย่างสนุกสนาน

ครั้งที่สองจัดในเดือน ๙ ตรงกับวันขึ้น ๑๔-๑๕ ค่ำ เดือน ๙ ของภาคเหนือ อยู่ในช่วงเดือนพฤษภาคม หรือมิถุนายน โดยชาวบ้านจะจัดขบวนแห่ผ้าห่มพระบรมธาตุ ซึ่งประกอบด้วยขบวนกลองยาว ต้นผ้าป่า ต้นเงิน ตุงไชย และเครื่องพุทธรูป ขบวนจะเริ่มต้นที่บริเวณหนองเล่ม เคลื่อนผ่านสะพานบุญ ซึ่งเป็นสะพานไม้ยาวประมาณ ๒๐๐ เมตร ขึ้นไปทำพิธีห่มผ้าพระบรมธาตุ ต่อจากนั้นจะเป็นพิธีบวงสรวงเจดีย์ยุทธหัตถี ซึ่งอยู่เยื้องกับวัดพระบรมธาตุ ประมาณ ๒๐๐ เมตร

เมื่อเรียนรู้ประเพณีขึ้นธาตุแล้วก็ควรเรียนรู้ถึงความสำคัญของวัดพระบรมธาตุ วัดพระบรมธาตุเป็นวัดเก่าแก่โบราณ ได้รับการปฏิสังขรณ์มาหลายครั้ง องค์เจดีย์เดิมมีลักษณะเป็นทรงสี่เหลี่ยม ต่อมาบูรณะครอบองค์เดิมให้มีลักษณะทรงแปดเหลี่ยม แบบศิลปะล้านนา ภายนอกบุด้วยทองดอกบวบ โดยรอบมีเจดีย์องค์เล็ก ๑๖ องค์ และอีกชั้นมีซุ้มบรรจุพระพุทธรูป ๑๒ องค์ อุโบสถมีประตูและหน้าต่างเป็นไม้แกะสลัก อ่อนช้อยสวยงาม หน้าบันและจั่วเป็นไม้ วิหารเป็นแบบเก่ามีเพดานสูง ๒ ชั้น มีช่องลมโดยรอบ ภายในประดิษฐานพระพุทธรูปปูนปั้นปิดทอง และภายในวิหารอีกหลังมีหลวงพ่отันใจ เป็นที่เคารพสักการะของประชาชนเป็นอันมาก ภายในบริเวณวัดยังคงมีวิหารไม้แกะสลักที่มีคุณค่าทางโบราณคดีที่ควรศึกษาและอนุรักษ์ให้ชนรุ่นหลังได้สืบทอด

ประเพณีเกี่ยวกับการเกิด ในอดีตหญิงหลังคลอดจะต้องอยู่ไฟ โดยวิธีนำเตาสี่เหลี่ยมขนาดใหญ่เข้ามาไว้ใต้เตียง หรือข้างที่นอน แล้ว สุมไฟให้ครุกรุ่นตลอดเวลา เป็นเวลาหนึ่งเดือน เชื่อว่าเพื่อให้ความร้อน จากไฟช่วยทำให้มดลูกเข้าอู่ และอาหารระหว่างอยู่ไฟจะต้องกินข้าวไข่ต้ม และเกลือทุกมื้อ หากกินอาหารชนิดอื่นจะเกิดอาการแสบหรืออาจพิการ เรียกว่าผิดเดือน และในช่วงเวลา ๕-๑๐ เดือน หลังคลอดห้ามถูกน้ำฝน และต้องบอกกล่าวเพื่อนบ้านใกล้เคียงไม่ให้เผาขยะหรือสิ่งที่ก่อให้เกิด กลิ่นเหม็นโดยเด็ดขาด การอาบน้ำ หญิงที่อยู่ไฟจะต้องยืนอาบน้ำบนหลุม ที่มีไม้วางพาดปากหลุม โดยในหลุมจะมีก้อนอิฐมอดู ๔ - ๕ ก้อน ที่เผาไฟ จนร้อนวางอยู่ข้างล่าง และมีเสื้อไม้ไผ่ตั้งวงรอบสูงท่วมศีรษะ และใช้ ผ้าขาวม้าปิดบนเสื้อ ขณะอาบน้ำก็จะเกิดไอร้อนขึ้น ใช้เวลาประมาณ ๕-๑๐ นาที ทำอย่างนั้นจนครบหนึ่งเดือน

สำหรับเด็กเมื่อคลอดออกมาแล้วจะถูกนำไปอาบน้ำทาขมิ้น แล้ว นำเด็กใส่กระดิ่งที่ปูผ้าเตรียมไว้และนำผ้าเช็ดตัวมาวางไว้รอบๆ ขอบกระดิ่ง จากนั้นผู้ทำพิธีซึ่งเป็นผู้อาวุโส ยกกระดิ่งขึ้นและเวียนไปทางขวา ๓ รอบ เพื่อเรียกขวัญเข้าสู่ร่างเด็ก แล้วนำด้ายสายสิญจน์ผูกข้อมือทั้ง ๒ ข้าง และทำพิธีสอบถามว่าเป็นวิญญาณของบรรพบุรุษคนใดมาเกิดและแจ้งต่อ ญาติเด็กว่าผู้ที่มาเกิดนี้คือใครในตระกูลที่ได้ล่วงลับไปแล้ว ส่วนรกของเด็ก นิยมฝังไว้บริเวณพื้นที่สูง อาจเป็นจอมปลวก หรือเนินเขา เพราะเชื่อว่า จะส่งผลให้เด็กผู้นั้นมีวาสนาสูง

เมื่อพิจารณาถึงประเพณีการเกิดในอดีตแล้ว จะเห็นว่าสิ่งที่ บรรพบุรุษถือปฏิบัติสืบทอดมายาวนานนั้น ไม่ได้เป็นการปฏิบัติที่เกินเลย หรือไม่มีเหตุผล แต่หากแฝงไว้ด้วยภูมิปัญญา เพื่อหวังให้ผู้เป็นแม่และลูก มีสุขภาพแข็งแรงและสุขภาพจิตดี เป็นที่รักใคร่ของญาติพี่น้อง เพราะ เชื่อว่าเป็นวิญญาณของบรรพบุรุษมาเกิด อาจมีบางอย่างเท่านั้น เมื่อ พิจารณาแล้วน่าจะมีผลกระทบบ้างในระยะยาว เช่น อาหารของแม่หลังคลอด ที่ต้องให้นมลูก ควรจะได้รับอาหารที่ครบทั้ง ๕ หมู่ อย่างเพียงพอ จึงจะทำให้สุขภาพของแม่และลูกแข็งแรงสมบูรณ์ มีภูมิคุ้มกันโรค

ประเพณีการแต่งงาน ประเพณีการแต่งงานของชาวตากที่สืบ เชื้อสายมาจากล้านนา จะมีวิธีการเลือกคู่ครองโดยการแ้วสาว ซึ่งเป็น แนวนิยมของชายวัยทั้งหนุ่มและชายโสดหรือพ่อหม้ายมักจะใช้ หากรัก

แม่ลูกชาวมูเซอในวันนี้

แม่กับลูกน้อยชาวม้ง

ประเพณีการแต่งงานของชาวตาก

ชอบพอใจสาวใดก็จะไปเที่ยวพูดคุยกันที่บ้านของหญิงสาวในเวลากลางคืน ประมาณ ๑ หุ่มน โดยจะชักชวนเพื่อนหนุ่มๆ ด้วยกันเดินไปเป็นกลุ่ม อาจมีเครื่องดนตรี ซอ ซึง ปี่ และร้องเพลงขอหรือควาไปตามถนน พอถึงบ้านหญิงสาวที่ตัวเองหมายปองก็พากันไปยืนอยู่หน้าบ้านหญิงสาว แล้วดัดซึ่งร้องเพลงเบาๆ พ่อ แม่ พี่น้อง ของหญิงสาวได้ยินก็จะปลุกตัวเข้าห้องหรือเลี้ยงไปอยู่อีกมุมหนึ่งของบ้าน เพื่อเปิดโอกาสให้หนุ่มสาวได้ “เกี้ยวจีบกัน” สะดวก แล้วผู้ชายก็จะถามว่า “กินข้าวหรือยัง” ฝ่ายหญิงก็จะตอบว่า “กินแล้ว” ถ้าหญิงสาวตอบว่า “ยังไม่ได้กินข้าว” ผู้ชายก็รู้แล้วว่าฝ่ายหญิงยังไม่พร้อมที่จะต้อนรับหรือยังไม่พร้อมที่จะพูดคุยด้วยในคืนนี้ให้กลับไปแล้วมาเที่ยวใหม่ในคืนต่อไป ในกรณีที่หญิงสาวตอบว่า “กินข้าวแล้ว” ฝ่ายชายต้องถามต่อว่า “กินกับแกงอะไร” ถ้าผู้หญิงตอบว่า “แกงผัก” “แกงปลา” “แกงหมู” “แกงไก่” ก็แสดงว่า เขาเชื่อเชิญให้ขึ้นไปบนบ้านได้ แต่ถ้าหญิงสาวตอบว่า “แกงน้ำพริก” ผู้ชายต้องเข้าใจว่าฝ่ายหญิงไม่รัก ไม่ชอบ ไม่ยินดีต้อนรับ ผู้ชายก็จะขอลากลับไปเที่ยวที่อื่น แกงน้ำพริก ผวนเป็นภาษาเหนือว่า “ปึกไปเตอะ” แปลว่า กลับไปเถอะ

การสู่ขอแต่งงานแบบทั่วไป คือให้ผู้ใหญ่ทั้ง ๒ ฝ่าย จัดการกำหนดฤกษ์สู่ขอแต่งงาน โดยอาจจะให้พระสงฆ์เป็นผู้หาฤกษ์ยาม เมื่อถึงวันกำหนด เฒ่าแก่ฝ่ายชายจะเตรียมขันหมากพลู กล้วย อ้อย มะพร้าว สินสอดทองหมั้น ของหมั้นจะใช้สร้อยทองเป็นหลัก และสินสอดเป็นเงินสดตามที่ฝ่ายหญิงเรียกร้อง

พิธีหมั้นนิยมทำตอนกลางวัน ก่อนเที่ยง เมื่อหมั้นเสร็จจะเป็นพิธีแต่งงานโดยการผูกข้อมือคู่บ่าวสาวด้วยด้ายสายสิญจน์ ไม่มีพิธีรดน้ำสังข์ ไม่มีพิธีสงฆ์ ผู้ที่ผูกข้อมือคู่บ่าวสาวได้จะต้องเป็น พ่อแม่ ญาติพี่น้อง แยกผู้มาร่วมงาน ห้ามผู้ที่มีอายุน้อยกว่าคู่บ่าวสาวผูกข้อมือ เมื่อเสร็จพิธีผูกข้อมือจะร่วมกินอาหารพร้อมกัน และบ่าวสาวจะเดินมอบของที่ระลึก และในเวลากลางคืนเวลาประมาณ ๓ หุ่มน จะมีพิธีส่งตัวบ่าวสาวเข้าห้องหอ ผู้ที่ปูผ้าปูที่นอนครั้งแรกของคู่บ่าวสาว ต้องเป็นคู่สามีภรรยาที่มีครอบครัวปรองดอง เป็นที่ยอมรับของคนในหมู่บ้าน ในวันรุ่งขึ้นคู่บ่าวสาวจะไปทำบุญถวายสังฆทานที่วัด ในตอนบ่ายจะมีพิธีเลี้ยงผีปู่ย่าตายาย โดยผู้ชายเตรียมเงิน ๓๒ บาท ไก่ต้ม ๒ ตัว ไช้ต้ม ๑ ฟอง เหล้า ๑ ขวด หัวหมู ๒ หัว ให้ญาติผู้ใหญ่ฝ่ายหญิงมาทำพิธี และมีการผูกข้อมือ หลังจากนั้นกินอาหารร่วมกันเป็นเสร็จพิธีการแต่งงาน

ประเพณีงานศพ ประเพณีงานศพที่สืบทอดมาจากวัฒนธรรมทางล้านนา จะมีแนวปฏิบัติคล้ายๆ กัน เมื่อมีคนตายจะนำศพบำเพ็ญกุศลที่บ้าน ไม่นิยมนำไปตั้งที่วัด ญาติและเพื่อนบ้านจะมาร่วมงานโดยไม่ต้องบอกกล่าวหรือแจกบัตรเชิญ เพราะมีความเชื่อว่าการไปร่วมงานศพจะได้รับบุญกุศลมาก ระยะเวลาที่จัดงานบำเพ็ญกุศลขึ้นอยู่กับฐานะของผู้ตายหรือญาติ ถ้ามีฐานะร่ำรวยจะนิยมจัดงานศพหลายวัน ผู้ไม่มีฐานะจะจัดงานศพเพียงวันเดียว และนิยมเผาศพมากกว่าการฝังศพ โลงศพผู้มีฐานะร่ำรวยจะใช้ไม้ทั้งต้นขุดเป็นโลง เช่นเดียวกับโลงจำปาของคนจีน สำหรับบุคคลทั่วไปใช้ไม้สักทำโลงศพ และมีความเชื่อเกี่ยวกับการห้ามศพว่า ผู้ที่ช่วยห้ามศพจะได้บุญกุศลแรง ทำให้เป็นผู้มีพละกำลังดี ซึ่งคนที่มีเชื้อสายพม่าก็มีความเชื่อเช่นเดียวกัน จึงมีประเพณีแย่งกันห้ามศพ

กรณีพระภิกษุมรณภาพ ชาวบ้านจะยินดีร่วมกันจัดงานศพ เพราะเชื่อว่าจะได้รับบุญกุศลมาก จึงมีประเพณีแย่งศพกันระหว่างคนกับเทวดา เมื่อฝ่ายใดแย่งได้อีกฝ่ายจะนั่งร้องไห้คร่ำครวญถึงคุณงามความดีของผู้ตาย และจะบรรจุศพของพระภิกษุไว้นานนับปี จึงจะจัดงานฌาปนกิจ และมักจะจัดงานหลายวัน เพราะนานๆ จึงจะมีพระภิกษุมรณภาพจึงถือว่าเป็นงานสำคัญของชุมชน

การละเล่นพื้นบ้าน การละเล่นพื้นบ้านเป็นการละเล่นที่สืบทอดกันมาโดยการจดจำการละเล่นทำให้ทราบสภาพของสังคม แนวคิด ค่านิยมในสมัยนั้นๆ และการละเล่นอาจมีการเปลี่ยนแปลงไปตามวิวัฒนาการของสังคม การละเล่นมีประโยชน์แตกต่างกันตามแต่ละชนิดของการละเล่น การละเล่นบางอย่างส่งเสริมด้านความรู้ สะท้อนชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทย ส่งเสริมการยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีไทย เช่น การร้องบทรกลอนที่มีท่วงทำนอง และมีสัมผัสคล้องจองของเสียง บางชนิดฝึกให้เป็นคนมีความซื่อตรง ช่างสังเกต ใช้สมาธิ มีความอดกลั้น อดทน ความสนุกสนาน ตื่นเต้น เป็นต้น เนื่องจากจังหวัดตากอยู่ในภาคเหนือของไทย จึงไม่แปลกที่การละเล่นพื้นบ้านส่วนใหญ่จะเป็นแบบเดียวกับการละเล่นพื้นบ้านในอีกหลายจังหวัดในภาคเหนือ หรือการละเล่นบางอย่างก็เป็นการละเล่นของคนไทยทุกภาค การละเล่นพื้นบ้านนี้สามารถแยกเป็นการละเล่นของเด็กและของผู้ใหญ่ การละเล่นของเด็ก เช่น การเล่นจ้ำจี้ การเล่นตีจับ การเล่นซ่อนหา การเล่นตีกบ การเล่นขี้ตู่กลางนา การเล่นต่อไก่ การเล่นแมวกินไก่ การเล่นหมากเก็บ การเล่นแย่งเสา การเล่นขี่ม้า-

โยนผ้า การเล่นบ๊องถบ การเล่นลูกข่าง การเล่นปริศนาคำทาย เป็นต้น ส่วนการละเล่นของผู้ใหญ่ มักเล่นในโอกาสเทศกาลตรุษสงกรานต์ ในสมัยก่อนการเฉลิมฉลองเทศกาลวันขึ้นปีใหม่หรือวันสงกรานต์จะหยุดการทำงานเพื่อร่วมเฉลิมฉลอง ๗ วัน ๗ คืน เพื่อร่วมทำบุญและเล่นรื่นเริงอย่างเต็มที่ โดยก่อนจะถึงวันตรุษสงกรานต์ชาวบ้านจะทำการงานต่างๆ ไว้อว่งหน้า ทำความสะอาดบ้านเรือนเครื่องใช้ จัดเตรียมเสปียงอาหาร และเสื่อผ้าเครื่องแต่งกายที่สวยงาม เมื่อถึงวันเทศกาลก็ทำอาหารคาวหวาน ไปร่วมทำบุญตักบาตร ฟังพระธรรมเทศนา ขนทรายเข้าวัด ก่อพระเจดีย์ทราย สรงน้ำพระ รดน้ำดำหัวและรับพรจากผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือ และมีการเล่นเกมการแข่งขัน เล่นสละบ้า ชักเย่อ มวยคาดเชือกไทยพม่า และที่นิยมเล่นกันมากที่สุด คือ การเล่นประเพณีเชิดผีทรงและร้องรำทำเพลง และมีการละเล่นอีกชนิดที่ปัจจุบันนี้แทบจะหาคนสืบทอดไม่ได้แล้ว คือ การเล่นเพลงพื้นบ้าน เพลงพื้นบ้านจังหวัดตาก เป็นเพลงที่แต่ละท้องถิ่นได้กำหนดแบบแผนของการร้องและทำรำประกอบเพลงไปตามความนิยมให้กลมกลืนกับสำเนียงพูดของแต่ละท้องถิ่น และนิยมร้องในงานเทศกาลต่างๆ เช่น วันตรุษสงกรานต์ งานรื่นเริงในหมู่บ้าน ไม่ว่าจะเป็นงานบวชพระ ขึ้นบ้านใหม่ หรือแม้แต่งานลงแขก บางครั้งหลังจากเสร็จธุระการงานประจำวัน หนุ่มสาวก็จะมารวมกันในบริเวณลานบ้านเพื่อเล่นร้องเพลงและรำวงกัน ผู้เฒ่าผู้แก่ก็จะนั่งดูลูกหลานอยู่รอบๆ อย่างมีความสุข เพลงพื้นบ้านจังหวัดตาก เป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้าน เนื้อหาของเพลงนอกจากเป็นการเปรียบเทียบความรักของหนุ่มสาวที่ใช้บอกความในใจแก่กัน ยังแสดงให้เห็นถึงความรักใคร่สามัคคีปรองดองในหมู่คณะ ปัจจุบันวัฒนธรรมพื้นบ้านหลายอย่าง ได้ถูกแปรเปลี่ยนไปเพราะอิทธิพลของวัตถุนิยม วัฒนธรรมไทยจึงนับวันจะเลือนหายไปจากความทรงจำ ฐานะที่เราเป็นคนไทยหรืออยู่บนผืนแผ่นดินไทย จึงเป็นหน้าที่โดยตรงที่เราต้องจรรโลงให้เอกลักษณ์ของไทยเราดำรงอยู่คู่ชาติไทยของเราตลอดไป

มวยคาดเชือกไทย-พม่า

ภูมิปัญญางานช่างฝีมือพื้นบ้านจังหวัดตาก

ภูมิปัญญาถิ่นท้องถิ่น	ชาวตาก
หัตถกรรมหลายหลาก	เรียบง่าย
บรรพบุรุษสืบทอด	ดั่งใจ
ส่งให้เยาวชนน้อย	ช่วยสร้างเสริมงาน

จังหวัดตาก ปรากฏงานช่างฝีมือพื้นบ้านที่น่าสนใจในหลายพื้นที่ เช่น ตำบลแม่จะรา อำเภอแม่ระมาด มีการทำสะล้อ ตำบลหนองหลวง อำเภอเมืองตาก มีการทำลูกนิมิต ตำบลเกาะตะเภา อำเภอบ้านตาก มีการทำตุ่ง อำเภอเมืองตาก มีการประดิษฐ์งานศิลปะจากการแทงหยวกกล้วย ตำบลตากออก อำเภอบ้านตาก มีการสานหมวกใบลาน บ้านริมเมย ตำบลท่าสายลวด อำเภอแม่สอด มีการทำชิง ตำบลนาโบสถ์ กิ่งอำเภอวังเจ้า มีการสานแข่งปลาทุ

ชั้นงานที่น่าสนใจเหมาะที่จะเผยแพร่ให้เยาวชนและผู้อ่านได้รับทราบ เพื่อการอนุรักษ์ไว้ในท้องถิ่นและให้ความรู้แก่ผู้สนใจ จะได้นำไปประดิษฐ์จัดทำเองก็ได้ ที่จะนำมากล่าวในที่นี้ ก็คือ การทำบ้านเรือนไทยจันทิที่ตำบลพบพระ อำเภอพบพระ การเขียนธรรมใบลานที่ตำบลแม่สลด อำเภอบ้านตาก การทำเตาอั้งโล่ ที่ชุมชนหนองหลวง อำเภอเมืองตาก

การทำบ้านเรือนไทยจั่ว

แต่เดิมคนไทยอาศัยอยู่ในเรือนไม้เป็นส่วนใหญ่ เรือนไทยแบ่งออกเป็น ๒ ประเภทคือ เรือนเครื่องสับ และเรือนเครื่องผูก โดยเรียกตามวิธีการสร้างเรือนและวัสดุที่ใช้

“เรือนเครื่องผูก” คือ เรือนที่ใช้ไม้จริงเป็นเสาองน้ำหนัก ส่วนโครงสร้างใช้ไม้ไผ่กับจากเป็นส่วนใหญ่ ส่วนประกอบอื่นๆ ใช้วัสดุที่หาง่ายตามธรรมชาติ เช่น จาก หญ้าคา แฝก ไม้ไผ่ ประกอบด้วยการผูกมัดเข้าไว้ด้วยกัน โดยใช้วิธีตอก-ผูก-ยึด-ตรึง เราจะพบเห็นเรือนเครื่องผูกได้ตามชนบทในท้องถิ่นห่างไกล หรือตามพื้นที่เกษตรกรรม ซึ่งมีขนาดไม่ใหญ่โตมากนัก ต่อเมื่อมีฐานะดีขึ้น จึงขยับขยายปลูกเรือนเครื่องสับ

“เรือนเครื่องสับ” หรือ เรือนฝากระดาน บรรดาไม้ที่ใช้เป็นส่วนประกอบจะต้องเลื่อย ถาก สับ ไส เรือนประเภทนี้ไม่ใช่ตะปูแม้แต่ตัวเดียว วิธีก่อสร้างส่วนใหญ่รวมทั้งฝาใช้วิธีเข้าปากไม้ เพื่อให้ไม้ตั้งแต่ ๒ ชั้น ยึดติดกัน การเข้าปากไม้มีทั้งที่ใช้เดือยใส่ในรูเดือย และวิธีให้ปากไม้วางสลับกัน หากต้องใช้ตะปูบ้าง จะใช้ตะปูจีนหรือสลักยึดตรึงกับเสา การประกอบเครื่องเรือนทั้งหมดที่เป็นไม้จริงจะนิยมใช้ไม้สัก เพราะมีความคงทน อายุการใช้งานยาวนาน ส่วนเสาเรือนนิยมใช้ไม้เต็ง ไม้รัง และไม้แดง

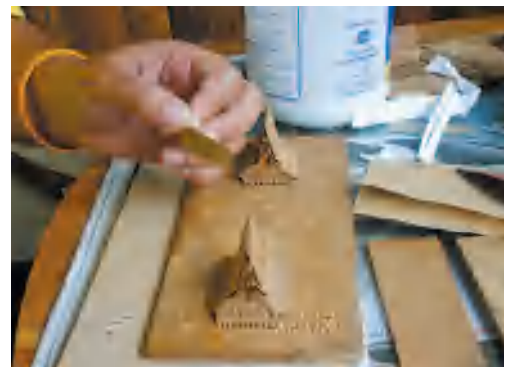
ตำบลพบพระ อำเภอพบพระ จังหวัดตาก มีสถานที่ผลิตและจำหน่ายเรือนไทยจั่ว ใช้เป็นของฝาก ของที่ระลึก และใช้ประดับตกแต่งงานศิลปหัตถกรรมเรือนไทยจั่วนี้ เป็นงานที่ต้องใช้ความประณีต และอาศัยความชำนาญ รวมทั้งประสบการณ์ในการตกแต่ง ต้องอาศัยสมาธิและความอดทน เพราะจะต้องใช้ไม้ชิ้นเล็กๆ มาประกอบและตกแต่งซึ่งอาจจะแตกหักเสียหายได้ง่าย

วัสดุที่ใช้ผลิตงาน ได้แก่ เศษไม้สัก กาวลาเท็กซ์ ชูตตกแต่งสี (ทินเนอร์ แล็กเกอร์ เมเยอร์)

เครื่องมือที่ใช้ประกอบทำบ้าน ได้แก่ ไม้ม้วน เศษไม้ มีดคัตเตอร์ กระดาษทราย ดินสอ ไม้บรรทัดเหล็ก พู่กันและกล่องกระจก

ไม้ม้วนใช้ทำทับหลังคา เศษไม้ใช้ทำพื้นบ้าน เสา จันทัน คาน ฝ้าบ้าน ร้ว บันได และราวบันได ฝ้าเพดาน

ราคาจำหน่ายมีตั้งแต่หลังละ ๕๐๐ - ๓,๕๐๐ บาท แล้วแต่รูปทรงและขนาด เพราะใช้วัสดุ ความประณีต และเวลามากน้อยแตกต่างกัน

การเขียนธรรมใบลาน

ในสมัยก่อนกระดานนั้นหายาก และมีราคาแพง ชาวบ้านจึงใช้ใบลาน ซึ่งหาได้ง่ายในท้องถิ่น นำมาใช้บันทึกเรื่องราวต่างๆ โดยส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับพระพุทธเจ้า หลักคำสอน นิทานชาดก คนในท้องถิ่นมีความเชื่อว่า การถวายนด้วยธรรมใบลาน จะได้รับอานิสงส์มากกว่าการทำบุญอย่างอื่นทั้งหมด

อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก มีการเขียนธรรมใบลาน ใช้เป็นตำราในการเทศน์ของพระสงฆ์ในงานมงคล และงานอวมงคลต่างๆ นับเป็นมรดกทางภาษาล้านนาที่มีคุณค่า

วัสดุที่ใช้ผลิตงาน ได้แก่ ใบลาน เหล็กจาร (อุปกรณ์สำหรับเขียน) น้ำมันยาง ประกับ (แม่แรง) ชีตั่ง ปับมือ กบไส ไม้ไผ่ ใบมะขาม กรรไกร น้ำขาวข้าว กระดาษทราย ฝ่อน เสียม ต้นกล้วย ถังน้ำ ลวด

ขั้นตอนวิธีทำนั้นไม่ยาก แต่ต้องใช้เวลาในการทำเฉลี่ย ๑ เดือนต่อเรื่อง วิธีการทำมีดังนี้

๑. เตรียมใบลาน ตัดให้ได้ขนาดกว้าง ๒.๕ นิ้ว ยาว ๒๐ นิ้ว โดยประมาณ

๒. นำใบลานไปตากแห้ง แล้วนำมาวางซ้อนทับกันประมาณ ๕๐ ใบ ม้วนเป็นวงกลมให้มีขนาดเล็กที่สุด จากนั้นมัดด้วยเชือก นำไปแช่ในน้ำขาวข้าว ผสมใบมะขาม ประมาณ ๓-๕ คืบ เพื่อให้ใบลานอ่อนตัว สะดวกในการเขียน

๓. นำใบลานออกจากที่แช่ในเวลาเช้ามีด ขณะยังไม่มีแสงแดด เพราะถ้าใบลานถูกแดดก็จะเปราะและแตกง่าย

๔. คลีใบลานออกแล้ววางเรียงซ้อนทับกันประมาณ ๑๐๐ ใบ นำไปใส่ไม้กลับ (ทับ) อัดให้แน่นเพื่อให้แผ่นตรง

๕. ใช้กบไสไม้คมๆ โข้างใบลานให้เรียบเสมอกัน แล้วถูด้วยกระดาษทรายอีกครั้ง

๖. ทาสีแดงด้านข้างใบลานทั้ง ๒ ข้าง เพื่อความสวยงาม

๗. เตรียมต้นกล้วยขนาดความยาวประมาณ ๑ เมตร ใช้สำหรับเจาะรูใบลาน ร้อยลวดผูกให้เรียบร้อย

ขั้นตอนการจัดทำคัมภีร์ใบลาน

๑. นำใบลานวางบนต้นกล้วยเพื่อเจาะใบลานให้เป็นรูสำหรับร้อยเข้าเล่ม
 ๒. ใช้เหล็กจารเขียนเล่าเรื่องประวัติตามต้นฉบับ ลงบนใบลาน ๑ เรื่องต่อ ๑ ชุด
 ๓. นำใบตองแห้งเผาให้ดำ ผสมด้วยน้ำมันยาง (ปัจจุบันใช้น้ำมันเครื่องที่ใช้แล้ว) คนให้เข้ากัน
 ๔. นำผ้าชุบน้ำมันที่เตรียมไว้ ทาลงบนใบลานให้ซึมเข้าไปในตัวหนังสือ เพื่อให้เห็นชัดเจน
 ๕. ใช้เกลบ หรือรำข้าว เช็ดน้ำมันออก และเช็ดตามด้วยผ้าอีกครั้งให้สะอาด
 ๖. ปิดขอบด้วยกระดาษทองเพื่อความสวยงาม มัดเป็นเรื่องๆ แล้วแต่ความยาวของเรื่อง
- ธรรมใบลาน ๑ เล่ม จะมีประมาณ ๖ - ๕๐ แผ่น คิดค่าตอบแทนในการทำแผ่นละ ๑๐ บาท

การทำเตาอังโล่

จากประวัติของชุมชนหนองหลวงที่เล่าขานสืบทอดต่อกันมา เชื่อว่า ภูมิปัญญางานช่างฝีมือพื้นบ้านเครื่องปั้นดินเผา สืบทอดมาจากชาวมอญที่อพยพมาอาศัยอยู่ที่ชุมชนแห่งนี้มาก่อน เนื่องจากพื้นที่ของชุมชนหนองหลวงเป็นพื้นที่ค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ คือ ดินดี น้ำดีเหมาะแก่การตั้งรกราก เป็นที่อยู่อาศัยทำมาหากิน ชาวมอญกลุ่มนี้ได้เอาศิลปะภูมิปัญญาติดตัวมาด้วย และได้ถ่ายทอดสืบทอดกันมาเป็นรุ่นๆ ในอดีตย้อนหลังไปประมาณ ๔๐-๕๐ ปี ผู้เฒ่าผู้แก่เล่าขานกันว่า ในแต่ละบ้านจะมีเครื่องปั้นดินเผา เช่น หม้อ ไห กระถางต้นไม้ ถ้วยประทีป เตา กระเบื้องมุงหลังคาดินเผา ฯลฯ วางจำหน่ายแทบทุกบ้าน และจะมีพ่อค้านำเครื่องปั้นดินเผาเหล่านี้ใส่เรือเอี่ยมจันทน์พายเรือล่องไปตามลำน้ำปิง เพื่อนำสินค้าไปขาย บ้างก็นำไปแลกเปลี่ยนสินค้ายังหมู่บ้านอื่น นำเสียดายที่ปัจจุบันนี้ภูมิปัญญาด้านเครื่องปั้นดินเผาเริ่มสูญหายไปทีละน้อย เพราะขาดคนสืบทอด

เตาอังโล่ เป็นงานเครื่องปั้นดินเผาที่ยังคงอยู่ ในตำบลหนองหลวง อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก ที่มีดินเหมาะแก่การทำเตา

ขั้นตอนการผลิต

วิธีเตรียมดิน

๑. ขุดดินเหนียวจากแหล่งดินในชุมชน บริเวณรอบหนองน้ำ หนองหลวงมาผึ่งแดดให้แห้ง

๒. นำดินเหนียวที่ผึ่งจนแห้ง ใส่ในบ่อหมักดิน (ซึ่งเป็นบ่อซีเมนต์ ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง ๑ เมตร) ประมาณ ๒๕ บุงก็ ใส่น้ำให้ท่วมดิน ทิ้งไว้ ๑ คืน

๓. เมื่อดินละลายแล้ว ตักน้ำส่วนที่ท่วมดินออกให้หมด ผสม แกลบขี้เถ้าดำ อัตราส่วน ดิน ๑ ส่วน ต่อ ขี้เถ้าดำ ๒ ส่วน

๔. ใช้จอบสับดินที่ผสมขี้เถ้าดำจนส่วนผสมเป็นเนื้อเดียวกัน

๕. นำดินที่ผสมขี้เถ้าดำออกมากองไว้ข้างนอก ใช้เท้ายำไปมาให้น้ำดินมีความเหนียวพอดี

๖. นำดินเก็บใส่ถุงพลาสติกไว้สำหรับปั้นต่อไป โดยห่อไว้เพื่อไม่ให้ถูกลม ซึ่งจะทำให้ดินแข็งป็นยาก

การปั้นเตา

๑. นำดินออกมาจากถุงพลาสติกขนาดพอดีสำหรับการปั้น ในแต่ละขนาดเตาแต่ละรุ่น โดยใช้แบบพิมพ์เตา

๒. นำดินมาใส่ในแบบพิมพ์เตา ใช้มือปาดดินขึ้นรูปตามแบบพิมพ์เตา

๓. นำดินถอดออกจากแบบพิมพ์เตานำมาผึ่งลมจนหมาดพอดีอย่าให้ดินแห้งจะทำให้การตัดแต่งรูปทรงทำได้ยาก

การปั้นล้นเตา

๑. นำดินออกมาจากถุงพลาสติกขนาดพอดีสำหรับการปั้นล้นเตา

๒. นำดินมา ๑ ก้อน แล้วใช้มือกดให้แบน ให้มีความหนาประมาณ

๑ นิ้ว

๓. ใช้จานตัดล้นตามขนาดต่างๆ กันตามแบบ เสร็จแล้วนำไป

ฟิงลมพohมอด

๔. ใช้กล้องเจาะล้นเตา เจาะรูให้มีระยะห่างประมาณครึ่งนิ้ว

๕. นำมาตากแดดให้แห้ง เพื่อเตรียมเผา

การตัดแต่งรูปทรงเตา

๑. นำดินที่ขึ้นรูปมาตัดแต่งรูปทรงโดยใช้เครื่องมือเหล็กฉากตัดแต่งรูปทรงให้ได้ขนาดและรูปทรงสวยงามที่ต้องการ ซึ่งขั้นตอนการตัดแต่งรูปทรงจะต้องอาศัยประสบการณ์และความชำนาญของผู้ผลิต
๒. นำดินที่ตัดแต่งรูปทรงเสร็จแล้ว ตากแดดให้แห้งสนิท
๓. เมื่อเตาดินเผาตากแดดจนแห้งสนิทแล้วก็นำเข้าเตาเผาจะนำปากเตามาจุ่มสีแดง (สีฝุ่นแดงผสมน้ำ) เพื่อให้มีสีสันทสวยงาม

ขั้นตอนการเผาเตา

๑. นำเตาดินเผา จัดเรียงเข้าเตาเผา โดยการเรียงซ้อนกันเป็นตั้งจนเต็มเตา
๒. ใส่ฟืนข้างล่างเตาเผา จุดไฟเผาไปเรื่อยๆ อย่าให้ฟืนหมด ใช้เวลาประมาณ ๑ วัน
๓. ปลดยั้งไว้ให้เตาสุกให้ทั่วทั้งเตา สังเกตได้จากเตากลายเป็นสีแดงส้ม ถ้าเผาไม่สุกเตาจะมีสีดำ ทิ้งไว้ ๒ วัน จึงนำเตาออกจากเตาเผาเตรียมประกอบใส่ถังเตา

ขั้นตอนหลังการผลิต

การทำถังเตา

๑. นำแผ่นสังกะสีมาตัดโดยใช้กรรไกรตัดแต่งตามแบบพิมพ์ถังเตา
 ๒. ใช้หมุดเย็บด้านข้างถังเตา ๒ ข้าง ให้ยึดติดกันเป็นรูปทรงกรวย
 ๓. ตัดแผ่นกันเตา ตีเย็บขึ้นรูปเป็นถังเตา
 ๔. นำเตาเผามาประกอบใส่ถังเตา ตัดแต่งปากเตาให้สวยงาม
 ๕. ใส่หูเตาสำหรับเป็นที่จับหรือยก
- ราคาจำหน่ายเตาอันละ ๘๐ บาท

ภูมิปัญญาของชาวเมืองตากที่ถ่ายทอดผ่านงานศิลปหัตถกรรมต่างๆ แสดงให้เห็นคุณลักษณะของคนพื้นที่ที่มีความรักศิลปะ มีความละเอียดอดทนมุ่งมั่น และตั้งใจที่จะประดิษฐ์ชิ้นงาน ที่เกิดจากการสร้างสรรค์ของบรรพบุรุษมาสู่อนุชนรุ่นหลัง โดยมีได้หวังสิ่งตอบแทนเป็นเงินตราหวังเพียงแต่อนุรักษ์ผลงานที่ทรงคุณค่า ให้คงอยู่ต่อไปนานเท่านั้น

หลากหลาย พัฒนาการเรียนรู้ : การจัดการศึกษาสำหรับเด็ก แนวตะเข็บชายแดนจังหวัดตาก

ประเทศของเราตั้งอยู่ในดินแดนทองที่เรียกว่าเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประชากรไทยประกอบด้วยกลุ่มชนหลากหลายชาติพันธุ์และภาษา มีภาษาไทยเป็นภาษาประจำชาติสำหรับการเรียนการสอนและการติดต่อราชการทั่วไป เรามีประวัติศาสตร์ชาติย้อนหลังได้ยาวไกล มีแนวชายแดนทั้งสี่ด้านติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน ประเทศของเราล้วนด้วยภูมิปัญญาทางภาษาและวัฒนธรรม ทั้งภาษาวัฒนธรรมไทย และภาษาวัฒนธรรมท้องถิ่น เรามีอัตลักษณ์สำคัญคือการยอมรับและเรียนรู้ซึ่งกันและกันระหว่างคนในชาติ ซึ่งความแตกต่างหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมเป็นแรงพลังที่เราใช้ขับเคลื่อนสู่ความเจริญก้าวหน้าบนรากฐานความเป็นตัวของตัวเอง

จากอัตลักษณ์ของสังคมไทยและทิศทางการพัฒนาสังคมโลก กระทรวงศึกษาธิการจึงได้ประกาศหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเปิดโอกาสให้เด็กเยาวชนทุกเชื้อชาติภาษา ทั้งในเมืองและชนบทแนวชายแดน ได้มีโอกาสรับการศึกษาอย่างทั่วถึงเท่าเทียมกัน เพื่อเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ มีความรัก มีความภาคภูมิใจในท้องถิ่นและประเทศชาติ หลักการดังกล่าวได้นำสู่การปฏิบัติจริงในพื้นที่ต่างๆ รวมทั้งพื้นที่แนวชายแดนจังหวัดตาก

ด้วยเหตุที่จังหวัดตากเป็นจังหวัดที่มีสภาพภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นภูเขาสูงสลับซับซ้อน ที่ราบเชิงเขา และมีอาณาเขตติดต่อกับประเทศสหภาพพม่า การคมนาคมส่วนใหญ่มีความลาดชัน คดเคี้ยว ลัดเลาะตามไหล่เขา สภาพถนนมีทั้งถนนลาดยาง คอนกรีต ลูกรัง เส้นทางธรรมชาติ และบางพื้นที่ยังไม่มีเส้นทางคมนาคมเข้าถึง ประชากรประกอบด้วยกลุ่มชนหลายเผ่าพันธุ์ ทั้งชาวไทยพื้นราบจากภาคต่างๆ และชาวไทยภูเขาเผ่าต่างๆ ได้แก่ ม้ง กะเหรี่ยง เย้า มูเซอ ลีซอ อาข่า จินฮ่อและพม่า ด้วยความหลากหลายของเผ่าพันธุ์ ทำให้มีความแตกต่างทั้งในด้านของภาษา ศาสนา วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษาที่ใช้ในการสื่อสาร มีทั้งภาษาไทย ภาษาล้านนา ภาษาพม่าและภาษาตามชนเผ่า ด้านศาสนามีศาสนาพุทธ คริสต์ อิสลาม และอื่นๆ ในด้านวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีส่วนใหญ่ยังยึดมั่นตามบรรพบุรุษ นอกจากนี้การตั้งถิ่นที่อยู่ของประชากรโดยเฉพาะชาวไทยภูเขามีกความกระจัดกระจายตามสภาพภูมิประเทศ ส่งผลให้ไม่สามารถจัดการศึกษาภาคบังคับปกติได้เหมือนพื้นที่อื่นๆ โดยเฉพาะในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาตาก เขต ๒ ได้แก่ พื้นที่ในอำเภอแม่สอด อำเภอแม่ระมาด อำเภอท่าสองยาง อำเภอพบพระ และอำเภออุ้มผาง ซึ่งเป็นพื้นที่รอยต่อชายแดนประเทศไทยกับประเทศสหภาพพม่า ที่เรียกกันว่า **แนวตะเข็บชายแดน**

ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการศึกษา

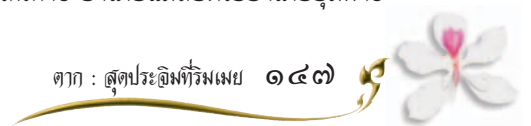
การจัดการศึกษาในจังหวัดตาก โดยเฉพาะพื้นที่แนวชายแดน มีอุปสรรคปัญหาเพิ่มขึ้นมากกว่าพื้นที่ทั่วไป เนื่องจากมีปัจจัยจากหลายๆ ประการ ซึ่งอาจกล่าวได้ ดังนี้

๑. สภาพทางด้านภูมิศาสตร์ เนื่องจากสภาพพื้นที่เป็นภูเขาสูง สลับซับซ้อน การตั้งถิ่นที่อยู่อาศัยกระจายเป็นหย่อมบ้านต่างๆ เป็นจำนวนมาก ทำให้การจัดการศึกษาทำได้ไม่ทั่วถึง นอกจากนี้ยังมีพื้นที่ แนวตะเข็บชายแดนติดต่อกับประเทศสหภาพพม่าเป็นระยะทางถึง ๕๘๐ กิโลเมตร มีโรงเรียนตั้งอยู่ ๒๖ โรงเรียน ซึ่งประสบปัญหาการสู้รบ ปัญหา ยาเสพติด ปัญหาโรคระบาดต่างๆ มีความเสี่ยงในเรื่องของความปลอดภัย ในชีวิตและทรัพย์สินทำให้ไม่สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างเต็มที่

๒. สภาพด้านการคมนาคม จากสภาพพื้นที่ที่เป็นภูเขาสูง และ หย่อมบ้านที่กระจายกระจายกัน ทำให้สถานศึกษาต้องตั้งกระจายตัวแทรก อยู่ตามพื้นที่ต่างๆ เส้นทางคมนาคม รวมถึงการใช้พาหนะและระยะเวลา ในการเดินทางระหว่างสถานศึกษากับสถานศึกษาและสถานศึกษากับ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจึงมีความแตกต่างกันค่อนข้างมาก เช่น พื้นที่บางแห่งอาจมีถนนลาดยาง ถนนคอนกรีต ถนนลูกรัง และเส้นทาง ธรรมชาติ พาหนะในการเดินทาง จึงอาจเป็นรถยนต์ จักรยานยนต์ เรือ นั่งช้างและเดินเท้า เป็นต้น

๓. สภาพของการติดต่อสื่อสาร นอกจากการคมนาคมที่มีความ ยากลำบากในบางพื้นที่แล้ว ระบบการติดต่อสื่อสารทั้งวิทยุ โทรศัพท์ โทรศัพท์ รวมทั้งการไปรษณีย์โทรเลข ยังไม่สามารถดำเนินการได้ครอบคลุม ทุกพื้นที่ จากอุปสรรคทางสภาพภูมิประเทศ รวมทั้งหลายพื้นที่ยังไม่มี ระบบไฟฟ้าใช้ ทำให้การติดต่อสื่อสารระหว่างสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กับสถานศึกษาในสังกัด ทำได้ไม่ทั่วถึง การประสานงานล่าช้า และการ ติดต่อสื่อสารด้วยระบบไอที (Information Technology) ยังทำได้ ค่อนข้างจำกัดเพราะขาดความพร้อมทางเครื่องมือสื่อสารในสถานศึกษา ซึ่งแต่ละโรงเรียนก็มีความพร้อมแตกต่างกัน นอกจากนี้แล้วภาษาที่ แตกต่างกันก็ทำให้เกิดความยุ่งยากในการจัดการศึกษามีมากขึ้นด้วย

หมู่บ้านชาวไทยภูเขา ตั้งอยู่บนเนินเขา เส้นทาง อำเภอมะสอไปอำเภอมัญจาคีรี

๔. สภาพทางเศรษฐกิจ ประชากรส่วนใหญ่มีฐานะยากจน ต้องดิ้นรนในการประกอบอาชีพ มีการอพยพไปประกอบอาชีพนอกพื้นที่ในบางฤดูกาล บางครอบครัวนำบุตรหลานไปด้วย บางครอบครัวทิ้งให้บุตรหลานอาศัยอยู่กับบุคคลอื่น ความสนใจต่อการศึกษากลับมาของบุตรหลานมีน้อย ทำให้เกิดปัญหากับนักเรียน เช่น การขาดเรียน การออกกลางคัน เป็นต้น นอกจากนี้การระดมทรัพยากรจากชุมชนในการพัฒนาการศึกษาก็เป็นไปได้ค่อนข้างจำกัด

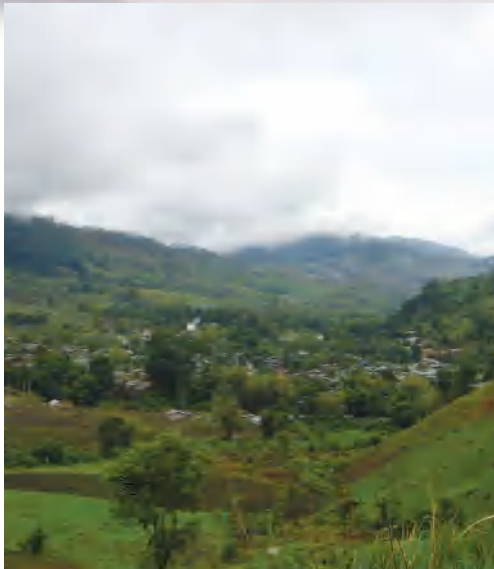
๕. สภาพทางสังคม สภาพสังคมแต่ละท้องถิ่นมีความแตกต่างทางด้านภาษา วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีและวิถีชีวิต แม้จะเป็นเสน่ห์ เป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่น แต่ก็จะเป็นปัญหาขึ้นได้ หากไม่สามารถจัดการศึกษาให้สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพที่เป็นจริงของสังคม รวมถึงจะเป็นปัญหาในการสื่อสารระหว่างครูกับนักเรียน สภาพสังคมของหลายๆ อำเภอในจังหวัดตากมีลักษณะเป็นสังคมเมืองที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม แต่ในอีกหลายๆ พื้นที่ หรือหลายๆ อำเภอ ก็ยังมีสภาพเป็นสังคมชนบท ความอ่อนแอ ไม่รู้เท่าทันกระแสของสังคมโลก ทำให้นักเรียนประสบปัญหาต่างๆ เพิ่มขึ้น นอกเหนือจากปัญหาทางการศึกษา เช่น การติดยาเสพติด และการมีพฤติกรรมไม่เหมาะสมต่างๆ เป็นต้น

๖. สภาพด้านการสาธารณูปโภค ด้วยอุปสรรคทางด้านภูมิศาสตร์ และการคมนาคม ทำให้ไม่สามารถจัดระบบไฟฟ้าได้ครอบคลุมทุกพื้นที่ โรงเรียนหลายแห่งยังไม่มีไฟฟ้าใช้ ระบบประปายังจัดได้ไม่ครอบคลุมทุกโรงเรียน และที่มีอยู่ยังไม่สมบูรณ์เป็นเพียงระบบประปาหมู่บ้านเท่านั้น สำหรับระบบโทรศัพท์และระบบวิทยุสื่อสาร ก็ยังไม่ทั่วถึง และไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่ด้วยเช่นกัน

๗. สภาพเกี่ยวกับการสุขภาพอนามัย จากการที่ประชากรตั้งถิ่นที่อยู่กระจัดกระจายตามพื้นที่ราบและป่าเขา ระบบสาธารณสุขยังไม่สามารถให้บริการได้ทั่วถึง รวมทั้งการมีแนวชายแดนติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านเป็นระยะทางยาว และปัญหาการอพยพของผู้ลี้ภัยสงครามและผู้ลี้ภัยหลบเข้าเมือง ทำให้ประชากรมีปัญหาด้านสุขภาพอนามัยค่อนข้างมาก และโรคระบาดหลายโรคยังคงมีอยู่ เช่น โรคไข้เลือดออก โรคไข้มาลาเรีย โรคเท้าช้างและไข้กาฬหลังแอ่น เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีปัญหาภาวะทุพโภชนาการด้านการขาดสารอาหารของนักเรียนบนพื้นที่สูง

สภาพความเป็นอยู่ของชาวเขาเผ่ามูเซอ
ในจังหวัดตาก

๘. สภาพเกี่ยวกับบุคลากร จังหวัดตากยังมีปัญหาขาดแคลนครูอีกเป็นจำนวนมาก สถานศึกษาบางแห่งต้องจัดการเรียนการสอนแบบครูคนเดียวสอนหลายชั้น และการขาดแคลนครูที่มีวุฒิตรงตามสาขาวิชา ยังมีอยู่เป็นจำนวนมาก ปัญหาที่สำคัญประการหนึ่ง คือ ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาส่วนใหญ่เป็นคนจากต่างถิ่น ทำให้มีปัญหาด้านการสื่อสารทางภาษา และมีอัตราการขอย้ายกลับภูมิลำเนาสูง ส่งผลให้การปฏิบัติงานไม่ต่อเนื่อง ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน นอกจากนี้ยังมีความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินอันเกิดจากโรคภัยไข้เจ็บ การสู้รบตามแนวชายแดนและปัญหาสารเสพติด รวมทั้งปัญหาด้านสวัสดิการและสวัสดิภาพ ทั้งหมดนี้มีส่วนบั่นทอนขวัญและกำลังใจของผู้ปฏิบัติงาน นอกจากปัญหาคครูไม่ครบชั้นเรียน โดยเฉพาะห้องเรียนสาขา ซึ่งมีครูประจำการโรงเรียนละ ๑ คน และมีครูอัตราจ้างที่ได้รับการช่วยเหลือจากองค์กรเอกชนและองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ส่วนใหญ่มีวุฒิสามัญ มัธยมศึกษาปีที่ ๓ และมัธยมศึกษาปีที่ ๖

๙. สภาพด้านงบประมาณ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาตากมีงบประมาณไม่เพียงพอในการพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพ ปัจจุบันยังมีการขาดแคลนอุปกรณ์ไฟฟ้า เช่น เครื่องกำเนิดไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์ ขาดระบบสื่อสารเพื่อการศึกษา เช่น จานดาวเทียม วิทยุสื่อสาร ขาดแคลนเครื่องแบบนักเรียน และอาหารกลางวัน เป็นต้น

๑๐. สภาพด้านการบริหารจัดการศึกษา สถานศึกษาในจังหวัดตาก นอกจากจะจัดการศึกษาให้เด็กปกติทั่วไป ยังมีเด็กพิการเรียนร่วม เด็กที่อยู่ในท้องถิ่นห่างไกลกันดาร และเด็กด้อยโอกาสอีกเป็นจำนวนมาก และในจำนวนนี้มีทั้งเด็กที่มีหลักฐานของทางราชการ (ทร.๑๓, ทร.๑๔) และเด็กที่ไม่มีหลักฐานใดๆ รวมทั้งผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่าอีกเป็นจำนวนมากที่ต้องรับผิดชอบจัดการศึกษาให้ การตั้งถิ่นที่อยู่อย่างกระจัดกระจาย ทำให้มีความยุ่งยากในการจัดการศึกษารูปแบบปกติ และจำเป็นต้องพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาอย่างหลากหลาย เช่น ห้องเรียนสาขา ศูนย์การเรียน การจัดเรือนพักนอนให้กับนักเรียนบ้านไกล เป็นต้น นอกจากนี้ ระบบการตรวจราชการ การนิเทศติดตาม กำกับ การดำเนินงานของสถานศึกษา ยังทำได้ไม่ทั่วถึง

แนวทางแก้ปัญหาของจังหวัดตาก

ถึงแม้ว่าจะมีปัญหาและอุปสรรคในการจัดการศึกษาดังกล่าว แต่จังหวัดตากก็ยังยึดหลักความเสมอภาคในการจัดการศึกษาให้แก่เด็กในพื้นที่ คือ การเปิดโอกาสให้ทุกคนได้ศึกษาเล่าเรียนอย่างทั่วถึงเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะเป็นชนกลุ่มน้อยที่ยังไม่ได้รับการรับรองเรื่องสัญชาติหรือเด็กด้อยโอกาสต่างๆ นอกจากนี้ยังยึดหลักเคารพในความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรม ซึ่งนอกจากจะจัดการศึกษาให้กับเด็กทั่วไปแล้วยังมีกลุ่มเด็กด้อยโอกาสที่รัฐต้องเข้าไปจัดการศึกษาให้ ได้แก่

๑. เด็กกลุ่มที่อาศัยอยู่ในถิ่นทุรกันดารบนเขาสูงชัน การเดินทางไปโรงเรียนของเด็กเหล่านี้ต้องใช้เวลามากหลายชั่วโมงไม่สามารถเดินทางไปกลับได้ การดำเนินการส่วนหนึ่งได้จัดห้องเรียนสาขาระดับก่อนประถมศึกษาและช่วงชั้นที่ ๑ ในหอย่อมบ้านที่ห่างไกล เพื่อให้เด็กที่ยังเล็กอยู่ได้เรียนใกล้บ้าน เมื่อเด็กเรียนจบในช่วงชั้นที่ ๑ แล้วให้เด็กไปเรียนต่อช่วงชั้นที่ ๒ ที่โรงเรียนแม่ โดยสร้างที่พักและจัดหาปัจจัยพื้นฐาน เช่น อุปกรณ์เครื่องนอน ภาชนะหุงหาอาหารให้

ปัจจุบันมีโรงเรียนที่มีห้องเรียนสาขาตามหอย่อมบ้านที่ห่างไกลจำนวน ๒๖ โรงเรียน ๒ ศูนย์การเรียน ๖๘ ห้องเรียนสาขา มีนักเรียนทั้งสิ้น ๔,๒๘๕ คน และมีโรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบกึ่งการศึกษาสงเคราะห์ (นักเรียนประจำพักนอน) จำนวน ๕๐ โรงเรียน ๒ ศูนย์การเรียน ปีการศึกษา ๒๕๕๐ มีนักเรียนจำนวน ๓,๒๐๓ คน (ข้อมูล ณ วันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๕๐)

๒. เด็กกลุ่มผู้หนีภัยการสู้รบหรือหลบหนีเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย การจัดการศึกษาให้แก่เด็กกลุ่มนี้ แบ่งออกเป็น ๒ ประเภทคือ

๒.๑ เด็กที่อาศัยอยู่ในพื้นที่พักพิงชั่วคราว ซึ่งในจังหวัดตากมีอยู่ ๓ แห่ง คือ

(๑) ที่พักพิงชั่วคราวบ้านแม่หละ อำเภอท่าสองยาง จำนวน ๓๒,๓๑๒ คน มีการเรียนการสอน ๔ ภาษา คือ ภาษาพม่า ภาษากะเหรี่ยง ภาษาอังกฤษและภาษาไทย

(๒) ที่พักพิงชั่วคราวบ้านอุ้มเปี้ยม อำเภอพบพระ จำนวน ๑๕,๒๙๙ คน มีการเรียนการสอน ๓ ระดับ คือ อนุบาล ประถมศึกษาและมัธยมศึกษา

แหล่งที่อยู่อาศัยของชาวเขาเผ่ามูเซอ อำเภอเมืองตาก

โรงเรียนแม่ หมายถึง โรงเรียนหลักที่รับผิดชอบในการจัดการเรียนการสอนในทุกด้านของห้องเรียนสาขา

ห้องเรียนสาขา หรือห้องเรียนเคลื่อนที่ หมายถึง ห้องเรียนในระดับช่วงชั้นที่ ๑ (ป.๑-ป.๓) ที่โรงเรียนแม่ไปเปิดทำการสอนตามหอย่อมบ้านที่ห่างไกล ซึ่งอยู่ในเขตบริการของโรงเรียนแม่

(๓) ที่พักพิงชั่วคราวบ้านนุโพ อำเภอยี่มผาง จำนวน

๘,๔๔๒ คน

ในสถานที่พักพิงทั้ง ๓ แห่งมีองค์กรหน่วยงานระหว่างประเทศและองค์กรเอกชนระหว่างประเทศช่วยเหลือในด้านการจัดการศึกษาให้ โดยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ตาก เขต ๒ จัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ ฉบับแปลเป็นภาษาอังกฤษ พม่า และกะเหรี่ยง รวมทั้งการนิเทศ ติดตามการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ และยังได้เข้าไปจัดอบรมให้ครูในพื้นที่พักพิงเหล่านี้จัดทำหลักสูตรการสอนภาษาไทย

องค์กรที่ช่วยเหลือในด้านการศึกษา ได้แก่

ที่	ชื่อองค์กรเอกชน	ข้อมูลการจัดการศึกษาที่รับผิดชอบ			หมายเหตุ
		จำนวนศูนย์	นักเรียน	ครู	
๑	BMWEC	๒๖	๓,๓๙๒	๒๓๑	
๒	GOOD FRIEND SOCIETY	๖	๖๙๓	๒๕	
๓	คริสตจักรโปรเตสแตนต์ แม่สอด	๑	๑๘๔	๗	
๔	MTCE ประเทศไทยอังกฤษ	๑	๑๙๖	๗	
๕	HWF	๕	๔๔๐	๒๔	
๖	Pyi Chai Party	๑	๖๒	๔	
๗	ศูนย์ Mon National School	๑	๗๖	๕	
๘	Independence	๑	๑๑๒	๕	
๙	MANNA	๑	๑๐๓	๖	
๑๐	ร่วมบริจาค (ศูนย์ New Society School)	๑	๕๒	๕	
๑๑	ศูนย์ Peace Law Academy	๑	๒๕	๙	
๑๒	Love & Care minisinter Australia	๑	๘๓	๖	
๑๓	ศูนย์ Blue Sky (ท้องฟ้า)	๑	๕๖	๓	
๑๔	ศูนย์ Rocky Mountain	๑	๒๑๙	๑๒	
๑๕	ศูนย์ Rayykaw Htoo School	๑	๔๗	๕	
๑๖	มูลนิธิศุภนิมิตแห่งประเทศไทย	๑	๒๖	๓	
	รวม	๕๐	๕,๗๖๖	๓๕๗	

๒.๒ เด็กหลบหนีเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย ได้แก่ เด็กที่หนีภัยการสู้รบจากพม่าแต่ไม่เข้าไปอยู่ในพื้นที่พักพิงชั่วคราว โดยอาศัยอยู่กับญาติตามแนวชายแดนกับผู้หลบหนีเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายที่ติดตามบิดา-มารดา หรือผู้ปกครองเข้ามาขายแรงงาน แบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม คือ

(๑) เด็กที่เข้าเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งได้รับค่าใช้จ่ายต่อหัวเท่ากับเด็กสัญชาติไทย

(๒) เด็กที่เรียนอยู่ในศูนย์การเรียนของบุคคลหรือองค์กรเอกชนที่จัดตั้งขึ้น และกำหนดหลักสูตรขึ้นเอง ซึ่งในจังหวัดตากมีอยู่ ๕๐ แห่ง มีเด็กจำนวน ๕,๗๖๖ คน ครู ๓๕๗ คน เป็นครูไทย ๒๖ คน ครูต่างชาติ ๓๓๑ คน

ห้องเรียนเคลื่อนที่บ้านอุ้มฮวมในอำเภอสามเงา

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาตาก เขต ๒
(อาคารหลังเก่า)

รูปแบบการจัดการศึกษาของจังหวัดตาก

ด้วยข้อจำกัดที่กล่าวมาข้างต้น ส่งผลกระทบต่อการจัดการศึกษา
ขั้นพื้นฐานในระบบการศึกษาภาคบังคับในรูปแบบของโรงเรียนปกติ
จังหวัดตากจึงได้จัดการศึกษาเพิ่มเติม ใน ๓ รูปแบบ คือ

๑. ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน สังกัดกอง
กำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ ๓๔ นอกจากโรงเรียนตำรวจตระเวน
ชายแดนซึ่งมีทั้งสิ้น ๑๓ โรงเรียนแล้ว กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดน
ที่ ๓๔ ยังได้จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนอีก ๑๑
ศูนย์ มีจำนวนนักเรียนทั้งสิ้น ๔,๐๑๐ คน จัดการศึกษาตามหลักสูตรการ
ศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔

ห้องเรียนเคลื่อนที่บ้านทิโพจิ อำเภอกันตัง

๒. ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา สังกัดศูนย์การศึกษานอก
โรงเรียนจังหวัดตาก จัดตั้งขึ้นเพื่อให้จัดการเรียนการสอนให้กับเด็กชาว
ไทยภูเขาตามแนวชายแดนที่อยู่ในถิ่นทุรกันดารห่างไกลคมนาคม โดยจัด
ในรูปแบบศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” เป็นการจัดการ
ศึกษาอีกรูปแบบหนึ่งที่ตั้งให้กับชุมชนบนพื้นที่สูง เพื่อส่งเสริมให้ชาวเขา
รู้หนังสือไทย อ่านออกเขียนได้ พูดได้ สามารถทำความเข้าใจกับคนไทย
ส่วนใหญ่ได้ และเพื่อให้ชาวเขารู้ปัญหาและวิธีแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน
ซึ่งรวมทั้งปัญหานามัย สิทธิหน้าที่ของประชาชน การอนุรักษ์ทรัพยากร
ธรรมชาติ คุณและโทษของสารเสพติด การค้าขาย และอาชีพที่เหมาะสม
ในชุมชน ซึ่งในจังหวัดตาก มีจำนวน ๑๒๐ ศูนย์ เป็นศูนย์การเรียนรู้ใน
โครงการพระราชดำริ ๘๐ ศูนย์ และศูนย์การเรียนรู้ปกติ ๔๐ ศูนย์ การ
จัดการเรียนการสอนจะใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔
โดยปรับให้เข้ากับท้องถิ่น ชุมชนในพื้นที่

**๓. การจัดการเรียนการสอนรูปแบบห้องเรียนสาขา (ห้องเรียน
เคลื่อนที่)** จัดขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

๑. เพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษา โดยภาครัฐที่เหมาะสมกับ
บริบทท้องถิ่น

๒. เพื่อเป็นการจัดการศึกษา พัฒนาคุณภาพชีวิตประชากร
ในพื้นที่กันดาร เสี่ยงภัยและด้อยโอกาส

๓. เพื่อเป็นการส่งเสริม สนับสนุนการบริหารจัดการศึกษา
ในรูปแบบที่เหมาะสมกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น

สภาพการเรียนการสอนของห้องเรียนเคลื่อนที่

๔. เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานการศึกษา วิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาเชิงบูรณาการความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน

ข้อมูล ณ วันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๕๐ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาตาก เขต ๒ มีจำนวนโรงเรียนที่จัดการศึกษาห้องเรียนสาขา จำนวน ๒๖ โรงเรียน มีห้องเรียนสาขา ๖๘ ห้องเรียน มีจำนวนนักเรียน ๔,๒๘๕ คน

ตารางแสดงข้อมูลห้องเรียนสาขา

ที่	อำเภอ	จำนวนห้องเรียนสาขา
๑.	แม่สอด	๗
๒.	แม่ระมาด	๗
๓.	ท่าสองยาง	๔๖
๔.	อุ้มผาง	๗
๕.	พบพระ	๑
	รวมทั้งสิ้น	๖๘

แนวทางในการบริหารจัดการศึกษารูปแบบห้องเรียนสาขา (ห้องเรียนเคลื่อนที่) มีดังนี้

๑. ด้านกายภาพ จัดสร้างอาคารเรียนชั่วคราวเพื่อเปิดสอนนักเรียนในพื้นที่หรือห้วย่อมบ้านที่ห่างไกล นักเรียนไม่สามารถเดินทางมาเรียนที่โรงเรียนได้โดยความร่วมมือจากประชาชนหรือหน่วยงานต่างๆ ที่ให้การสนับสนุน

๒. ด้านบุคลากร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาตาก เขต ๒ จัดสรรอัตราข้าราชการครูประจำห้องเรียนละ ๑ อัตรา หรือการจัดสรรครูอัตราจ้างจากหน่วยงานที่ให้การสนับสนุน ลักษณะการปฏิบัติหน้าที่สอนประจำและกำหนดแผนงานพัฒนาบุคลากรอย่างน้อย ปีละ ๑ ครั้ง

๓. ด้านบริหารงานวิชาการ จัดการศึกษาตามแนวทางหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ และหลักสูตรสถานศึกษาที่จัดสาระการเรียนรู้บูรณาการตรวจสอบความเป็นท้องถิ่น ในช่วงชั้นที่ ๑-๒ และอยู่ในระหว่างการพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนรู้บูรณาการแบบอิงมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นสำหรับครูผู้สอนคนเดียวสอนประจำ ๑ ช่วงชั้น (ป.๑-ป.๓)

๔. ด้านการบริหารจัดการ บริหารจัดการโดยครูผู้สอนประจำห้องเรียนโดยได้รับจัดสรรงบประมาณจากโรงเรียนต้นสังกัดหรืองบประมาณจากองค์กรท้องถิ่น เอกชนหรือสำนักงานโครงการตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

๕. จัดการศึกษาที่โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ การบริหารจัดการห้องเรียนสาขาจะมีโรงเรียนหลักเป็นโรงเรียนแม่คอยดูแล แต่เนื่องจากปัญหาอัตรากำลังขาดแคลนและหลักเกณฑ์อื่นๆ ทำให้ห้องเรียนสาขাজัดการศึกษาในระดับปฐมวัยและช่วงชั้นที่ ๑ (ป.๑-ป.๓) เท่านั้น ส่วนในช่วงชั้นที่ ๒ (ป.๔-ป.๖) และช่วงชั้นที่ ๓ (ม.๑-ม.๓) อันเป็นการศึกษาภาคบังคับ นักเรียนต้องไปเรียนที่โรงเรียนแม่ แต่ด้วยสภาพพื้นที่ที่เป็นภูเขาสูง เส้นทางทุรกันดาร การเดินทางระหว่างหอย่อมบ้านซึ่งเป็นที่ตั้งของห้องเรียนเคลื่อนที่ไปยังโรงเรียนหลักต้องใช้เวลานานมาก ไม่สามารถเดินทางไป-กลับได้ จึงได้จัดการศึกษาที่โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ขึ้น โดยจัดหอพักเรือนนอนสำหรับนักเรียนบ้านไกลที่อยู่หมู่บ้านหรือหอย่อมบ้านใกล้เคียงจากห้องเรียนสาขา จัดเป็นศูนย์การเรียนโดยเปิดสอนในช่วงชั้นที่ ๒ เมื่อเด็กเรียนจบในช่วงชั้นที่ ๒ ก็ส่งต่อไปเรียนที่โรงเรียนแม่

ปัจจุบันมีสถานศึกษาที่จัดเรือนพักนอนให้กับนักเรียนรูปแบบต่างๆ จำนวน ๕๐ โรงเรียน ๒ ศูนย์การเรียน มีนักเรียนประจำพักนอน ทั้งสิ้น ๓,๒๐๓ คน (ข้อมูล ณ วันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๕๐) ซึ่งการจัดการศึกษาในรูปแบบนี้ ช่วยแก้ปัญหาการเดินทางมาเรียนของเด็กบ้านไกลและลดปัญหาการออกกลางคัน นอกจากนี้ยังทำให้เด็กได้เรียนหนังสือใกล้บ้าน และใช้ชีวิตอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เป็นท้องถิ่นของตนเอง เป็นการเตรียมความพร้อมให้เด็กก่อนไปศึกษาต่อ ช่วงชั้นที่สูงขึ้นในโรงเรียนแม่ต่อไป

สำหรับห้องเรียนสาขาหรือห้องเรียนเคลื่อนที่ในโครงการตามแนวพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้รับการสนับสนุนสื่อเทคโนโลยีด้านไอซีที พลังงานไฟฟ้าจากแสงอาทิตย์ (โซลาร์เซลล์) เพื่อจัดการศึกษาทางไกลผ่านจานรับสัญญาณดาวเทียมไทยคม เป็นห้องเรียนสาขาดนแบบการใช้สื่อนวัตกรรมการศึกษาทางไกล ส่วนห้องเรียนสาขาอื่นๆ ก็ได้รับการสนับสนุนสื่อในการจัดการศึกษาจากกรมพลังงาน และหน่วยงานทั้งจากภาครัฐและเอกชน

ห้องเรียนเคลื่อนที่บ้านอูมฮวม อำเภอสามเงา

การสนับสนุนด้านแนวทางการเรียนการสอนจากส่วนกลาง

นอกเหนือจากจะได้รับการส่งเสริมสนับสนุนในด้านต่างๆ จากกระทรวงศึกษาธิการเป็นปกติแล้ว จังหวัดตากยังได้เข้าร่วมโครงการของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานอีกโครงการหนึ่ง คือ โครงการพัฒนาการเรียนการสอนภาษาไทยโดยใช้ภาษาท้องถิ่นร่วมจัดการเรียนรู้ (โครงการทวิภาษา/ภาษาท้องถิ่น-ภาษาไทย) ซึ่งโครงการนี้เป็นโครงการใหม่ ที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้เริ่มศึกษาแนวทางดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๘ และได้จัดทำโครงการอย่างจริงจัง โดยเลือกนำร่องในบางพื้นที่ มาตั้งแต่ปีงบประมาณ ๒๕๕๐ โครงการพัฒนาการเรียนการสอนแนวทวิภาษา นี้ เป็นโครงการที่ร่วมมือกันของหลายหน่วยงาน ทั้งหน่วยงานทางการศึกษาของรัฐและเอกชน เขตพื้นที่การศึกษา โรงเรียนและชุมชนท้องถิ่น ที่มีเป้าหมายร่วมกัน คือ เพื่อพัฒนาเด็ก เยาวชนในท้องถิ่นโดยเฉพาะพื้นที่แนวชายแดน ให้เป็นประชากรไทยที่มีคุณภาพ สามารถใช้ภาษาไทยและภาษาท้องถิ่น เป็นเครื่องมือสู่การเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ ได้เท่าเทียมกับเด็กเยาวชนไทยทั่วไป และนำไปสู่การมีศักยภาพทางภาษาต่างประเทศ ภาษาอื่นๆ ต่อไป

อีกมุมหนึ่งของห้องเรียนเคลื่อนที่
บ้านอูมฮวม อำเภอสามเงา

แนวทางของการพัฒนาการเรียนการสอนโดยใช้ภาษาท้องถิ่นร่วมจัดการเรียนรู้ (แนวทางทวิภาษา/ภาษาท้องถิ่น-ภาษาไทย) ให้ความสำคัญกับทุกภาษา ทั้งภาษาท้องถิ่นและภาษาไทย คำนึงถึงความแตกต่างทางภาษา และการจัดการเรียนรู้โดยคำนึงถึงพื้นฐานทางภาษาและวัฒนธรรมของเด็กและชุมชน ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกกลุ่มองค์กรในชุมชน รวมทั้งหน่วยงานทางการศึกษาอื่นๆ สมานสามัคคี ร่วมกันทำงานพัฒนาการจัดการเรียนรู้ โดยมีเป้าหมายที่คุณภาพของเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญ

เนื่องจากการนำภาษาท้องถิ่นมาร่วมจัดการเรียนรู้ อาจเป็นเรื่องใหม่สำหรับบุคลากรทางการศึกษา และครูส่วนใหญ่ยังไม่คุ้นเคย ในปีแรกของโครงการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจึงได้ออกไปสำรวจ เรียนรู้ปัญหา และดูความพร้อมของโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในแนวชายแดนหลายจังหวัด รวมทั้งจังหวัดตาก โดยดำเนินการร่วมกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาศาสตร์จากมหาวิทยาลัยมหิดล และมูลนิธิภาษาศาสตร์ประยุกต์ คณะผู้ศึกษาดูงานได้ประชุมร่วมกับโรงเรียน และผู้นำชุมชนโรงเรียนบ้านพะเต๊ะ อำเภอแม่สอด และโรงเรียนบ้านหมื่นฤชชัย อำเภอพบพระ ซึ่งได้ข้อมูลที่น่าสนใจจำนวนมาก ซึ่งคณะผู้สำรวจได้จัดทำเอกสารรายงาน มีใจความย่อๆ บางส่วน ดังนี้

บริเวณหน้าห้องเรียนเคลื่อนที่
บ้านอุมฮวม อำเภอสามเงา

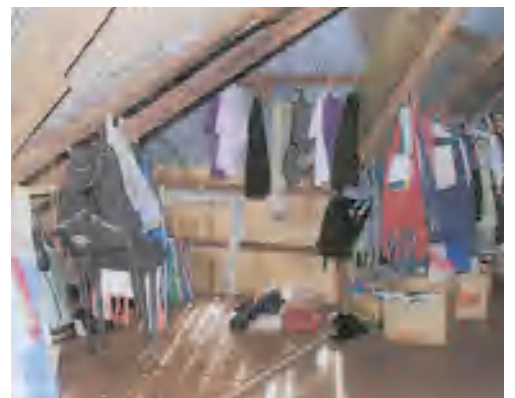

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาตาก เขต ๒ ประกอบด้วย ๕ อำเภอ ได้แก่ อำเภอแม่สอด แม่ระมาด ท่าสองยาง พบพระ และอุ้มผาง มีโรงเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ความรับผิดชอบ กว่าร้อยแห่ง (รวมทั้งโรงเรียนในสังกัดเทศบาลและโรงเรียนในสังกัดกองบังคับการตำรวจตระเวนชายแดน) โรงเรียนที่ไปสำรวจมีเขตติดต่อกับประเทศสหภาพพม่า โดยมีทางเดิน ถนน และแม่น้ำเมยเป็นแนวกันเขตแดน ประชากรแนวชายแดนส่วนใหญ่เป็นคนพื้นที่เดิม บ้างมีญาติพี่น้องอาศัยอยู่ในแนวชายแดนทั้งสองฟาก และประชากรอีกจำนวนหนึ่งหนีความเดือดร้อนเข้ามาใหม่ คนในพื้นที่บ้างมีบัตรประชาชนไทย บ้างมีบัตรประจำตัวบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทย ออกโดยกรมการปกครอง ซึ่งเป็นบัตรสีต่างๆ ที่บ่งบอกถึงกลุ่ม บ้างไม่มีบัตร เด็กๆ ที่เรียนหนังสือในโรงเรียนของรัฐ ส่วนใหญ่เกิดในประเทศไทย แต่ก็มีบ้างที่เกิดในประเทศอื่น แล้วเข้ามาอาศัยอยู่กับญาติ พี่น้องและเรียนหนังสือที่ฝั่งไทย เด็กเหล่านี้รู้จักพื้นที่แนวชายแดนเป็นอย่างดี โดยปรกติประชาชนทั้งสองฝั่งก็เดินทางไปมาหาสู่กันตลอดปี โดยเฉพาะในฤดูแล้ง สามารถเดินทางข้ามไปมาได้ง่ายและสะดวกกว่าในฤดูฝน

นักเรียนแนวชายแดนจังหวัดตาก ใช้ภาษาท้องถิ่นซึ่งแตกต่างจากภาษาไทยซึ่งใช้ในการเรียนการสอน ภาษาท้องถิ่นในเขตนี้ เช่น ภาษากะเหรี่ยง ม้ง และคำเมือง เป็นต้น เด็กๆ ใช้ภาษาท้องถิ่น (ภาษาของชาติพันธุ์) ที่บ้าน ในชุมชนและพูดคุยกันเอง และใช้ภาษาไทยเมื่อเรียนหนังสือ รวมทั้งดูและฟังภาษาไทยจากสื่อโทรทัศน์ วิทยุ เด็กหญิงมักใช้ภาษาไทยได้ดีกว่าเด็กชาย เด็กชาติพันธุ์ส่วนใหญ่ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง และผู้ปกครองก็ไม่อาจช่วยเรื่องการอ่านเขียนภาษาไทยได้มากนัก โรงเรียนจำนวนมากตั้งอยู่ในชุมชนที่ใช้ภาษากะเหรี่ยง นักเรียนส่วนใหญ่จึงใช้ภาษาท้องถิ่นเดียวกันคือภาษากะเหรี่ยง แต่โรงเรียนอีกหลายแห่งมีนักเรียนมาจากครอบครัวหลากหลายภาษา โรงเรียนเหล่านี้มีนักเรียนต่างภาษาจำนวนมากบ้าง น้อยบ้าง หรือจำนวนใกล้เคียงกัน จึงใช้ภาษาท้องถิ่นต่างๆ และภาษาไทย คละกันหลายภาษา เป็นต้น

ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา นักเรียนแนวชายแดนส่วนใหญ่มีผลสัมฤทธิ์กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยและกลุ่มอื่นๆ ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานของชาติ เด็กอนุบาลมีปัญหาการฟังและพูดภาษาไทยมากกว่าเด็กในระดับประถมศึกษา ซึ่งแม้จะมีทักษะการฟังและพูดมากขึ้น แต่ก็ไม่เข้าใจความหมายมากนัก และมีปัญหาทักษะในการอ่านและเขียนภาษาไทยด้วย ปัญหาทางภาษาส่งผลสัมฤทธิ์ถึงการเรียนรู้และการทำข้อสอบ

หอพักเรือนนอนสำหรับนักเรียนบ้านไกล

เพราะการที่นักเรียนอ่านภาษาไทยไม่แตกฉาน ทำให้ไม่เข้าใจคำสั่งในข้อสอบ และทำข้อสอบไม่ได้ เหตุที่เป็นเช่นนี้ เพราะนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์คุ้นเคยกับภาษาซึ่งใช้ในบ้าน ในชุมชน และมาเริ่มเรียนภาษาไทยที่โรงเรียน เด็กจึงมักสับสนในการใช้ภาษาไทย และมีปัญหาทั้งด้านความหมายของคำ และไวยากรณ์ของภาษา ซึ่งมักแตกต่างหรือสับสนทางกัน เช่น เด็กกะเหรี่ยงพูดกับครูว่า ฉันท้าวกิน ในความหมายว่า ฉันทกินข้าว, หรือ พ่อไปไร่พัน ในความหมายว่า พ่อไปฟันไร่ เป็นต้น นอกจากนี้ เด็กท้องถิ่นมักจะเขียนภาษาไทยตามที่พูดและได้ยิน ทำให้อ่านและเขียนภาษาไทยผิดเสมอๆ

ครูมีบทบาทสำคัญทางภาษา

ครูในสถานศึกษาแนวชายแดน ส่วนใหญ่เป็นคนจากท้องถิ่นอื่น ซึ่งใช้ภาษาไทย หรือภาษาถิ่นอื่นๆ หรืออยู่ในท้องถิ่นไม่นานนัก ครูส่วนมากไม่สามารถสื่อสารภาษาท้องถิ่นของนักเรียนได้ ในระยะต้นที่บรรจุหรือย้ายเข้าไปใหม่ ครูมักไม่เข้าใจภาษา วัฒนธรรม และระบบคิดของเด็ก และชุมชน ไม่เข้าใจความแตกต่างของภาษาท้องถิ่นและภาษาไทย และยังคงใช้กระบวนการสอนแบบปกติที่สอนเด็กไทยทั่วไป ทำให้ไม่สามารถทำให้เด็กเข้าใจความแตกต่างระหว่างภาษาท้องถิ่นของเด็กและภาษาไทยมาตรฐาน เด็กจึงมักสับสนทั้งการพูดและการอ่าน-เขียนภาษาไทย และมีปัญหาต่อเนื่องไปถึงการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนรู้ จึงตกต่ำตามกันไป

สื่อหรือแบบเรียนภาษาไทยในปัจจุบัน เป็นสื่อที่เหมาะสมกับเด็กที่อยู่ในครอบครัวที่พูดภาษาไทย ขณะที่เด็กแนวชายแดนส่วนใหญ่ใช้ภาษาท้องถิ่นอื่นๆ มาตั้งแต่เกิด ดังนั้นแบบเรียนที่เหมาะสมสำหรับเด็กที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาแม่ จึงอาจไม่สามารถใช้ได้ดีกับเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ซึ่งใช้ภาษาแม่ต่างจากภาษาไทยหรือภาษาราชการ เด็กภาษาอื่นๆ จึงมักเรียนไม่ทันเด็กทั่วไป และมีปัญหาด้านการคิดวิเคราะห์ ผลสัมฤทธิ์ของเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ในทุกโรงเรียนแนวชายแดนจึงต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน และต่ำกว่าเด็กไทยทั่วไปด้วย

วิถีชีวิตของเด็กตามแนวตะเข็บชายแดน

ผู้ปกครองและชาวบ้านแวดล้อมโรงเรียน ส่วนใหญ่มีฐานะยากจน ประกอบอาชีพการเกษตรและแรงงานรับจ้าง มีภาษา วิถีคิด และวัฒนธรรมเป็นของตนเอง และใช้ภาษาถิ่นในชีวิตประจำวัน บางคนไม่มีบัตรประจำตัวประชาชนหรือมีบัตรสีต่างๆ สถานภาพของครอบครัว

มีผลทำให้เด็กจำนวนหนึ่งไม่มีหลักฐานใดๆ แม้เกิดและเติบโตในประเทศไทย แต่หลังจากที่กระทรวงศึกษาธิการ มีนโยบายสนับสนุนการจัดการศึกษาอย่างทั่วถึง ทำให้ผู้ปกครองส่งเด็กเข้ารับการศึกษในโรงเรียนของรัฐเพิ่มขึ้น แต่ก็มีเด็กอีกจำนวนมากที่ไม่ได้เรียน หรือเรียนในสถานศึกษาขององค์กรเอกชนที่รับทุนจากต่างประเทศ ซึ่งเด็กที่เก่งมักจะถูกคัดเลือกให้ได้รับทุนต่อเนื่อง แล้วไปเรียนต่อต่างประเทศ และได้สัญชาติตามประเทศที่ให้ทุนนั้นๆ

ในแต่ละชุมชนใกล้โรงเรียนจะมีผู้รู้หรือบุคคลที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านต่างๆ อยู่จำนวนหนึ่ง ท่านเหล่านั้นมักมีบทบาทในสังคมและชุมชนยอมรับ ภูมิปัญญาแต่ละถิ่นก็จะใช้ภาษาพูดของชุมชนหรือภาษาท้องถิ่นต่างกัน และใช้ภาษาไทยกลางหรือภาษาไทยถิ่นในการสื่อสารระหว่างคนต่างถิ่นต่างภาษา ในชุมชนก็มีเครื่องสื่อสาร วิทยุ โทรศัพท์ และจานดาวเทียม ทำให้สามารถฟังภาษาไทยหรือใช้ภาษาไทยได้ดีในระดับหนึ่ง ผู้รู้เหล่านี้ รวมทั้งประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่รักท้องถิ่นและรักประเทศไทย อยากมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นให้ก้าวหน้าเข้มแข็ง และอยากให้ลูกหลานได้เรียนต่อในระดับการศึกษาสูงขึ้น

สภาพห้องเรียนเคลื่อนที่บ้านทิโพจิ อำเภออุ้มผาง

ข้อเสนอแนะทางดำเนินงานด้านภาษา

โรงเรียนแนวชายแดนในเขตพื้นที่การศึกษาตาก เขต ๒ เช่น โรงเรียนบ้านพะเต๊ะ โรงเรียนบ้านหมื่นฤชัย โรงเรียนบ้านท่าอาจ โรงเรียนบ้านหนองบัว และโรงเรียนบ้านขุนห้วยแม่ท้อ เป็นตัวอย่างของโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานพื้นที่แนวชายแดน ซึ่งนักเรียนทั้งโรงเรียน ใช้ภาษาท้องถิ่นภาษาใดภาษาหนึ่ง หรือใช้หลายภาษาปะปนกัน และใช้ภาษาไทยในการเรียนการสอน นักเรียนมีปัญหาผลสัมฤทธิ์ในการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยและกลุ่มสาระอื่นๆ ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานชาติ และต่ำกว่านักเรียนในหลายๆ พื้นที่ สาเหตุสำคัญมาจากภาษาใช้ในการเรียนการสอนนั้นแตกต่างจากภาษาที่นักเรียนคุ้นเคย ซึ่งแนวทางพัฒนาการจัดการศึกษาในโรงเรียนลักษณะดังกล่าวนี้ในเบื้องต้นควรนำภาษาท้องถิ่นซึ่งนักเรียนคุ้นเคยมาร่วมจัดการเรียนการสอน เริ่มต้นสอนจากสิ่งที่เขารู้มาก่อนแล้วค่อยๆ เติมสิ่งที่ควรจะรู้เพื่อให้เขารู้เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ในด้านภาษาก็ควรเริ่มต้นจากภาษาท้องถิ่นที่เด็กคุ้นเคย แล้วค่อยๆ นำเด็กเข้าสู่ภาษาไทยอย่างค่อยเป็นค่อยไปและมีหลักวิชา ทั้งนี้ให้สอดคล้องกับพื้นฐานทางภาษาของเด็กแต่ละพื้นที่ ครูต้องเรียนรู้และเข้าใจความแตกต่างทางภาษา รู้ภาษาของเด็ก และเข้าใจภาษาไทยอย่างเป็นเจ้าของภาษา มีการพัฒนาสื่ออ่านสำหรับเตรียมเด็กเข้าสู่การเรียนภาษาไทย พัฒนาสื่อสองภาษา คือมีทั้งภาษาท้องถิ่นและภาษาไทยอยู่ในเล่มเดียวกัน และปรับกระบวนการเรียนการสอนที่เหมาะสมสอดคล้องกับพื้นฐานของเด็ก โรงเรียนที่ไม่มีครูที่รู้ภาษาของเด็ก ก็ควรร่วมมือกับชุมชน จัดหาผู้รู้ทางภาษาของชุมชนมาช่วยสนับสนุนการสอน หรือขอความช่วยเหลือจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา หรือองค์กรการศึกษาอื่นๆ ให้เข้ามาช่วยจัดอบรมความรู้ภาษาท้องถิ่นแก่ครู หรือร่วมมือกับชุมชนจัดหาผู้รู้ทางภาษาท้องถิ่นมาร่วมหรือสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน ความร่วมมือกันระหว่างองค์กรทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องจะเป็นเงื่อนไขสำคัญในความสำเร็จของการพัฒนาเด็กและเยาวชนแนวชายแดน เพื่อสร้างคนรุ่นใหม่ที่มีคุณภาพ มีความสามารถในการคิด รักท้องถิ่น ประเทศชาติ มีความรู้อย่างดีทั้งภาษาไทยและภาษาท้องถิ่นหรือภาษาชาติพันธุ์ และมีผลสัมฤทธิ์ในการเรียนรู้ภาษาไทยและกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นๆ สูงขึ้น ขณะที่ภาษาไทยจะมีความเข้มแข็งมั่นคง และภาษาภูมิปัญญาท้องถิ่นก็จะได้รับการอนุรักษ์ สืบทอดต่อไปเพื่อเป็นช่องทางสู่การเรียนรู้หนังสือและเป็นบันไดสู่ความเข้มแข็งของทักษะการเรียนรู้ภาษาไทย พัฒนาครูให้เข้าใจความแตกต่างระหว่างภาษาไทยกับภาษาของเด็ก พัฒนาหลักสูตรและสื่อการเรียนรู้ หรือหนังสือ

การจัดการเรียนการสอนของห้องเรียนเคลื่อนที่

อ่าน ที่เชื่อมโยงเด็กให้เข้าสู่มาตรฐานของหลักสูตรชาติ พัฒนาสื่อการเรียน การสอน และปรับกระบวนการเรียนการสอนของครูให้สอดคล้องกับ ความเป็นจริงทางภาษาของเด็ก นำเด็กเข้าสู่ความเข้มแข็งทางภาษาไทย อย่างมีจังหวะก้าว ขณะเดียวกัน โรงเรียนก็จะสามารถอนุรักษ์ภาษาท้องถิ่น ไว้ได้ และได้รับความร่วมมือสนับสนุนจากชุมชน

การพัฒนาการเรียนการสอนโดยแนวทางทวิภาษานี้ สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจะดำเนินโครงการต่อไป โดยนำร่องใน โรงเรียนที่มีความพร้อม แล้วขยายสู่พื้นที่อื่นๆ ซึ่งเงื่อนไขที่จะนำไปสู่ความ สำเร็จ นอกจากการสนับสนุนทางด้านนโยบายแล้ว ผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา โรงเรียน และชุมชน มีความสำคัญอย่างยิ่ง ซึ่งทุกฝ่ายจะต้องร่วมมือกันดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและจริงจัง จึงจะเห็น ความสำเร็จของการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน ซึ่งก็คือความสำเร็จของ การพัฒนาประเทศชาติ

—————❦—————
*การศึกษาเพื่อให้เด็กในวัยเรียน
ทุกคน ทุกชนชาติได้มีสิทธิและโอกาส
ในการรับการศึกษาอย่างเท่าเทียมทั่วถึง
และอย่างมีคุณภาพ*
—————❦—————

ทั้งนโยบายการศึกษาของชาติและการอนุรักษ์ไว้ซึ่งความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาตาก และหน่วยงานการศึกษาอื่นๆ ในจังหวัดตาก จึงมุ่งมั่นที่จะพัฒนาและจัดการศึกษาเพื่อให้เด็กในวัยเรียนทุกคน ทุกชนชาติได้มีสิทธิและโอกาสในการรับการศึกษาอย่างเท่าเทียมทั่วถึง และอย่างมีคุณภาพ

วัดมณีบรรพตวรวิหาร

วัดเป็นสถาบันทางสังคมที่มีความสำคัญยิ่งสถาบันหนึ่งของสังคมไทย เพราะนอกจากวัดจะเป็นที่ศึกษาปฏิบัติธรรม เป็นสถานที่ประกอบศาสนกิจของพระภิกษุสงฆ์แล้ว ยังเป็นที่พึ่งทางใจ โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้อบรมศีลธรรมให้กับประชาชนตลอดมา

ในอดีตวัดถือเป็นศูนย์กลางของการศึกษา ศิลปวิทยาการแขนงต่างๆ ทั้งด้านสถาปัตยกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม วรรณกรรม ตลอดจนงานช่างกรรม วัดยังเป็นที่ชุมนุมของชาวบ้าน เป็นแหล่งหล่อหลอมรวมจิตใจของปวงชน นับได้ว่าวัดมีความผูกพันกับชุมชนเป็นอย่างมาก

พระอุโบสถวัดมณีบรรพตวรวิหาร

วัดมณีบรรพตวรวิหารเป็นวัดที่มีความสำคัญวัดหนึ่งของจังหวัดตาก เป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดวรวิหาร สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ตั้งอยู่ในจังหวัดตากเลขที่ ๒๘๙ บ้านเขาแก้ว ตำบลระแหง อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก มีเนื้อที่ที่ตั้งวัด ๑๓ ไร่ ๑ งาน ๓๘.๕๐ ตารางวา โฉนดที่ดิน เลขที่ ๓๑๙ และมีที่ธรณีสงฆ์ จำนวน ๑๐ แปลง เนื้อที่ ๒๘ ไร่ ๔๕.๓๐ ตารางวา อยู่ท้องที่ตำบลระแหง ๖ แปลง ตำบลหนองหลวง ๑ แปลง และตำบลปามะม่วง ๓ แปลง

วัดมณีบรรพตวรวิหาร มีอาณาเขต ดังนี้

ทางทิศเหนือ	ติดต่อกับหนองน้ำมณีบรรพต
ทางทิศใต้	ติดต่อกับทางสาธารณะและโรงพยาบาล- สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับถนนพหลโยธิน
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับหนองน้ำมณีบรรพต

มณีเสมา

บริเวณหน้ากุฏิเจ้าอาวาสทางเดินขึ้นพระอุโบสถ

พระพุทธรูปหินอ่อน

บริเวณพื้นที่ตั้งวัดมีลักษณะเป็นภูเขาเตี้ยๆ ในอดีตเล่ากันว่า เมื่อขุดพื้นดินลงไปจะเห็นเนื้อดินเป็นดินแดงและหินแก้วน้ำค้างหรือ หินเขียวหุมนานเป็นแห่งๆ ช่วงเวลากลางคืนเดือนหงายจะเห็นเป็นประกายแวววาวทั่วไป ชาวบ้านจึงเรียกภูเขาที่เป็นที่ตั้งของวัดนี้ว่า เขาแก้ว

แต่เดิมบริเวณเขาแก้วนี้เป็นป่าไผ่รวก และเป็นที่อาศัยของเต่าป่าเป็นจำนวนมาก ต่อมามีการถางป่าเพื่อสร้างเสนาสนะ เต่าป่าเหล่านั้นจึงหนีไปบังถูกชาวบ้านจับไปบ้าง จนปัจจุบันยังคงหลงเหลืออยู่ไม่มากนัก

ซุ้มประตูวัดมณีบรรพตวรวิหาร ซึ่งสามารถเข้าได้ ๒ ทาง

วัดมณีบรรพตวรวิหารเป็นวัดโบราณ เดิมเรียกว่า **วัดเขาแก้ว** ตามลักษณะภูมิประเทศที่ตั้งวัดที่เป็นภูเขา และมีหินแก้วสีขาวหรือหินเขียวหนุมานเป็นจำนวนมาก สันนิษฐานว่าวัดนี้สร้างขึ้นตั้งแต่สมัยอยุธยา ดังมีความปรากฏในพระราชพงศาวดารกรุงธนบุรีว่า ใน พ.ศ. ๒๓๑๗ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชได้เสด็จไปนมัสการ พระพุทธรูปที่วัดดอยเขาแก้ว และได้ตรัสกับพระภิกษุที่วัดว่า พระองค์ได้เคยกระทำสัตยาธิษฐานเสี่ยงพระบารมีที่วัดนี้ เข้าใจว่าวัดเขาแก้วคงเป็นวัดร้างในช่วงระยะเวลาหนึ่ง จนเมื่อ พ.ศ. ๒๓๙๕ หลวงพ่อเณรหรือชาวบ้านเรียกว่า **ขรัวเณร** หรือ **ขรัวตาเณร** เป็นผู้ริเริ่มสร้างวัดและปกครองวัดเป็นรูปแรก โดยฆราวาสที่สร้างและบูรณะตั้งแต่ต้น คือ **ท่านเผือก** เศรษฐีเจ้าของตลาดในจังหวัดสุโขทัย ได้ทำการก่อสร้างพระอุโบสถและศาลาการเปรียญขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๕ ต่อมาพระวิสุทธิ สมณจารย์ (ตุ่น) ได้บูรณะปฏิสังขรณ์วัดนี้ตลอดมา วัดมณีบรรพตวรวิหารได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ ๑๔ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๓๖ โดยมีเขตวิสุงคามสีมากว้าง ๒๔ เมตร ยาว ๒๔ เมตร และได้รับการสถาปนาให้เป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดวรวิหาร เมื่อวันที่ ๒๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๐๕

วัดมณีบรรพตวรวิหาร เป็นศูนย์รวมของการเรียนรู้ให้กับภิกษุสามเณร และบุคคลในท้องถิ่น มีสำนักศาสนศึกษาพระปริยัติธรรม เปิดสอนทั้งแผนกบาลี และแผนกธรรมศึกษานับตั้งแต่ พุทธศักราช ๒๔๖๗ และมีศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เปิดสอนให้กับเยาวชนตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๕๒๕ มีโรงเรียนเทศบาล ๔ รัตนวิธานุสรณ์ตั้งอยู่ด้วย และเป็นสถานที่ตั้งของกลุ่มออมทรัพย์ หน่วยอาสาสมัครสาธารณสุข

บริเวณลานหน้าพระอุโบสถ

กิจวัตรประจำวันอย่างหนึ่งของสามเณร

กุฏิสงฆ์ภายในบริเวณวัดฯ

พระอุโบสถ
สถานที่ทำพิธีทางศาสนา

หมู่บ้าน (อ.ส.ม.) กลุ่มพัฒนาพื้นฐานอาชีพ (ตัดเย็บเสื้อผ้า) และนวดตามตำรับแพทย์แผนไทย

ปูชนียวัตถุและถาวรวัตถุที่สำคัญ

- พระอุโบสถ กว้าง ๘ เมตร ยาว ๑๖ เมตร พระอุโบสถหลังใหม่ สร้างเสร็จ เมื่อพุทธศักราช ๒๕๑๓
- ศาลาการเปรียญกว้าง ๑๙ เมตร ยาว ๔๐ เมตร เป็นอาคาร ๒ ชั้น สร้างเสร็จ เมื่อพุทธศักราช ๒๕๒๒

หอระฆังวัดมณีบรรพตวรวิหาร

หอพระไตรปิฎกกลางน้ำ

- หอพระไตรปิฎกกลางน้ำสร้างโดยช่างสมัยอยุธยา

กุฏิสงฆ์ วัดมณีบรรพตวรวิหาร

กุฏิเรือนแถวด้านข้างพระอุโบสถ

- กุฏิสงฆ์ทรงไทย ไม่ทราบประวัติการสร้างที่แน่นอน สันนิษฐานว่าสร้างสมัยอยุธยาตอนปลาย

กุฏิเรือนไทยวัดมณีบรรพตวรวิหาร
ปัจจุบันกรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียน
เป็นโบราณสถานที่สำคัญอีกแห่งหนึ่ง

หอสวดมนต์หกเหลี่ยม

- หอสวดมนต์หกเหลี่ยม ๒ ชั้น และกุฏิสงฆ์ ๑๗ หลัง และศาลาธรรมสังเวชฌาปนสถาน

พระพุทธรูปแสนทองภายในพระอุโบสถ

● พระพุทธรูปแสนทอง เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย ศิลปะสมัยเชียงแสนเป็นพระพุทธรูปประจำเมืองที่มีผู้ศรัทธาเลื่อมใสมากองค์หนึ่ง

พระพุทธรูปหน้าพระเจดีย์

พระพุทธรูปหน้าพระอุโบสถ
ประทับยืน ปางลีลา

พระพุทธรูปในพระอุโบสถ

พระธาตุเจดีย์ทรงมอญ

- พระประธานในพระอุโบสถ เป็นพระพุทธรูปปางปฐมเทศนา และมีพระเบญจวัคคีย์นั่งฟังอยู่
- พระพุทธรูปประทับยืน ปางลีลา
- พระเจดีย์หรือพระสถูปเป็นที่บรรจุพระสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า สร้างเมื่อถึงพระพุทธกาล (พ.ศ. ๒๕๐๐) เป็นพระเจดีย์ทรงระฆังกลมแบบหงสาวดี ฐานกว้าง ๔ วา สูง ๘ วา ลักษณะคอรระฆังทรงกลมแบบหงสาวดี บริเวณด้านหน้าองค์พระเจดีย์มีรอยพระพุทธบาทจำลอง

พระครูเมธีวรคุณ

เจ้าอาวาสวัดมณีบรรพตวรวิหาร

พระครูเมธีวรคุณ (ฉายา กาญจโน) เดิมชื่อ นายฉลวย เขียวสีทอง เกิดที่บ้านเลขที่ ๒๗ หมู่ที่ ๒ ตำบลกลางทุ่ง อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก เป็นบุตรนายบุญเลิศ นางแบน เขียวสีทอง

อุปสมบท เมื่อวันที่ ๒๗ มีนาคม ๒๕๑๘ ณ วัดมณีบรรพต ตำบลระแหง อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก มีพระครูรัตนवासพัฒน (ห่อน อินทสโร) เป็นพระอุปัชฌาย์ (อดีตครองเจ้าอาวาส) พระครูบุญชู ปุญญกิตติ เป็นกรรมวาจาจารย์ พระครูประหยัด หนูตจิตโต เป็นอนุศาสนาจารย์ วิชยฐานะสามัญมัยศึกษาตอนต้น ทางธรรม นักธรรมเอก เปรียญธรรม ๓ ประโยค

พระครูเมธีวรคุณ
เจ้าอาวาสวัดมณีบรรพตวรวิหาร

ทางการปกครอง

พ.ศ. ๒๕๓๒ - ๒๕๓๓ เป็นเลขานุการเจ้าคณะจังหวัดตาก
พ.ศ. ๒๕๓๔ เป็นพระอุปัชฌาย์
พ.ศ. ๒๕๓๕ - ปัจจุบัน เป็นเจ้าอาวาสวัดมณีบรรพตวรวิหาร

งานศึกษา

- เป็นครูสอนพระปริยัติธรรม ประจำสำนักศาสนศึกษาวัดมณีบรรพตวรวิหาร
- เจ้าสำนักศึกษาศาสนศึกษาวัดมณีบรรพตวรวิหาร
- หัวหน้าศูนย์ศึกษาบาลีพระสังฆาธิการคณะสงฆ์ อำเภอเมืองตาก
- กรรมการการศึกษาคณะสงฆ์ อำเภอเมืองตาก
- ครูสอนบาลีพระสังฆาธิการ อำเภอเมืองตาก
- คณะอนุกรรมการสอนธรรมสนามหลวง อำเภอเมืองตาก

อาคารศึกษาธรรมภายในบริเวณวัด

งานเผยแผ่

- เป็นกรรมการเลขานุการธรรมพัฒนาคณะสงฆ์ภาคเหนือ ประจำจังหวัดตาก
- เป็นพระธรรมทูต (พระเผยแผ่) อำเภอเมืองตาก
- เป็นหัวหน้าศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมณีบรรพตวรวิหาร
- หัวหน้าหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะวัดมณีบรรพตวรวิหาร
- เป็นกรรมการเผยแผ่ศีลธรรมสัญญา อำเภอเมืองตาก

งานสาธารณูปการ

- งานการก่อสร้างภายในวัดมณีบรรพตวรวิหาร
- เป็นประธานสร้างฐานพระพุทธรูปปางลีลา
- เป็นประธานสร้างอาคารเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม
- ประธานสร้างกุฏิ ๒ ชั้น จำนวน ๑ หลัง
- ประธานสร้างกุฏิ ๒ ชั้น จำนวน ๑ หลัง
- เป็นประธานบูรณะและปฏิสังขรณ์ศาลาการเปรียญหลังใหญ่

งานพิเศษ

- เป็นกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจังหวัดตาก
- เป็นกรรมการงานผูกพัทธสีมาฝังลูกนิมิตวัดต่างๆ

การอยู่จำพรรษา

- พรรษาที่ ๑ จำพรรษาวัดหนองแถม ตำบลแม่ท้อ
อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก
- พรรษาที่ ๒ จำพรรษาวัดมณีบรรพตวรวิหาร ตำบลระแหง
อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก ถึงปัจจุบัน

พระครูเมธีวรคุณ

กุฏิเจ้าอาวาส

บรรณานุกรม

หนังสือ

การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย. **เขื่อนอเนกประสงค์ของกฟผ. มปท, มปป.**

เกษตรและสหกรณ์, กระทรวง. กรมวิชาการเกษตร. **คู่มือท่องเที่ยวสวนถาดลองพิชสวนดอยมูเซอตามโครงการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ด้านการเกษตร. มปท, มปป.**

กองพุทธศาสนสถาน. สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. **ประวัติพระอารามหลวง เล่ม ๒. โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. กรุงเทพฯ, ๒๕๔๘.**

ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวและนันทนาการ. ตาก : อุทยานลานสาง จังหวัดตาก, มปป. (เอกสารอัดสำเนา)

คณะกรรมการอำนวยการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี จัดพิมพ์เป็นที่ระลึก เนื่องในมหามงคลสมัยฉลองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี. **ประชุมพงศาวดาร ฉบับกาญจนาภิเษก เล่ม ๑-๕. กรุงเทพฯ, ๒๕๓๙.**

คณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จัดพิมพ์เป็นที่ระลึกในโอกาสวันพระบรมราชสมภพ ครบ ๒๐๐ ปี. **ประชุมจารึก ภาคที่ ๘ จารึกสุโขทัย. กรุงเทพฯ, ๒๕๔๗.**

คณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๒. **วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดตาก. กรุงเทพฯ, ๒๕๔๔.**

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, กระทรวง. กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ ๑๔ (ตาก). **วนอุทยานไม้กลายเป็นหิน. มปท, มปป.**

_____. สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ ๑๔ (ตาก). **สวนอุทยานแห่งชาติ. อุทยานแห่งชาติและวนอุทยานในจังหวัดตากและสุโขทัย. มปท, มปป.**

_____. **สำนักอุทยานแห่งชาติ. อุทยานแห่งชาติตากสินมหาราช. มปท, มปป.**

ประวัติชุมชนบ้านจัน. มปท, มปป. (เอกสารอัดสำเนา)

ราชบัณฑิตยสถาน. **อักษรานุกรมภูมิศาสตร์ไทย เล่ม ๑. ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. อรุณการพิมพ์. กรุงเทพฯ, ๒๕๔๕.**

วัดมณีบรรพตวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดตาก. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๗.

ศักยภาพโอกาสและสู่ทางการลงทุน จังหวัดตาก : ประตูลู่สู่อนาคต. มปท, มปป. (เอกสารการประชุม)

ศิลปากร, กรม. กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์. **พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๑ เจ้าพระยาทิพากรวงศ์ (ข้า บุนนาค) เรียบเรียง สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงตรวจชำระและทรงนิพนธ์อธิบาย. กรุงเทพฯ, ๒๕๔๕.**

ศิลปากร, กรม. สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์. **เกร็ดความรู้จากประชุมพงศาวดาร ฉบับ
กาญจนภิเษก**. กรุงเทพฯ, ๒๕๕๐.

_____. **พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๒ พระนิพนธ์สมเด็จพระเจ้า
บรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ**. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพฯ, ๒๕๔๖.

_____. **พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๓ ของเจ้าพระยาทิพากรวงศ์
มหาโกษาธิบดี**. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพฯ, ๒๕๔๗.

ศูนย์พัฒนาสังคม หน่วยที่ ๑๖ จังหวัดตาก. **สภาพพื้นฐานทั่วไปของชุมชนบนพื้นที่สูงจังหวัดตาก**.
มปท, มปป.

สำนักวิจัยชาดึกดำบรรพ์และพิพิธภัณฑ์ธรณีวิทยา. กรมทรัพยากรธรณี. **คำอธิบายตัวอย่างแร่และ
หิน**. มปท, มปป. (เอกสารประกอบการดูตัวอย่างแร่และหินในประเทศไทย)

หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมท้องถิ่น. **ภูมิปัญญาชาวบ้าน จังหวัดตาก**. ตาก : โรงเรียนตาก
พิทยาคม ร่วมกับโรงเรียนแม่ระมาดพิทยาคม, มปป.

เอกสารและข้อมูลอื่นๆ

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. กองผลิตอุปกรณ์โฆษณาฝ่ายบริหารการตลาด. **เอกสารจังหวัดตาก**.
(มิถุนายน, ๒๕๔๘)

การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย. **ข่าวสาร กฟผ. ๓๖** (พฤศจิกายน - ธันวาคม, ๒๕๔๙)

_____. **ข่าวสาร กฟผ. ๓๗** (มกราคม - กุมภาพันธ์, ๒๕๕๐)

เทศบาลเมืองตาก. **ลดยกระทางสายไหลประทีป ๑,๐๐๐ ดวง ประจำปี ๒๕๔๙ จังหวัดตาก**. (๓ - ๘
พฤศจิกายน, ๒๕๔๙)

สภาอุตสาหกรรมจังหวัด. **ข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจ ศักยภาพโอกาสและสู่ทางการลงทุนของจังหวัด
ตาก การจัดตั้งเขตเศรษฐกิจชายแดนของจังหวัดตาก**. (ธันวาคม, ๒๕๔๙)

สำนักงานจังหวัดตากร่วมกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. **ตากสี่แผ่นดินมหาราช**. (กันยายน,
๒๕๔๘)

Chulalongkorn University. **Regional Integration in ASEAN : a Case Study of the
Thai-Lao Bridges**. Thailand. Bangkok, 2007. (March 9th, 2007)

www.tak.go.th

ขอบคุณผู้อุปการะที่ขอมูล

การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย เชื้อนภูมิพล

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดตาก

พระครูเมธีวรคุณ

พระเงินกัลยา ณ ธรรมโม

นายไพโรจน์ เครือยิ้ม

นายคมน์ เครืออยู่

นายอภิชาติ วิทยาศาสตร์

นายมาทิตย์ พัฒนารุ่งกิจ

นางศรีสมร เทพสุวรรณ

นายปรัชชัย ศิริพุด

นายดิเรก ตนทยอม

นางสาววรารภรณ์ อุดมดี

นายสมศักดิ์ พรสังจะ

นายสุนทร เรืองคล้าย

นางสาวจิราพร คำพุด

นางไพจิตร คงขำ

นางสาวสมบุรณ์ พุ่มงามขำ

นายวิมุต จันเปียง

นายสมประสงค์ มั่งอะนะ

นายเทอดชัย เทอดโยธิน

นางวิไลศรี มั่งอะนะ

นางจำลอง เทิดโยธิน

นางจรรยรักษ์ วงศ์ชัย

นายพินิจ อำพันธุ์

เจ้าอาวาสวัดมณีบรรพตวรวิหาร

วัดโพธิคุณ

สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ ๑๔ (ตาก)

กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

หัวหน้าวนอุทยานไม้กลายเป็นหิน

สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ ๑๔ (ตาก)

กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

สำนักงานจังหวัดตาก

สำนักงานจังหวัดตาก

ผู้อำนวยการสำนักวัฒนธรรมจังหวัดตาก

ผู้ช่วยหัวหน้าอุทยานแห่งชาติลานสาง

ผู้อำนวยการศูนย์บริการวิชาการด้านพืช และปัจจัย

การผลิต ตาก ๑ (สถานีทดลองพืชสวนดอยมูเซอ)

นักวิชาการเกษตร ศูนย์บริการด้านพืชและปัจจัย

การผลิต ตาก ๑ (สถานีทดลองพืชสวนดอยมูเซอ)

ผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาสังคม หน่วยที่ ๑๖

จังหวัดตาก

นักพัฒนาสังคม ศูนย์พัฒนาสังคม หน่วยที่ ๑๖

จังหวัดตาก

นักพัฒนาสังคม ศูนย์พัฒนาสังคม หน่วยที่ ๑๖

จังหวัดตาก

เจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑ์ พิพิธภัณฑ์ธรณีวิทยา

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านปะหละทะ

ผู้อำนวยการโรงเรียนอุ้มผางวิทยาคม

รองผู้อำนวยการโรงเรียนอุ้มผางวิทยาคม

อาจารย์โรงเรียนอุ้มผางวิทยาคม

อาจารย์โรงเรียนอุ้มผางวิทยาคม

อาจารย์โรงเรียนแม่ดาว อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

ผู้อำนวยการโรงเรียนหนองกระโท่ อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก

นางสาวโสภา สุขวิทยาภรณ์
นางสาวจันทร์เพ็ญ แซ่เท้า
นางวิมล กาวีระเดช
นายหม้ง เฟื่องฟอง
นายดี หมูยา
นางวรัชญา บุญสูง
นายศรีศักดิ์ โสภโณคร
นายฉัตรรัตน์ เครือนิล
นางวิไลวรรณ อินทร์อยู่
นางสาวเกษร พุดตาลดง
นายแหยม นางคำแปลง กาวีสูง
นางสมพิศ สุพาเนตร
นางสุนีย์ หมั่นจิตต์
นายคำอ้าย เขียวขาว
นายสุข อินแสน
นางอโณทัย แก้วหล้า
นายทวี ปรารภณา
นายสวัสดิ์ ใจหาญ
นางลาวัลย์ ฉิมชั้น
นายนเรศ พันธบัว
นางปฎิณญา ภิรมย์มณี
นางมัทนา ธรรมราช
นางสมใจ เอื้อรุ่งเรือง
นายสุพจน์ สอนคุ้ม
นายบุญเกียรติ สงวนไว
นายสุนทร ศิริวงษ์
นางสาวฉวีวรรณ ทองประกอบ
นางพัชรี สุพรรณพงษ์
นางสาวรักลิตา ตุ่นจันทร์
นางสาวศรีมาลา ยศงาม
นางสาวบรรณภัทร ท่าทา
นายจิรศักดิ์ นิตคุณธรรม
นายปรีชา ดีแก้ว

[illegible]

คณะผู้จัดทำ

ที่ปรึกษา

- ◆ คุณหญิงเกษมา วรวรรณ ณ อยู่ธยา
เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- ◆ นายสมเกียรติ ขอบผล
รองเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- ◆ นายมังกร กุลวานิช
รองเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- ◆ นายวินัย รอดจ่าย
รองเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- ◆ นายสุชาติ วงศ์สุวรรณ
ที่ปรึกษาด้านพัฒนาระบบการเรียนรู้
- ◆ นายสุรเสน ทั้งทอง
ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาตาก เขต ๑
- ◆ นายทองสุข อยู่ศรี
รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาตาก เขต ๒ รักษาการแทน
ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาตาก เขต ๒

บรรณาธิการที่ปรึกษา

- ◆ ดร.เบญจลักษณ์ น้ำฟ้า
ศึกษานิเทศก์เชี่ยวชาญ คศ. ๔ รักษาการแทน
ผู้อำนวยการสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา

คณะบรรณาธิการ

◆ นางสุกัญญา	งามบรรจง
◆ นางระวีวรรณ	ภาคพรต
◆ นางสาวปริญญ์	ฤทธิ์เจริญ
◆ นายพินิจ	สุขะสันต์
◆ นางรัตนวิภา	ธรรมโชติ
◆ นายชูเกียรติ	เกิดอุดม
◆ นายปรีชา	หมั่นคง
◆ ว่าที่ร้อยตรีสุราษฎร์	ทองเจริญ
◆ นางสาวเจตนา	พรมประดิษฐ์

ผู้เขียน

◆ ลำนำตาก	นายปรีชา	หมั่นคง
◆ ตากในอดีต	นางระวีวรรณ	ภาคพรต

◆ คนดีศรีเมืองตาก	ว่าที่ร้อยตรีสุราษฎร์	ทองเจริญ
◆ มนต์เสน่ห์แห่งตาก	นายปรีชา	หมั่นคง
◆ ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-พม่า ระดับท้องถิ่น	นายบุญเกียรติ	สงวนไว้
การค้าชายแดน : ด้านแม่สอด		
◆ ดินแดนแห่งอัญมณี	นางสาวฉวีวรรณ	ทองประกอบ
◆ เที้ยวเมืองตาก	ว่าที่ร้อยตรีสุราษฎร์	ทองเจริญ
◆ สืบสานวัฒนธรรมประเพณีพื้นบ้าน	นางรัตนาวิภา	ธรรมโชติ
ของชาวตาก	นางสาวโสภา	สุขวิทยาภรณ์
◆ ภูมิปัญญางานช่างฝีมือพื้นบ้านจังหวัดตาก	นางสาวปริญญา	ฤทธิ์เจริญ
◆ หลากภาษา พัฒนาการเรียนรู้ : การจัด	นางบุษบา	ประภาสพงศ์
การศึกษาแนวตะเข็บชายแดนจังหวัดตาก	นางสาวเจตนา	พรมประดิษฐ์
◆ วัดมณีบรรพตวรวิหาร	นายชูเกียรติ	เกิดอุดม

ผู้แต่งคำประพันธ์ลำนําทาก

นายปรีชา

ผู้ตรวจคำประพันธ์

นางจงจิต

ผู้ช่วยศาสตราจารย์โชษิตา มณีใส

ออกแบบรูปเล่มและศิลปกรรม

นายพินิจ

ถ่ายภาพประกอบ

นายพินิจ

นายชเกียรติ

ว่าที่ร้อยตรีสุรพงษ์

จัดพิมพ์ต้นฉบับ

นางรัตนา

นางฉวีรุชยานันท์

นางสาวกัญญมน

คอมพิวเตอร์กราฟิก

นายสฤณีดี

นายสถิตย์พงษ์

นางสาวเสาวณีย์

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ
เรื่อง อนุญาตให้ใช้หนังสือในสถานศึกษา

ด้วยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้จัดทำหนังสืออ่านเพิ่มเติม ตาก : สุดประจิม
ที่ริมเมย เพื่อใช้ประกอบการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ ๑ -
ช่วงชั้นที่ ๔ ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๔ กระทรวงศึกษาธิการได้พิจารณาแล้ว
อนุญาตให้ใช้หนังสือนี้ในสถานศึกษาได้

ประกาศ ณ วันที่ ๑๒ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

(คุณหญิงกษมา วรวรรณ ณ อยุธยา)

เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
รักษาราชการแทนรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ